

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

**ЛЬВІВСЬКИЙ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС**

№ 14 2023

**Видавничий дім
«Гельветика»
2023**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Бабелюк О. А., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Технічний редактор:

Коляса О. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германських мов і перекладознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Члени редколегії:

Александрук І. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов хіміко-фізичних факультетів, Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Андрейчук Н. І., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура, Львівський національний університет імені Івана Франка

Архангельська А. М., доктор філологічних наук, професор кафедри славистики Університету імені Ф. Палацького в Оломоуці (Оломоуц, Чеська Республіка)

Бистров Я. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Бігунова Н. О., доктор філологічних наук, професор кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Бялик В. Д., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Вікторія Альберт (Viktória Albert), доктор філософії (лінгвістика), професор, кафедра англійської мови та літератури, Університет прикладних наук імені Яноша Кодолані (Будапешт, Угорщина)

Гайдук С. Є., кандидат філологічних наук, доцент, ад'юнкт, Природничо-гуманітарний університет в м. Седльце (Седльце, Польща)

Глінка Н. В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Іванченко М. Ю., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Козлова Т. О., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри англійської філології, Запорізький національний університет

Колегаєва І. М., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри лексикології і стилістики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Марчишина А. А., доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський

Мацевко-Бекерська Л. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури, Львівський національний університет

Мелько Х. Б., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської і німецької філології та перекладу імені професора І. В. Корунця, Київський національний лінгвістичний університет

Осовська І. М., доктор філологічних наук, професор, декан факультету іноземних мов, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Пальчевська О. С., кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Приходько Г. І., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології, факультет іноземної філології, Запорізький національний університет

Приходченко О. О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування, Запорізький національний університет

Самохіна В. О., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Смаглій В. М., доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри «Філологія», Одеський національний морський університет

Строченко Л. В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри лексикології і стилістики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Тищенко О. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Яхонтова Т. В., доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів, Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий журнал «Львівський філологічний часопис» включено до переліку наукових фахових видань (категорія Б), в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук зі спеціальності 035. Філологія відповідно до Наказу МОН України від 02.07.2020 № 886 (додаток 4).

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет за рішенням вченої ради Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (протокол № 4 від 19.12.2023 р.)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ЗМІСТ

Бабелюк О. А. ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МЕТАФОР У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД.....	5
Базилевич Н. В. ОБРАЗ АФРОАМЕРИКАНСЬКОЇ ЖІНКИ У ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ ГАРРІЕТТИ МАЛІЕН “TREE TALL WOMAN”.....	13
Гамерська І. І. ЯВИЩЕ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	21
Гулик Ю. В. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АНАЛІЗУ СТАТИСТИЧНИХ ПРОФІЛІВ ТЕКСТІВ.....	29
Dyshleva S. M., Dyshleva H. V., Khyzhun Ya. V. COMPOUND SENTENCES IN ENGLISH LANGUAGE: PROBLEMS OF IDENTIFICATION.....	36
Змінчак Н. М. ФЕНОМЕН ВІДЧУЖЕННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТРАКТУВАННІ ВАЛЕНТИНА ТАРНАВСЬКОГО.....	42
Іваницька Н. Б., Терещенко Л. Я. ПРАГМАТИКА СТРАТЕГІЇ АДРЕСАТНОСТІ В ЖАНРІ «ОГОЛОШЕННЯ ПРО ВАКАНСІЮ»: МІЖМОВНИЙ АСПЕКТ.....	48
Lelet I. O. SOCIOLECTAL LINGUISTIC VARIABILITY AMONG CONTEMPORARY BRITISH YOUTH: COMPREHENSIVE EXAMINATION.....	55
Лопушанський В. М. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГАМБУРЗЬКОГО ДІАЛЕКТУ.....	60
Maslova S. Ya. LINGUOCULTUROLOGICAL APPROACH TO THE CLASSIFICATION OF PHRASEOLOGICAL UNITS: TRANSLATION ASPECT.....	68
Okulova L. O. UNVEILING CULTURAL NUANCE: APPROACHES AND TECHNIQUES FOR RENDERING SOCIO-POLITICAL REALIA IN ENGLISH PUBLICISTIC TEXTS.....	74
Ruda A. V. MIRRORING OF THE LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD AS THE SPECIFICS OF THE NATIONAL WORLDVIEW: PROVERBS AND SAYINGS ANALYSIS.....	81
Yablonska T. M. THE SPECIFICS OF USING MARITIME IDIOMS IN THE APPROPRIATE CONTEXT.....	87
Yalovenko O. V. CONCEPTUAL METAPHORS “DAKNAM” AND “BHALONAM” IN MODERN DISCOURSE	92
Яницька І. Ю. СПЕЦИФІКА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ РЕАГУВАННЯ НА ТУРЕЦЬКІ КОМПЛІМЕНТИ.....	99
Яницька І. Ю. СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО І СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ З ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ.....	107
Яскевич О. К., Кравців М. М., Дачук О. ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД СУБКОЛОКВІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ.....	113

CONTENTS

Babelyuk O. A. FUNCTIONAL POTENTIAL OF CONCEPTUAL METAPHORS IN MODERN ENGLISH POLITICAL DISCOURSE: A COGNITIVE DISCOURSE APPROACH.....	5
Bazylevych N. V. THE IMAGE OF AFRO-AMERICAN WOMAN IN HARRYETTE MULLEN'S POETRY COLLECTION "TREE TALL WOMAN".....	13
Hamerska I. I. THE PHENOMENON OF INTERFERENCE IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH.....	21
Hulyk Yu. V. USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO ANALYZE STATISTICAL PROFILES OF TEXTS.....	29
Dyshleva S. M., Dyshleva H. V., Khyzhun Ya. V. COMPOUND SENTENCES IN ENGLISH LANGUAGE: PROBLEMS OF IDENTIFICATION.....	36
Zminchak N. M. THE PHENOMENON OF ALIENATION IN THE ARTISTIC INTERPRETATION BY VALENTYN TARNAVSKYI.....	42
Ivanytska N. B., Tereshchenko L. Ya. PRAGMATICS OF THE TARGETING STRATEGY IN THE "JOB ADVERTISEMENT" GENRE: A CROSS-LINGUISTIC STUDY.....	48
Lelet I. O. SOCIOLECTAL LINGUISTIC VARIABILITY AMONG CONTEMPORARY BRITISH YOUTH: COMPREHENSIVE EXAMINATION.....	55
Lopushanskyy V. M. LEXICO-SEMANTIC PECULIARITIES OF HAMBURG DIALECT.....	60
Maslova S. Ya. LINGUOCULTUROLOGICAL APPROACH TO THE CLASSIFICATION OF PHRASEOLOGICAL UNITS: TRANSLATION ASPECT.....	68
Okulova L. O. UNVEILING CULTURAL NUANCE: APPROACHES AND TECHNIQUES FOR RENDERING SOCIO-POLITICAL REALIA IN ENGLISH PUBLICISTIC TEXTS.....	74
Ruda A. V. MIRRORING OF THE LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD AS THE SPECIFICS OF THE NATIONAL WORLDVIEW: PROVERBS AND SAYINGS ANALYSIS.....	81
Yablonska T. M. THE SPECIFICS OF USING MARITIME IDIOMS IN THE APPROPRIATE CONTEXT.....	87
Yalovenko O. V. CONCEPTUAL METAPHORS "DAKNAM" AND "BHALONAM" IN MODERN DISCOURSE	92
Yanytska I. Yu. ANALYSIS OF NON-VERBAL REACTIONS TO TURKISH COMPLIMENTS.....	99
Yanytska I. Yu. STRUCTURAL MODEL OF CONSECUTIVE AND SIMULTANEOUS INTERPRETATION FROM TURKISH.....	107
Yaskevych O. K., Kravtsiv M. M., Dachuk O. THE USE AND TRANSLATION OF SUBCOLLOQUIAL VOCABULARY IN A LITERARY WORK.....	113

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МЕТАФОР У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД

Бабелюк Оксана Андріївна

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська 35, Львів, Україна
запрошений професор, кафедра англійської мови та письма,
Школа мистецтва, комунікації та англійської мови
Факультету мистецтв та соціальних наук
Сіднейського університету
Кампердаун NSW 2050, Австралія
<https://orcid.org/0000-0003-4837-1225>

Наукову розвідку присвячено дослідженню дискурсивної природи концептуальних метафор в сучасному англомовному політичному дискурсі у когнітивно-дискурсивному ключі. Виявлено, що концептуальна метафора є одним із найважливіших елементів сучасного англомовного політичного дискурсу, основною дискурсивною функцією якої є маніпулятивний вплив на читача. Доведено, що використання відповідних метафор в текстах політичного дискурсу здатне впливати на політичні погляди та політичні рішення читачів/виборців. При цьому в роботі наголошено, що у царині сучасного політичного дискурсу спостерігаємо актуалізацію таких його ознак: 1) еволюцію політичної мови від сталих політичних кліше до неформальної, розмовної, навіть часом жаргонної лексики; 2) надмірне спрощення синтаксичних конструкцій; 3) використання авторських неологізмів; 4) навмисне застосування таких стилістичних засобів, що привертають увагу і легко запам'ятовуються (метафора, метонімія, метафоричне порівняння, оксиморон, гра слів); 5) опору не на логіку, а почуття, і як наслідок 6) домінування емоцій над аргументами, що, безперечно, відображається на слухачах; 7) домінування графічних засобів та знаків інших семіотичних систем. Метою презентованої розвідки є виявлення функціонального потенціалу концептуальних метафор в англомовних текстах сучасного політичного дискурсу. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: уточнити поняття концептуальної метафори як когнітивного механізму; окреслити основні напрями дослідження взаємодії мови та політики; виявити ключові ознаки сучасного англомовного політичного дискурсу з огляду на лінгвальні та екстралінгвальні фактори; побудувати типологію концептуальних метафор та простежити їхні дискурсивні функції в досліджуваних текстах сучасного англомовного політичного дискурсу. З позиції когнітивного підходу у роботі простежено, що метафори забезпечують розумову діяльність людини, і слугують інструментом пізнання, впливаючи на стиль та сприйняття текстів саме політичного дискурсу. Доведено, що виникнення таких метафор обумовлено: 1) потребою в лаконічному та образному вираженні складних політичних понять; 2) прагненням зробити дискусійні політичні теми більш доступними для широкого загалу; 3) бажанням вплинути на думки та емоції людей. Серед найбільш поширених когнітивних типів метафор виділяємо стерті та авторські. Варто наголосити, що саме концептуальні метафори активізують уяву читача, слугують чинником посилення на нього комунікативного впливу. Виявлено, що деякі концептуальні метафори можуть запам'ятовуватися надовго і формувати стійкі асоціації, стимулювати образне та емоційне сприйняття інформації. З огляду на це можна виділити такі їхні дискурсивні функції: інформативну, маніпулятивну, емотивну. Поза як основним завданням політиків залишається переконання та контроль над аудиторією виборців, саме концептуальні метафори вважаємо основним джерелом емоційної наповненості промов політиків.

Ключові слова: стилістика, метафора, концептуальна метафора, англомовний політичний дискурс, дискурсивні функції, когнітивна лінгвістика.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Сучасні лінгвістичні дослідження розглядають метафору не просто як стилістичний прийом, а як глибинний когнітивний механізм, що

лежить в основі людського мислення (Lakoff, & Johnson, 2003; Semino, 2008). Загальновідомо, що концептуальні метафори акумулюють у собі найбільш суттєві риси концептуальної картини світу (Kömür, Cimen, 2009), вони присутні у

концептуальних структурах людського мислення, структурують образи та уявлення людини, визначають спосіб її мислення. Вони також дозволяють зрозуміти складні абстрактні поняття через зв'язки між різними сферами знання. Це дає підстави говорити не тільки про універсальність метафор як стилістичного засобу, але й про унікальну роль саме концептуальних метафор як невід'ємної умови осмислення та пізнання світу. Більше того, концептуальні метафори слугують основою для формування нових ідей та концепцій, оскільки відображають в мовній формі нове знання про світ, отримане в результаті емпіричного, теоретичного або художнього освоєння дійсності. Незважаючи на те, що концептуальні метафори активно досліджуються в різних аспектах у площині когнітивної лінгвістики (Lakoff&Johnson, 2003; Semino, 2008), їхній дискурсивний потенціал у мові політики на матеріалі сучасного англомовного політичного дискурсу, який увесь час змінюється, все ще потребує системного аналізу.

Як відомо, взаємозв'язок мови й політики досить складний і різнобічний. Одним з актуальних напрямів, що заслуговує на особливу увагу сьогодні, вважаємо вивчення функціонального потенціалу мовних засобів загалом, та концептуальних метафор зокрема у сучасному політичному дискурсі задля здійснення відповідного політичного впливу.

Обрана тематика є **актуальною**, поза як запропонований когнітивно-дискурсивний ракурс дослідження концептуальних метафор допоможе краще зрозуміти їхню когнітивну природу, когнітивні механізми структурування думки, а також прагматичного впливу на читача/слухача у різних дискурсивних контекстах, та у сучасному політичному дискурсі у тому чмслі. Більше того, опис дискурсивних функцій концептуальних метафор може дати уявлення про те, як політична мова і відповідні мовні одиниці можуть використовуватися для створення, поширення відповідних ідеологій та маніпулювання суспільно-політичною думкою.

Метою статті є виявлення дискурсивних функцій концептуальних метафор у сучасному англомовному політичному дискурсі. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: окреслити основні напрями дослідження взаємодії мови та політики; виявити ключові ознаки сучасного політичного дискурсу з огляду на екстралінгвальні фактори; побудувати типологію концептуальних метафор та простежити їхні дискурсивні функції в досліджуваних текстах сучасного політичного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Поняття «політична мова» можна вважати, на наш погляд, трансдисциплінарним феноменом, оскільки її вивчення перебуває у центрі багатьох наукових студій – філософії, лінгвістики, політології, соціології тощо. Про активне використання мови в політичній сфері з метою політичного впливу говорять багато дослідників.

Актуальним та своєчасним, з огляду на сучасний політичний дискурс, вважаємо вивчення взаємодії мови та політики, що розглядають крізь призму мовного насилля. Так, В. Бергдорф у праці „Політика і мова” стверджує, що мова є політикою, а політика – мовою там, де влада не може спиратися тільки на фізичну й економічну силу, а потребує узгодженості в діях самих правлячих класів (Петренко, 2007). У цьому зв'язку доречним буде навести твердження П. Рікера, який у праці „Торжество мови над насиллям” писав, що насилля може бути не тільки фізичним; засобом насилля може бути й мова. При цьому він мав на увазі внесення смуту, спокуси й усі способи отримувати перевагу зі своєї мовної зверхності над тими, хто володіє меншою мовною потугою. У функціональному плані мовне насилля, яке здійснюється владою, опосередковує політичне насилля і підкріплюється авторитетом осіб, які перебувають при владі (Петренко, 2007).

Таким чином, у царині взаємодії мови та ідеології актуальним виявляється не тільки дослідження тих політичних процесів, які відбуваються у мові під впливом певної політичної ідеології, головним чином з позиції політології, але й виявлення та опис тих мовних засобів, що ефективно впливають на формування певної ідеології в рамках сучасних лінгвістичних студій.

Протягом останніх років у царині сучасного політичного дискурсу спостерігаємо актуалізацію таких його ознак: 1) еволюцію політичної мови від сталих політичних кліше до неформальної, розмовної, навіть часом жаргонної лексики; 2) надмірне спрощення синтаксичних конструкцій; 3) використання авторських неологізмів; 4) навмисне застосування таких стилістичних засобів, що привертають увагу і легко запам'ятовуються (метафора, метонімія, метафоричне порівняння, оксиморон, гра слів); 5) опору не на логіку, а почуття, і як наслідок 6) домінування емоцій над аргументами, що, безперечно, відображається на слухачах; 7) домінування графічних засобів та знаків інших семіотичних систем. До прикладу, у своїй промові перед виборцями у Чикаго 2020 року Джо Байден наголошує на важливості створення

робочих місць для простих американців, тому його мова проста, речення короткі непоширені, ключове поняття «*jobs*» повторюється п'ять разів: “*We created 365,000 new manufacturing jobs in America just last year. The best year for U.S. manufacturing jobs in nearly 30 years. Good-paying jobs. Jobs you can raise a family on. Jobs that can't be outsourced*” (President Biden. Twitter).

Ми цілком погоджуємося з В. Петренко у тому, що політична мова – це «сукупність вербальних структур, що використовують у сфері політики і справляють вплив на політичну свідомість індивідів та їх участь у перебігу політичних процесів» (Петренко, 2007, с.19). Як показав аналіз ілюстративного матеріалу такими «вербальними структурами»/ мовними засобами можуть слугувати різні типи концептуальних метафор, які у сучасному англомовному політичному дискурсі виконують відповідні дискурсивні функції.

Метафора була і залишається об'єктом дослідження багатьох лінгвістів (G Lakoff, M. Johnson, H. Semino, O. Babelyuk, O. Koliasa, O. Naboka, Й. Чорна, та ін.). Квінтіліан, один з відомих римських ораторів, вважав, що метафори є для людини природним засобом вираження думки. Він виділив вторинний зміст метафори, порівнявши його з алегорією. Цікаво, що перші мовознавчі концепції щодо метафори сформулювались у класичній риторичі, де такий троп вважався відхиленням від загальноприйнятої лексичної норми. Таким чином, метафора передбачає перенесення значення предмета чи явища з метою заповнення того, що потребує додаткових словникових елементів, та слугує для збагачення мовлення новими лексичними образами.

У широкому розумінні термін «метафора» можна застосувати до будь-якого вживання слів у непрямому значенні. У традиційній стилістиці метафору вважають одним із тропів, вмотивованим суто подібністю чи аналогією. З позицій словотворення під метафорою розуміють відповідний семантичний процес, семантичне перенесення значення однієї мовної одиниці на іншу, що ґрунтується на відповідній подібності (форми, розміру, функції, ознак, кольору) між цими двома об'єктами, що належать до різних класів.

У рамках когнітивної лінгвістики метафору вважають способом пізнання, структурування та оцінки світу. За допомогою метафори, людина прагне в процесі комунікації змінити існуючу у свідомості адресата мовну картину світу. Тому концептуальну метафору трактують

як основну ментальну операцію, що об'єднує дві поняттєві сфери, як засіб пізнання, структурування і пояснення світу.

Загальновідомо, що Дж. Лакофф і М. Джонсон вперше виділили та обґрунтували поняття «концептуальної метафори». Вони довели, що метафори є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, і саме концептуальні метафори складають основу нашої концептуальної системи (Lakoff & Johnson, 2003, с. 55-58). Концептуальні метафори вивчали: О. Бабаєва (2020), на матеріалі сучасного іспанського політичного дискурсу, О. Безугла (2012) у політичному дискурсі США, Ю. Бережанська (2013) в англомовному медичному дискурсі, А. Бортияк та О. Очеретна (2021) в художньому дискурсі в рамках бінарної опозиції light/dark, О. Македоннова (2015) у сучасному рекламному дискурсі США, Ткач В. та В. Алексенко (2022) у сучасних англомовних текстах політичних промов. На думку Д. Каліщук, Н. Приймак (2015) концептуальна метафора стала одним з впливових гендерних засобів інтерпретації політичних процесів та впливу на масову свідомість.

Отже, можемо стверджувати, що метафоричність стала важливою ознакою сучасного англомовного політичного дискурсу. Когнітивні метафори забезпечують розумову діяльність людини, і слугують інструментом пізнання, впливаючи на стиль та сприйняття текстів саме політичного дискурсу. Виникнення таких метафор обумовлено: 1) потребою в лаконічному та образному вираженні складних політичних понять; 2) прагненням зробити дискусійні політичні теми більш доступними для широкого загалу; 3) бажанням вплинути на думки та емоції людей. Серед найбільш поширених когнітивних типів метафор виділяємо стерті та авторські.

Залучення дискурсивного підходу до вивчення функціонального потенціалу концептуальних метафор дозволить зробити глибокий аналіз кожного конкретного тексту з урахуванням політичної ситуації, у якій він створювався, та його співвідношення з іншими текстами (Koliasa, Naboka, 2023).

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне політичне життя у світі актуалізувало значення політичного слова, зокрема і стилістичних засобів у текстах політичного дискурсу, які реалізуються у засобах масової інформації.

Якщо говорити про їх функціональну природу, то «вже з самої назви можна зрозуміти, що йдеться про інформаційні засоби, що виступають посередниками людського спілкування – тобто медіаторами – у сучасному суспільстві». Тому, можемо стверджувати, що основна функ-

ція текстів політичного дискурсу – вплив на тих, кому він адресований. Відповідно, визначаючи функціональний потенціал концептуальних метафор можемо припустити, що основними їх функціями будуть такі: *інформативна, маніпулятивна, емотивна*. Розглянемо їхню реалізацію на конкретних прикладах концептуальних метафор вилучених з англійських текстів політичного дискурсу.

Англійські тексти сучасного політичного дискурсу стають, у першу чергу, середовищем реалізації інформативної функції концептуальних метафор, а саме метафоричної деривації політичних найменувань. З-поміж них можемо виділити так звані «стерті» метафори, тобто ті, що позначають сталі суспільно-політичні реалії (*fax press, waves of strikes, security architecture*), не мають яскраво вираженого стилістичного забарвлення, і відповідно, не впливають на читача. До прикладу, у зверненні В. Зеленського до керівників європейських держав у перші місяці війни зустрічаємо багато стертих метафор. Вони доповнюють військові терміни, які цілком коректно вживає президент України на позначення російської військової агресії "*Russia's invasion*" та "*the war*" (на відміну від поширеного у західних медіа у перші місяці війни терміну "*crisis*"): "*More than 2 million people have fled Ukraine as Russia's invasion has continued, the United Nations said. The announcement came as Ukraine continued to accuse Russia of targeting civilians, even as the two nations agreed upon a cease-fire for humanitarian corridors. The U.N. estimated that some 4 million people could flee the country as the war continues*" (The Washington Post, 2022).

Свою інформативну функцію реалізують і метафори із компонентом *mechanism, tool, keystone, core, cornerstone*): "*For 75 years, NATO has kept peace in Europe and has been the cornerstone of American security*". У метафорі «наріжний камінь» базова ознака стійкості каменя, основи для двох стін, переноситься з його буквального значення, на абстрактне або символічне і вказує на важливість, надійність та стабільність феномену, який він позначає (тут це американська система безпеки). Згодом такі метафори стають термінами на позначення відповідних військово-політичних реалій, як-от «залізний купол»: «*We're going to make sure Iron Dome continues to guard the skies over Israel*». Тут метафора «залізний купол» вказує на особливий військовий об'єкт протиповітряної оборони у вигляді купола чи накриття над певною територією, що надає повітряний захист у межах однієї країни, зокрема Ізраїлю.

Важливим аспектом реалізації інформативної функції концептуальних метафор вважаємо категоризацію нової політичної реальності, що пов'язана із вторинною номінацією фрагментів дійсності. Тут переважають «свіжі», авторські метафори, які містять самобутні, нетипові порівняння, часом цілком неочікувані для читачів, а тому вони легко запам'ятовуються і мають значний вплив. Завдяки маніпулятивній функції таких концептуальних метафор різні суспільно-політичні події та військово-політичні ситуації представляються у вигідному для політика світлі, м'яко нав'язуючи загалу потрібну їх інтерпретацію. Слід також наголосити, що здійснений при цьому маніпулятивний вплив може як конструктивну, так і деструктивну природу.

Так у зверненні до Британського парламенту, Борис Джонсон дуже просто передав причину російсько-української війни: "*...it was because they wanted to be free to do things differently, for this country to be able to do things differently and run itself*". Далі він наголосив на невідповідності військових ресурсів Росії та України, що знайшло своє вираження у грі слів та метафоричному порівнянні різних за розміром собак, які позначають ці дві держави: "*It's not the size of the dog in the fight it's the size of the fight in the dog!*" (У боротьбі має значення не фізичний розмір собаки, її фізична сила, а сила її духу, сила волі у боротьбі). Така метафоризація України, без сумніву, конструктивно впливає на моральний дух українських воїнів, на представників міжнародного політикуму, а також на ухвалення відповідних рішень про військову підтримку України.

Концептуальні метафори часто відображають спосіб, яким ми уявляємо собі абстрактні поняття через використання відповідних образів, що базуються на наших фізичних відчуттях чи досвіді. Тому свій виступ Борис Джонсон завершив метафоричним порівнянням мужності українського народу з відвагою і силою лева, а президента України та його численні виступи перед європейськими парламентами з потужним ревінням цього звіра: "*The Ukrainians have the courage of a lion. President Zelenskyy has given the roar of that lion. The UK stands unwaveringly with the people of Ukraine. Glory to Ukraine*" (Johnson Boris. Twitter).

Цікавими та самобутніми також вважаємо і зоометафори на позначення недоцільності можливих переговорів В. Путіна та В. Зеленського, до яких постійно закликає західна політична спільнота: "*How can you negotiate with a crocodile when it has your leg in its jaws, that is the difficulty that Ukrainians face*". Метафора

“*negotiate with a crocodile*”, яку застосовує у своїй промові Б.Джонсон, передбачає персоніфікацію: під агресивним крокодилом він має на увазі президента Росії. Стає цілком очевидно, що вести переговори з таким агресивним політиком безпідставно і небезпечно а особливо, коли частина тіла (завойовані в Україні території) вже у його пащі “*has your leg in its jaws*”.

У цьому особисто переконався американський журналіст Такер Карлсон, який у лютому 2024 року спеціально поїхав до Москви, щоб записати інтерв'ю з В. Путіним. Цікавою є реакція російського диктатора на цю зустріч: «*Vladimir Putin has said he would prefer a Joe Biden presidency to a Donald Trump one and mocked the former Fox News presenter Tucker Carlson for a “lack of sharp questions” during their interview at the Kremlin last week*» (The Guardian, 2024), де метафора “*sharp questions*” відображає агресивну сутність президента Росії, адже епітетами до слова питання могли бути емоційно нейтральні прикметники, як-от: цікаві, актуальні, оригінальні, незвичні, важкі, болючі, наболілі, тощо.

Прикладом деструктивного застосування концептуальних метафор на позначення сучасних американських політичних реалій може слугувати текстовий фрагмент із промови Д. Трампа 2018 року перед виборцями південних штатів, що найбільше потерпають від мігрантів з Мексики. У цій промові своє негативне ставлення до міграційної політики США загалом, постійне зростання кількості мігрантів, що підривають безпеку американців, та мігрантів зокрема, Д. Трамп виражає за допомогою метафори *Trojan Horse*, яку можна трактувати двоюко: 1) як аллюзію на відомі події у Давній Греції, коли воїни Трої переховуючись у статуї коня підступно проникли на ворожу територію, або 2) як назву одно іменного комп'ютерного вірусу, що знищує усі дані, коли проникає у програму. “*Most incredibly, because to me this is unbelievable, we have no idea who these people are, where they come from. I always say Trojan Horse. Watch what's going to happen, folks. It's not going to be pretty.*” (Cosmopolitan, 2024).

Така поверхова однобока позиція політика Д. Трампа призвела не тільки до поділу США на північ та південь, який склався історично, але і до серйозного ідеологічного протистояння у межах політичної системи. Про це писали журналісти, політичні аналітики, зокрема П. Бейкер та С. Глас (2022) у книзі “*The Divider: Trump in the White House 2017-2021*» як про політика, що «замахнувся» на засади демократії у США.

Цілком доречною і виваженою у цьому зв'язку видається позиція Хілларі Клінтон,

яка у своїй промові на національному з'їзді 2021 року закликала до примирення, вживши відому метафору про особисту пару черевиків, яка у кожній з політичних партій своя: “*We have to heal the divides in our country. Not just on guns. But on race. Immigration. And more. And that starts with listening, listening to each other. Trying, as best we can, to walk in each other's shoes*” (Hillary Clinton's national convention speech). Така метафора виконує емотивну функцію, оскільки спонукає читачів до емоційної реакції, викликає почуття емпатії та порозуміння.

Отже, проаналізовані тексти сучасного політичного дискурсу дають підстави вважати, що концептуальні метафори передають більше інформації порівняно з нейтральним словом і водночас акцентують на суттєвих, з погляду політика, ознаках суспільно-політичних та військово-політичних подій та/або явищ. Застосований дискурсивний аналіз різноманітних контекстів функціонування концептуальних метафор у текстах сучасного англомовного політичного дискурсу свідчить про те, що вони відіграють як конструктивну, так і деструктивну роль.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у текстах сучасного політичного дискурсу можна простежити реалізацію таких дискурсивних функцій концептуальних метафор як-от: інформативна, маніпулятивна та емотивна. Інформативна функція пов'язана із необхідністю вербальної категоризації нових суспільно-політичних та військово-політичних понять. Тому часто концептуальні метафори у цих сферах можуть набувати значення термінів. Маніпулятивна функція дозволяє політикам маніпулювати суспільною думкою, позаяк політичні промови залишаються ключовим інструментом впливу та маніпулювання для політичних лідерів. Емотивна функція концептуальних метафор проявляється в активному спілкуванні з аудиторією, формуванні відповідних політичних поглядів, стимулюванні як позитивних, так і негативних емоцій та маніпулюванні з метою досягнення певних політичних результатів. Варто також наголосити, що у сучасному англомовному політичному дискурсі основним завданням політиків залишається переконання та контроль над аудиторією виборців. Саме концептуальні метафори вважаємо основним джерелом емоційної наповненості промов політиків.

Перспективою подальших досліджень є вивчення культурних, політичних та соціальних контекстів, які впливають на розуміння концептуальних метафор у різних типах дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабасва О. М. Лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти функціонування метафори у сучасному іспанському політичному дискурсі. : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 "Філологія" / наук. керівник О. В. Телкова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 67 с. <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/4555>
2. Безугла О. В. Концептуальна метафора «Нація – це сім'я» в політичному дискурсі США. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Філологічні науки. Мовознавство*. 2012. № 23. С. 10-12.
3. Бережанська Ю. В. Концептуальна метафора в англomовному медичному дискурсі. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9. С. 479-484.
4. Газуда О. М. Сучасні підходи до тлумачення концептуальної метафори. *Матеріали щорічної підсумкової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземної філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*, 26 лютого 2019 року. Ужгород : ТОВ Поліграфцентр Ліра, 2019. С. 17-22.
5. Каліщук Д., Приймак Н. Концептуальна метафора в політичному дискурсі: гендерний аспект. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ І. Когнітивна лінгвістика*. 2015. № 4. С. 43-49.
6. Македонова О. Д. Концептуальна метафора у сучасному рекламному дискурсі США. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 58. С. 107-109.
7. Петренко В. Політична мова як предмет наукового дослідження. *Політичний менеджмент*, 5, 2007.
8. Ткач В. О., Алексенко В. Ф. Метафора у сучасних англomовних текстах політичних промов. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 24. Том 2. С. 94-97.
9. Babelyuk O., Koliasa O. Language means of expressing implicit evaluation in contemporary political discourse: pragmatic aspect. *Scientific Journal of Polonia University*, 55(6), 2023, 9-16. <https://doi.org/10.23856/5501>
10. Babelyuk O., Koliasa O. Language means of the representation of the image of Ukraine in the English media: a translation perspective. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. Львів, 2022. Випуск 12, С. 18-24.
11. Baker P., Glasser S. *Divider: Trump in the White House, 2017-2021*. Knopf Doubleday Publishing Group, 2022.
12. Bortniak A., Ocheretna O. The ways of binary opposition realization of light/dark conceptual metaphors in a literary text. *Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Philological Periodical of Lviv"*. № 9, 2021 P. 36-43.
1. Cosmopolitan. URL: <https://www.cosmopolitan.com/politics/news/a63598/donald-trump-immigration-speech/>
13. Johnson B. Twitter. URL: <https://twitter.com/BorisJohnson/status/1512877771474845700>
14. Koliasa O., Naboka O. TYPES OF CONCEPTUAL METAPHOR IN AMERICAN POLITICAL SPEECHES: COGNITIVE AND DISCURSIVE APPROACHES. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Вип.62, 2023, С. 128-134.
15. Kömür S., Cimen S. Using Conceptual Metaphors in Teaching Idioms in a Foreign Language Context. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2009. Vol. 23. P. 205–222.
16. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press. 2003. P. 55-58.
17. President Biden. Twitter. URL: <https://twitter.com/POTUS/status/1515053132736307206>
18. Remarks on the US Response in Support of Israel and Ukraine : веб-сайт. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/october-20-2023-remarks-us-response-support-israel-and-ukraine#dp-expandable-text> (дата звернення: 23.02.2024).
19. Semino, H. *Metaphors in Discourse*. Cambridge University Press, 2008.
20. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2024/feb/15/vladimir-putin-tucker-carlson-interview-footage-sharp-questions>
21. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/02/ukraine-russia-war-timeline-photos-videos-maps/>

REFERENCES

1. Babaieva, O. M. (2020). *Linhvokohnityvnyi ta prahmatychnyi aspekty funktsionuvannia metafory u suchasnomu ispanskomu politychnomu dyskursi*. [Linguocognitive and Pragmatic Aspects of Metaphor Functioning in Contemporary Spanish Political Discourse]. (Masters thesis). Zaporizhzhia National University. Zaporizhzhia. [in Ukrainian]
2. Babelyuk, O., Koliasa, O. (2023). Language means of expressing implicit evaluation in contemporary political discourse: pragmatic aspect. *Scientific Journal of Polonia University*. *Scientific Journal of Polonia University*, 55(6), 9-16. <https://doi.org/10.23856/5501>
3. Babelyuk, O., Koliasa, O. (2022). Language means of the representation of the image of Ukraine in the English media: a translation perspective. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. Львів, Випуск 12, С. 18-24.
4. Baker P., Glasser S. (2022). *Divider: Trump in the White House, 2017-2021*. Knopf Doubleday Publishing Group.

5. Berezhanska, Yu. V. (2013). Kontseptualna metafora v anhlomovnomu medychnomu dyskursi [Conceptual metaphor in English medical discourse]. *Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 9, 479-484. [in Ukrainian]
6. Bezuhla, O. V. (2012). Kontseptualna metafora «Natsiia – tse simia» v politychnomu dyskursi SShA [The conceptual metaphor "A nation is a family" in the US political discourse]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky : Filolohichni nauky. Movoznavstvo*, 23, 10-12. [in Ukrainian]
7. Bortniak, A., & Ocheretna, O. (2021). The ways of binary opposition realization of light/dark conceptual metaphors in a literary text. *Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Philological Periodical of Lviv"*. № 9, 2021 P. 36-43.
8. Cosmopolitan. URL: <https://www.cosmopolitan.com/politics/news/a63598/donald-trump-immigration-speech/>
9. Hazuda, O. M. (2019). Suchasni pidkhody do tlumachennia kontseptualnoi metafory [Modern approaches to the interpretation of conceptual metaphor]. *Materialy shchorichnoi pidsumkovoї konferentsii profesorsko-vykladatskoho skladu fakultetu inozemnoi filolohii DVNZ «Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet»* [Proceedings of the Annual Final Conference of the Faculty of Foreign Philology of Uzhhorod National University]. Uzhhorod. [in Ukrainian]
10. Johnson B. Twitter. URL: <https://twitter.com/BorisJohnson/status/151287771474845700>
11. Kalishchuk, D., & Pryimak, N. (2015). Kontseptualna metafora v politychnomu dyskursi: hendernyi aspekt [Conceptual metaphor in political discourse: the gender aspect]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Rozdil I. Kohnityvna linhvistyka*, 4, 43-49. [in Ukrainian]
12. Koliasa, O., Naboka, O. (2023). TYPES OF CONCEPTUAL METAPHOR IN AMERICAN POLITICAL SPEECHES: COGNITIVE AND DISCURSIVE APPROACHES. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Вип.62, С. 128-134.
13. Kömür, S., & Cimen, S. (2009). Using Conceptual Metaphors in Teaching Idioms in a Foreign Language Context. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 23. P. 205–222.
14. Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press. P. 55-58.
15. Makiedonova, O. D. (2015). Концептуальна метафора у сучасному рекламному дискурсі США. Kontseptualna metafora u suchasnomu reklamnomu dyskursi SShA [Conceptual metaphor in contemporary US advertising discourse]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia : Filolohichna*, 58, 107-109. [in Ukrainian]
16. Petrenko, V. (2007). Politychna mova yak predmet naukovoho doslidzhennia. [Political language as the object of scientific research]. *Politychnyi menedzhment*, 5. [in Ukrainian]
17. President Biden. Twitter. URL: <https://twitter.com/POTUS/status/1515053132736307206>
18. Remarks on the US Response in Support of Israel and Ukraine. (2024). Retrived from <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/october-20-2023-remarks-us-response-support-israel-and-ukraine#dp-expandable-text>
19. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2024/feb/15/vladimir-putin-tucker-carlson-interview-footage-sharp-questions>
20. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/02/ukraine-russia-war-timeline-photos-videos-maps/>
21. Tkach, V. O., & Aleksenk, V. F. (2022). Metafora u suchasnykh anhlomovnykh tekstakh politychnykh promov [Metaphor in modern English-language texts of political speeches]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 24. Vol. 2, 94-97. [in Ukrainian]

FUNCTIONAL POTENTIAL OF CONCEPTUAL METAPHORS IN MODERN ENGLISH POLITICAL DISCOURSE: A COGNITIVE DISCOURSE APPROACH

Babelyuk Oksana Andriivna

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
35, Kleparivska Str., Lviv, Ukraine
Visiting Professor, Discipline of English and Writing
School of Art, Communication and English
Faculty of Arts and Social Sciences
The University of Sydney
Camperdown NSW 2050, Australia*

The article is devoted to the study of the discursive nature of conceptual metaphors in modern English political discourse in the cognitive-discursive perspective. It has been found that conceptual metaphor is one of the most important

elements of modern English-language political discourse, the main discursive function of which is to manipulate the reader. It is proved that the use of relevant metaphors in political discourse texts can influence the political views and political decisions of readers/voters. At the same time, the paper emphasises that in the field of modern political discourse we can observe the actualisation of the following features: 1) the evolution of political language from established political clichés to informal, colloquial, even sometimes slang vocabulary; 2) excessive simplification of syntactic constructions, 3) use of author's neologisms 4) deliberate use of stylistic devices that attract attention and are easy to remember (metaphor; metonymy, metaphorical comparison, oxymoron, wordplay); 5) reliance on feelings rather than logic, and as a result 6) dominance of emotions over arguments, which undoubtedly affects the audience; 7) dominance of graphic means and signs of other semiotic systems. The purpose of the presented research is to identify the functional potential of conceptual metaphors in English-language texts of contemporary political discourse. This goal involves solving the following tasks: to clarify the concept of conceptual metaphor as a cognitive mechanism; to outline the main directions of research on the interaction between language and politics; to identify the key features of modern English-language political discourse in terms of linguistic and extralinguistic factors; to build a typology of conceptual metaphors and trace their discursive functions in the studied texts of modern English-language political discourse. From the standpoint of the cognitive approach, the paper shows that metaphors ensure human mental activity and serve as a tool of cognition, influencing the style and perception of texts of political discourse. It is proved that the emergence of such metaphors is due to: 1) the need for a concise and imaginative expression of complex political concepts; 2) the desire to make controversial political topics more accessible to the general public; 3) the desire to influence people's thoughts and emotions. Among the most common cognitive types of metaphors, we distinguish erased and authorial ones. It should be emphasised that it is conceptual metaphors that activate the reader's imagination and serve as a factor in enhancing the communicative impact on him/her. It has been found that some conceptual metaphors can be remembered for a long time and form stable associations, stimulate the imaginative and emotional perception of information. In view of this, the following discursive functions can be distinguished: informative, manipulative, and emotive. Since the main task of politicians is to persuade and control the audience of voters, we consider conceptual metaphors to be the main source of emotional content of politicians' speeches.

Keywords: stylistics, metaphor; conceptual metaphor; English political discourse, discursive functions, cognitive linguistics.

ОБРАЗ АФРОАМЕРИКАНСЬКОЇ ЖІНКИ У ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ ГАРРІЄТТИ МАЛЛЕН "TREE TALL WOMAN"

Базилевич Наталія Вікторівна

кандидатка філологічних наук,

доцентка кафедри англійської філології та світової літератури

імені професора Олега Мішукова

Херсонського державного університету

вул. Шевченка, 14, Івано-Франківськ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5800-4915>

Стаття присвячена дослідженню особливостей репрезентації образу афроамериканської жінки у поетичній збірці "Tree Tall Woman", дебютному творі сучасної американської поетеси, літературознавиці, членкині Американської академії мистецтв і наук, Гаррієтти Маллен, чії поезії ввійшли до Нортонської антології афроамериканської літератури. Поетичні тексти збірки "Tree Tall Woman" відображають переживання ліричної героїні, нав'язні спогадами її алабамського дитинства та тexasької юності, де центральне місце відведено рефлексії про долю сучасної темношкірої жінки. Оскільки на початку поетичної кар'єри Г. Маллен була прихильницею руху Чорного мистецтва, який пропагував ідею «чорної самосвідомості», у своїх перших віршах вона віддає шану афроамериканській культурній спадщині і ретранслює власний досвід з позиції простої афроамериканської жінки. У статті особливу увагу зосереджено на виявленні домінуючих мотивів, в яких розкривається образ жінки. Встановлено, що наскрізний мотив збірки "Tree Tall Woman" – це мотив зв'язку поколінь, який реалізується через образи жінки-хранительки роду та жінки-хранительки етнокультурних традицій. Духовна складова образу жінки реалізується через мотиви оновлення та єдності жінки і природи, а дихотомія духовного і тілесного реалізована символами вітра і землі. Етноскладова образу жінки на лексичному рівні реалізована етнонімами *Black woman*, *black lady*, які репрезентують усвідомлення приналежності до певної етнічної групи, а дієслівні метафори з компонентами *ground*, *earth*, *soil*, які імплікують архетип Роду та актуалізують зв'язок жінки зі своїм африканським корінням. Домінуючими лексикостилістичними засобами репрезентації образу жінки є метафори. Репрезентовані метафоричні характеристики актуалізують переосмислення образу жінки на основі фольклорних символів – метелика, акули, міфологеми вітру, архетипних образів – дерева, землі, Персефони та етнокультурних архетипних образів *Afro-American Big Mama*, *the Mammy*.

Ключові слова: верлібр, мотив, архетип, архетипний образ, етноскладова образу, етнонім, фольклорний символ.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

Вагомий внесок у розвиток культури США зроблено афроамериканськими письменниками і поетами, які у пошуках власної автентичності були осередком формування самосвідомості темношкірих американців. Сьогодні беззаперечним є факт, що літературна спадщина афроамериканців є однією із колоритних та оригінальних різновидів літератури США – мультикультурної за своїм походженням та стилями.

Сучасні літературознавчі та мовознавчі розвідки намагаються розкрити особливості формування дискурсу інакшості в американській культурі, вивчаючи, наприклад, «чорну свідомість» Франца Фенона (Frantz Fanon), «чорну поетику» Лернста Г'юза (Langston Hughes), Клода Маккея (Claudius McKay) та інших.

Увага лінгвістів також зосереджена на вивченні наративних та поетичних технік представників афроамериканської жіночої літературної спільноти, як Гвендолін Брукс (Gwendolyn Brooks), Соні Санчез (Sonia Sanchez), Тоні Моррісон (Toni Morrison), Зори Герстон (Zora Hurston).

Серед сучасних талановитих афроамериканських поетів США виділяється постать Гаррієтти Маллен (Haryette Mullen), поетеси-феміністки, лауреатки багатьох відомих номінацій та літературних премій, серед останніх, George Drury Smith Award, 2019. Її поезії ввійшли до Нортонської антології афроамериканської літератури та перекладені іспанською, французькою, польською, шведською та болгарською мовами. Гаррієтта Маллен, здобувши ступінь доктора філософії за програмою «Історія свідомості» в Каліфорнійському університеті в Санта-Крузі в 1990 році, викладає афроаме-

риканську літературу та американську поезію в Каліфорнійському університеті в Лос-Анджелесі. У 2023 році Гарріетта Маллен стала членом Американської академії мистецтв і наук. Це поетеса, в творчості якої поєднується тема жіночої ідентичності з постструктуралістичним акцентом на мові (Frost, 2000).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз літературних джерел засвідчив, що поезія Гарріетти Маллен, чия оригінальність добре виправдовує її зростаючий престиж в американській поезії, неодноразово ставала об'єктом критичних рефлексій в американській науковій спільноті, про що свідчать розвідки Х. Запфа (Zapf, 2008), У. Скотта (Scott, 2018), Ц. Венга (Wang, 2022) та ін. Наприклад, Сьюзен Стюарт, канцлер Академії американської поезії, під час вручення Г. Маллен премії Воллеса Стівенса 2009 року (2009 Wallace Stevens Award), охарактеризувала її як чарівницю слів, фраз і пісень, яка «спричинила революцію у поетичній дикції»/ *"sparked a revolution in poetic diction"* (цит. за poets.org.). Ф. Сімон (Simon, 2018), вивчаючи прояви експериментування в жіночій поезії, доходить висновку, що джерелом експерименталізму Г. Маллен є усні народні традиції, музика і поезія. Ц. Венг (Wang, 2022), досліджуючи актуалізацію африканських традицій у віршах Гарріет Маллен, також наголошує на тому, що вона черпає натхнення з національної африканської культури.

У вітчизняному науковому дискурсі творчість Гарріетти Маллен є мало дослідженою. Мовознавчі розвідки (Яковенко, 2017) зосереджені лише на виявленні ключових ідей поетичних збірок "Trimblings" та "S*PERM**K*T" та вивченні стильових особливостей збірки "Sleeping with the Dictionary", серед яких дослідник виділяє лінгвоцентризм, колаж, поєднання римованої поезії з прозою. Проте особливості актуалізації образу афроамериканської жінки у поезії Гарріетти Маллен, зокрема у збірці «Tree tall woman», не вивчалися ні в американському ні українському науковому співтоваристві, що зумовлює **актуальність** нашої розвідки.

Формулювання мети і завдань статті.

Метою статті є виявити особливості актуалізації образу афроамериканської жінки в поетичній збірці Гарріетт Маллен "Tree Tall Woman". Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних завдань: висвітлити домінуючі мотиви реалізації образу жінки в збірці «Tree tall woman», виявити етноскладову досліджуваного образу та охарактеризувати метафоричні засоби репрезентації образу афроамериканської жінки.

Виклад матеріалу. "Tree tall woman" – це перший доробок поетеси, написаний у 1981 році, до складу якого ввійшли вірші, в яких авторка намагається в поетичній формі виразити автентичний досвід афроамериканської жінки, що живе за власними переконаннями та прагне реалізувати свій потенціал.

Під час написання збірки "Tree tall woman" Г. Маллен була під впливом ідей руху Чорного мистецтва, представники якого просували ідею «чорної самосвідомості», щоб сприяти самовизначенню та національній самобутності афроамериканців. Тому перші поетичні тексти Г. Маллен мають «тенденцію до виразної етнічної ідентичності та характеризуються «автентичним голосом, романтичним і виразним «Я»» (Zapf, 2008, p.178).

Вірші збірки "Tree Tall Woman", за словами Г. Маллен, створені для нащадків пересічної неграмотної жінки *"offspring of illiterate woman"* (Florais, 2018), тому написані простим верлібром. Верлібр – це «назва специфічної, структурно наближеної до прози форми віршованого твору; вільний від таких особливостей класичного вірша, як симетричність наскрізної будови, система римування, поділ на строфи тощо» (Соловей, 2005).

Слід підкреслити, що поезія "Tree Tall Woman" на відміну від її пізніших доробків – "Trimblings" (1991), "S*PERM**K*T" (1992), "Muse & Drudge" (1995), "Sleeping with the Dictionary" (2002), "Urban Tumbleweed: Notes from a Tanka Diary" (2013) є менш експериментальною. У більшості віршів збірки «Tree Tall Woman» є лірична героїня, яка говорить від імені афроамериканської дівчини або жінки з чорношкірою родини, з певним уявленням про те, що таке бути чорношкірою людиною.

Для віршів аналізованої збірки Г. Маллен обрала теми, які дозволяли їй досліджувати певні аспекти самовираження темношкірої жінки в умовах мультикультурного суспільства: збереження етнічної ідентичності (у віршах "Heirloom", "Saturday afternoon, when all cores are done", "Black woman never faints", "The ritual of ear piercing", "Tree", "Tree tall woman"), гендерна ідентичність (у віршах "To a woman", "Anatomy", "The dance she does", "Song of a dancer", "Tree"); сексуальність чорношкірої жінки (у віршах "He reads my body like a poem", "The woman and the rose", "Circle of arms"), стосунки всередині чорношкірої спільноти та сім'ї (у віршах "Alabama memories", "For my grandfather, Lowell Paxter Mitchel", "Father", та інших).

Наскрізнний мотив збірки "Tree Tall Woman" – це мотив зв'язку поколінь, який реалізується

через образи жінки-хранительки роду та жінки-хранительки етнокультурних традицій, що бере свій початок в автентичній культурі афроамериканців та об'єктивує архетип Роду, як уособлення єдності поколінь. Віра у зв'язок із корінням є важливим аспектом афроамериканського фольклору. Представники афроамериканської культури вшановують і пам'ятають предків через обряди, пісні та оповідання, що символізує спадкоємність поколінь. Наприклад, свято Kwanzaa – це час, коли сім'ї та громади збираються разом, щоб згадати минуле та прославити афроамериканську культуру. Єдність афроамериканської жінки з її африканським корінням, її родом, незважаючи на історичну роз'єднаність, спричинену трансатлантичною работоргівлею, актуалізується такими дієслівними метафорами, як *grounded like all the little bushes, attached to the earth, her feet keep the soil together*. Відповідно до К. Г.Юнга, Земля є символом жіночого начала, тому вона завжди присутня у свідомості людини, особливо жінки. У Західній Африці, наприклад, сприймають Землю як матір, що забезпечує своїм дітям харчування та захист. Це відображено в концепції йоруба про Аше, яка є духовною силою й об'єднує весь світ. Аше часто зображують як жінку, і кажуть, що вона є джерелом усього життя.

Образ жінки-хранительки репрезентує також жіночий внесок у збереження й передачу традицій і ритуалів афроамериканського народу. Історична пам'ять є невідомою складовою етнічної ідентифікації. У аналізованій збірці вона базується на селективних процесах пам'яті ліричної героїні. Наприклад, у вірші "Saturday afternoon, when all cores are done" репрезентовано спогади дорослої жінки про те, як колись її мати вчила заплітати косу. Процес плетіння коси – це ніби незрима нитка, що єднає покоління жінок у сім'ї ліричної героїні. Взагалі, плетіння коси – є обрядом для багатьох темношкірих жінок в Америці, невідомою частиною чорної культури, що уособлює «переплетення святого трифекту: матері, дочки і магії чорношкірої дівчини» (Davis, 2017).

Образ жінки-хранительки етнокультурних традицій також актуалізовано у вірші "Heirloom", в якому акцент зроблено на важливості збереження ветхої ковдри – *quilt*, яку пошила пра-прабабуся із клаптиків старого одягу, що дбайливо передається із покоління в покоління. Квілтинг (техніка клаптевого шиття) був і залишається для африканців та афроамериканців способом записувати свою історію, подорожі, вірування, родинні стосунки та світ природи (Moody, 2014). Уважається, що

протягом вісімнадцятого та дев'ятнадцятого століть квілтинг був методом зближення афроамериканських жінок. Ф. Б. Кеш (Cash, 1995) стверджує, що квілтинг був і працею, і відпочинком. Рабині створювали власну культуру та спосіб життя, щоб звільнитися від гнітючого середовища. Квілтинг, що супроводжувався їжею, іграми та співом, давав невольницям унікальні можливості для спілкування без нагляду, а отже і відчуття безпеки. Схожу думку висловлює і М. Вальман, професорка історії мистецтв, яка вивчає африканські зображення в афроамериканських ковдрах. Дослідниця зауважує, що афроамериканські ковдри володіють двома унікальними якостями: ніж будь-яке інше американське візуальне мистецтво, вони найбільш повно уособлюють виразну силу джазу і пов'язують покоління афроамериканських сімей, які виготовляли та плекали ковдри. У багатьох будинках афроамериканців ковдри є символом сім'ї та культури. (цит. за Moody, 2014).

Повертаючись до рядків аналізованого віршу, слід підкреслити, що майстерне поєднання різнобарвних смужок/*pieced-together colors* ковдри нагадують героїні *the geometric dances*/геометричні танці' є аллюзією на мюзикли Басбі Берклі, відомого американського хореографа, який завжди розставляв епатажно костюмованих дівчат у хитромудрі геометричні фігури, що рухалися в унісон. Таким порівнянням авторка передає своє захоплення майстерністю пра-прабабусі та створює образ простої, але талановитої чорношкірої жінки-майстрині.

У поетичній збірці «Tall Tree Woman» образ жінки також реалізується через мотив єдності жінки і природи, що актуалізує духовну складову образу. На думку дослідників (Ikeke, 2013; Acquaviva, 2019) африканське розуміння лісу, як частини природи, не можна відокремити від африканського космологічного погляду на реальність: дерева, рослини та інші організми, що складають ліс, були наповнені духами. Ліс вважався джерелом життя, а рослини – найбільш одухотвореними і таємничими з усіх форм життя (Ikeke, 2013; Acquaviva, 2019). Так, Дамари з Південної Африки вірили, що універсальним прабатьком було дерево, з якого вийшли дамари, бушмени, воли, зебри та все інше живе. Згідно дослідження К. Тісделла (Tisdell, 2023), баобаб – «дерево життя» глибоко вкорінений у традиціях, віруваннях і спадщині африканської культури. У західній Африці дерево вава, особливо його насіння, є символом сильної та витривалої людини. Воно надихає людину на наполегливість у подоланні

труднощів (Acquaviva, 2019). Цікавою також є думка (Yankyerah & Vaidoo, 2022), що «дерево» представляє саму Африку як континент, а «молоді дерева» символізують молодих африканців, розкиданих по всьому світу, які зростають фізично і морально сильними. Як видно з прикладів, архетипний образ дерева, як модель людського життя, щоразу набуває індивідуальних характеристик. Наприклад, в однойменному вірші "Tall Tree Woman" дерево постає символом сили та стійкості жінки. Подібно до того, як дерева витримують шторми та ростуть, незважаючи на складні умови, лірична героїня, стикаючись із численними труднощами, долає їх протягом свого життя. Жінка черпає внутрішню силу з природи, природа урівноважує її. Згідно з К. Юнгом, образ дерева часто з'являється в архетипних образах несвідомого, й відображає Самість, яка позначає єдність особистості, як єдиного цілого.

Дихотомія духовного і тілесного в образі жінки реалізована символами вітра і землі: *made herself of wind and earth*. Згідно словника символів, вітер є вираженням однієї із стихій світобудови – повітря і символізує духовні сили або оновлення. Відомо, що в африканських культурах символ вітру може відрізнятися за змістом і значенням, оскільки вірування та символика різняться серед різних етнічних груп. Проте в деяких африканських традиціях вітер асоціюється з духовними силами, життєвою енергією. Вітер також є одним із проявів богині Ойя, чия символика є невід'ємною частиною африканської культури – богині погоди, відомої своїм сильним характером. Субстантивна метафора *whirlwinds of energy* репрезентує жінку як невичерпне джерело енергії, тому що саме енергійність та внутрішня сила допомагають їй адаптуватися до навколишньої дійсності. Отже, поетично преосмислена міфологема вітру актуалізує духовну силу ліричної героїні, а земля символізує підґрунтя для розвитку. Готовність жінки до змін репрезентовано метафорою метелика: *butterflies fluttering at her fingertips*. В африканській культурі, особливо в культурі Субсахарської Африки (sub-Saharan African culture), тобто в частині Африки, яку переважно населяють чорношкірі люди, що стало основою для ранньої історичної назви «Чорна Африка», метелик символізує трансформацію (Regan, 2021).

Духовна складова образу жінки також реалізується у віршах, в яких центральним є мотив оновлення. Наприклад, у вірші "Shedding Skin" готовність жінки до певних змін об'єктивується дієслівними метафорами *pulling out of the old*

scarred skin, slough off deadscales flick skinflakes, strip off slip out of leave, blinking off old eyelids, peeling layers down у семантиці яких закладена ознака додаткової конотації – «позбавлятися чогось/звільнятися від чогось». Це щось – є старі душевні рубці *old scarred skin*, відмерлі почуття і стосунки *deadscales flick skinflakes*. Оновлення шкіри символізує не тільки зовнішнє, але й внутрішнє перевтілення героїні *a new way of seeing*, пошуки себе нової.

Головним персонажем багатьох віршів аналізованої збірки є мати, тому що вона займає особливе місце в житті ліричної героїні. Образ жінки-матері реалізується субстантивами *momma, mother, mama, tom*, дієсловами *to birth, to see, to tell, to watch, to know, to feel, to guess, teach, to swear* фразами *to know secrets, used to kid, had lots of words for us*, які репрезентують роль матері у житті людини: мати дає життя, доглядає, оберігає, знає дитячі секрети, відчуває дитячі проблеми, жартує, має особливі слова для кожної дитини, тощо. Гіпербола *momma's extra eyes* / 'мамині додаткові очі' та ідіома *get eyes in the back of the head* / 'мати очі на потилиці' імпікують архетипний образ *African-American Big Mama*, який є потужним і стійким в афроамериканській культурі. Афроамериканську Велику Матір сприймають як турботливу захисницю та мудру жінку, яка уособлює силу та стійкість афроамериканської спільноти. Її часто зображують як родоначальницю, яка відповідає за благополуччя своєї сім'ї та громади, та є джерелом розради і підтримки (Holston, 2010).

Мати, зображена у збірці, – це проста афроамериканська жінка, яка також має особливий дар – почуття гумору. Материнський гумор підіймає дітям настрій, знімає емоційну напругу. Наприклад, мати називає своїх дівчаток *crumb crushers, eating machines, bottomless pits, strait-gut people, the wrecking crew*. Використання у поетичних текстах таких лексичних одиниць допомагає створити мовний портрет простої афроамериканської матері. Вживання сленгу *crumb crushers*, антропоморфної метафори *eating machines*, епітетів *skinny folk, strait-gut people* ідіоми *bottomless pits* актуалізує етнічну своєрідність афроамериканського гумору – *specyfing* (тропу сигніфікації), різновидом якого є іронічний або сатиричний коментар. Гумор афроамериканських жінок має історичне коріння, він був життєво важливий для їх емоційного виживання (Dance, 1998).

Материнська любов та бажання найкращої долі для дітей актуалізується дієслівною метафорою «шліфування»: *she wanted to polish* та

метафоричним порівнянням: *so we'd shine like dimes*. Використання епітетів *infinitely practical and modern* актуалізує здатність чорношкірої матері критично ставитися до старих традицій, її сміливість не слідувати безглузким звичаям, наприклад, *ritual of ear piercing*, афроамериканським дівчаткам відразу після народження проколювали вуха, це як обряд посвячення в чорній громаді, проте в сім'ї героїні, навпаки, цю традицію не шанували: *a tradition not honored by my family*. Гаррієт Маллен підкреслює, що вона була єдиною дитиною, у якої не були проколоти вуха: *the only girl with no holes in her ears*. Тобто, Маллен розвінчує стереотипне уявлення про образ афроамериканської жінки – the Mammy «вірної, слухняної домашньої слуги» (Collins, 2000, p. 72). Вона створила образ простої, проте сильної жінки – мудрої, дотепної матері, *floorwax mother*, яка виховує власних дітей, вчить їх простим життєвим правилам, прагне бачити їх успішними.

Поетеса стверджує, що чорна жінка ніколи не непритомніє: *Black woman never faints*, тим самим підкреслюючи психологічну стійкість і силу, закладену у підсвідомості афроамериканок, що забезпечували виживання та продовження роду. Підтвердження нашої думки знаходимо у Т. Бейкера та Н. Бьюкенена (Baker & Buchanan, 2015), які вважають, що архетип сильних темношкірих жінок є культурно характерний ідеал, який передбачає, що темношкірі жінки демонструють психологічну, емоційну та фізичну силу. Дж. Абрамс, М. Максвелл, М. Поуп, Ф. Белгрейв (Abrams, et al., 2014) теж стверджують, що серед афроамериканських жінок поняття «сила» є центральною темою їх ідентичності.

У збірці також вимальовується образ тендітної закоханої чорношкірої жінки, репрезентований флористичними метафорами, в яких жінка асоціюється з трояндою: *she is a rose*, пелюсткою квітки: *she will float like a petal*, стеблиною очерету: *reed woman*. Почуття люблячої жінки репрезентовано метафорами з семантичними компонентами «*light*», «*warmth*»: *the light in my body, some light to hold in my hand, a brown curve of warmth, the summer of my blood-warm arms, aura of love*. Тобто, жінка, яка кохає випромінює світло й тепло.

Слід підкреслити, що особливістю аналізованої збірки віршів Г. Маллен є актуалізація в образі жінки архетипу Анімуса – несвідомої чоловічої сторони особистості жінки – архетип чоловіка у психіці жінки, який формується на основі досвіду спілкування з чоловіками (Шевченко, 2016). У аналізованій збірці архетип Анімус проявляється в негативних рисах харак-

теру жінки, як агресія, жорстокість, хтивість, наприклад: анімалістичною метафорою *I am the shark*, де метафоричне перенесення відбувається на основі спільного семантичного компонента «сила та жорстокість», який характеризує стиль поведінки. Коли жінку принижують або ображають чоловіки, то для них вона – акула: *I am a shark that bites men's heads off*.

Образ сміливої жінки, яка здатна відстояти свої позиції і не боїться вступати в конфлікт з чоловічим, часто жорстоким світом і, навіть, спроможною помститися за свою образу, реалізовано епітетами з негативною конотацією: *dread flesh, terrible birthmark, stoop shoulded heavy bellied witch's walk, long poisonous fingernails, deadly breath* та концептуальною метафорою Я (ЖІНКА) – ДЖЕРЕЛО ЛИХА: *I conceive and hatch catastrophe*. Почуття, які розлючена жінка викликає у чоловіків, реалізовано лексичними одиницями, що структурують семантичне поле «Страх»: іменниками: *stench, death, panic, darkness, terror*; дієсловами: *frighten, cause to run wild, bite heads off*; прикметниками: *untouchable, cursed, unclean, wild*.

Архетип Анімус також актуалізований в іронічно переосмисленому образі Персефони – *Miss Persephone* – юної дівчини, одержимою хтивістю. У класичній міфології Персефона – юна богиня, дочка Зевса і Деметри, була викрадена Аїдом, який, заставив її проковтнути гранатові зерна, як символ нерозривності шлюбу, таким чином зробивши її своєю дружиною і володаркою підземного царства. У вірші "Miss Persephone", на відміну від образу юної міфологічної Персефони, *Miss Persephone* – це образ двуликої легковажної дівчини/ *two-faced hussy, randy*, яка добровільно втекла з дому *sneaked away from home*, щоб піддатися спокусам лихого чоловіка – *the ganster type, dark horny stranger from the underworld, sexy black devil, lusty lover*. Лімінальний образ *Miss Persephone*, яка не одинока, але й не дружина, реалізовано епітетами з негативною конотацією: *two-faced hussy*, ідіомами: *bed down with, lead a double life*, та алюзією на гранатові зерна Аїда – *I only swallowed his seeds*.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Збірка "Tall Tree Woman" є творчими дебютом Г. Маллен. Встановлено, що на створення образу жінки – представниці чорношкірої спільноти, вплинули ідеї руху Чорного мистецтва, метою якого було сприяння національній самобутності афроамериканців та формування позитивного образу чорної культури.

У контексті дослідження виявлено, що основні мотиви, в яких розкривається образ жінки – це мотив зв'язку поколінь, жінка

і природа та мотив духовного оновлення жінки. Лінгвостилістичний аналіз поетичних текстів Г. Маллен дав змогу встановити, що особливістю репрезентації образу жінки є метафоричність. Смыслова ємність репрезентованих метафоричних характеристик і ознак актуалізує переосмислення жінки на основі фольклорних символів – метелика, акули, міфологеми вітру, архетипних образів – дерева, землі, Персефони та етнокультурних архетипних образів *Afro-American Big Mama*,

the Mammy. Етноскладова образу жінки на лексичному рівні реалізована етнонімами *Black woman, black lady*, які відображають усвідомлення своєї відмінності від інших етнічних груп, а дієслівними метафорами з лексичними компонентами: *grounded, earth, soil* актуалізовано зв'язок жінки зі своїм африканським корінням.

Перспективою дослідження може бути вивчення трансформації образу жінки в поезії Г. Маллен.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловей Е. С. Верлібр. Енциклопедія Сучасної України. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-33597>
2. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. 2016. URL: <https://a-z-gender.net/ua/anima-ta-animus.html>
3. Яковенко І. В. Репрезентація речового світу в поетичних збірках Гаррієтт Мюллен «Trimmings» та «S*perm**k*t». *Кременецькі компаративні студії* : [науковий часопис / ред.: Д. Чик, О. Пасічник]. 2017. Вип. VII. Т. 1. С.334-345. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2781>
4. Abrams J. A., Maxwell M., Pope M., Belgrave F. Z. Carrying the world with the grace of a lady and the grit of a warrior: Deepening our understanding of the “strong black woman” schema. *Psychology of Women Quarterly*, 2014, Vol. 38. P. 503–518. DOI:10.1177/0361684314541418
5. Acquaviva G. 2019 Cultural Values of Trees in the East African Context Graziella Acquaviva, 2019. URL: <https://ojs.unito.it/index.php/kervan/article/view/3317/2986>
6. Baker, T. A., Buchanan, N. T., Mingo, C. A., Roker, R., Brown, C. S. Reconceptualizing Successful Aging Among Black Women and the Relevance of the Strong Black Woman Archetype. *The Gerontologist*, 2015. Vol. 55, Issue 1. P. 51–57. <https://doi.org/10.1093/geront/gnu105>
7. Cash F.B. Kinship and quilting: an examination of an African-American tradition. 1995. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.2307/2717705>
8. Collins P. H. Black feminist thought : knowledge, consciousness, and the politics of empowerment, 2000. <https://doi.org/10.4324/9780203900055>
9. Dance D.C. Introduction to Honey, Hush! An Anthology of African American Women's Humor, 1998. URL: <https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1171&context=bookshelf>
10. Davis M. A. The Blog: Braids Will Always Be a Powerful Symbol of Black Girl Culture, 2017. URL: https://www.huffpost.com/entry/braids-will-always-be-a-powerful-black-girl_b_9563134
11. Florais J. Interviewing Harryette Mullen, 2018. URL: <https://www.jogosflorais.com/interview/tag/tree+tall+woman>
12. Frost E. A., Mullen H. An Interview with Harryette Mullen. *Contemporary Literature*, 2000. Vol. 41(3), P. 397–421. <https://doi.org/10.2307/1208891>
13. Holston J. A. A theory of African-American archetypes: big mama and the whistlin' woman. URL: https://radar.auctr.edu/islandora/object/cau.td:2010_holston_jan_a
14. Ikeke M. O. The Forest in African Traditional Thought and Practice: An Ecophilosophical Discourse. *Open Journal of Philosophy*, 2013. Vol. 3(2). P. 345-350.
15. Moody D. L. Intersecting Symbols in Indigenous American and African Material Culture: Diffusion or Independent Invention and Who Decides? 2014. URL: <https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2152&context=theses>
16. Poets.org. URL: <https://poets.org/jean-valentine-and-harryette-mullen-receive-major-poetry-awards>
17. Regan. S. Do You Feel Connected To Butterflies? Here's What They Symbolize. 2021. URL: <https://www.mindbodygreen.com/articles/butterfly-symbolism>
18. Scott W. Reading the Genotext in Harryette Mullen's Muse & Drudge. *Journal of French and Francophone Philosophy*, 2018. Vol. XXVI, No 2. DOI 10.5195/jffp.2018.856
19. Simon F. Experimental Explorations of Selected Women's Innovative Poetry Written in English, with a focus on 'the Gurlisque', 2018. URL: <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:194846120>
20. Tisdell K. The baobab tree: an African cultural icon. 2023. URL: <https://taliaandnasya.com/blogs/roots-rhythms-exploring-african-heritage/the-significance-and-value-of-the-baobab-tree-in-african-culture-exploring-its-importance-across-the-continent>

21. Yankyerah A. K., Baidoo D. D. The Symbolic Representation of the African Community 'Tree' and the Expression of Nostalgia for Culture Restoration in Six African Poems, 2022. DOI: <https://doi.org/10.54850/jrspelt.6.31.004>
22. Wang Z. "Take Kisses Back to Africa": Diaspora and Return to African Culture in Harryette Mullen's Poetry. *Cultural and Religious Studies*, 2022. Vol. 10, No. P.153-158. URL: <https://www.davidpublisher.com/Home/Journal/CRS>
23. Zapf H. An Othering of Language: Harryette Mullen's Experiments in Transpoetry. In: Freitag and Vester (eds). *Another Language: Poetic Experiments in Britain and North America*. Berlin: LIT Verlag Münster, 2008. P. 171 – 186. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Another_Language.html?id=JkLiKLmzATMC&redir_esc=y

REFERENCES

1. Solovei, E. S. (2005). Verlibr. Entsyclopedia of suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of contemporary Ukraine]. K. : Instytut entsykloprdychnych doslidhzen NAN Ukrainy URL: <https://esu.com.ua/article-33597> [in Ukrainian]
2. Shevchenko, Z. V. (2016) Slovyk gendernych terminiv [Vocabulary of gender terms]. Cherkassy: Chabanenko URL: <https://a-z-gender.net/ua/anima-ta-animus.html> Harryette Mullen «Trimnings» та «S*perm**k*t» [in Ukrainian]
3. Yakovenko, I. V. (2017). Representatsia rechevogo svitu v poetychnych zbirkach Harryette Mullen «Trimnings» та «S*perm**k*t» [Representation of material world in poetry collection of Harryette Mullen «Trimnings» та «S*perm**k*t»]. *Kremenchutski komparatyvni studii*. Vyp.7. v.1. S. 334-345. [in Ukrainian]
4. Abrams, J. A., Maxwell, M., Pope, M., Belgrave, F. Z. (2014). Carrying the world with the grace of a lady and the grit of a warrior: Deepening our understanding of the "strong black woman" schema. *Psychology of Women Quarterly*, 38, 503–518. doi:10.1177/0361684314541418
5. Acquaviva, G. (2019). Cultural Values of Trees in the East African Context Graziella Acquaviva. URL: <https://ojs.unito.it/index.php/kervan/article/view/3317/2986>
6. Baker, T. A., Buchanan, N. T., Mingo, C. A., Roker, R., Brown, C. S. (2015). Reconceptualizing Successful Aging Among Black Women and the Relevance of the Strong Black Woman Archetype. *The Gerontologist*, Volume 55, Issue 1, Pages 51–57. DOI: <https://doi.org/10.1093/geront/gnu105>
7. Cash, F.B. (1995). Kinship and quilting: an examination of an africanamerican tradition. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.2307/2717705>
8. Collins, P. H. (2000). Black feminist thought : knowledge, consciousness, and the politics of empowerment. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203900055>
9. Dance, D. C. (1998) Introduction to Honey, Hush! An Anthology of African American Women's Humor. URL: <https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1171&context=bookshelf>
10. Davis, M. A. (2017). The Blog: Braids Will Always Be a Powerful Symbol of Black Girl Culture. URL: https://www.huffpost.com/entry/braids-will-always-be-a-powerful-black-girl_b_9563134
11. Florais, J. (2018). Interviewing Harryette Mullen. URL: <https://www.jogosflorais.com/interview/tag/tree+tall+woman>
12. Frost, E. A., Mullen, H. (2000). An Interview with Harryette Mullen. *Contemporary Literature*, 41(3), 397–421. DOI: <https://doi.org/10.2307/1208891>
13. Holston, J. A. (2010). A theory of African-American archetypes: big mama and the whistlin' woman. URL: https://radar.auctr.edu/islandora/object/cau.td:2010_holston_jan_a
14. Ikeke, M. O. (2013). The Forest in African Traditional Thought and Practice: An Ecophilosophical Discourse. *Open Journal of Philosophy*. DOI: 10.4236/ojpp.2013.32052
15. Moody, D. L. (2014). Intersecting Symbols in Indigenous American and African Material Culture: Diffusion or Independent Invention and Who Decides? URL: <https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2152&context=theses>
16. Poets.org. URL: <https://poets.org/jean-valentine-and-harryette-mullen-receive-major-poetry-awards>
17. Regan, S. (2021). Do You Feel Connected To Butterflies? Here's What They Symbolize. URL: <https://www.mindbodygreen.com/articles/butterfly-symbolism>
18. Scott, W. (2018). Reading the Genotext in Harryette Mullen's Muse & Drudge. *Journal of French and Francophone Philosophy*. Vol. 26, No 2. (online). DOI 10.5195/jffp.2018.856
19. Simon, F. (2018). Experimental Explorations of Selected Women's Innovative Poetry Written in English, with a focus on 'the Gurlisque' Thesis (PhD). URL: <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:194846120>
20. Tisdell, K. (2023). The baobab tree: an African cultural icon. URL: <https://taliaandnasya.com/blogs/roots-rhythms-exploring-african-heritage/the-significance-and-value-of-the-baobab-tree-in-african-culture-exploring-its-importance-across-the-continent>
21. Yankyerah, A. K., Baidoo, D. D. (2022) The Symbolic Representation of the African Community 'Tree' and the Expression of Nostalgia for Culture Restoration in Six African Poems. DOI: <https://doi.org/10.54850/jrspelt.6.31.004>

22. Wang, Z. (2022). "Take Kisses Back to Africa": Diaspora and Return to African Culture in Harryette Mullen's Poetry. URL: <https://www.davidpublisher.com/Home/Journal/CRS>

23. Zapf, H. (2008). An Othering of Language: Harryette Mullen's Experiments in Transpoetry. In: Freitag, K. & Vester, K. (eds). Another Language: Poetic Experiments in Britain and North America. Berlin: LIT Verlag Münster. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Another_Language.html?id=JkLiKLmzATMC&redir_esc=y

THE IMAGE OF AFRO-AMERICAN WOMAN IN HARRYETTE MULLEN'S POETRY COLLECTION "TREE TALL WOMAN"

Bazylevych Natalia Viktorivna

Candidate of Philological Sciences,

*Associate Professor at the Department of English Philology
and World Literature named after Professor Oleg Mishukov*

Kherson State University

14, Shevchenka Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine

The article is aimed at studying the peculiarities of representing the image of an African-American woman in the poetry collection "Tree Tall Woman", the debut work of a contemporary American poet, literary critic, member of American Academy of Arts and Sciences, Harryette Mullen, whose poems are included in the Norton Anthology of African-American Literature. The poems of the poetry collection "Tree Tall Woman" reflect the experiences of the lyrical heroine, inspired by memories of her Alabama childhood and Texas youth, where the central place is given to reflections on the challenges faced by a contemporary Black woman. Since at the beginning of her poetic career, H. Mullen was a supporter of the Black Arts movement, which promoted the idea of "black self-consciousness", in her first poems she paid tribute to the African cultural heritage and represented her own experience from the perspective of a simple African-American woman. The article delves into the motifs in which the image of a woman is portrayed. It has been established that the unifying motif of the collection "Tree Tall Woman" is the connection between generations, which is embodied in the images of a woman-keeper of the family and a woman-keeper of ethno-cultural traditions. The spiritual component of the image of a woman is realized through the motifs of renewal and unity of woman and nature, and the dichotomy of the spiritual and the physical is actualized through the symbols of wind and earth. At the lexical level the ethnic component of the image of a woman is realized by the ethnonyms "Black woman", "black lady", which represent the awareness of belonging to a certain ethnic group. Verbal metaphors with components "ground", "earth", "soil" implicate the archetype of Ancestry and actualize the woman's connection with her African roots. The dominant lexical and stylistic means of representing the image of a woman have been revealed. The presented metaphorical characteristics actualize the rethinking of the image of a woman on the basis of folklore symbols, such as "butterfly", "shark", mythologem of "wind", archetypal images of "tree", "earth", "Persephone" and ethno-cultural archetypal images of Afro-American Big Mama, the Mammy.

Keywords: *free verse, motif, archetype, archetypal image, ethnic component of the image, ethnonym, folklore symbol.*

ЯВИЩЕ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Гамерська Ірина Ігорівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри практики англійської мови і методики її навчання
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Стаття присвячена дослідженню поняття лінгвістичної інтерференції у вивченні іноземної мови. У роботі висвітлено погляди науковців-лінгвістів на визначення та тлумачення поняття «інтерференція» у сучасних наукових дослідженнях; розглянуто питання походження, запровадження, історії розвитку поняття «інтерференція»; проаналізовано причини виникнення інтерференції та перелічено основні її види, а також розглянуто питання класифікації мовних інтерференцій. Визначено, що явище інтерференції є багатоаспектним феноменом, тому потребує розгляду не лише з позицій лінгвістики, але й з точки зору психології, соціолінгвістики та методики викладання іноземної мови. Тільки тоді можна комплексно висвітлити основні причини появи цього явища. Базуючись на вже існуючих дослідженнях цієї проблематики, у статті виділено та класифіковано основні причини інтерференції у межах такої чотирьохкомпонентної системи: лінгвістичні, психологічні, соціолінгвістичні, методичні. Також у статті розглянуто погляди на проблему мовної інтерференції багатьох учених та доведено, що необхідними умовами виявлення інтерференції є двомовність і мовний контакт. Місцем лінгвістичної інтерференції визначено саму людину, що здійснює письмову або усну комунікацію іноземною мовою або виконує переклад з однієї мови на іншу, намагається компенсувати якісь елементи, явища і функції однієї мовної системи елементами, явищами і функціями іншої, також може призвести до численних помилок і відхилень від мовної норми. До того ж, у дослідженні виокремлено, що механізмами мовної інтерференції є ототожнення і перенесення елементів і функцій контактуючих мов, а лінгвістичними причинами цього явища є розбіжність і подібність в мовних системах контактуючих мов.

Ключові слова: інтерференція, лінгвістична інтерференція, міжмовна та внутрішньомовна інтерференція, лексична інтерференція.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Проблема мовної інтерференції як процесу, що гальмує засвоєння нерідної (іноземної) мови та виникає внаслідок переносу мовних навиків з однієї контактуючої мови у іншу (із рідної мови – в іноземну, з першої іноземної – у другу), турбує науковців уже не перше десятиліття. Це явище має неабиякий вплив на успішність оволодіння індивідом іноземною мовою та використання її як у рецептивних, так і у продуктивних видах мовленнєвої діяльності.

Інтерференція, що виникає внаслідок негативного впливу однієї мови на іншу, охоплює всі лінгвістичні рівні мови, що вивчається, зокрема й лексичний, що веде до певних відхилень від мовної норми та появи численних лексичних помилок учнів та студентів. Лінгвісти та методисти роблять спроби знайти дієві способи зниження інтерферуючого впливу мови, що вивчається на лексичному рівні з метою оптимізації процесу оволодіння іноземною мовою та мінімізації різного роду помилок.

Термін «інтерференція» бере початок від латинських слів «inter» (між) і «ferens»/«ferentis» (той що несе, який переносить). Спершу цей термін з'явився у сфері фізики, біології та хімії, а потім був запозичений в область лінгвістики. Сьогодні це явище широко вивчається в лінгвістиці, соціолінгвістиці, психолінгвістиці та психології, і може проявлятися як в усній, так і в писемній мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інтерференції хвилювали багатьох вчених-лінгвістів як в Україні, так і за кордоном. Вперше думка про взаємний вплив однієї мови на іншу, була висунута російсько-польським мовознавцем І.О. Бодуеном де Куртене. Під інтерференцією вчений розумів конвергентну перебудову мов в ході контактів. Слід пам'ятати, що в той час термін «інтерференція» ще не набув широкого поширення. Головною ідеєю І.А. Бодуена де Куртене було те, що в результаті взаємного впливу однієї мови на іншу відбувається не тільки запозичення окремих мовних одиниць, але також і зближення мов в цілому. Пізніше ця ідея була розвинена

в навчаннях Л.В. Щерби. Праці Л.В. Щерби послужили основою для вивчення і опису інтерферентних явищ в мові. Л.В. Щерба робить висновок про те, що в результаті взаємного впливу однієї мови на іншу відбувається зміна норм обох контактуючих мов (Волошок, 2012]). Після виходу в 1953 році роботи У. Вайнрайха «Мовні контакти» термін «лінгвістична інтерференція» отримав широке наукове поширення. Відповідно до поглядів У. Вайнрайха, умовою виникнення інтерференції є мовний контакт, під яким можна розуміти або мовне спілкування між двома мовними колективами, або навчальну ситуацію. У. Вайнрайх визначає інтерференцію як відхилення від мовних норм, що з'являється в мові білінгва саме через його володіння іноземними мовами (Вайнрайх, 1989).

А. Дибольд трактує інтерференцію як явище мовної зміни, яке є результатом контакту двох мов, Ч. Хоккет розуміє інтерференцію як індивідуальний ефект запозичення (Волошок, 2012).

Інші лінгвісти, до прикладу, Е.М. Верещагін, навпаки, не проводять зв'язок між порушенням норм іноземної мови і проявом інтерференції. Вони вважають, що сферою дії інтерференції є тільки мовна система. Даний дослідник пропонує розуміти під інтерференцією мовні прояви психічної інтерференції, тобто мовні висловлювання, які здійснені в результаті взаємодії навичок і умінь, які притаманні білінгву (Муратова, 2007). В.В. Клімов, продовжуючи ідеї У. Вайнрайха робить висновок про те, що інтерференція є результатом накладення двох систем в процесі мовлення. Таким чином, незважаючи на відсутність єдиного тлумачення терміну «інтерференція», в лінгвістиці її можна визначити як процес, який гальмує засвоєння чужої мови і виникає внаслідок перенесення мовних навичок з однієї мови в іншу (з рідної мови в іноземну, з першої іноземної мови в другу). Відсутність однаковості в дефініціях викликано, з одного боку, різноманітністю ситуацій мовних контактів, складністю розмежування психологічного і лінгвістичного аспектів у мові, а з іншого, недостатньою експериментальною вивченістю даної проблеми і необхідністю комплексного її вирішення.

Актуальність пропонованої теми дослідження обумовлена неабияким зацікавленням явищем інтерференції, зокрема лексичної, та необхідністю пошуків шляхів її подолання у процесі вивчення іноземної мови для того, щоб володіти нею на належному рівні та запобігти великій кількості помилок серед тих, хто цю мову вивчає.

Об'єктом дослідження постає явище лінгвістичної інтерференції, зокрема міжмовної та внутрішньомовної лексичної інтерференції.

Метою дослідження є визначення основних властивостей поняття «лінгвістична інтерференція», аналіз та опис основних її видів та особливостей прояву. Мета дослідження обумовлює постановку таких **завдань**: розглянути поняття лінгвістичної інтерференції; проаналізувати основні причини появи інтерференції та фактори, що зумовлюють інтерференційні порушення; визначити види мовної (лінгвістичної) інтерференції; дослідити явище внутрішньомовної та міжмовної лексичної інтерференції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Явище інтерференції є багатоаспектним феноменом, тому потребує розгляду не лише з позицій лінгвістики, але й з точки зору психології, соціолінгвістики та методики викладання іноземної мови. Тільки тоді ми можемо комплексно висвітлити основні причини появи цього явища. Базуючись на вже існуючих дослідженнях даної проблематики, можемо виділити та класифікувати основні причини інтерференції у межах такої чотирьохкомпонентної системи: лінгвістичні, психологічні, соціолінгвістичні, методичні.

До лінгвістичних факторів, що призводять до виникнення інтерференції, слід насамперед зарахувати розбіжності та схожості мов, що контактують. Проте, стверджувати, що причина інтерференції лежить виключно у схожості чи розбіжності мов є надто спрощеним підходом до проблеми. Наявність великої кількості схожих елементів у системах близьких мов створює певні межі для інтерференції, адже вона виникає насамперед на ґрунті розбіжностей (Рибіна, 2015). Таким чином, до лінгвістичних причин інтерференції справедливо зараховуємо як схожості так і розбіжності у системах взаємодіючих мов. Супутнім фактором є ступінь сформованості мовленнєвих навичок на іноземній мові, що вивчається. Слабкий рівень володіння мовою створює хороший ґрунт для інтерференційного переносу, відповідно, розвиток навичок сприяє зниженню рівня інтерференції.

Не менш важливим комплексним критерієм для дослідження лінгвістичних причин інтерференції є умови комунікативного акту, а точніше особливості сфери спілкування. Якщо мова йде про повсякденне спілкування у побутовій сфері, то учасники комунікації можуть злегка нехтувати дотриманням певних граматичних норм чи точністю вимови, у той час, коли офіційні виступи у академічній сфері

вимагають точності та зрозумілості висловлювання, тому тут контроль над інтерференцією вкрай важливий.

Продовжуючи класифікацію причин виникнення та розвитку інтерференції, можемо виділити групу психологічних причин, серед яких уваги заслуговує такий фактор, як мовні здібності. Недостатній розвиток мовних здібностей є однією з основних психологічних причин, що зумовлюють інтерференційні порушення у мовленні, оскільки в цьому випадку знижується ступінь адекватності сприйняття і засвоєння знаків однієї мови для їх відтворення у іншій.

Важливою також є залежність масштабів інтерференції від емоційного стану мовця. У цьому випадку мова йде про певні психологічні зусилля та емоційне напруження, які є необхідними для контролю мовцем над недопустимістю зміщення норм рідної та іноземної мови, що вивчається.

Цікавим є наступний фактор-причина, що веде до появи інтерференції. Він належить як до психології так і до соціолінгвістики. Це тип двомовності у свідомості мовця. Видатний американський психолог Ч. Осгуд та соціолінгвіст С.М.Ервін описали модель двомовності, у якій виділили складний (compound) та координований (coordinate) типи (Hoffmann, 1991). У випадку вивчення мови у змішаних умовах (у школі та дома часто переключаються з однієї на іншу мову) формується складний тип, а координована двомовність говорить про «переключання» мов, що відбувається при зміні мовного середовища чи діяльності (Шаблій, 2004). Ми вважаємо, що саме складна двомовність є джерелом прояву та розвитку інтерференції, тоді як координований її тип значно рідше служить причиною інтерференції.

Окрім вищезгаданих факторів, потрібно, на наш погляд, приєднати до причин інтерференції соціальний статус мови, що вивчається. Ілюстрацією даного припущення може бути наявність, відсутність чи втрата мовою статусу державної, котрі прямо відображаються на авторитеті мови та ставленні до чистоти мови та збереження її норм.

У процесі визначення інтерференції, як такої, здавна склалося два основних підходи: вузький та широкий. Фахівці, які більш вузько розглядають цю проблему, схилиються до визначення інтерференції через поняття мовної норми. Вони трактують інтерференцію насамперед як внутрішній процес, що виникає за умови постійного використання двох та більше мов та провокує виникнення порушень правил

співставлення мов, що чітко видно у мовленні двомовного індивіда у вигляді відхилень від певних мовних норм (Lightbown, 1994).

Трактуючи інтерференцію більш широко, розуміємо під цим поняттям не тільки взаємодію структур та структурних елементів мови у процесі мовного контакту, але й всі зміни в структурі та моделях мови, у властивостях та складі мовних одиниць, що виникають як наслідок використання елементів іншої мови.

Окрім широкого та вузького трактування інтерференції, цікавим є вивчення даного явища у світлі різних підходів: лінгвістичного, соціолінгвістичного, психолінгвістичного та методичного. Власне, на вивчення лінгвістичної інтерференції багато уваги присвятили відомі лінгвісти та мовні школи. Серед них: У. Вайнрайх, Л.В. Щерба, О.Л. Валігура, Ч.Ф. Хоккет, В.Д. Янченко, тощо.

Вважається, що найбільшою проблемою у вивченні іноземної мови є не оволодіння чимось чужим, а власне, боротьба зі своїм, коли необхідно перебороти навиків саме рідної мови, оскільки вони є тим ситом, через яке факти іноземної мови сприймаються в перекрученому вигляді (Маруневич, 1995). Іншими словами, розмовляючи іноземною мовою, індивід використовує навиків рідної мови (відрізнення голосних та приголосних звуків), проте навиків рідної мови можуть не лише допомогти, але й нашкодити вивченню іноземної мови. Тому, як правило, під терміном «інтерференція» розуміємо саме негативний вплив рідної мови на вивчення іноземної, що веде до помилок та змін.

Одне з сучасних трактувань процесу інтерференції полягає в наступному: засвоюючи іноземну мову, індивід несвідомо переносить систему правил, програму мовної поведінки у рідній мові на ту, котру вивчає (Swan, 2002). Саме з цієї позиції інтерференцію визначають як поєднання різноманітних ознак вираження даного змісту у двох співставних системах, що формують третю, в якій діють закони рідної та іноземної мов. Як наслідок, інтерференція викликана труднощами введення та закріплення в пам'яті ознак тієї третьої системи та підсвідомим зверненням до кожної з двох систем у процесі побудови та розуміння тексту.

Оскільки інтерференція охоплює всі рівні мови, то і на види її поділяють за багатьма критеріями.

Інтерференція може бути *комунікативно-релевантна*, тобто така, що порушує взаєморозуміння співрозмовників, а також *комунікативно-нерелевантна*, тобто та, яка не заважає розумінню одне одного.

Інтерференція є *синхронічна* та *динамічна*. Синхронічна інтерференція є незмінною, тобто вона назавжди залишається притаманною індивіду, наприклад, акцент тощо. Динамічна інтерференція хронологічно передує попередньому типу, і саме вона відображає процес прогресивного руху індивіда у процесі засвоєння нової мови, тому її можна побороти.

Беручи до уваги специфіку мовної діяльності, розрізняють *продуктивну* (при утворенні мовлення) та *рецептивну* (при розумінні) інтерференції. Інтерференцію в продуктивних видах мовної діяльності можна відразу помітити, оскільки вона виражена сильніше, ніж у рецептивних видах мови.

В залежності від характеру відхилень від мовних норм виділяють *комбінаторну* і *модифікаторну* інтерференцію. Комбінаторна інтерференція – це наявність в мовленні елементів іншої мовної системи або організація мовних елементів за законами іншої системи. Модифікаторна інтерференція веде до появи в лінгвістичному елементі рис корелюючого елемента іншої системи, наприклад, фонемних характеристик чи характерисик граматичного характеру.

Також види інтерференції виділяють в залежності від підсистем мови: за мовними чи мовленнєвими рівнями, на яких вона виникає. Це інтерференція *звукова* (фонетична чи фонологічна), *орфографічна*, *пунктуаційна*, *лексична*, *морфологічна*, *синтаксична*, *семантична* (реалії, багатозначність, синонімія, омонімія), *стилістична* (функціональні стилі), *культурна* чи *соціокультурна* (Муратова, 2007).

Культурна інтерференція викликана не мовною системою, а культурою, яку дана мова відображає. Спричинити інтерференцію можуть схожі в різних культурах реалії, явища, норми поведінки. Наприклад, «будь ласка» в українській мові використовується як форма ввічливості, та має нюанс значення «нема за що», як відповідь на «дякую». В англійській мові «*please*» такого значення не несе. Тут необхідно враховувати не лише значення слів, але й типовий образ у національній свідомості та культурі носіїв мови. Не зважаючи на це, може відбутись переніс понять однієї мови на поняття іншої. Не знаючи національно-культурних особливостей може перекласти «*first floor*» у британському варіанті як «перший поверх», хоча у Великобританії це завжди «другий поверх». Результатом культурної інтерференції може бути неправильна реакція україномовних комунікантів на питання «*How are you?*», адже українець почне розказувати про справи у сім'ї та на

роботі, не відаючи, що відповіді на це питання ніхто не очікує, адже у Британії це лише ввічлива форма привітання.

Семантична інтерференція виникає унаслідок того, що відомі для мовця явища виражені по іншому в новій мові, ніж у мовах, які він знає. Наприклад, «чорний хліб» українські учні називають англійською «*black bread*», замість «*brown bread*». За характером семантична інтерференція найчастіше буває субституційною. Вона може виявлятися у введенні в мовлення не лише іншомовних одиниць, але й структур. Поширеним видом такої інтерференції є спроби учнів дослівно перекласти на англійську мову українські приказки та прислів'я.

Стилістична інтерференція викликана незнанням стилістичних особливостей мови, що вивчається, адже стиль однієї мови буде так чи інакше впливати на стиль іншої. Перекладаючи, студент повинен враховувати стиль написання тексту, а також індивідуально-авторський стиль, котрого слід дотримуватися відповідно до норм перекладу. Найчастіше до стилістичної інтерференції веде неправильне використання стилістично-забарвлених та фразеологічних синонімів, коли зрідка використовуване слово використовується по аналогії з відомим синонімом. Таким чином, зміст може не змінитися, проте стиль висловлювання набирає нового відтінку.

Лексична інтерференція – це вставка іноземної лексики у мовлення новою мовою. Вивчаючи німецьку чи французьку мову на базі української та англійської, джерелом інтерференції, зазвичай, є перша іноземна мова. Щоправда, деякі лексичні одиниці іноземних мов є дуже схожими, і саме тому за схожих умов засвоєння іноземної лексики вірогідність інтерференції є дуже великою. Лексична інтерференція може бути модифікаційною та субституційною. Наприклад, розширення чи звуження значення лексичної одиниці нової мови по аналогії зі схожою одиницею у мові-донорі називається *модифікаційною інтерференцією*.

Субституційною інтерференцією можемо назвати перенесення схожих лексичних одиниць у нову мову, обробивши їх за фонетичним зразком мови-реципієнта.

Граматична інтерференція, як і лексична, є частим явищем, що «йде поруч» з вивченням нової мови. Характер граматичної інтерференції різниться в морфології та синтаксисі. Морфологічна інтерференція – це помітні у мовленні відхилення від норми, пов'язані з порушенням категоріальних значень частин мови, що з'являються під впливом відповідних категорій

інтерферуючої мови. Ці відхилення від норми можуть бути як формальними (помилки при відмінюванні), так і функціональними (неадекватне використання граматичних форм). Модифікаційною інтерференцією є зміна форми чи функції морфеми мови-реципієнта за граматичною моделлю мови-донора.

Отже, граматична інтерференція проявляється на трьох рівнях: морфологічному, синтаксичному та пунктуаційному. Як ми вже зазначали, **морфологічна інтерференція** відбувається на рівні морфем – складових одиниць слова (префіксів, суфіксів). Дуже часто помилка відбувається через різницю у роді, однині чи множині, а також перекладаючи словосполучення, які не характерні рідній мові. Наприклад, в англійській мові корабель та декілька країн мають жіночий рід, а українські студенти перекладають їх за допомогою займенника «*it*». Або ж фраза «*to be good in smth*» замість «*to be good at smth*».

Граматична синтаксична інтерференція пов'язана з порушеннями поєднуваності елементів мови-реципієнта у мовному ланцюгу під впливом моделі поєднуваності мови-донора. Наведемо кілька прикладів синтаксичної інтерференції. Унаслідок синтаксичної інтерференції, як правило, виникає порушення порядку слів: Цю машину бачили тут часто – *This car was often seen here* (а не *This car was seen here often*). Часто викликає синтаксичну інтерференцію формальний підмет *it*: *It is early morning* – Ранній ранок (а не це рано вранці). Для інтерференції відносно піддатливими є другорядні члени речення: додаток та обставини: вести бій з противником – *to fight against the enemy* (а не *with*); бути винним у злочині – *to be guilty of a crime* (а не *in*).

Отже, синтаксична інтерференція проявляється переважно у недотриманні нормативного порядку слів англійської мови. Як відомо, порядок слів в українській мові є вільним, завдячуючи наявності численних флексій, які вказують на відношення між словами у реченні. Тому зміна порядку слів здебільшого не призведе до серйозних наслідків у плані розуміння чи передачі змісту. В англійській же мові, на противагу українській, правила порядку слів чітко визначені, оскільки сталий порядок допомагає виразно сформулювати суть речення. За відсутності закінчень у словах, ця мовна риса набуває особливої ваги. Найчастіше трапляються такі випадки порушення порядку слів у англійському реченні: 1) позиція присудка у реченні перед підметом; 2) некоректна позиція обставини; 3) нагромадження обставин на початку

або в кінці речення (на противагу їх розділенню); 4) порушений порядок прикметників; 5) вживання конструкції *there is, there are...* замість обставини місця *there*; 6) некоректне перелічування («неоднорідність» однорідних членів речення); 7) некоректна позиція підрядного речення.

Пунктуаційна інтерференція пов'язана з певними відмінностями між системами двох мов. Перекладаючи з англійської на українську мову та навпаки, студенти копіюють правила тієї чи іншої мови, неправильно використовуючи лапки, двокрапку та коми. До прикладу, пишемо «1950» в українській мові, але «1,950» у англійській, «0,5» та «0.5» відповідно.

Фонологічна інтерференція проявляється в інтонаційному малюнку мовлення, його ритмі та артикуляційному фоні. Її можна помітити в акцентуації мовлення, зміні типу асиміляції (прогресивна чи регресивна). Помилкова артикуляція у поєднанні з інтонацією створюють іноземний акцент, з яким важко впоратися. Артикуляція фонем рідної мови чи першої іноземної мови замість фонем другої іноземної мови є поширеною фонетичною інтерференцією субститаційного типу. Модифікаційна фонетична інтерференція відбувається через зміщення фонемних ознак і веде до утворення специфічних алофонів, аналізуючи які, можна впевнено розповісти про те, у якій послідовності вивчалися іноземні мови конкретною людиною. Причиною виникнення того чи іншого типу фонетичної інтерференції може бути сприйняття фонемних ознак чужої мови як розпізнавальних та надлишкових. Розпізнавальна ознака диференціює дві фонемні однієї мови. Невміння розпізнати таку ознаку, її сприйняття як надлишкової, веде до неправильної артикуляції звука.

Так, на фонетичному рівні інтерференція має місце, якщо розпізнавальна ознака, характерна для фонетичної системи однієї мови, відсутня в іншій мові. Наприклад, носій англійської мови не бачить особливої близькості між [θ] в слові *thin* – тонкий і звуками [t] і [s] в словах *tin* – бляшанка і *sin* – гріх. Водночас, саме ця помилка є найбільш розповсюдженою серед українських студентів, які вивчають англійську мову як першу іноземну. Студенти допускають помилки в читанні англійських букв, що збігаються графічно з українськими літерами, але виражають інші звуки, наприклад: *ture* [tup] замість [taɪp]; *try* [tru] замість [traɪ] та ін. Явище фонетичної інтерференції зустрічається в англійському мовленні студентів досить часто, і в деяких випадках призводить до зміни сенсу слова.

Помилки фонетичного характеру мають місце, наприклад, при розбіжності наголосу в словах-інтернаціоналізмах: marketing [mɑ:r'ketɪŋ] замість [ˈmɑ: rkitɪŋ], product [prɒ'dʌkt] замість [ˈprɒdɔkt], monopolist [mɒnəpə'list] замість [mɒ'pɛrəlɪst] та ін.

Основними типами фонетичної інтерференції є неправильне наголошення, опущення звуків, яких не існує в українській мові, вимовляння звуків, які за правилами англійської фонетики повинні опускаватися, неправильне читання буквосполучень, інші видозмінні прояви в фонетиці мови, які не лише викривляють правильне звучання мови, але й з часом додають їй лексемам нехарактерних звуків, як наслідок – слів, що негативно впливає на чистоту мови, її самобутність. Наприклад, неправильна вимова звуків у таких парах: man – men, thick – tick – sick, thin – thing вестиме до зміни значення та форми слова та створить проблеми для розуміння мови і спілкування.

Поруч з фонетичною та фонологічною інтерференціями, також розрізняють **звуково-репродукційну** інтерференцію, яка ще не достатньо добре вивчена лінгвістами. Така інтерференція може бути наслідком використання «хибних друзів перекладача», оскільки саме схожість звучання зі словами у рідній мові стає джерелом помилок у перекладі (тобто репродукції). Також причиною появи звуково-репродукційної інтерференції стають слова, що мають схожу вимову та написання у межах однієї мови. Такими словами є: «*personal*» замість «*personnel*» у значенні «кадри, особовий склад» чи «*material*» замість «*materiel*» – бойова техніка.

Графічна та орфографічна інтерференція проявляється на письмі: відбувається переніс правил написання слів іншої мови у мову, що вивчається. Це стає джерелом виникнення орфографічних помилок та графічних невідповідностей. Ця інтерференція є поширеною, коли мова йде про англійську та німецьку мови (як першу та другу іноземні). Ці види інтерференції мають величезне значення у письмовому перекладі, оскільки текст з орфографічними помилками є важким для читання та незрозумілим для читача. Причина орфографічної інтерференції полягає у тому, що перекладач під впливом орфографії рідної мови неправильно передає слово у іноземній мові та навпаки. До прикладу, перекладаючи назви місяців, днів тижня та національностей, перекладачі іноді помилково зберігають велику букву і в українській мові: *Thursday* – *Четвер*, *Australian embassy* – *Австралійське посольство*, тощо. Ще одним гарним прикладом є заголовки, в англій-

ській тут кожне слово окрім прийменників та сполучників пишеться з великої літери, проте студенти (та перекладачі) не завжди це враховують. Іноді проблемними стають слова з подвоєними приголосними, адже їх часто перекладають на українську, зберігаючи подвоєння: *actress* – *актрисса*, *appeal* – *аппеляція*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблеми інтерференції хвилювали багатьох вчених-лінгвістів як в Україні, так і за кордоном. Вперше думка про взаємний вплив однієї мови на іншу, була висунута російсько-польським мовознавцем І.О. Бодуеном де Куртене. Під інтерференцією вчений розумів конвергентну перебудову мов в ході контактів. Сьогодні це явище широко вивчається в лінгвістиці, соціолінгвістиці, психолінгвістиці та психології, і може проявлятися як в усній, так і в писемній мові. З лінгвістичної точки зору термін «інтерференція» використовується у зв'язку із вивченням проблеми контактування мов для позначення тих змін, які спостерігаються в мові носіїв двомовності (багатомовності) як результат взаємодії різних мовних систем. Однак у визначенні поняття мовної інтерференції немає повної єдності серед лінгвістів. Явище інтерференції є багатоаспектним феноменом. Базуючись на вже існуючих дослідженнях даної проблематики, можемо виділити та класифікувати основні причини інтерференції у межах такої чотирьохкомпонентної системи: лінгвістичні, психологічні, соціолінгвістичні, методичні. Багатоаспектний характер причин виникнення, прояву та розвитку інтерференції у мовленні студентів ілюструє необхідність врахування як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних факторів, без яких неможливим буде подолання та запобігання інтерференції.

Інтерференція є таким широким поняттям, що потрібно вивчати його методами цілого комплексу суміжних наук. З появою великої кількості досліджень та глибиною теоретичного аналізу серед вчених найбільшу популярність завоюють саме комплексні підходи до вивчення інтерференції. Розуміємо, що інтерференцію можна очікувати на всіх етапах формування двомовності. Окрім цього, один вияв інтерференції можна охарактеризувати з різних позицій. Беручи до уваги складність даного явища, фахівці виділяють наступні її види: за **походженням**: зовнішня (потрапляння у іноземну мову нетипових явищ з рідної мови) та внутрішня (з'являється по внутрішньомовній аналогії); за **характером переносу навиків рідної мови**: пряма (моментальний переніс

будь яких правил рідної мови у мовлення іноземною) та непряма (викликана відсутністю певних явищ іноземної мови в рідній); за **характером прояву**: явна (коли в іноземну мову вводяться елементи рідної мови) та скрита (спрощення виражальних можливостей іноземного мовлення через страх помилитися); за **лінгвістичною природою**: рівнева – граматична, лексико-семантична, фонетична.

Очевидним є факт, що процес взаємодії та взаємопроникнення мов буде зростати та поси-

люватися у зв'язку з подіями, що ведуть до значного збільшення кількості білінгвів. Тож до питання інтерференції повертатимуться науковці знову і знову. Варто зазначити, що важливу роль у цьому аспекті відіграватимуть інтернет-засоби комунікації, які сприяють формуванню цифрової культури спілкування в мережі. Саме тому подальше дослідження цих тенденцій, на наш погляд, є перспективним напрямом наукового пошуку в цій предметній галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура О.Р. Систематизація ознак мовної інтерференції. Нова філософія / за ред. Манакіна В.М. Запоріжжя: ЗНУ, 2009. №36. С.104-110.
2. Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: Монографія. Тернопіль: Підручник і посібники, 2008. 288 с.
3. Волошок І.Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях. Педагогічні науки : збірник наук. праць. 2012. Вип. 62. С. 81–85.
4. Глушковецька Н. А. Фонетична інтерференція як лінгвістична проблема. Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. пр. Хмельницький : ХНУ, 2019. Вип. 17. С. 53-56.
5. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К.: КМ Academia, 2000. 218 с.
6. Єфименко, Т. М. Явище міжмовної інтерференції в процесі перекладу . Закарпатські філологічні студії. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2019. Т. 2№Вип. 7. С. 7-10
7. Маруневич Б. Попередження та подолання міжмовної інтерференції в умовах штучного білінгвізму. Іноземні мови. 1995. № 1, С. 33-35.
8. Муратова Г. Тлумачення поняття "інтерференція" в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. 2007. Випуск 18. С. 27-29.
9. Рибіна Н.В. Білінгвізм та інтерференція як тенденції мовного розвитку сучасного суспільства: проблеми та способи їх вирішення. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. Т. 1. № 59. С. 176–178.
10. Шаблій О. А. Міжмовна інтерференція як психолінгвістична універсалія. Мовні та концептуальні картини світу : зб. наук.пр. К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2004. Вип. 11. Кн. 1. С. 371-375.
11. Hoffmann C. An Introduction to Bilingualism. Harlow: Longman, 1991.
12. Lightbown P. How Languages are Learned. Oxford: Oxford University Press, 1994. 342 p.
13. Odlin T. Language Transfer: Cross-Linguistic Influence in Language Learning. Cambridge, Cambridge University Press, 1989. 210 p.
14. Wells J. C. Overcoming Phonetic Interference. Speech, Hearing and Language: Work in Progress. 2000. Vol. 11. P. 111-128.
15. Swan M., Smith B. A teacher guide to interference and other problems. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 365 p.

REFERENCES

1. Valihura, O. R. (2009). Systematyzatsiia oznak movnoi interferentsii. [Systematisation of signs of linguistic interaction]. Nova filosofii / za red. Manakina V.M. Zaporizhzhia: ZNU, № 36. S.104-110. [in Ukrainian]
2. Valihura, O. R. (2008). Fonetychna interferentsiia v anhliiskomu movlenni ukrainskykh bilinhviv: Monohrofia. [Phonetic interference in the English speech of Ukrainian bilinguals]. Ternopil: Pidruchnykyk i posibnyky, 288 s. [in Ukrainian]
3. Voloshok, I.Iu. (2012). Interferentsiia ta yii typu na riznykh movnykh rivniakh. [Interference and its types at different language levels]. Pedagogichni nauky : zbirnyk nauk. prats. Vyp. 62. S. 81–85. [in Ukrainian]
4. Hlushkovetska, N. A. (2019). Fonetychna interferentsiia yak lnhvystychna problema. [Phonetic interference as a linguistic problem]. Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva : zb. nauk. pr. Khmelnytskyi : KhNU, Vyp. 17. S. 53-56. [in Ukrainian]
5. Diakov, A. S. (2000). Osnovy terminotvorennia: semantychni ta sotsiolinhvystychni aspekty. [Basics of term formation: semantic and sociolinguistic aspects]. K.: КМ Academia, 218 s. [in Ukrainian]

6. Iefymenko, T. M. (2019). Yavvyshche mizhmovnoi interferentsii v protsesi perekladu. [Basics of term formation: semantic and sociolinguistic aspects]. Zakarpatski filolohichni studii. Uzhhorod: Vydavnychiy dim "Helvetyka", T. 2 Vyp. 7. S. 7-10. [in Ukrainian]
7. Marunevych, B. (1995). Poperedzhennia ta podolannia mizhmovnoi interferentsii v umovakh shtuchnoho bilinhvizmu. [Preventing and overcoming interlanguage interference in the context of artificial bilingualism]. Inozemni movy. № 1, S. 33-35. [in Ukrainian]
8. Muratova, H. (2007). Tlumachennia poniattia "interferentsiia" v suchasnykh linhvistychnykh doslidzhenniakh. [Interpretation of the concept of "interference" in modern linguistic research]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Folklorystyka. Vypusk 18. S. 27-29. [in Ukrainian]
9. Rybina, N.V. (2015). Bilinhvizm ta interferentsiia yak tendentsii movnoho rozvytku suchasnoho suspilstva: problemy ta sposoby yikh vyrishennia. [Bilingualism and interference as trends in the linguistic development of modern society: problems and ways to solve them]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». T. 1. № 59. S. 176–178. [in Ukrainian]
10. Shablii, O. A. (2004). Mizhmovna interferentsiia yak psykholinhvistychna universaliiia. [Interlanguage interference as a psycholinguistic universal]. Movni ta kontseptualni kartyny svitu : zb. nauk.pr. K.: Vyd. dim Dmytra Buraho, Vyp. 11. Kn. 1. S. 371-375. [in Ukrainian]
11. Hoffmann, C. (1991). An Introduction to Bilingualism. Harlow: Longman.
12. Lightbown, P. (1994). How Languages are Learned. Oxford: Oxford University Press. 342 p.
13. Odlin, T. (1989). Language Transfer: Cross-Linguistic Influence in Language Learning. Cambridge, Cambridge University Press, 210 p.
14. Wells, J. C. (2000). Overcoming Phonetic Interference. Speech, Hearing and Language: Work in Progress. Vol. 11. P. 111-128.
15. Swan, M., Smith, B. (2002). A teacher guide to interference and other problems. Cambridge: Cambridge University Press, 365 p.

THE PHENOMENON OF INTERFERENCE IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH

Hamerska Iryna Ihorivna

Candidate of Pedagogical Sciences,

*Assistant Professor at the Department of the English Language Practice
and Methodology of its teaching*

*Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drohobych, Lviv region, Ukraine*

The article is devoted to the study of the concept of linguistic interference in foreign language learning. In the article the views of linguists on the definition and interpretation of the concept of "interference" in modern scientific research are highlighted; the origin, implementation and history of the concept of "interference" are deeply examined; the analysis of the causes of interference is provided and its main types are suggested, and the classification of linguistic interference overview is given. It is determined that the phenomenon of interference is a multidimensional phenomenon, therefore it needs to be considered not only from the point of view of linguistics, but also from the point of view of psychology, sociolinguistics and foreign language teaching methods. Only then can the main reasons for the emergence of this phenomenon be comprehensively covered. Based on the existing research on this issue, the article identifies and classifies the main causes of interference within the following four-component system: linguistic, psychological, sociolinguistic, and methodological. The article also presents a study of the views of many scholars on the problem of linguistic interference and concludes that bilingualism and language contact are necessary conditions for detecting interference. The place of linguistic interference is defined as a person who carries out written or oral communication in a foreign language or translates from one language into another; tries to compensate for some elements, phenomena and functions of one language system with elements, phenomena and functions of another, and can also lead to numerous errors and deviations from the language norm. In addition, the study emphasises that the mechanisms of language interference are the identification and transfer of elements and functions of the contacting languages, and the linguistic reasons for this phenomenon are the differences and similarities in the language systems of the contacting languages.

Keywords: *interference, linguistic interference, interlanguage and intralanguage interference, lexical interference.*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АНАЛІЗУ СТАТИСТИЧНИХ ПРОФІЛІВ ТЕКСТІВ

Гулик Юрій Володимирович

аспірант кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська Політехніка»

вул. Степана Бандери, 30, Львів, Україна

У статті проаналізовано можливості використання штучного інтелекту для формування статистичних профілів текстів на основі аналізу творів видатного українського митця, Андрея Шептицького. Метою дослідження є вивчення особливостей пастирських листів Шептицького, як лінгвістичного явища, в його синтаксичній, морфологічній унікальності й оригінальності в контексті використання штучного інтелекту. Частота вживання різних частин мови, таких як іменники, дієслова, прийменники та ін., співвідношення кількості абзаців, речень та їх синтаксичного характеру у творах митця вимагає нестандартного підходу до аналізу його послань. Результати дослідження підкреслюють важливість іменників та дієслів у формуванні смислово-синтаксичних конструкцій у текстах Шептицького, що є новизною у вивченні його творчості. Стаття пропонує нові можливості використання штучного інтелекту для аналізу лінгвістичних текстів, спрямованих на розуміння мовленнєвої структури та творчої мови письменника. Таким чином, дослідження спрямоване на розширення знань у галузі мовознавства за допомогою інструментів штучного інтелекту та статистичного аналізу текстів. Використання програмного забезпечення з елементами штучного інтелекту виявляється особливо цінним у контексті аналізу текстів великого обсягу, дозволяючи виявляти їхні унікальні риси. Зазначений підхід не лише дозволяє ефективно визначати частотність лексичних одиниць, але і проводити стилістичний та синтаксичний аналіз, а також встановлювати семантичні відтінки використаних слів і виразів. Програмні рішення з елементами штучного інтелекту використовують методи обробки природної мови, що сприяє структуруванню, аналізу та узагальненню великих обсягів текстуальної інформації. Ці інструменти стають не тільки допоміжним елементом для дослідників у лінгвістиці, а й важливим кроком у розвитку комп'ютерних технологій, сприяючи глибокому розумінню текстів та їхніх структурних особливостей. Програмні рішення, які базуються на методах обробки природної мови, не лише допомагають виявляти ключові особливості синтаксичної та морфологічної структури текстів, але й відкривають нові можливості для розуміння творчого внеску митця. Відповідно, взаємодія мовознавства та сучасних технологій надає нові можливості для розвитку інтелектуального аналізу текстів та вивчення мовної естетики в контексті штучного інтелекту.

Ключові слова: штучний інтелект, статистичний профіль, текстовий аналіз, мовленнєва структура.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

Останні роки характеризуються зростаючим інтересом до використання штучного інтелекту (ШІ) у різних сферах, зокрема для аналізу текстових даних. Однією з таких сфер є створення статистичних профілів текстів, що надають цінну інформацію про їхній зміст і характеристики. У цій статті ми дослідимо методи та перспективи використання штучного інтелекту для створення таких профілів (Levchuk, A. 2015).

Одним з ключових способів створення статистичних профілів текстів є обробка природної мови (Natural Language Processing, NLP). NLP використовує алгоритми та обчислювальні моделі для аналізу та розуміння людської мови. Застосовуючи методи NLP до великого корпусу текстів, можна виділити різні статистичні характеристики, такі як частота слів, довжина

речень і синтаксичні патерни. Ці особливості можна використовувати для створення профілів, які фіксують унікальні характеристики різних текстів.

Інший спосіб, який може бути використаний, – це машинне навчання. Алгоритми машинного навчання можна тренувати для набору маркованих текстів, щоб вивчити закономірності та взаємозв'язки між різними ознаками. Після навчання ці алгоритми можна використовувати для класифікації нових текстів і створення статистичних профілів на основі вивчених закономірностей. Такий підхід дозволяє створювати профілі, які є не лише описовими, але й прогностичними, оскільки алгоритми ML можуть робити висновки про зміст і стиль текстів (Levchuk, A. 2015).

Технології використання ШІ для створення статистичних профілів текстів досить різно-

манітні. Такі профілі можуть бути використані в широкому спектрі застосувань, включаючи виявлення плагіату, визначення авторства, аналіз настроїв і рекомендацію контенту. Наприклад, порівнюючи статистичні профілі різних текстів, можна виявити випадки плагіату або визначити авторство анонімних текстів. Аналогічно, аналізуючи настрої, виражені в текстах, можна оцінити громадську думку або спрогнозувати поведінку споживачів.

Однак існують також виклики та обмеження, пов'язані з використанням ШІ для створення статистичних профілів текстів. Однією з проблем є потреба у великих і різноманітних навчальних наборах даних. Алгоритми ML вимагають значної кількості маркованих даних для вивчення значущих закономірностей, а отримання таких наборів даних може бути трудомістким і дорогим. Крім того, точність і надійність згенерованих профілів залежать від якості навчальних даних і продуктивності алгоритмів ШІ.

Дослідження залучення штучного інтелекту (ШІ) для створення статистичних профілів текстів є актуальною проблемою у сучасній науці. Основною складністю полягає у визначенні самого інтелекту, що включає вміння адаптуватися до нових ситуацій, розв'язувати проблеми, відповідати на запитання та формувати плани. Розрізнити інтелект людини від інтелекту дельфінів чи людиноподібних мавп є значною складністю в цьому контексті. Штучний інтелект, у свою чергу, представляє собою науку про системи, які здатні виконувати дії, що сприймаються спостерігачем як розумні. Це означає використання методів, побудованих на основі розумової поведінки людей і тварин, для розв'язання складних проблем. Хоча теорія штучного інтелекту є новою галуззю інтелектуальних досліджень, її коріння сягає глибоко в минуле. Розуміння ШІ вимагає глибоких знань у різних галузях, зокрема лінгвістики (Levchuk, A. 2015). Лінгвістика, як галузь, вносить вагомий внесок у розуміння та розвиток штучного інтелекту, оскільки вона досліджує мовні структури та їхню взаємодію, що є ключовим для розвитку алгоритмів обробки природної мови в рамках штучного інтелекту.

Аналіз останніх досліджень. Останні дослідження та публікації у сфері використання штучного інтелекту для створення статистичних профілів текстів підтверджують значний прогрес у цій галузі. Ряд визначних світових та вітчизняних вчених, таких як В. Маккалок, В. Піттс, Ф. Розенблатт, К. Цузе, В. Шикард, М. Бондаренко, Т. Бровченко, Т. Вінцюк, М. Деркач, О. Карпов, Е. Нушякін та інші, від-

дали свою увагу розвитку штучного інтелекту (Sosnina, 2013).

У цій галузі спостерігається широкий спектр досягнень. Нові алгоритми обробки природної мови, базуючись на машинному навчанні, дозволяють відображати складні структури текстів. Технології глибокого навчання спрощують аналіз та відображення смислових взаємозв'язків між словами і фразами.

Дослідницькі зусилля спрямовані на створення більш точних та ефективних алгоритмів для виявлення авторства, визначення стилю та семантичного аналізу текстів. При цьому збільшується увага до питань етики та безпеки, особливо у використанні штучного інтелекту для аналізу та класифікації конфіденційних даних.

Важливим вдосконаленням є розробка технік оцінки точності та достовірності отриманих статистичних профілів. Це сприяє підвищенню якості аналізу та довіри до використання штучного інтелекту в даній області.

Основні напрямки досліджень таких вчених, як В. Шикард, М. Бондаренко, Т. Бровченко, Т. Вінцюк, М. Деркач, О. Карпов вчених стосуються використання машинного навчання, обробки природної мови та глибокого навчання для аналізу текстів, створення статистичних профілів та моделювання мовних паттернів. Роботи цих дослідників відображають значний внесок у розуміння та розвиток технологій, що використовують штучний інтелект для аналізу текстів.

Проте, попри значний прогрес у цій галузі, залишаються невирішеними певні аспекти. Наприклад, покращення точності аналізу текстів у різних мовах залишається актуальною проблемою. Розробка більш складних моделей для виявлення контекстуальних відмінностей у текстах різних стилів та жанрів також є важливим завданням. Крім того, оптимізація алгоритмів для роботи з великими обсягами текстової інформації залишається однією з ключових викликів у цій галузі.

Мета цього дослідження полягає у використанні штучного інтелекту для створення статистичних профілів лінгвістичних текстів, з урахуванням важливих аспектів, які розширюють наявні підходи у цій області.

Ця публікація спрямована на введення нових наукових фактів, підкріплених аналізом останніх досліджень та публікацій, що є фундаментом для розвитку та уточнення існуючих концепцій. Вона базується на припущенні, що використання специфічних моделей глибокого навчання та вдосконалення алгоритмів обробки природної мови може ефективно під-

вищити точність та рівень аналізу текстів для створення статистичних профілів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження застосування штучного інтелекту (ШІ) для створення статистичних профілів текстів привертає увагу до важливих аспектів взаємодії між ШІ та розумовою діяльністю людини та пропонує спробу перенести особливості головного мозку на штучні інтелектуальні системи, зокрема – паралельну обробку великих обсягів різноманітної інформації (Levchuk, A. 2015).

Інтенсивні дослідження націлені на виявлення ключових різниць у способі передачі та обробки інформації між людським мозком та інтелектуальними машинами. Мозок, здатний до одночасного функціонування мільйонів нейронів, забезпечує паралельну обробку різноманітної інформації. Це спонукало вчених використовувати нанотехнології для створення прототипу ШІ, аналогічного до клітин головного мозку, що здатний одночасно зчитувати та обробляти інформацію в різних напрямках.

Значну увагу також приділяють можливостям, які відкриваються для машин зі штучним інтелектом у сфері отримання та обробки інформації. Як і люди, ці системи можуть використовувати різні сенсори, здійснювати сприйняття через слух та зір, а також користуватися електронними носіями, наприклад, Інтернетом. Ця здатність до обробки та зберігання інформації безпосередньо впливає на їхню ефективність (Anant, 2023).

Результати дослідження статистичного профілю Пастирських послань Андрея Шептицького базувалися на використанні методів штучного інтелекту. Важливо розуміти, що штучний інтелект не є повністю ідентичним людському. Мозок людини працює більш ефективно та швидше без складних алгоритмів, які потрібні для інтелектуальних машин. Таким чином, ШІ не створює точний аналог людського інтелекту, але спрямовується на досягнення подібних результатів за допомогою нових підходів (Anant, 2023).

Аналіз пастирських послань Андрея Шептицького було сформовано за допомогою програмної платформи Python. Використання цієї програми дозволило провести глибокий аналіз текстів з використанням широкого спектру інструментів та алгоритмів, що допомогли виявити основні стилістичні та лінгвістичні особливості послань. Python, як потужний інструмент програмування, забезпечив можливість автоматизації процесів обробки великої кількості текстових даних та витягнення

ключової інформації для подальшого аналізу. Такий підхід дозволяє вченим і дослідникам зосередитися на глибокому розумінні текстів і виявленні нюансів, що важливі для розуміння специфіки вираження думок та ідей у відповідних контекстах.

Напрямки подальших досліджень у цій області мають потенціал для розвитку більш ефективних алгоритмів паралельної обробки даних, адаптації до широкого спектру сенсорів для отримання інформації та постійного удосконалення систем навчання машин. Це сприятиме підвищенню їхньої продуктивності та точності у завданнях, що потребують інтелектуальних здібностей.

Штучний інтелект знаходиться на перехресті свого розвитку, де періоди «злету» і «падіння» відображають його молоді природу. На сьогоднішній день галузь штучного інтелекту перебуває у фазі «спаду», використовуючи досягнуті результати в різних сферах, що відображається у високій якості досліджень та аналізу статистичного профілю (Sisyak, 2016).

Результати аналізу текстів виявили значну різноманітність у використанні абзаців та їхній структурі. Програма Rayton допомогла підрахувати загальну кількість абзаців у 52 документах, показавши великі відмінності між максимальними та мінімальними значеннями. Наприклад, середня кількість абзаців у документі складає близько 127, що свідчить про варіативність у використанні мовленнєвих одиниць у текстах.

Детальний аналіз розкрив особливості структури текстів: використання рубрикації, поділ на підрозділи з власними заголовками та параграфами. Така організація структури дозволяє створювати складні синтаксичні цілі, об'єднуючи кілька абзаців у межах одного параграфа. Абзаци у документі виявилися короткими, більшість складалася з 1-3 речень, що полегшує сприйняття інформації та засвоєння причинно-наслідкових зв'язків у тексті. Це важливо для зручності сприйняття та розуміння інформації, сприяючи кращому засвоєнню контекстуальних зв'язків у тексті.

Документ з найменшою кількістю абзаців виділяється своєрідним підходом до структурування. Тут автор не застосовує рубрикацію та поділ на підрозділи, а замість цього поділяється своєю думкою та побажаннями. Такий підхід є прикладом авторського стилю та відображає його відношення до тексту.

Загальний аналіз показав, що немає прямої кореляції між обсягом документу та кількістю абзаців, оскільки довжина абзаців та їхня структура різняться в кожному документі.

Результати дослідження методів та перспектив застосування штучного інтелекту для створення статистичних профілів текстів на основі Статистичного профілю Пастирських послань Андрея Шептицького показали варіативність у структурі абзаців між різними документами.

Детальний аналіз виявив, що навіть при схожих кількісних показниках абзаців у документах, кожен абзац має власну структуру та форму. Найкоротший абзац містив лише 22 слова, що різнилося від найдовшого, що включав у себе 96 слів. Це свідчить про велику різноманітність у використанні мовленнєвих одиниць та підходів до композиції текстів.

Аналіз статистичних даних з текстів Андрея Шептицького вказує на те, що більшість абзаців (97.77%) складається з невеликої кількості речень: одного (43.58%), двох (23.01%) та трьох (13.27%). Значні відмінності відзначаються в тому, що у деяких випадках Андрей Шептицький використовував абзаци із великою кількістю речень, навіть до 50 у одному абзаці.

Цікаво врахувати, що складність тексту може залежати від ступеня агрегації мовних одиниць, наприклад, літер у словах чи слів у реченнях. Велика кількість елементів утворюється до певного об'єкта, ускладнюючи сприйняття читачем взаємозв'язків між ними. Слова коротшої довжини, як правило, використовуються частіше, тоді як довші слова можуть бути менш зрозумілими.

Аналогічно, довжина речень має вплив на їх зрозумілість. Довші речення з більшою кількістю довгих слів можуть бути складнішими для сприйняття. Це підтверджується аналізом речень у тексті Пастирських послань Андрея Шептицького. Чим коротше речення та менше в них довгих слів, тим зрозуміліше текст.

Виявлення довжини речень стало інструментом для розкриття індивідуального стилю. Багато дослідників погоджуються, що довжина речення не може бути необмеженою, хоча існують винятки. Розподіл вживання слів у реченнях показує, що більше за всі інші вживаються речення довжиною від 10 до 15 символів, що становить майже чверть усіх речень.

Деякі речення у тексті містять більше 60 слів, але це становить невелику частину. Використання занадто довгих речень може викликати «розрідженість» інформації та «водянистість» викладу, що порушує ритм сприйняття і утруднює засвоєння думки автора.

У текстах можуть виявлятися певні стилістичні особливості, такі як лексичне і граматичне повторення, тавтологія та надмірні

пояснення, що утворюють інформаційний надлишок. Ці особливості можуть бути використані для аналізу текстів.

Статистичний підхід у сполученні зі стилістикою може відображати тенденцію визначення довжини речення як частини загального прагнення до статистичного вивчення всіх аспектів мови. Такі аналізи можуть розкривати різницю у довжині речень залежно від жанрових характеристик тексту, а також у розмірах складнопідрядних і простих речень (Luo, 2023).

Для порівняння використано середні величини довжини речень у творах різних жанрів. Наприклад, драматургія відрізняється короткими реченнями — майже половина (49.73%) містить не більше 3 слів. Подальший аналіз показує, що чим більше слів у реченні, тим менш ймовірно зустріти його у драматичних творах.

Отримані результати аналізу вказують на суттєві схожості між дослідженими текстами Пастирських послань Андрея Шептицького та прозою української мови. Особливу увагу привертає достатньо велика кількість довгих речень у текстах Шептицького, що створює специфічну особливість його творчого стилю. Це може бути важливим елементом в розумінні його манери висловлення та впливу на сприйняття тексту читачами.

Для аналізу частотних параметрів частин мови, зокрема слів, використовувалася лематизація. Цей процес полягає у виведенні лексикографічних форм слів на основі їх словоформ. Лема відображає вихідну форму слова, тоді як токен – кожна конкретна словесна одиниця у тексті. Наприклад, для слова «я» у реченні «*І тоді я оповім їй про те, що зі мною вчинив цей чаклунський вечір*» лемою є «я», а слововживанням – «зі мною» (Sheptytsky, 2007, с. 456).

Під час лематизації текстів визначали леми словоформ, їхню частоту вживання і розподіл за частинами мови для подальшого детального аналізу.

Отримані результати аналізу частотних параметрів текстів Пастирських послань Андрея Шептицького розкривають важливі аспекти структури мови та слововживання в цих творах.

Співвідношення частин мови в тексті вказує на присутність особливого стилістичного підходу автора. Наприклад, у цьому випадку іменники використовуються частіше за інші частини мови, відіграючи значну роль у структурі та смисловій спрямованості тексту. Їхня вагова частка (більше 37%) у вживанні частин мови відображає нахил Шептицького до деталізації і побудови образів, розширення змісту текстів.

Дієслова, що становлять майже 29% від усіх частин мови, є ще однією ключовою складовою структури. Це вказує на активність дії та емоційну насиченість тексту, а також на те, що автор акцентує увагу на використанні різних дієслівних форм для розкриття своїх думок та ідей.

Варіативність вживання частин мови у тексті є складним явищем, яке залежить від багатьох чинників, включаючи стиль, жанр та індивідуальні особливості автора. Цей аналіз сприяє кращому розумінню структури та особливостей текстів, допомагаючи виявити і висвітлити унікальні аспекти мовної естетики в творчості Шептицького.

Лематизація, як процес, зберігає основний контекст слів, розкриваючи відтінки вживання та їхніх лексичних форм у тексті. Наприклад, для аналізу текстів Пастирських послань Андрея Шептицького застосовувалася лематизація для виведення лексикографічних форм слів на основі їх словоформ. Цей підхід дозволив визначити леми словоформ, їхню частоту вживання та розподіл за частинами мови для подальшого детального аналізу.

Отримані результати розкривають важливі аспекти структури мови та слововживання в творах Шептицького. Наприклад, співвідношення частин мови в тексті вказує на присутність особливого стилістичного підходу автора. Іменники використовувалися частіше за інші частини мови, що відображало нахил Шептицького до деталізації, розширення змісту текстів.

Дієслова, що становлять значну частку, вказують на активність дії та емоційну насиченість тексту. Вони допомагають автору акцентувати увагу на різноманітних дієслівних формах для розкриття своїх думок та ідей.

Варіативність вживання частин мови у тексті є складним явищем, що відбиває стиль, жанр та індивідуальні особливості автора. Цей аналіз допомагає краще розуміти структуру та особливості текстів, виявляючи унікальні аспекти мовної естетики в творчості Шептицького.

На основі нашого аналізу виявлено, що іменники, як ключовий елемент мовленнєвої структури, не лише виступають у ролі підмета у реченнях, але й часто приймають функції додатка. Це підтверджує повноту синтаксичної природи речень, які створив митрополит Шептицький у своїх посланнях. Дослідження синтаксичної структури текстів підкреслило важливість ретельного вивчення семантики іменникових форм у побудові змісту і тонкощів передачі ідей.

Під час аналізу структури текстів також виявлено, що довжина документу не завжди

має прямий зв'язок з кількістю абзаців чи речень. Проте помітна тенденція до більш дрібного членування абзаців, складення їх з меншою кількістю речень, що є характерною особливістю будови текстів.

Загальною висновком нашого дослідження є підкреслення важливості статистичного аналізу для розуміння структури та мовленнєвого виразу в творчості Андрея Шептицького. Це також підкреслює значущість ролі іменників та дієслів у формуванні змісту та виразності його текстів. Це дозволяє краще розкрити та зрозуміти глибину і майстерність виразного мовлення, яке використовував митрополит Шептицький у своїй творчості.

Результати нашого дослідження свідчать про великий потенціал, який забезпечує застосування штучного інтелекту для аналізу мовленнєвого виразу. Використання таких методів дозволяє виявити ключові особливості мови та формувати статистичні дані, які розкривають різноманітні стилі, авторські риси та синтаксичні особливості текстів.

Аналіз на значенні іменників та дієслів у вираженні змісту та виразності текстів. Іменники є основною частиною мови, що називає предмети зображення та слугує основою для побудови тексту. Дієслова відображають активність дії та емоційну насиченість тексту, сприяючи розкриттю авторських думок та ідей.

Дослідження синтаксичної структури текстів підтверджує широкий спектр використання іменників, які часто не лише виступають у ролі підмета, а й у функції додатка. Це свідчить про їхню важливу синтаксичну роль у формуванні повних синтаксичних структур речень.

Крім того, аналіз показав, що довжина тексту не завжди прямо пов'язана з кількістю абзаців чи речень. Тим не менше, спостерігається тенденція до більш дрібного членування абзаців, що є важливою рисою структури текстів.

Висновки. В цілому, наше дослідження демонструє важливість та значущість статистичного аналізу для розуміння структури та особливостей мовленнєвого виразу у вивченні текстів. Використання штучного інтелекту для формування статистичних профілів текстів відкриває нові можливості для більш глибокого та об'єктивного аналізу мовленнєвих особливостей у літературі та письмових текстах.

Отже, методології та перспективи використання методів штучного інтелекту для створення статистичних профілів текстів є дієвими. Алгоритми NLP та ML можуть бути застосовані для вилучення та аналізу різноманітних ознак текстів, що призводить до генерації описових

та предикативних профілів. Однак для забезпечення надійності та корисності згенерованих профілів необхідно вирішити проблеми, такі як доступність навчальних даних і точність алгоритмів. З подальшим розвитком технологій штучного інтелекту та наявністю великих масивів даних створення статистичних профілів текстів має потенціал для революційних змін у різних сферах – від академічних до промислових.

Аналіз Пастирських послань Андрея Шептицького був проведений за допомогою програми Python та інших електронних інструментів, які використовують штучний інтелект для систематизації лексики та аналізу мовленнєвих особливостей. Цей підхід дозволяє створювати статистичні профілі текстів, які відображають ключові моменти та структурні особливості творчого доробку Шептицького.

Застосування програмного забезпечення з елементами штучного інтелекту украй цінне для аналізу текстів великого обсягу та виявлення їхніх унікальних рис. Використання цих інструментів дозволяє ефективно виявляти частотність лексичних одиниць, проводити стилістичний та синтаксичний аналіз, а також встановлювати семантичні відтінки використаних слів і виразів.

Програмні рішення з елементами штучного інтелекту у своїй роботі використовують методи обробки природної мови, що дозволяє структурувати, аналізувати та узагальнювати великі обсяги текстуальної інформації. Використання цих інструментів стає не тільки допоміжним елементом для дослідників у лінгвістиці, а й важливим кроком у розвитку комп'ютерних технологій, які сприяють глибокому розумінню текстів та їхніх структурних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левчук А. Штучний інтелект: лінгвістичні аспекти. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=Nvvnuflm_2015_4_41.
2. Перебийніс В. С. Статистичні параметри стилів. Київ.: Наукова думка, 1967. 260 с.
3. Сісяк П. Штучний інтелект – революція, надія чи утопія? URL: <https://www.imena.ua/blog/ai-revolution/>.
4. Сосніна А. Штучний інтелект як наука та технологія створення інтелектуальних роботів. URL: <https://naub.oa.edu.ua/shtuchnyj-intelekt-yak-nauka-ta-tehnolohiya-stvorennya-intelektualnyh-robotiv/>.
5. Шептицький Андрей. Пастирські послання 1899-1914 рр., т. 1. Львів: Видавництво «АРТОС» 2007. 1014 с.
6. Anant. What is Linguistics? The future of AI and Linguistics. *Medium*. URL: <https://medium.com/@anant3104/what-is-linguistics-the-future-of-ai-and-linguistics-6f0f9117a7bd>.
7. Luo, J. Three Innovative uses of Artificial Intelligence for Languages: Understanding, Preserving and Learning | Text Inspector. URL: <https://textinspector.com/artificial-intelligence-in-languages/>.

REFERENCES

1. Levchuk, A. (2015). Shtuchnyi intelekt: lnhvistychni aspekty [Artificial intelligence: Linguistic aspects]. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University*. <https://rgf.vnu.edu.ua/index.php/rgf/article/view/251/250> [in Ukrainian]
2. Perebyinis, V. S. (1967). Statystychni parametry styliv [Statistical parameters of styles]. *Scientific thought*. [in Ukrainian]
3. Sisyak, P. (2016). Shtuchnyi intelekt – revoliutsiia, nadiia chy utopiia?[Artificial intelligence – revolution, hope or utopia?] <https://www.imena.ua/blog/ai-revolution/>. [in Ukrainian]
4. Sosnina, A. (2013). Shtuchnyi intelekt yak nauka ta tekhnolohiia stvorennia intelektualnykh robotiv [Artificial intelligence as a science and technology of creating intelligent robots]. <https://naub.oa.edu.ua/shtuchnyj-intelekt-yak-nauka-ta-tehnolohiya-stvorennya-intelektualnyh-robotiv/> [in Ukrainian]
5. Sheptytsky, A. (2007). Pastyrski poslannia 1899-1914 [Pastoral epistles of 1899-1914]. *ARTOS Publishing House*. [in Ukrainian]
6. Anant. (2023). *What is Linguistics? The future of AI and Linguistics*. Medium. <https://medium.com/@anant3104/what-is-linguistics-the-future-of-ai-and-linguistics-6f0f9117a7bd>
7. Luo, J. (2023). *Three Innovative uses of Artificial Intelligence for Languages: Understanding, Preserving and Learning | Text Inspector*. *Text Inspector*. <https://textinspector.com/artificial-intelligence-in-languages/>

USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO ANALYZE STATISTICAL PROFILES OF TEXTS

Hulyk Yuriy Volodymyrovych

Postgraduate Student at the Department of Applied Linguistics

Lviv Polytechnic National University

30, Stepan Bandera str., Lviv, Ukraine

The article analyses the possibilities of using artificial intelligence to generate statistical profiles of texts based on the analysis of the works of the prominent Ukrainian artist Andrey Sheptytsky. The aim of the study is to examine the peculiarities of Sheptytsky's pastoral letters as a linguistic phenomenon, in its syntactic, morphological uniqueness and originality in the context of the use of artificial intelligence. The frequency of use of different parts of speech, such as nouns, verbs, prepositions, etc., the ratio of the number of paragraphs, sentences and their syntactic character in the works of the artist requires a non-standard approach to the analysis of his messages. The results of the study emphasise the importance of nouns and verbs in the formation of semantic and syntactic constructions in Sheptytsky's texts, which is a novelty in the study of his work. The article offers new possibilities of using artificial intelligence to analyse linguistic texts aimed at understanding the linguistic structure and creative language of the writer. Thus, the study is aimed at expanding knowledge in the field of linguistics with the help of artificial intelligence tools and statistical text analysis. The use of software with elements of artificial intelligence is particularly valuable in the context of analysing large texts, allowing to identify their unique features. This approach not only makes it possible to effectively determine the frequency of lexical items, but also to conduct stylistic and syntactic analysis, as well as to establish the semantic connotations of the words and expressions used. Software solutions with artificial intelligence elements use natural language processing methods to help structure, analyse and summarize large amounts of textual information. These tools are becoming not only an auxiliary element for linguistic researchers, but also an important step in the development of computer technology, contributing to a deeper understanding of texts and their structural features. Software solutions based on natural language processing methods not only help to identify key features of the syntactic and morphological structure of texts, but also open up new opportunities for understanding the creative contribution of an artist. Accordingly, the interaction of linguistics and modern technologies provides new opportunities for the development of intellectual text analysis and the study of linguistic aesthetics in the context of artificial intelligence.

Key words: *artificial intelligence, statistical profile, text analysis, speech structure.*

UDK 811.111'367.51

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.5>

COMPOUND SENTENCES IN ENGLISH LANGUAGE: PROBLEMS OF IDENTIFICATION

Dyshleva Svitlana Mykolayivna

*Candidate of Philological Sciences, associate professor,
Associate Professor at the foreign languages and translation department
National Aviation University
1, Lubomyra Huzara ave., Kyiv, Ukraine*

Dyshleva Hanna Volodymyrivna

*Lecturer at the foreign languages department for special purposes
National Aviation University
1, Lubomyra Huzara ave., Kyiv, Ukraine*

Khyzhun Yaroslava Volodymyrivna

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the foreign languages department for special purposes
Ukrainian Mykhailo Drahomanov State University,
9, Pyrogoва str., Kyiv, Ukraine,*

The article is devoted to the analysis of structural, semantic, cognitive and communicative features of compound sentences. A complex sentence is a structurally and informationally integrated construction formed from synsemantic units, where subordinate elements complement, reveal the main clause or each other. The formal-grammatical structure of the CS is based on the processes of syntactic derivation: expansion (deepening of the syntactic perspective), expansion (due to various connections between subordinate blocks and framing of adjacent blocks), inclusion (introduction of secondary predicative constructions, parenthetical elements), simplification (reduction of elements syntagms), derivation of a connection marker (asyndization), collapsing (replacing a clause with a verboid), crossing the main SPR models.

Mental schemas are higher-level abstractions that underlie the clauses in the CS, including schemas: being an object (existence); existence of a sign (identification, identity, sign relation, degree of manifestation of a sign); independent movement of the subject (where, from where, who goes, where there is no one); action of the subject (linguistic and thinking activity of objects); the state of the subject (logical-emotional state, modal state); impact on the object (impact on the patient, change of affiliation, condition or ability to perform an action). Conceptual grids of hypotaxis are built with the help of five basic frames – subject (schemes of the existence of the object and the state of the subject); action (action schemes of the subject and independent movement of the subject); possessive (scheme influence on the object); identification and comparative (schema of the existence of an object feature). In each frame, mental schemes are combined into conceptual matrices or multi-situational frames, the specifics of which are determined by the state of the mental scheme).

The theme-rhematic structure of the CS is a thematic progression that is incorporated by a rhematic multiplicity. The macrotheme is the denotative core of the hypothetical whole, and the microtheme is the referent of the statement or the modifier of the main clause. A communicative SPR model of interface entry into the text is being formed using the types of topical division: linear, linear-step, multi-step. The theme-rhematic organization of information determines the semantic highlighting of the elements in the sentence. Selected information (rheme) creates a profile against the background of previously known information – the background for its perception (theme). The background is the mode of the sentence (its main part), which creates the topic of the message and is necessary for understanding the figure – the dictum sentence. The degree of communicative tension, which is formed mainly in the dependent clause, forms an accent domain.

Keywords: *complex sentence, construction, clause, proposition, argument-predicate structure, mental scheme.*

Statement of the problem in general form and justification of its relevance. Modern syntactic theory is in the stage of relative order, how-

ever, many problems remain open and controversial, a certain stagnation of syntactic research in modern linguistics can be traced. “The explosion

of interest in syntactic developments in the second half of the 20th century, which led to the formulation and solution of many problems in this field, gave way to a crisis state of syntax” (Selivanova, 2008, p. 15). And although the syntax of a complex sentence was in the field of view of researchers, a holistic analysis of this type of sentence, aimed at establishing its models (structural, semantic, cognitive and communicative), has not yet been carried out. It is on the basis of establishing a constructive model of a sentence, the quality of its typical sentence (semantic model) and the mental scheme that contains the cognitive shell of a syntagm (cognitive model), that it is possible to reproduce the grammatical organization of the language as a complete system, its parameters, taking into account the orientation of all aspects of the sentence to implement the most important functions of language – communicative and cognitive.

Analysis of recent research and publications.

The systematic interpretation of the syntax of a complex sentence is represented by the provisions of the structural (L. Yofik, S. Grinbaum, R. Quirk), semantic (V. Vyhovanets, Y. Testeleets), generative (N. Chomsky, J. Ross, F. Newmeyer), cognitive (S. Zhabotynska, I. Shevchenko, A. Prykhodko) and functional syntax (M. Matezius, F. Danesh, T. Givon). Developments in cognitive linguistics (M. Dirven, J. Fauconnier), syntactic field theory (L. Weisberger, V. Porzig), reference-role grammar (U. Foley, R. van Valin), frame semantics (C. Fillmore). Different concepts of the sentence enriched the general theory of syntactic units and contributed to the clarification of the multidimensional nature of the sentence. However, these approaches could not answer the question about the status of a complex sentence and its functioning. The issues of identification of a complex sentence and its boundaries, predicativeness, propositions, semantic roles of elements of the argumentative-predicative structure, not finally resolved within the traditional systemic-structural approach, are currently one of the most relevant in the study of sentences (O. Selivanova, A. Prykhodko, A. Zagnitko, N. Huyvanyuk, R. Lenecker, L. Telmi, T. Givon).

Formulation of the purpose and objectives of the article. The goal is to establish the status of a complex sentence through a comprehensive study of the semantic-syntactic, cognitive and communicative aspects of the hypotaxic construction in the language and speech system. Achieving the set goal requires solving the following tasks: 1) characterize the principles of the structural organization of the CS; 2) distinguish the types of mental schemes of SPR; 3) highlight the functional characteristics of CS.

Presentation of the main research material.

The current state of linguistic research brings cognitive and communicative studies to the fore, and therefore emphasizes the importance of cognitive analysis of a complex sentence in the system of its interrelated aspects: syntactic, semantic, cognitive and communicative. Such research is based on the interpretation of language accepted in cognitive linguistics as an ordered information system subject to cognitive operations. In addition, the synthesis of cognitive and communicative approaches to the phenomena of syntax gives reason to consider the formal organization of a sentence as a special way of encoding information. At the same time, the syntactic side of information characterizes the internal features of the structure and organization of the object displayed by it.

The interpretation of the formal-syntactic organization of the sentence is based on the understanding of the latter as a formal model (scheme, construction), as an elementary abstract sample, as a minimal, typified and simple configuration of the plan of expression, which represents the essential features of complex phenomena. In this direction, the CS is interpreted as a grammatically and informationally designed integral construction with external and internal features, composed of syntactic semantic units, while one of them – the main one – acts as a structural core (axis) of the whole, and the other (others) – dependent units – are grammatically subordinated to the main one through subordination and, at the same time, complement or reveal it. Subordination, or subordination, appears here as the mutual dependence of one component of the sentence on another. At the same time, a subordinate clause can depend not only on the main one, but also on another subordinate clause, which, however, without turning into the main clause, acquires some features of the latter and becomes leading.

One of the fundamental issues of syntactic semantics is the question of the relationship between the structure and the components of its content. The syntactic structure of the sentence is determined by the projection of the qualities of the lexical units from which it is built, so the problem receives two angles of analysis: from the point of view of the construction and from the point of view of the lexical characteristics of the words included in it. According to R. Lenecker, a scheme is an abstract categorization that is fully compatible with all members of a certain category, it is an integrated structure that represents the commonality of members of a category that are distinguished through in-depth detailing and serve for the further development of the scheme. The integrated

nature of schemas explains that they are perceived holistically as *gestalts*, and although they can be described in terms of individual components, schemas are not reduced to the simple sum of their components. The ontological character, the maximum abstraction of the mental schemes of the clause determines the preference of the term scheme in the use of conceptual analysis of a hypothetical whole compared to the term prototype or syntactic concept.

The process of syntactic derivation is the basis of the complication and simplification of the formal-grammatical structure of the CS. Syntactic derivational processes include expansion (deepening the syntactic structure of a sentence), expansion (expansion due to subordinate and consecutive blocks connected both synthetically and *asyndetically*), inclusion (introduction of secondary predication constructions, parenthetical elements), simplification (removal of some element from the composition of the clause (reduction), elimination of the conjunction from the CS structure (*asyndization*), replacement of the dependent clause with a *verboid* (collapse of the SPR), crossing of models (alignment of the main models with expansion, expansion and with different centers of subordination) (Huddleston, 2022). The main principle, a permanent element of CS is the principle of connection of its components. The latter can be of three types: homogeneous subordination – subordination of dependent clauses to the same center of subordination in the main clause; heterogeneous subordination – subordination of dependent clauses to different centers of subordination; consecutive subordination represents a hierarchy of clause levels, where one clause, subordinating to another, forms a continuous gradation. In general, complex syntactic constructions with expansion make up 13%; CS with expansion – 48%; constructions with crossing – 21%; CS models with inclusion – 10%; simplified CS models – 8%.

The corpus of verbs can be divided into two classes: action and non-action and, accordingly, into fourteen subclasses: 1) verbs of physical action with further gradation into lexical-semantic groups of specific impact on an object or on the surface of an object (beat, bite, cut, drill, knock etc.), creation (assemble, bake, build, cook, knit, make, produce etc.), destruction of an object (break, crack, crush, smash, tear etc.), mental action verbs (count, learn, recollect, select, study, etc.), verbs of movement, incl. directed (arrive, climb, cross, descend, reach, etc.), and undirected (saunter, crawl, glide, roam, wander, etc.), independent (come, go, run, trot, walk, etc.) or using transport means (cart, drive, ferry, fly, truck, etc.),

verbs of verbal (ask, answer, say, talk, tell, write, etc.) and non-verbal communication (clap, nod, point, shrug, wave, etc.), changes of ownership (buy, give, lend, pass, pay, steal, etc.), etc. As can be seen from the very names of the classes and lexical-semantic groups, their distinction is based on thematic features aimed at reflecting the features of extra-linguistic realities.

By the same sign, as a rule, non-action verbs are also grouped: verbs of location (hang, lie, rest, sit, stand, etc.), of mental state (dream, guess, know, mean, realize, understand, etc.), mental and emotional state (amaze, amuse, bore, confuse, delight, distress, disturb, excite, impress, inspire, interest, irritate, relieve, etc.), feelings (admire, believe, despise, hesitate, like, love, respect, etc.), sensations (feel, hear, see, smell, taste, etc.), thoughts (assume, consider, think, etc.), possession or belonging (belong, contain, have, include, remain, reside, wait, etc.).

The units for analysis should be chosen: a) type of dependent clause; b) predicate verbs in both parts of the CS; c) nouns used as both external and internal arguments in the main and dependent clauses; d) subordinate conjunctions (Diessel, 2021).

The general meaning of a sentence appears as a complex network of interacting lines, not directly perceived by either the speaker or the listener, but objectively present in a specific statement. This phenomenon is caused by the complexity and multidimensionality of the paradigmatic system, the multifacetedness of linguistic categories, which can be characterized as an integrative principle of the implementation of a linguistic sign, which is a sentence. Constructiveness of a sentence is the ability of a specific scheme of thought deployment to actualize the syntagmatic function of speech and to contribute to the semantic plan of the entire sentence. Schemes are a cognitive representation of thought, which, containing elements of prototypicality, can be used in the production and understanding of linguistic expressions.

The separation is based on four logical-grammatical principles: 1) relation of existence; 2) the relation of identification and identity; 3) the relation of nomination or naming; 4) the relation of characterization or predication in the narrow sense of this term. The ontological schemes of the clause as a component of the hypotactic construction are, in a way, prototypes in the sense that they are regularly repeated, frequent, isolated in the process of both production and perception of speech and serve as a starting point for the processes of syntactic development of the sentence. Argument positions of clause constituents correspond to semantic roles: subject (agent, experiencer, etc.), object

(patient, addressee, objective, benefactor). The basic mental schemas of clauses identified in the process of cognitive analysis model the information of the ontological plan about objects, their properties, and relations. The proposed mental schemes of clauses generalize the positional and structural models of the clause based on the semantics of the predicate verb. Nodes of mental schemas correspond to the elements of the semantic structure – action or state, object or subject. Thus, we single out the following mental schemes of clauses as components of SPR, which organize the semantic space of the language, model the information of the ontological plan about objects, their properties and actions, relations, movements: 1) scheme of being an object with varieties: non-existence of an object, place the existence of the object, the time of the existence of the object; 2) scheme of existence of the object's sign with varieties: identification, identification, sign relation, comparison, degree of manifestation of the sign; 3) scheme of the state of the subject with varieties: psycho-emotional state, modal state; 4) scheme of the action of the subject with varieties: effective action, causation of object change, causation of object movement, speech-thought action; 5) scheme independent movement of the subject: movement of the subject, destruction, creation, conjugation of actions of the subject; 6) the scheme of influence on the object with varieties: influence on the patient (beneficiary), change of ownership, condition (compulsion, tolerance, performance) of action by the object, referential influence.

The mental schema of the object's existence is realized by CS with subordinating subjects, predicates, adverbials with locative and temporal. In sentences denoting the being of an object in the English language, verbs of existence, verbs of location, and existential verbs act as a constructive core.

The mental scheme of the existence of the object's sign is a cognitive manifestation of the significant situation of evaluating the object, that is, assigning it a certain sign: who, what is what, which realizes three meaningful nodes in speech: object (who, what) – being (is) – sign (which).

Mental scheme of the subject's state: types of psycho-emotional state, modal state. This mental scheme "the subject undergoes a certain state" with the subject expressed, as a rule, in the indirect case, reflects a situation in which a being, under the influence of circumstances, undergoes one or another state – physical, physiological, psychological, but most often intellectual-modal.

The mental scheme of the subject's action is a thought-speech imprint of the situation "the agent

affects the object". The corresponding proposal contains at least three meaningful nodes – agent, action, patient, organized according to the model (who does what), and this model has varieties distinguished by structural and cognitive-semantic criteria.

Mental scheme independent movement of the subject (agent) – who goes where or from where; who either destroys or creates – differs from the model of causation of movement by independent movement of the subject, which is embodied in the semantics of verbs of the action node. Movement is understood as both the independent movement of the subject and the causation of the movement of the object.

The mental scheme of influence on an object is represented by the structure of who or what is influenced. Its mandatory nodes contain an action, an object that changes its state as a result of an influence, and a source – an actant that plays the role of an initiator or an instrument of influence. This scheme is closely related to the subject's action mental scheme through common nodes: action, object, but they have different configurations.

CS is a complex nominative unit of the highest level, which is a structural implementation of the system-categorical values of the construction, while in its primary meaning, the construction is designed to actualize the relationship between the agent and the patient. The semantic division of a complex syntactic whole, which corresponds to its communicative task, is realized in the language by following the semantic constituents of the action – subject – object clause.

Multicomponent CS is characterized by a multifaceted functional perspective. The configuration of information in CS depends on the perspective of its presentation and perception and, accordingly, can be explained using the theory of focusing. The latter involves the selection of the content to be marked with a sign, as well as the organization of this content by placing its components in the foreground and background, which corresponds to the concepts of "background" and "figure" known in psychology. The result of focusing is the topic-rhematic organization of information, which is represented by complex syntactic constructions.

Conclusions and prospects for further research. A complex sentence is a structurally and informationally coherent construction formed from synsemantic units, where subordinate elements complement and reveal the main clause. The formal-grammatical structure of the sentence is based on the processes of syntactic derivation: expansion (deepening the syntactic perspective of the sentence), expansion (due to the various types

of connection between subordinate blocks and separate consecutive blocks), inclusion (introduction of secondary predication constructions, parenthetical elements), simplification (reduction, asyndization, folding), crossing the main SPR models. We consider the construction of semantic models of both complex and simple sentences

based on the material of other languages according to the proposed method, the formation of cognitive and communicative models of other types of CS in English from the point of view of focusing and perspectivization both in synchrony and in diachrony, to be a promising direction for further development of the topic.

BIBLIOGRAPHY

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник. К.: Либідь, 2003. 368 с.
2. Єрмоленко О.І. Синтаксис англійської мови: теоретичний та практичний аспекти. К., 2021. 231с.
3. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мови. К., 2005. 629 с.
4. Ніконова В.Г. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2020. 325 с.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
6. Diessel, H. Complex Sentences: A Cross-Linguistic Typology. Novato, California New World Library, 2021. 231 p.
7. Rodney Huddleston, Geoffrey K. Pullum. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2022. 312 p.

REFERENCES

1. Vykhovanets I.R. (2004). Gramatyka ukraïnskoyi movy. Syntaksys: pidruchnyk. K.: Lybid'.
2. Yermolenko O. I. Syntaksys angliiskoi movy; teoretychnyi ta praktychnyi aspekty. K., 2021. 231 s.
3. Korunets, I. V. (2005). Porivnialna typologiya angliyskoyi ta ukraïnskoyi movy. K.
4. Nikonova V. G. Kurs teoretychnoi gramatyky suchasnoi angliiskoi movy: navch. posib. Vinnytsia: Nova knyga, 2020. 325 s.
5. Selivanova, O. O. (2008). Sushasna lingvistyka: napriamy ta problemy: pidruchnyk. Poltava: Dovkillia-K.
6. Diessel, H. Complex Sentences: A Cross-Linguistic Typology. Novato, California New World Library, 2021. 231 p.
7. Rodney Huddleston, Geoffrey K. Pullum. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2022. 312 p.

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Дишлева Світлана Миколаївна

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і перекладу
Національного авіаційного університету
просп. Любомира Гузара, 1, Київ, Україна*

Дишлева Ганна Володимирівна

*викладач кафедри іноземних мов за фахом
Національного авіаційного університету
просп. Любомира Гузара, 1, Київ, Україна*

Хижун Ярослава Володимирівна

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна*

Статтю присвячено аналізу структурних, семантичних, когнітивних і комунікативних особливостей складнопідрядних речень. Складнопідрядне речення – це структурно та інформаційно цілісна конструкція,

сформована з синсемантичних одиниць, де субординативні елементи доповнюють, розкривають головну клаузу або один одного. Формально-граматична структура СПП базується на процесах синтаксичної деривації: розгортання (поглиблення синтаксичної перспективи), розширення (за рахунок різнотипного зв'язку між підрядними блоками та обрамлення сурядними блоками), включення (введення конструкції вторинної предикативності, парантетичних елементів), спрощення (редукція елементів синтагми), виведення маркера зв'язку (асиндезація), згортання (заміна клаузи вербойдом), схрещування основних моделей СПР.

Ментальні схеми – абстракції вищого рівня, які лежать в основі клауз у складі СПР, охоплюють схеми: буття об'єкта (екзистенція); буття ознаки (ідентифікація, тотожність, ознакова реляція, ступінь прояву ознаки); самостійне переміщення суб'єкта (куди, звідки, хто йде, де кого немає); дія суб'єкта (мовно-мисленнєва діяльність об'єктів); стан суб'єкта (логіко-емоційний стан, модальний стан); вплив на об'єкт (вплив на пацієнс, зміна приналежності, умова чи можливість виконання дії). Концептуальні сітки гіпотаксису будуються з допомогою п'яти базових фреймів – предметного (схеми буття об'єкта і стан суб'єкта); акціоного (схеми дії суб'єкта і самостійне переміщення суб'єкта); посесивного (схеми вплив на об'єкт); ідентифікаційного і компаративного (схеми буття ознаки об'єкта). У кожному фреймі ментальні схеми об'єднуються в концептуальні матриці або ж полі ситуативні фрейми, специфіка яких визначається станом ментальної схеми).

Тема-рематична структура СПР є тематичною прогресією, яка інкорпорована рематичною множинністю. Макротема – це денотативне ядро гіпотактичного цілого, а мікротема – референт висловлювання або модифікатор головної клаузи. Формується комунікативна модель СПР інтерфейсного входження у текст за допомогою різновидів актуального членування: лінійного, лінійно-ступеневого, багатоступеневого. Тема-рематичне членування інформації обумовлює смислове висвічування елементів у реченні. Виділена інформація (рема) створює профіль на фоні задалегідь відомої інформації – фону для її сприйняття (теми). Фон – модус речення (його головна частина), який створює тему повідомлення і необхідний для осмислення фігури – диктумної пропозиції. Ступінь комунікативної напруги, яка формується, в основному, у залежній клаузі, утворює акцентний домен.

Ключові слова: складнопідрядне речення, конструкція, клауза, пропозиція, аргументно-предикатна структура, ментальна схема.

УДК 821.161.2-31.09

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.6>

ФЕНОМЕН ВІДЧУЖЕННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТРАКТУВАННІ ВАЛЕНТИНА ТАРНАВСЬКОГО

Змінчак Наталія Михайлівна

старший викладач кафедри мовної підготовки

Одеської державної академії будівництва та архітектури

вул. Дідріхсона, 4, Одеса, Україна

Стаття присвячена дослідженню феномена відчуження у творчості Валентина Тарнавського. Увага зосереджена на двох його типах, що розглянуті в соціальному та філософському дискурсі. Для аналізу обрано оповідання «Дерево життя» та роман «Порожній п'єдестал». Метою цього дослідження є визначення поетикальних засобів відображення феномена відчуження на проблемно-тематичному рівні, а також аналіз інтерпретаційних моделей, які виробляє Валентин Тарнавський у своїй прозі. Виходячи з кількісного аналізу, у прозі письменника однією з найчастотніших і ключових є проблема значення духовності та морально-ціннісних орієнтацій у житті людини, що вирішується на тлі тематичного матеріалу життя людини творчої. Серед персонажів, які репрезентують тип творчої людини, функціонують як діячі мистецтва, так і науки, проте авторська концепція не зводиться лише до поетизації чи оспівування інтелектуальних пошуків та відкриттів чи возвеличення креативного типу особистості. Питомим сенсом художньої інтерпретації цієї теми є порушення проблем викинутості, маргінальності та непристосованості до життя у світі, в якому талановиті люди, що несуть частку всесвітньої мудрості, – зайві. У результаті аналізу двох творів прозаїка простежується еволюція художнього осмислення феномена. Спершу він постає як відчуження від суспільства, що є необхідним заходом для індивідуального становлення, самопізнання й розкриття творчого потенціалу в ранньому оповіданні «Дерево життя». Згодом інтерпретується в романі «Порожній п'єдестал», де в художньому образі екзистенційного відчуження директора інституту Унксова, що виявляється як на фізичному, так і на психологічному рівнях, заковано потенціал узагальнено-філософського прочитання цієї амбівалентної проблеми. Художня адаптація філософської ідеї у творі «Порожній п'єдестал» наближає його до жанру інтелектуального роману.

Ключові слова: *пограниччя літературознавства й філософії, інтерпретаційні моделі проблеми відчуження, поетикальні засоби.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Особливо не заглиблюючись у теоретичні питання, слід підкреслити, що проблема відчуження не тільки філософська, але й літературознавча. Адже мистецтво своїми засобами виповідає ті суспільні процеси у гуманітарній сфері, якими займається філософія. Характерними особливостями цього культурно-історичного типу переживання дійсності стають втрата цінностей, втрата відчуття контролю над власним життям, підвищена чутливість до хворобливих переживань, пошук осмисленості і цінності у світі за межами реальності, втрата ідентичності.

У літературі ж контекстом вживання терміна «відчуження» є здебільшого екзистенційна проблематика, що широко представлена у художній думці ХХ століття. В українській художній літературі відчуження всебічно осмислюється вже у творчості шістдесятників: Є. Гуцала, А. Дімарова, В. Дрозда, Григора Тютюнника, В. Шевчука та ін.

Валентин Тарнавський належить до покоління вісімдесятників, у середовищі котрих ще резонують світоглядні та естетичні принципи шістдесятників. Незадоволення станом суспільства, в якому наявні порушення зв'язків соціуму й особистості, спонукає письменників звернутися до філософської проблеми відчуження, яка заявлена ще наприкінці ХІХ століття, але панорамна картина явища вимальовується саме у ХХ столітті. Феномен відчуження виразно присутній у соціокультурному контексті радянської епохи. Діагностуючи стан суспільства СРСР, Валентин Тарнавський у своїй творчості моделює героя, що перебуває в стані окремішності в екзистенційному сенсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед досліджень, присвячених розгляду відчуження, варто виокремити праці таких вітчизняних учених, як Мовчан М., Смушак Т., Хамітов Н. Дослідники всебічно аналізують філософську категорію в онтологічному й лінгвістичному розрізах. Тетяна Смушак доходить висновку, що вивчення феномена відчуження

в літературному творі потребує його аналізу з таких позицій: «1) літературознавчої, що включає філософський і лінгвістичний аспекти усвідомлення природи художнього концепту; 2) філософсько-антропологічної, психологічної, соціологічної, що зосереджується на предметності заданої проблеми» (Смушак, 2018, с. 140).

Формування мети і завдань статті. Метою статті є вивчення специфіки художнього відображення феномена відчуження на проблемно-тематичному рівні та аналіз інтерпретаційних моделей, вироблених Валентином Тарнавським у своїй прозі. Досягненню мети передують виконання таких **завдань**: визначити концептуальні основи художнього тлумачення феномена відчуження у контексті філософської проблематики прозаїка й інтерпретувати поетикальні засоби та прийоми психологізму в аналізованих творах. Новизна поставленої проблеми визначається відсутністю досліджень творчості прозаїка, зокрема оповідання «Дерево життя» і роману «Порожній п'єдестал», під цим кутом зору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним героєм чи не кожного оповідання й роману Валентина Тарнавського є людина творча. У філософському за підтекстом творі «Дерево життя» спостерігаємо ідею подолання відчуженості шляхом самовідданого служіння мистецтву, всупереч потребам заробітку і традиційного для випускника вишу просування кар'єрними сходами.

Сюжетна канва оповідання розгортається на тлі дружби чотирьох персонажів, які ще в університеті створили гурт “Bells” (алюзія на The Beatles), який розпався одразу після його закінчення. Далі кожен пішов своїм шляхом: наратор, ім'я якого у творі не названо, закінчував кандидатську дисертацію і мав грандіозні плани на кар'єрному шляху, Слон і Льоса також мали престижні професії. Тут доречно згадати слова німецького романтика Фрідріха Гельдерліна: «У Німеччині людей нема – є тільки професії» (Ігнатенко, 2001, с. 47). Цей афоризм можна екстраполювати й на життя персонажів, сутність яких визначається займаними посадами.

Примітно те, що лише один герой має власне ім'я, а не студентське прізвисько. І саме Алік – фронтмен гурту – не шукав вигідного місця в житті, а торував свій шлях, послуговуючись аксіологічними орієнтирами: творча самореалізація, свобода, гідність, самоповага. Через те, що Алік завжди прагнув до свободи, будучи обдарованою людиною, і – як і більшість творчих людей – імпульсивною, він служив своєму талантові, поетичному та музичному. Герой

знав, що на нього аж ніяк не чекає затишне й комфортне життя, однак обрав проявляти свої здібності, боротися за їх реалізацію. Недарма про Аліка по його смерті говорили: «він був єдиним живим серед нас» (Тарнавський, 2013, с. 391).

Торуючи шлях музиканта, що не міг за логікою характеру вступити у шоу-бізнесові кола, Алік відірвався від компанії своїх приятелів. Через видиму мову душі автор оповідання вимальовує психологічну герметичність героя, який «...ходив містом насуплений, згорблений і, забачивши когось із нас, по-школярськи ховався за перехожих, забігав у магазин, усакував у тролейбус, коли не було іншого виходу» (Тарнавський, 2013, с. 396). А зустрівши когось з них на вулиці, «ховаючи згаслі, ніби присипані попелом очі, казав, що справи йдуть о'кей» (Тарнавський, 2013, с. 397). Дистанціюючись від оточуючих, герой будує стіну, яка дає змогу зберегти свою індивідуальність та автономність.

Зазвичай шлях, що веде до знаходження себе, може одночасно вести до змістового відчуження від інших людей. Так і виходить, що особи наділені якимсь даром, творчим началом, часто змушені розплачуватись самотністю. Самоізоляція, проте, не стає жертвою, яку творець сплачує за свій талант, а є цілком добровільною і навіть природною. Алік міг зробити свій вибір на користь тихого життя й сімейного щастя, але коли людина твердо знає власне місце в цьому світі, відчуває своє покликання, то робити вибір, мабуть, не випадає. Лише творчість може стати виправданням її існуванню.

Поняття відчуження характеризує онтологічну ситуацію розпаду зв'язків людини зі світом. У феноменологічному аспекті вона виявляється в переживанні втрати сенсу життя, що на рівні діяльності людини виражається в конформістській орієнтації, яка зводиться до задоволення біологічних потреб та виконання соціальних ролей. Логікою художньої думки констатується, що Алік був не схожим на більшість людей з його оточення. І тут Валентин Тарнавський, одягнувши маску наратора подає філософський коментар про мистецтво жити: «На велетенському дереві життя ми свого часу зручно влаштувались під товстою корою, а він стримів беззахисним, уразливим пагінчиком у незвідану височінь, пробивав собою твердь небесну, дотикаючись до невідомості, світу незнаного. Був кволою сміливою гілочкою, розвідником прийдешнього для всіх нас, котрого людство завше посилає вперед» (Тарнавський, 2013, с. 401). Таке символічне зображення від-

силає читача до концепту Світового дерева, або Вічного Дерева Життя. Воно «уявлялося нашим предкам якоюсь центральною віссю, що пронизує собою три світи – підземний (світ мертвих, темний світ), земний (світ живих, світ боротьби темного й світлого первнів) і небесний (світ богів)» (Суріна, 2006). Порівнюючи Аліка з пагінчиком, автор надає образу символізму божественного, адже крона дерева асоціюється зі світом богів. Валентин Тарнавський актуалізує питання узгодженості/неузгодженості історії життя окремої людини та перебігу часу зовнішнього світу, розвиваючи його від назви до останньої фрази твору. Людство росте й розвивається саме завдяки таким сміливцям, як Алік, які не лякаються палати, освічуючи все навколо й згорати в своєму покликанні.

Оповідання й завершується символічно: троє чоловіків, їдучи з похорону Аліка напідпитку, збивають пішохода з нотами й футляром. На рівні поезики ця подія позначає розв'язку сюжету. Реципієнт зчитує в підтексті епізоду умовне вбивство байдужістю конформістів людини, яка жила, не жаліючи себе, і цим потвердила своє право називатися людиною високого духу. Така розв'язка й загальна структура оповідання у жанровому відношенні наближає його до параболи.

Ще одна форма відчуження художньо трактується в романі «Порожній п'єдестал». Валентин Тарнавський художньо переконливо інтерпретує питання становища людини в суспільстві, її ставлення до праці, розуміння справедливості, як і проблем, пов'язаних із соціальним, етичним, психологічним спектром життя.

Художнє втілення проблематики роману розгортається у взаємозв'язку сюжетних ліній, дія яких відбувається в двох хронотопах. Перша сюжетна лінія обертається навколо коваля Івана, вченого Унксова Інокентія Вольфовича, секретаря Дяченка. У другій йдеться про повороти долі іншого Івана, Владики католицького ордену та його писарчуків. Порівнюючи ці світи, розуміємо, що ситуація залишилася перманентною: і досі там, «нагорі», не дають пробитися таланту.

Моделюючи світ художнього твору, Тарнавський ретельно добирає його складові частини. Так хронотоп гори в романі створює підсилене враження окремішності, відчуженості інституту та його діячів від життя внизу, а також вивіщення над іншими. З самого дитинства Унксов хотів досягти успіху в житті, щоб не стати схожим на свого батька-приспосованця, який запобігав перед «вищими»: «Головне – у апараті прилаштуватися. Начальники приходять

і йдуть, а ми, апаратчики, лишаємось» (Тарнавський, 1990, с. 86). Але попри чітке розуміння жалюгідності існування, що позбавлене гідності, і він перетворився на такого ж конформіста.

Не дивно, що найуспішнішими людьми за радянських часів вважалися партійці. Відтак постає питання: сьогочасне прагнення до успіху в кар'єрі походить від вестернізації світу чи від отої радянської гонитви за посадами. Герой роману Інокентій Вольфович розумів, що: «...не треба мати різних специфічних талантів, знати якусь науку до черв'ячних глибин, досить мати універсальний талант у суспільстві – талант керувати людьми» (Тарнавський, 1990, с. 91).

Гротесково Тарнавський зображує роботу інституту як переказання паперів та видавання наказів, причому наступний з яких скасовує попередній. «А головне, і це дивувало найбільше, всі добровільно, ліниво віддають тобі п'янке право керувати ними, всю відповідальність, ще й дякують, що не на них ті обов'язки» (Тарнавський, 1990, с. 91). «Я» втрачається людиною за власним бажанням, вона віддає його у володіння тому, хто стоїть вище, певному ідолові. Тут відбите тлумачення відчуженої особистості за Е. Фроммом, за концепцією якого відчуження – суб'єктивний феномен, «спосіб сприйняття, при якому людина відчуває себе як щось чуже... стає ніби відстороненою від самої себе... не відчуває себе центром свого світу, рушієм своїх власних дій... сприймає себе, так само як і інших, подібно до того як сприймають речі – за допомогою почуттів і здорового глузду, але в той же час без продуктивного зв'язку з собою і зовнішнім світом» (Фромм, 1989, с. 143). Людині комфортніше бути частиною чогось великого, аніж відчувати власну самотність. Така приналежність надає її життю осмисленості.

У романі «Порожній п'єдестал» дуже точно відтворено принципи, за якими працює радянська система: «Невідомі порадики в передовицях очолювали всю велетенську роботу народу, даючи магістральні напрями і вникаючи в тонкощі. За всим цим стояла незрима, але всемогутня, як Бог, сила, служителем якої він і вирішив стати» (Тарнавський, 1990, с. 92). Бачимо, що тоталітарному суспільству особистість не потрібна, а потрібен елемент системи, який виконуватиме свою функцію: «Я», «не я» – це все чисто психологічна субстанція. У нас, знаєте, особистість настільки колективістська, що в неї може виникнути не тільки двійникове, а й всенародне «я» (Тарнавський, 1990, с. 261).

Вагому роль у творі відіграє прийом карнавалізації, завдяки якому автор переконливо потвердив, що радянська машина починає потрохи розвалюватися, а на людину чекає оновлення. Концепція карнавалу Бахтіна, який стверджував, що обрядово-видовищні дійства організовані на сміховому началі, причому стихія сміху підхоплює і вивільнює людину від будь-якого догматизму, стає в нагоді прозаїку, коли той прагне підкреслити абсурдність поведінки особи, що не підпорядковується загальним законам буття та не відповідає самій природі людини, у романі набуває функцій демонстрації закоріненого в підсвідомості страху й покори, зацькована людська душа не почувається розкутою навіть в умовах карнавалу. Відтак прозаїк дуже тонко й переконливо висвітлює процес виродження людяного в людині, і навіть більше – зміну основ її ментальності.

Отже, за логікою художньої думки висновується ідея, що суспільство, на яке тисне тоталітарний вождь, рано чи пізно піддається цьому впливу, лише одиниці – бунтівники – мають сили протистояти йому.

Визначальним аспектом відчуження Унксова є екзистенційний, це самотність людини, яка перебуває в сумнівах щодо сенсу свого буття. Він нудиться своєю роботою, але ще не до кінця відмерла душа все ж шукає виходу з оболонки тіла: «Інокентій Вольфович спустив волохаті ноги з ліжка, підступив до дзеркала, де побачив свого двійника, народженого з темряви та порожнечі, рябого, в ластовинні, з рудою шерстю на грудях, звичайнісінького сина людського, з яким він не хотів мати нічого спільного. Його душа вже вимагала іншого тіла – бронзового, атлетичного, божественного» (Тарнавський, 1990, с. 113).

Досліджуючи феномен тоталітарного вождівства, Ханна Арендт виокремлює дві ознаки, які відрізняють такого керманіча від звичайного диктатора чи деспота: «повне ототожнення вождя з кожним призначеним підвождем» і «монополія на відповідальність за все, що відбувається» (Арендт, 2005, с. 425). Так у романі ми бачимо неабияку схожість підлеглих на свого керівника (такий прийом є і в оповіданні «Дерево життя»: підлегли ЛЬОСИ копіюють його шепелявість), вони мавпують його висловлювання, манери й міміку. Піднімаючись поверх за поверхом у пошуках Унксова, Іван зустрічає його численних секретарів схожих як один на свого властителя, в цьому також виявляється відчуження від власного «Я», коли люди зраджують себе стаючи невиразними копіями тих, хто знаходиться вище на кар'єрних сходах.

Якщо однією з умов подолання відчуження є творчість, то для героя роману – це недосяжна

висота. В Унксова ця можливість була заблокована, він настільки звик бути керованим, що не спромігся творити самостійно: «Феномен порожнього аркуша завжди хвилював його... З одновимірної снігової площини міг з'явитися багатовимірний світ, нове життя, осяяне призахідним сонцем. Але міг на тому сніговому полі заблукати й навік заснути на пеньку у морозній дрімоті анемічний невдаха» (Тарнавський, 1990, с. 243). Річ у тім, що йому не властиві ентузіазм, потяг до творчості, хоч він і директор науково-дослідного інституту. І якщо в оповіданні «Дерево життя» постає приклад осмисленого існування людини, без відчуження від своєї суті, то в романі «Порожній п'єдестал» передано екзистенційну фрустрацію героя. Унксов працював на образ, а не розкривав власну сутність. Інокентій Вольфович намагався стати таким, яким бачив себе в уяві, не дбаючи про вдосконалення людських якостей, духовність, внаслідок чого втратив здатність створювати нове.

Не периферійним у романі є мотив смерті і безсмертя; пошук свого місця у світі супроводжується прагненням залишити по собі слід, зостатися у пам'яті прийдешніх поколінь. «Нещасні, тисячі літ дурять вас потойбічним життям, бо безсмертними стають при житті, а не після смерті» (Тарнавський, 1990, с. 85), – каже Інокентій Вольфович Унксов. «Ніякого потойбічного життя для простих людей немає, лише одиниці переживають своє тіло. Лиш талант – безсмертний, лиш його дух живе століттями» (Тарнавський, 1990, с. 346).

Унксов кілька разів має нагоду подивитися на себе з боку відстороненого спостерігача. По-перше директорів інституту планують поставити пам'ятник за досягнення в науці. Скульптор робить його в душі «голового реалізму», відтак усі недоліки Унксова відбиті в монументі: «Перед ним конав у агонії гіпсовий мрець, який бачив кінець світу. У зморшках відбилися нелюдські муки, сліпі очі нічого не розуміли, у розкритому роті завмер німий крик» (Тарнавський, 1990, с. 224). Отже, монумент постає як alter ego героя, як зримий образ справжнього Унксова: «...тріснула, розсідаючись, обшивка, відкриваючи таємницю, яку сховав у собі. Порожньо там було. Зміст перейшов у форму» (Тарнавський, 1990, с. 424). Від людини в директора залишилось лише тіло, а елемент духовного був відсутнім.

Вдруге він бачить свого двійника, якого створив Іван за допомогою чарівного злитка: «Просто перед ним, ніби виступивши із дзеркала, стояв він сам – трохи розгублений, з мішками під очима, з крапельками поту на верхній

губі, помітними залісинами, побронзовілий. Він дивився собі в очі, відчуваючи містичну відчуженість од самого себе» (Тарнавський, 1990, с. 259). Унксов побачив те, чого не очікував побачити. Адже в його уяві існувала освічена, сильна людина у розквіті сил, а насправді це був жалюгідний підстаркуватий нічим не примітний чоловік. Пояснення такої невідповідності уявлюваного і реального Я подано у роботі «Буття і ніщо» Ж.-П. Сартра. Філософ пов'язує поняття відчуження з суб'єктивним досвідом, що виникає при зустрічі з Іншим. «Відчужене Я не збігається з реальним, і я заперечую його, проте в самому акті заперечення я визнаю його частиною себе, і це відчужене і заперечуване Я є одночасно моїм зв'язком з іншим і символом нашого абсолютного роз'єднання» (Сартр, 2000, с. 307).

Інокентію Вольфовичу в романі протиставляється майстерний коваль Іван, який був людиною покликання. Проте й Іван постає не ідеальним героєм. Попри всі подвиги, які він здійснює протягом сюжетного часу, в момент, коли від нього вимагалось зібрати всі сили й здолати метафізичне зло, герой опускає руки і йде з поля битви, навіть не спробувавши вступити у боротьбу.

Автор використовує мотив сну, семантика якого часто наближається до мотиву смерті: «...так хороше йому стало. Колишеться домовина на мотузках, схилила у могилу золоту голову сонях, бджілки гудуть, прилетіли з колгоспної пасіки на медоцвіти, небо над ним високе й синє. Та злетіла перша грудомача з лопати, гупнула об вікно, майже в обличчя, зашурхотіли чорним гайворонням наступні, закриваючи навіки білий світ» (Тарнавський, 1990, с. 322). Тут смерть постає як категорія духовна, а не фізична. Не виконавши своєї місії, не завершивши розпочате, Іван «зручніше склав руки на грудях і ... помер» (Тарнавський, 1990, с. 322), в нього відсутній екзистенційний страх та відчуття трагізму буття, що зумовлене відчуттям кінцевості людського існування.

Зневіра й втрата надій породжує Іванове відчуження, яке письменник зобразив в експресіоністичній манері: «Скреготнув зубами, розлучаючись із душею, і поїхало вниз спорожніле тіло, відкриваючи на спині страшну криваву рану. Гола, самотня, беззахисна лишилася душа його, тягла за тілом руки і волала: – Куди ж ти?» (Тарнавський, 1990, с. 424).

Такий стан спустошення та розчарування є руйнівним для особистості і провокує спад життєвих сил. Проте може стати тим імпульсом, який штовхає на нові звернення. Вірогідно, саме тому роман «Порожній п'єдестал» має дві розв'язки. У першій Іван повертається додому після поразки, та знову йде до кузні «роздмухувати новий вогонь» (Тарнавський, 2013, с. 425), що характеризує його як людину затуляту і горду. Друга зображує Івана, який залишився на службі у Владики, зайнявши місце Унксова. Валентин Тарнавський пропонує читачеві самому вирішити, якою буде завершальна фаза долі героя: Іван продовжить боротьбу чи такі піддасться на спокусливі умови й пожертвує своєю людяністю, гідністю та ідеалами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Порівнюючи поетикальні засоби, якими автор творить художню картину, варто зазначити, що від описового авторського відтворення психологічного стану відчуження в оповіданні «Дерево життя» Валентин Тарнавський переходить до такого засобу, як внутрішнє мовлення героя, що увиразнює та поглиблює його емоційно-психологічні характеристики, вияскравлює проблему відчуження і спектр морально-етичних питань, заглиблюватися в які цуралися радянські письменники, вважаючи, що відчуження – хвороба капіталістичного суспільства, а соціалізові вона не властива. Та митці, як українські, особливо шістдесятники й вісімдесятники, так і європейські, художньо трактували трагізм самотньої людини, яка виборсується із життєвих перипетій шляхом ескапізму, щоб зберегти гідність і честь вільної особистості, або здає свої позиції і стає homo soveticus.

Отже, Валентин Тарнавський мистецьки втілює у художніх творах ідею особи відчуженої від суспільства та від істинної людської суті. Створивши сатиричний роман, що за природою жанру висміює негативні явища дійсності, він пов'язує з об'єктом насміху – Унксовим – велику кількість ліричних мотивів (переживання туги за померлою коханою, образ люблячої матері, муки пошуку істини, почуття скінченності буття та інші), які надають запровадженій іронічно-саркастичній тональності нових відтінків поєднання високого і низького у зображенні абсурдного світу, що керується принципом «homo homini lupus est».

ЛІТЕРАТУРА

1. Арндт Х. Джерела тоталітаризму. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 584 с.
2. Ігнатенко М. Відчуження й імморалізм у дійсності та літературі ХХ ст. *Слово і Час*. № 11. 2001. С. 45–59.

3. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. Київ: Основи, 2001. 854 с.
4. Смушак Т.В. Концепт самотності й відчуження в літературному творі: специфіка трактування. *Південний архів (філологічні науки)*. 2018. Т.2. № 72. С. 137-140.
5. Суріна Г.Ю. Міфологема світового дерева як один з виявів архетипу трієдності. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Вип. 56. 2006. С. 166-176.
6. Тарнавський В.В. Порожній п'єдестал: (роман). Київ: Радянський письменник, 1990. 428 с.
7. Тарнавський В.В. Порцеляновий острів. Повісті, оповідання. Київ: Преса України, 2013. 416 с.
8. Фромм Е. Втеча від свободи. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 288 с.

REFERENCES

1. Arendt, H. (2005). *Dzherela totalitaryzmu [The Origins of Totalitarianism]*. Kyiv: DUKH I LITERA. [in Ukrainian]
2. Ihnatenko, M. (2001). *Vidchuzhennia u immoralizm u diisnosti ta literaturi XX st. [Alienation and Immorality in twentieth-century Real Life and Literature]*. Slovo i Chas. [in Ukrainian]
3. Sartr, Zh.-P. (2001). *Buttia i nishcho. Narys fenomenolohichnoi ontolohii [Being and Nothingness. An Essay in Phenomenological Ontology]*. Kyiv: Osnovy. [in Ukrainian]
4. Smushak, T.V. (2018). *Kontsept samotnosti u vidchuzhennia v literaturnomu tvorі: spetsyfika traktuvannia. [The Concept of Solitude and Alienation in a Literary Work: The Specific Nature of Interpretation.]*. Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky). T.2. № 72. [in Ukrainian]
5. Surina, H.Yu.(2006). *Mifolohema svitovoho dereva yak ody n z vyiviv arkhetypu tryiednosti [The Mythology of the World Tree as One of the Manifestations of the Archetype of Trinity]*. Multyversum. Filosofskyi almanakh. Vyp. 56. [in Ukrainian]
6. Tarnavskiy, V.V. (1990). *Porozhnii p'iedestal: (roman) [An Empty Pedestal: (A Novel)]*. Kyiv: Radianskyi pysmennyk. [in Ukrainian]
7. Tarnavskiy, V.V. (2013). *Portselianovy ostriv. Povisti, opovidannia [Porcelain Island. Stories, short stories]*. Kyiv: Presa Ukrainy. [in Ukrainian]
8. Fromm, E. (2019). *Vtecha vid svobody [Escape from Freedom]*. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». [in Ukrainian]

THE PHENOMENON OF ALIENATION IN THE ARTISTIC INTERPRETATION BY VALENTYN TARNAVSKYI

Zminchak Nataliia Mykhailivna

*Senior Lecturer at the Department of Language Training
Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture
4, Didrichsona str., Odesa, Ukraine*

The article is devoted to the study of the phenomenon of alienation in the works of Valentyn Tarnavskiy. The attention is focused on two types of alienation, which are considered in social and philosophical discourse. The short story "The Tree of Life" and the novel "The Empty Pedestal" are chosen for analysis. The purpose of this study is to identify the poetic means of reflecting the phenomenon of alienation at the problematic and thematic level, as well as to analyse the interpretive models developed by Valentyn Tarnavskiy in his prose. Based on the quantitative analysis, one of the most frequent and key issues in the writer's prose is the problem of the spirituality importance and moral and value orientations in human life, which is solved against the background of the thematic material of the life of a creative person. The characters representing the type of creative person include both artists and scientists, but the author's concept is not limited to poetising or glorifying intellectual searches and discoveries or praising the creative type of personality. The specific meaning of the artistic interpretation is to raise the problems of discarding, marginality and unsuitability for life in a world where talented people who carry a part of the world's wisdom are superfluous. The analysis of two of the novelist's works reveals the evolution of the artistic understanding of the phenomenon. At first, it appears as alienation from society, which is a necessary measure for individual formation, self-knowledge and the disclosure of creative potential in the early story "The Tree of Life". Later, it is interpreted in the novel "The Empty Pedestal", where the potential for a generalised philosophical reading of this ambivalent problem is encoded in the fictional image of the existential alienation of the director of the institute, Unksov, which manifests itself on both physical and psychological levels. The artistic adaptation of the philosophical idea in "The Empty Pedestal" brings it closer to the genre of the intellectual novel.

Keywords: *borderline of literary studies and philosophy, interpretive models of the problem of alienation, poetic facilities.*

УДК 92-1/-9:331.58:81

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.7>

ПРАГМАТИКА СТРАТЕГІЇ АДРЕСАТНОСТІ В ЖАНРІ «ОГОЛОШЕННЯ ПРО ВАКАНСІЮ»: МІЖМОВНИЙ АСПЕКТ

Іваницька Наталя Борисівна

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету
вул. Соборна, 87, Вінниця, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9925-1285>

Терещенко Лілія Яківна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету
вул. Соборна, 87, Вінниця, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2774-8540>

Стаття містить результати зіставного дослідження комунікативно-прагматичних особливостей жанру «оголошення про вакансію» в писемному модусі дискурсу працевлаштування в британській та українській лінгвокультурах. Вона продовжує напрацювання авторів щодо встановлення спільних та відмінних ознак в цьому жанрі й аналізує стратегію адресатності. Своєчасність дослідження обґрунтована переосмисленням комунікативних ролей ключових учасників ринку праці, які спілкуються через засоби мережевого зв'язку та адаптують комунікативні стратегії до сучасних вимог. На основі випрацьованої методики було розроблено міжмовний комунікативно-прагматичний профіль стратегії адресатності, характерний для мережевих оголошень про вакансії. Аналіз мовного матеріалу здійснено в межах таких тактик стратегії адресатності: дистанціювання, прямого звернення, оцінки кваліфікації адресата, акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента. Авторами було проаналізовано 658 українськомовних та 488 англійськомовних зразків реалізації виділених тактик стратегії адресатності, вилучених методом суцільної вибірки з 400 оголошень про роботу, розміщених на сайтах <https://www.work.ua/> та <https://www.geed.com.uk>. з використанням фільтра «ІТ-сфера». Відсоткові підрахунки використання тактик стратегії адресатності засвідчують наступні особливості. В українському контексті найбільш вживаною є тактика оцінки кваліфікації адресата (30%) та прямого звертання (28%). Тактика акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента (26%) також займає значну частину. Натомість низька частка використання тактики дистанціювання (16%) вказує на прагнення авторів оголошень створити уявний діалог, наблизитись до адресата. Для британських оголошень в реалізації стратегії адресатності були виявлені, що найчастіше використовують тактику оцінки кваліфікації адресата (30%), тактику прямого звертання (31%), тактику акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента (19%), тактику дистанціювання (9%). На нашу думку, отримані підрахунки вказують на важливість опису вимог до кандидата та встановлення з ним діалогу через прямі звертання. Натомість соціальні навички і особисті якості не є критично важливими для отримання роботи.

Ключові слова: дискурс працевлаштування, жанр «оголошення про вакансію», комунікативно-прагматична стратегія, комунікативна тактика, адресатність, українська лінгвокультура, британська лінгвокультура, зіставне дослідження.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Публікація продовжує попередні напрацювання авторів у сфері міжмовного зіставлення комунікативно-прагматичних параметрів англійського та українськомовного дискурсу працевлаштування (Іваницька, Терещенко, 2022;

Іваницька, Терещенко, 2023). У центрі дослідницької уваги – жанр «оголошення про вакансію», який є універсальним із позицій сучасної мережевої комунікації між роботодавцем та працівником. Варто згадати, що ринок праці зазнає постійних змін, швидко реагує на вимоги та очікування як роботодавців, так і найманих

працівників. Безсумнівно, що вдало підібрані мовленнєві стратегії і тактики, які б поєднували традиції інституційного дискурсу та нові виклики рекрутингового середовища, сприятимуть ефективній комунікації вже на початку процесу працевлаштування. Водночас попри узвичаєність комунікативної події (пошуку працівника для заповнення вакантної посади), засоби реалізації використовуваних стратегій (у тому числі й стратегії адресатності) в українській та британській лінгвокультурах виявляють певні відмінності. У цьому аспекті зіставні дослідження дають змогу виявити особливості мовних преференцій тієї чи іншої лінгвокультури та спроєктувати отримані результати на вивчення міжмовних прагматичних формул ефективної комунікації під час працевлаштування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Жанр «оголошення про вакансію» в міжмовному аспекті на сьогодні видається недостатньо дослідженим. Є розвідки вітчизняних лінгвістів, присвячені англійським оголошенням (Предій, 2010; Сіробаба, 2015). У зазначених працях опрацьовано питання впливу віртуального середовища на зміст і формат оголошень про роботу. Ключовими для ракурсу нашої роботи стали здобутки теорії дискурсу, жанрології, комунікативної лінгвістики та зіставного мовознавства. Ми схилиємося до визначеного у праці Ф. Бацевича співвідношення між дискурсом і жанром, поділяючи думку про те, що «дискурс розгортається в межах мовленнєвого жанру» (Бацевич, 2003, 96). Відповідно «оголошення про вакансію» розглядаємо як окремий жанр дискурсу працевлаштування із притаманними йому комунікативними тактиками та стратегіями. Варто також зауважити, що дискурс працевлаштування (інший термін – рекрутинговий дискурс) нерідко визначають як підтип ділового (бізнесового, інституційного) дискурсу (Bargiela-Chiappini, 2009, 23; Коцюба, 2015, 17; Arveladze, 2022; Mautner, 2020). Теоретичні аспекти, викладені в загаданих працях, стали помічними для побудови власного вектору дослідження.

Мета пропонованої праці – виявити міжмовні особливості реалізації комунікативно-прагматичної стратегії адресатності жанру «оголошення про вакансію» в українській та британській лінгвокультурах. Мету зреалізовано в таких **завданнях**: з'ясовано специфіку дискурсу працевлаштування та його жанрову типологію; виокремлено тактики стратегії адресатності в жанрі «оголошення про вакансію»; зіставлено комунікативно-прагматичний

профіль стратегії адресатності в аналізованих лінгвокультурах.

Джерела фактичного матеріалу. Емпіричну базу дослідження було сформовано текстами оголошень про вакансії, дібраних зі сторінок онлайн-платформ пошуку роботи за фільтром «ІТ-сфера». До аналізу було залучено матеріали українського сайту Work.ua (<https://www.work.ua/>) та британського Reed.co.uk. (<https://www.reed.co.uk/>). Із 200 українських та 200 англійських текстів методом суцільної вибірки було вилучено мовні одиниці, спрямовані на реалізацію комунікативно-прагматичної стратегії адресатності. Загальна кількість аналізованих зразків становить 658 фіксацій в українськомовному та 488 в англійськомовному дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оголошення про вакансію – це комунікативний жанр, який використовується роботодавцями для публічного оголошення про наявність відкритої посади та залучення зацікавлених кандидатів. Його вирізняють специфічні комунікативно-прагматичні вияви. Тексти жанру «оголошення про вакансію» тяжіють до лаконічності та структурованості. Більше того, оголошення повинно бути конкретним та зрозумілим: чим більше інформації про вакансію буде представлено, тим швидше налагодиться комунікація між працедавцем та потенційним працівником. В оголошеннях можуть використовувати спеціальні терміни та аббревіатури, властиві конкретній сфері діяльності, що допомагає більш лаконічно і водночас конкретно сформулювати вимоги до претендента та повернути цільову аудиторію. Отже, жанроутворювальними ознаками оголошень про вакантну посаду можемо вважати наступні: 1) повідомлення певного факту; 2) текст поєднує інформативну функцію та функцію впливу; 3) створення віртуального простору для комунікації, який адаптує текст до власних дескрипторів; 4) граничне стиснення інформації.

Однією із стратегій, яка допомагає віднайти потрібного кандидата і водночас звузати коло претендентів, є стратегія адресатності. Питання адресатності та її мовна репрезентація були об'єктом зацікавлення як українських (Л. Березан, І. Вихованець, О. Миронюк, М. Скаб, В. Шинкарук та інші), так і зарубіжних лінгвістів (R. Brown, M. Łaziński, E. Tomiczek, та інші). У нашому розумінні адресат – це один із комунікантів, на якого спрямоване висловлення, тобто мовленнєва дія того, хто говорить.

Для більш детальної характеристики стратегії адресатності в мовленнєвому жанрі «оголо-

шення про вакансію» пропонуємо розглянути такі тактики: 1) дистанціювання, 2) прямого звернення, 3) оцінки кваліфікації адресата та 4) акцентування соціальних навичок претендента.

Для **тактики дистанціювання** (105 українських та 44 англійських фіксацій) типовими мовними зворотами є такі, що описують кандидата як уявну особу із відповідними компетентностями. Наприклад, укр. *Яких колег ми бачимо у нашій команді; Ми завжди готові прийняти в нашу TEAM ентузіастів; Нам необхідний співробітник, який має; Ми в пошуку креативного product-менеджера, що вміє генерувати класні ідеї та допоможе нам створювати крутий, якісний продукт! В команду потрібна енергійна, позитивна, цілеспрямована людина.*

В англійському дискурсі це можуть бути такі звороти: *the successful applicant is; accountants are required; the ideal candidate will be; candidate will need.*

Тактика прямого звернення – це альтернативна попередній тактиці. Нами зафіксовано 185 українських та 150 англійських прикладів. Слід зауважити, що в дискурсі працевлаштування вона не так давно. Основними способами її реалізації в мові є «ТИ-формули» в українському дискурсі та використання займенника «you» в англійському. В українському дискурсі часто використовують ТИ-формули: *Чекаємо на твоє резюме із зазначенням бажаного рівня заробітної плати; То ж приймай виклик та вступи у гру із світовими гігантами на рівних! Давай змінювати індустрію разом! Якщо це про тебе і ти готовий до справжніх викликів, тоді давай до нас! Якщо так, тоді ми чекаємо саме на тебе!*

Англійський дискурс: *What you'll do; What you need to do now; About you; So if you are a network engineer looking for your next exciting opportunity please apply today; you will be accountable for.*

Використання згаданої тактики створює ілюзію діалогічності та дружнього контакту, знижує ефект реальної локальної та темпоральної дистанції між автором та адресатом.

Тактика оцінки кваліфікації адресата (200 фіксацій в кожному дискурсі) використовують майже в усіх оголошеннях. Автори схильні до деталізації вмінь та навичок кандидата. При цьому в пріоритеті – глибокі знання, досвід та розуміння процесів. Для українського дискурсу непоодинокими є згадки про освіту (вищу, вищу спеціальну). З-поміж досліджених одиниць найбільш типовими мовними зворотами виявилися: укр. *технічна освіта, досвід*

роботи, глибоке розуміння, володіння, глибокі знання, базові навички, глибоке розуміння, впевнене використання, базове знання; англ. extensive knowledge of, good knowledge, experience of working, a good understanding, excellent knowledge, extensive experience, highly proficient, strong Programming skills, basic understanding, basic knowledge, detailed understanding, strong analytical and troubleshooting skills, full understanding, deep working knowledge, prior experience working.

Тактика акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента (168 українські та 94 англійські одиниці). Для сучасних оголошень про вакансію типовим є акцентування на сформованості соціальних навичок претендента та врахування особистих якостей. Імплицитно ця тактика сформована на створення позитивної оцінки претендента. Слід зауважити, що в українському дискурсі її використовують частіше. Мовними засобами для реалізації тактики є наступні звороти: укр. *Яких колег ми бачимо у нашій команді: комунікабельних, цілеспрямованих, готових до навчання; творче мислення, аналітичні здібності та структурована манера роботи, відмінні комунікативні навички, ініціативність, вміння працювати на результат у режимі багатозадачності.*

В англійському контексті знаходимо: *Flexible and adaptable; able to work in ambiguous situations; excellent interpersonal, presentation and written communication skills; Self-motivated individual; a highly motivated and conscientious individual; hands-on, flexible, and dynamic; Exceptional communication skills, both written and verbal; Excellent active listening skills; Ability to clearly articulate messages to a variety of audiences; Able to work under pressure and perform as a Leader, work to get an excellent understanding of business requirements; Excellent communication skills.*

Кількісні підрахунки використаних тактик в українськомовному дискурсі засвідчують: найбільш вживаними є тактики оцінки кваліфікації адресата (30%) та прямого звертання (28%). Тактика акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента (26%) також займає значну частину. Натомість тактика дистанціювання (16%) вказує на прагнення авторів оголошень створити уявний діалог, наблизитись до адресата (рис. 1).

Для британських оголошень в реалізації стратегії адресатності були виявлені наступні кількісні показники. Тактика оцінки кваліфікації адресата займає 30%, тактика прямого

звертання – 31%, тактика акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента – 19%, тактика дистанціювання – 9%. На нашу думку, отримані підрахунки вказують на важливість опису вимог до кандидата та встановлення з ним діалогу через прямі звертання. Натомість соціальні навички і особисті якості не є критично важливими для отримання роботи. Отриману інформацію узагальнено на рис. 2.

Отримані кількісні показники дали змогу розробити міжмовний комунікативно-прагматичний профіль стратегії адресатності в українській та британській лінгвокультурах. Як засвідчують спостереження, обидві лінгвокультури схильні до тактики оцінки кваліфікації адресата. Причому для британців така тактика є більш рельєфною порівняно з іншими такти-

ками. Нетиповою для англійських оголошень є дистанціювання з адресатом, що пояснюється як культурними, так і власне граматичними параметрами мови. Специфічним є використання й інших тактик стратегії адресатності. Як бачимо, для українців важливою є тактика дистанціювання та акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента. Тоді як для британської лінгвокультури названі тактики є менш використовуваними. Міжмовний комунікативно-прагматичний профіль стратегії адресатності узагальнено на рис. 3.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Стратегія адресатності в жанрі «оголошення про вакансію» реалізована в межах таких тактик: 1) дистанціювання, 2) прямого звернення, 3) оцінки кваліфікації адресата та 4) акцентування соціальних навичок пре-

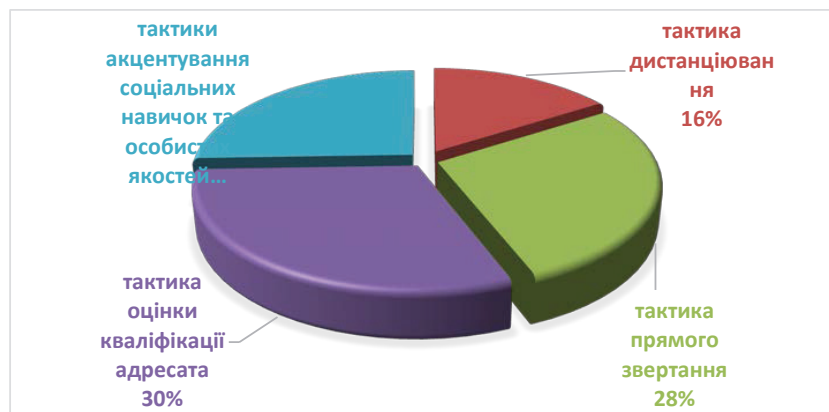

Рисунок 1. Реалізація тактик стратегії адресатності в українськомовному дискурсі

Рисунок 2. Реалізація тактик стратегії адресатності в українськомовному дискурсі

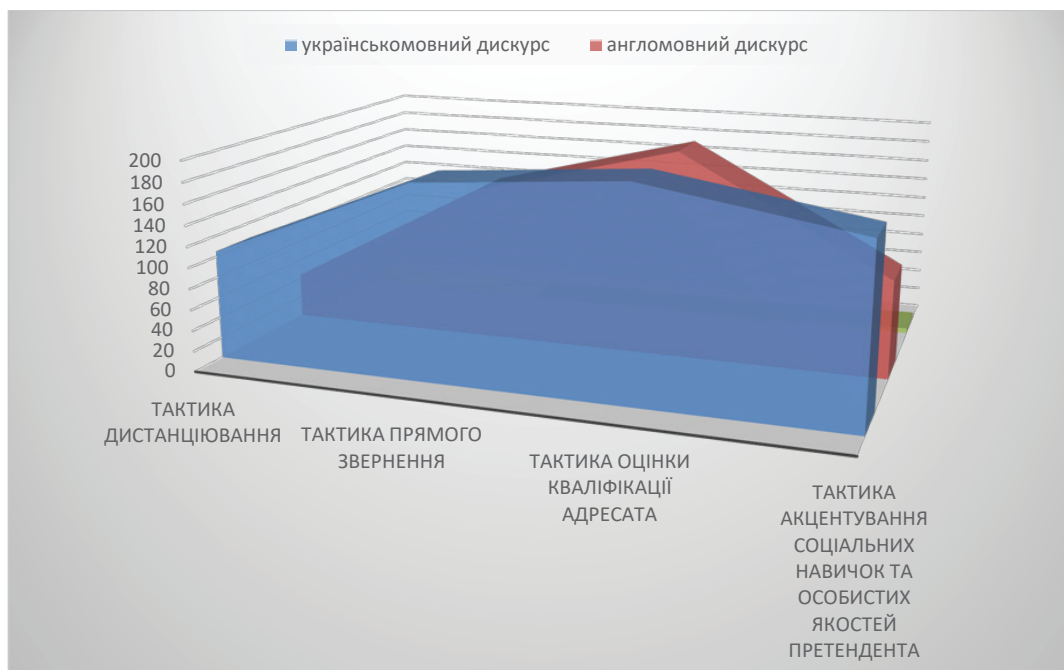

Рисунок 3. Міжмовний комунікативно-прагматичний профіль стратегії адресатності жанру «оголошення про вакансію» в українському та британському дискурсі працевлаштування

тендента. В українському контексті найбільш вживаною є тактика оцінки кваліфікації адресата (30%) та прямого звертання (28%). Тактика акцентування соціальних навичок та особистих якостей претендента (26%) також займає значну частину. Натомість тактика дистанціювання (16%) вказує на прагнення авторів оголошень створити уявний діалог, наблизитись до адресата. Для британських оголошень в реалізації стратегії адресатності були виявлено, що найчастіше використовують тактику оцінки кваліфікації адресата займає (30%), тактику прямого звертання (31%), тактику акцентування соціаль-

них навичок та особистих якостей претендента (19%), тактику дистанціювання (9%). На нашу думку, отримані підрахунки вказують на важливість опису вимог до кандидата та встановлення з ним діалогу через прямі звертання. Натомість соціальні навички і особисті якості не є критично важливими для отримання роботи.

Виявлені особливості мають шанс на подальші дослідження, зокрема їх можна екстраполювати на перекладацьку діяльність. Крім того, доцільним видається зіставне дослідження інших жанрів дискурсу працевлаштування за виробленою нами методикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики: монографія. Львів: Видавн. центр при ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 281 с.
2. Іваницька Н., Терещенко Л. Міжкультурна прагматика комунікативної стратегії самопрезентації компанії в жанрі «оголошення про вакансію». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. 53, том 1. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 215-221.
3. Іваницька Н., Терещенко Л. Міжмовне комунікативно-прагматичне профілювання стратегії презентації посади в жанрі «оголошення про вакансію». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. 61, том 1. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С.182-188.
4. Коцюба Н. Й. Теоретичні аспекти офіційно-ділового дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2015. № 17 (1). С. 17-19.
5. Міщинська І. Мовленнєві ситуації англомовного ділового дискурсу. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2019. № 17. С. 76-88.
6. Предій Ю. Д. Комунікативно-прагматичний аспект дослідження текстів Інтернет-оголошень (на матеріалі англомовних текстів оголошень про роботу). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 49. С. 198-201.

7. Сіробаба І. П. Лінгвістичні особливості мовного жанру «Інтернет-оголошення про найм на роботу» (на матеріалі англійської мови). *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 23-24 квітня 2015 року*. Суми: СумДУ, 2015. С. 32-34.
8. Al-Subhi Aisha Saadi. Metadiscourse in online advertising: Exploring linguistic and visual metadiscourse in social media advertisements. *Journal of Pragmatics*. 2022. Vol. 187. P. 24-40
9. Arveladze Ekaterine. Business discourse, system and types of its genres. *Language and Culture*. 2022. № 3. P. 27-32.
10. Bargiela-Chiappini F. *The Handbook of Business Discourse*. Edinburgh University Press, 2009. 520 p.
11. Behnam B., Behnam N. Schematic structure of Job Advertisements in English and Persian: A Comparative Study and Preliminary Framework. *Journal of Language, Culture, and Translation*. 2012. № 1(1). P. 85–103.

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2003). *Narysy z komunikatyvnoi linhvistyky: monohrafiia* [Essays on communicative linguistics: a monograph]. Lviv: Vydavn. tsentr pry LNU im. I. Franka. [in Ukrainian]
2. Ivanytska, N., Tereshchenko, L. (2022). Mizhkulturna prahmatyka komunikatyvnoi stratehii samoprezentatsii kompanii v zhanri «oholoshennia pro vakansiiu» [Intercultural pragmatics of the communication strategy of a company's self-presentation in the genre of "job announcement"]. *Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers*, 53 (1), 215-221 [in Ukrainian]
3. Ivanytska, N., Tereshchenko, L. (2023). Mizhmovne komunikatyvno-prahmatyчне profiliuvannia stratehii prezentsatsii posady v zhanri «oholoshennia pro vakansiiu» [Interlinguistic communicative and pragmatic profiling of the strategy of position presentation in the genre of "job advertisement"]. *Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers*, 61 (1), 182-188 [in Ukrainian]
4. Kotsiuba, N. Y. (2015). Teoretychni aspekty ofitsiino-dilovoho dyskursu [Theoretical aspects of official business discourse]. *Scientific Papers of International Humanitarian University. Philology*, 17 (1), 17-19. [in Ukrainian]
5. Mishchynska, I. (2019). Movlenniivi sytuatsii anhlomovnoho dilovoho dyskursu [Speech situations of English business discourse]. *Modern research on foreign philology*, 17, 76-88. [in Ukrainian]
6. Predii Yu. D. (2010). Komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt doslidzhennia tekstiv Internet-oholoshen (na materiali anhlomovnykh tekstiv oholoshen pro robotu) [Communicative-pragmatic aspect of the research of the texts of Internet advertisements (based on the material of English-language texts of job advertisements)]. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 49, 198-201. [in Ukrainian]
7. Sirobaba, I. P. (2015). Linhvistychni osoblyvosti movnoho zhanru «Internet-oholoshennia pro naim na robotu» (na materiali anhliiskoi movy) [Linguistic features of the language genre "Internet job advertisement" (on the material of the English language)]. *Social and humanitarian aspects of the development of modern society: materials of the Ukrainian scientific conference of teachers, graduates, employees and students*, Sumy, April 23-24, 2015, 32-34.
8. Al-Subhi, Aisha Saadi. (2022). Metadiscourse in online advertising: Exploring linguistic and visual metadiscourse in social media advertisements. *Journal of Pragmatics*, 187, 24-40.
9. Arveladze, Ekaterine (2022). Business discourse, system and types of its genres. *Language and Culture*, 3, 27-32.
10. Bargiela-Chiappini, F. (2009). *The Handbook of Business Discourse*. Edinburgh University Press.
11. Behnam, B., Behnam, N. (2012). Schematic structure of Job Advertisements in English and Persian: A Comparative Study and Preliminary Framework. *Journal of Language, Culture, and Translation*, 1(1), 85–103.

PRAGMATICS OF THE TARGETING STRATEGY IN THE “JOB ADVERTISEMENT” GENRE: A CROSS-LINGUISTIC STUDY

Ivanytska Natalia Borysivna

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of Foreign Philology and Translation
Vinnytsa Institute of Trade and Economics of
State University of Trade and Economics
87, Soborna str., Vinnytsa, Ukraine*

Tereshchenko Liliia Yakivna

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation

Vinnitsa Institute of Trade and Economics of

State University of Trade and Economics

87, Soborna str., Vinnitsa, Ukraine

The article presents the findings of a comparative study on the communicative and pragmatic features of the "job advertisement" genre in the written module of employment discourse in British and Ukrainian linguistic cultures. It builds upon the authors' previous research on identifying common and distinctive features in this genre and examines the strategy of targeting. The relevance of this study lies in the changing communicative roles of key participants in the labor market participants who communicate through networking and adapt their communication strategies to meet modern requirements. Based on the analysis, an interlingual communicative and pragmatic profile of targeting strategy commonly used in online job advertisements has been developed. The linguistic material was analyzed using the following tactics of the targeting strategy: distancing, direct address, assessment of the addressee's qualifications, and highlighting the social skills and personal qualities of the applicant. The authors analyzed 658 Ukrainian and 488 English samples of targeting tactics used in job advertisements from the websites <https://www.work.ua/> and <https://www.reed.com.uk/>, using the filter "IT-sphere". The samples were extracted through continuous sampling from 400 job postings. The percentage calculations of the targeting strategy tactics revealed the following trends. In the Ukrainian context, the most commonly used tactics were assessing the recipient's qualifications (30%) and direct appeals (28%). A significant share (26%) was also dedicated to emphasizing the social skills and personal qualities of the applicant. However, the low use of distancing tactics (16%) suggests that ad authors aim to create an imaginary dialogue and establish a closer connection with the reader. On the other hand, British ads primarily utilized assessing the qualifications of the recipient (30%), direct appeals (31%), emphasizing social skills and personal qualities (19%), and distancing tactics (9%). These findings suggest that describing the candidate's requirements and establishing a direct dialogue with them are crucial in both contexts. However, social skills and personal qualities may not be as critical in securing a job.

Keywords: *employment discourse, "job advertisement" genre, communicative and pragmatic strategy, communicative tactics, targeting strategy, Ukrainian linguistic culture, British linguistic culture, contrastive linguistics.*

UDC 811.111

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.8>

SOCIOLECTAL LINGUISTIC VARIABILITY AMONG CONTEMPORARY BRITISH YOUTH: COMPREHENSIVE EXAMINATION

Lelet Iryna Oleksandrivna

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department "Philology"

Odessa National Maritime University

34, Mechnykova str., Odesa, Ukraine

The linguistic landscape of contemporary Britain is undergoing a dynamic transformation, particularly among its youth. This research delves into the complexities of sociolectal variation, exploring how social factors like age, ethnicity, and geographical location influence the language choices and communication styles of young Britons. The research acknowledges the presence of established British dialects like Cockney or Scouse. However, it emphasizes the emergence of new, dynamic sociolects shaped by various social and cultural influences. These include the growing influence of multilingualism, the rise of online communication, and the blending of regional and global trends. This comprehensive examination will explore various aspects of sociolectal variation: phonological features (analyzing the unique pronunciations, sound patterns, and intonation specific to different youth groups); lexical choices (examining the vocabulary specific to different groups, including slang terms, neologisms, and appropriation of language from other cultures); grammatical variations (investigating deviations from standard grammar commonly used by young people, such as reduced verb conjugations or non-standard sentence structures); discourse features (exploring the distinctive ways young people structure their conversations, use humor, and navigate different social contexts through language). The research will utilize various data collection methods, potentially including: sociolinguistic interviews (engaging with young people from diverse backgrounds to understand their language use and perceptions); corpus analysis (examining large datasets of online communication, such as social media posts or online forums, to identify patterns in language use); ethnographic observation (immersing oneself in the social contexts of different youth groups to observe their natural language use and interactions). By employing these methods, the research aims to provide a comprehensive understanding of the diverse and evolving linguistic landscape among contemporary British youth. It seeks to contribute to the ongoing dialogue about language change, social identity, and the dynamic nature of communication in the modern world.

Keywords: *multilingualism, phonological features, sound pattern, lexical choices, grammatical variations, discourse.*

Problem statement. Language is a characteristic and integral part of the culture of any nation. It is not only an act of interpersonal communication, which is a specific system of signs for communication, but it is also a record of what we see, feel, experience and think about. As a code passed down from generation to generation through education, communication with people, and hence the process of socialization, it not only consolidates the social experience, but determines the existence of man and determines the affiliation of the individual to this society. However, today's English, like any other language, is not something homogeneous, static and common across the UK – it is different. Despite the common name "English", it is represented by various regional and social dialects, which are in constant motion, development and interaction.

The **relevance** of this research work is that slang, argon and jargon are commonly used lexical items. The study of modern British youth slang is of

particular interest to teachers, translators, people who want to learn modern, not always literary language, which penetrates into English literature. Sociolect is an example of modern living language of youth.

The **aim** of the study is to investigate the linguistic variability of the sociolect of modern British youth.

Achieving this goal involves addressing the following **tasks**: to explore the concept of social dialect and its components (slang, argot and jargon); to determine the socio-cultural features of the linguistic picture of the world; to reveal the specifics of the features of the language consciousness of British youth; to analyze the variability of the sociolect of youth in Britain; to summarize the course work.

The **object** of the study is sociolect, namely slang, jargon and argon of modern youth in Britain.

The **subject** of the study is the variability of the sociolect and sociocultural features of the language consciousness of British youth.

The following **methods** are used in research: the elaboration of scientific sources that studied the issues of British slang and its variability; the linguomethodical analysis of the material; the methods of generalization, systematization, comparison were used; the method of continuous sampling was used – slang words and expressions that are found in the everyday life of British youth were selected from English dictionaries.

The presentation of the main material. The way a person speaks is an indicator of his social origin. To open up the issue of sociolects, one should first remember what a dialect is, and then define the difference between a social dialect and a dialect. It is also necessary to differentiate the social dialect from the regional dialect. Since we know that a dialect is a variety of language spoken in a certain geographical region, it is a natural variety of the base language that has characteristics that can identify the speaker with a region, an era, for example: American English, British English, etc. The term "sociolect" can be understood narrowly and broadly. In the narrow sense, sociolect is understood as an expressive or professional social variety, i.e. professional dialects, such as: student dialect, military dialect or criminal dialect. In turn, in a broad sense, sociolects are language varieties associated with social groups, such as class, social class, environment, and professional groups (Korzhova, 2013).

There are several conditions that must exist for a sociolect to arise: the existence of a social environment, the members of which are connected by strong intragroup ties; relative stability of the group; a strong sense of difference from other groups; continuity of traditions.

Sociolect is the variation of language between different social groups, while dialect is the variation of language from region to region. The main purpose of this research work is to talk about the sociolect: jargon, and slang.

Sociolinguistics is the relationship between language and society. This research development is carried out through linguistics, which interacts with other academic disciplines related to language, such as sociology, social psychology and anthropology. If we try to analyze language from a social point of view, we use all these connections. In linguistics, a sociolect is a type of language associated with a certain social group. This term comes from the morphemes "socio-", meaning social and "-lect", meaning variety of language. Examples of social groups with distinctive language use styles include those based on socioeconomic status, age, occupation, and gender (Mokaovskiy, 2000).

The relationship between language and social class has been the subject of many studies. There

is much evidence to support that members of different social classes use language differently. For example, in Great Britain there is a higher frequency of regional features in the speech of representatives of the lower social class. In other words, speakers of higher social classes are more likely to use standard English, and their speech tends to be closer to conventional pronunciation.

Perhaps the most noticeable difference in social groups of different ages is between the language of teenagers and the language of older members of the same community. Teenagers have a large and constantly changing lexicon of slang words and expressions. This vocabulary serves to strengthen their identity as a social group and separates them from older generations. Older generations have been found to use archaic or old-fashioned vocabulary that may not be widely used in English today.

In modern domestic and foreign sociolinguistics, various variants of the existence of language are studied: its literary form, separate functional-linguistic varieties, first of all colloquial speech, the language of mass media, as well as professional jargons, territorial and social dialects. The study of sociolectic forms involves the study of language in close connection with the individual's personality, his thinking, worldview, spiritual culture and practical activities. In this context, youth language is an important and promising field of linguistic and cultural research and analysis.

Sociolects of youth communities are a frequent subject of sociolinguistics research. The youth sociolect is open, like the entire linguistic system, willingly enriches itself with external means, uses phraseological means borrowed from other languages, and gives them new meanings (Matiello, 2008).

The terms used in the adolescent sociolect in relation to various spheres of life are expressive, humorous and witty, bringing a certain joke and ironic effect to the statement. They contain many harsh terms that express reluctance, disdain or contempt. An important element of communication is word connections, which, in addition to language play, contain conscious intentions to influence interaction in interactive relationships. They indicate such behavior as: insult, bullying, etc. Terms related to the emotional expression of certain spheres of life in the language of teenagers can arise as a result of a free combination of words, sometimes semantically and stylistically very distant. We are dealing with an intended game of meanings in a metaphor, the interpretation of which is related to the reference to the linguistic system of constant definitions contained in the

code, stereotyped phrases, common knowledge about the world or the so-called auxiliary theme that evokes meanings, contexts and a number of lexical connotations, known to the new, figurative use of words (Klymenko, 2000).

The language of young people is very creative, because young people create many new neologisms. They can be semantic, word-forming, lexical (for example, borrowings) or phraseological. Interesting forms created by young people very often also arise as a result of reverse derivation (Korzhova, 2013).

Characteristic features of youth communication are a relaxed, informal, humorous tone of communication, a high degree of emotionality, a desire for non-standard self-expression, which is characteristic of this age group. The need to demonstrate one's belonging to a given subculture and at the same time not belonging to other subcultures, which to varying degrees is characteristic of representatives of any social formations, leads to the development of a certain set of identifying signs. These are not only external signs – clothing accessories, hairstyles, tattoos, and the language of this subculture. In the youth sphere of communication, it is not the desire to make the language secret, but the idea of contrasting one's morality, one's ideals, one's way of thinking and one's behavior to the world of adults, to generally accepted social models. English youth language is imbued with expressiveness. If in the colloquial speech of the older generation the expressive function is not dominant, but only secondary, then in the speech of the youth it dominates (Vylilian, 2005).

Another feature of modern youth language is the frequently used profanity which appears in the utterances of young people as a very high degree of expressivism. They are used not only to offend the interlocutor, but also to relieve tension and stress.

Youth slang is not only a reflection of how students say what they think, but it also shows how they relate to school, teachers and peers. Most of them perceive school as an unpleasant compulsion. Most of the negative emotions used by students refer to teachers, as there are no terms that indicate a student's hierarchical subordination. Students who are in a very good relationship with their friends express their emotions using the terms: dude, mate, fella, and in bad ones: wanker, sloven. The youth environment is also characterized by a specific attitude of students to appearance, which is also reflected in the vocabulary they use. Fashionably dressed people are described as: styling, doll, ideal or negative as wallpaper, catwalk, fashion show. In turn, neglected people are called Summing up

this brief analysis of youth slang, we can clearly say that emotions play a huge role in it, which also have their own terms, for example, joy: chuffed; fear: sadness : gutted, dump squib, knackered. On the basis of the above considerations, a specific linguistic image of the world emerges, which young people perceive either positively or negatively with great emotionality.

Sociolinguistic parameters of youth language are: age criterion (schoolchildren, students, etc.), social affiliation (type of activity), territorial feature (city, suburbs), gender criterion and level of education. The most important qualities of youth, in addition to age, are also: social qualities (the process of socialization - the formation of a personality and inclusion in the material and spiritual life of society); psychological features (need for friends and collective forms of activity, desire for self-affirmation); cultural signs (creating one's own sociocultural space, contrasting one's culture with the culture of adults) (Zatsnyi, 1998).

It is worth emphasizing that the sociolect should be used only in the environment of the people it concerns, otherwise you will have to observe a misunderstanding of your speech.

English slang can be found in every movie or series we watch in the original. This is why it is sometimes so difficult to understand what the characters are talking about when we are not familiar with English slang. Learning English slang, unless you live abroad, is not easy - we can learn it from the Internet or from movies, but slang, depending on the region, can also be different. Unfortunately, we won't find many books for studying slang, as it is an example of a living language that changes – some of the slang expressions that were used 10 years ago are not in fashion today. In turn, thanks to the Internet, many new slang terms are constantly being created. Knowing American slang will allow us to understand spoken language and also help us express ourselves more naturally in English (Balabin, 2002).

Studying the specific features of its lexical enrichment, determining the productivity of various means of replenishing its vocabulary, and identifying the relationship between different ways of word formation are of great importance for the characteristics of youth speech. Youth sociolect is one of the spheres of emergence and the most active channel for the spread of language innovations: lexical, phraseological. It manifests itself not only in the replenishment of the vocabulary of the language, in the appearance of new words and new meanings, but also in the change of the semantic structure of the word and its volume.

Conclusions. The research work highlights the functions of sociolects in English-language media discourse. Different types of sociolects are considered and the most effective ways of their translation of the relevant language units into Ukrainian are demonstrated. The results of the study suggest that youth language interacts with other types of language, which, in addition to vernacular, professional and social jargon, includes slang, from which the bearers of youth sociolect borrow tokens to replenish their vocabulary. A significant role in the system of basic nomination methods in the creation of a formally new

nominative unit plays a role in the youth sociolect. Thus, word formation in youth language performs its own nominative and emotionally expressive functions (generation of bright, figurative words, many of which are expressive modifications of neutral literary and colloquial words). Thus, expressiveness is one of the most important distinctive features of youth language.

A crucial role in the development of youth vocabulary is played by the desire for language economy, which finds its expression in increasing the number of abbreviated units.

BIBLIOGRAPHY

1. Алікберов В. І. Сленг та переклад. К.: Лілея, 2000. 32 с.
2. Балабін В. В. Сучасний американський сленг як проблема перекладу. К.: Логос, 2002. 313 с.
3. Вилюман В. Г. Про способи утворення слів сленгу в сучасній англійській мові. Львів: ЛНУ, 2005. 240 с.
4. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т, 1998. 430 с.
5. Клименко О. Л. Поповнення словникового складу англійської мови з нелітературних підсистем. Харків: 2000. 20 с.
6. Коржова Є. О.: Функціонування молодіжного сленгу сучасної англійської мови. Суми: СумДУ, 2013. 100 с.
7. Маковський М. М. Мовна сутність сучасного англійського сленгу. Вінниця: Нова книга, 2000. 160 с.
8. Mattiello E. An Introduction to English Slang: A description of its Morphology, Semantics and Sociology. Monza: Polimetrica, 2008. 250 p.
9. Partridge E. A Dictionary of Slang and Unconventional English. Partridge, Eric Beale, Paul. London, 2002. 382 p.

REFERENCES

1. Alikbierov, V. I. (2000). Slenh ta pereklad. [Slang and Translation]. K.: Lileia. [in Ukrainian]
2. Balabin, V. V. (2002). Suchasnyi amerykanskiy slenkh yak problema perekladu. [Modern American Slang as the Problem of Translation]. K.: Lohos. [in Ukrainian]
3. Klymenko, O. L. (2000). Popovnennia slovnykovoho skladu anhliiskoi movy z neliteraturnykh pidsystem. [Enlargement of English vocabulary from non-literary subsystems]. Kharkiv. [in Ukrainian]
4. Korzhova, Ye. O. (2013). Funktsionuvannia molodizhnoho slenhu suchasnoi anhliiskoi movy. [Functioning of Youth Slang of Modern English Language]. Sumy: SumDU. [in Ukrainian]
5. Makovskyi, M. M. (2000). Movna sutnist suchasnoho anhliiskoho slenhu. [Language Characteristics of Modern English Slang]. Vinnytsia: Nova knyha. [in Ukrainian]
6. Mattiello, E. (2008). An Introduction to English Slang: A description of its Morphology, Semantics and Sociology. Monza: Polimetrica.
7. Partridge, E. (2002). A Dictionary of Slang and Unconventional English. Partridge, Eric Beale, Paul. London.
8. Vyliuman, V. H. (2005). Pro sposoby utvorennia sliv slenhu v suchasni anhliiskii movi. [About the ways of building slang words in Modern English]. Lviv: LNU. [in Ukrainian]
9. Zatsnyi, Yu. A. (1998). Rozvytok slovnykovoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy. [The development of lexical content of Modern English]. Zaporizhzhia: Zaporizkyi derzh. un-t. [in Ukrainian]

СОЦІОЛЕКТНА МОВНА ВАРІАТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ МОЛОДІ: КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Лелет Ірина Олександрівна

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри "Філологія"*

*Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна*

Мовний ландшафт сучасної Британії зазнає динамічної трансформації, особливо серед молоді. Це дослідження заглиблюється у складнощі соціолектної варіативності, вивчаючи, як соціальні фактори, такі як вік, етнічна приналежність та географічне розташування, впливають на мовний вибір та стилі спілкування молодих британців. Однак воно підкреслює появу нових, динамічних соціолектів, сформованих під впливом різних соціальних і культурних чинників. Серед них зростаючий вплив багатомовності, розвиток онлайн-комунікації та поєднання регіональних і глобальних тенденцій. У цьому комплексному дослідженні будуть розглянуті різні аспекти соціолектної варіативності: фонологічні особливості (аналіз унікальної вимови, звукових моделей та інтонації, характерних для різних молодіжних груп); лексичний вибір (вивчення лексики, характерної для різних груп, включаючи сленгові терміни, неологізми та запозичення з інших культур); граматичні варіації (дослідження відхилень від стандартної граматики, яку зазвичай використовує молодь, наприклад, скорочені дієвідміни дієслів або нестандартні структури речень); особливості дискурсу (вивчення особливостей побудови молодими людьми своїх розмов, використання гумору та навігації в різних соціальних контекстах за допомогою мови). У дослідженні будуть використані різні методи збору даних, зокрема: соціолінгвістичні інтерв'ю (інтерв'ю з молодими людьми різного походження, щоб зрозуміти, як вони використовують і сприймають мову); корпусний аналіз (вивчення великих масивів даних онлайн-комунікації, таких як пости в соціальних мережах або онлайн-форуми, щоб виявити закономірності у використанні мови); етнографічне спостереження (занурення в соціальний контекст різних молодіжних груп, щоб побачити, як вони використовують природну мову і як взаємодіють між собою). Використовуючи ці методи, дослідження має на меті забезпечити комплексне розуміння різноманітного мовного ландшафту сучасної британської молоді, який постійно розвивається. Воно має на меті зробити внесок у постійний діалог про мовні зміни, соціальну ідентичність та динамічний характер комунікації в сучасному світі.

Ключові слова: *багатомовність, фонологічні особливості, звукова модель, лексичний вибір, граматичні варіації, дискурс.*

УДК 81

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.9>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГАМБУРЗЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Лопушанський Василь Михайлович

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри німецької і французької мов та методики їх навчання

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Діалект – це специфічний варіант мови, який багато в чому відрізняється від офіційної або стандартної мови, включаючи вимову, лексику, граматику, синтаксис і використання специфічних слів або конструкцій. Іноді різниця між діалектами настільки значна, що люди, які розмовляють різними діалектами, можуть мати труднощі з розумінням одне одного. Зсув приголосних у верхньонімецькій мові розділив федеральні землі на групи носіїв верхньонімецької та нижньонімецької мов. У південних і центральних регіонах середньо- і верхньонімецькі діалекти зазнали впливу звукового зсуву і вважаються верхньонімецькими діалектами. Регіональні діалекти на півночі, яких не торкнувся зсув звуків, були об'єднані під терміном "нижньонімецька мова". Систематичні дослідження діалектів почалися в Німеччині у 18-19 століттях. Йоганн Андреас Шмеллер був одним з найвидатніших діалектологів і уклав Баварський словник у 1827-1837 роках. Брати Грімм включили діалектні слова та регіонально забарвлені діалектизми у свій знаменитий словник німецької мови. Георг Венкер провів ретельне дослідження діалектів і склав "Список Венкера" із сорока зразків речень верхньонімецької мови. Результатом цих досліджень став мовний атлас, в якому нанесені всі німецькі діалекти. Серед сучасних німецьких дослідників гамбурзького діалекту слід виділити Петера Шмахтагена. У Гамбурзі використовуються різні діалекти та мови, зокрема нижньонімецька (Plattdeutsch), верхньонімецька (Hochdeutsch) та місінгш (Missingsch). Це розмаїття мовних форм і діалектів відображає культурне розмаїття та історичний розвиток Гамбурга. Первинною мовою Гамбурга є нижньонімецька. Назва "Plattdeutsch" походить з Нідерландів і означає "гарна, зрозуміла народна мова", а не "пласка, низинна земля". Гамбурзька мова має свої особливості, серед яких, зокрема, лєніація, скорочення деяких голосних та особливості вимови. Історично платтдойч був офіційною мовою Гамбурга, але соціальні процеси та масова імміграція призвели до того, що роль мови в повсякденному житті міста змінилася. Гамбург, як і багато інших регіонів, має свій власний мовний характер та унікальні вирази, які відображають місцеву культуру та особливості міста. Кожен з цих виразів має свою історію та специфічний контекст вживання, що робить їх цікавими об'єктами для вивчення.

Ключові слова: Гамбург, гамбурзький діалект, особливість, лексика, семантика.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. У всіх періодах становлення німецької мови простежуються дві зворотні, але водночасісно пов'язані тенденції розвитку – тенденції мовної диференціації та інтеграції, зумовлені як екстралінгвістичними, так і внутрілінгвістичними факторами.

Ще в середньовісній період (1050–1350 рр.) тенденція до диференціації діалектів дуже посилилася. Вона була пов'язана з політичною, економічною, територіальною роздробленістю, а також феодалними міжусобицями, які ще більше загострилися у наступному ранньоновісній періоді (1350–1650 рр.). Тоді виникло майже 800 більш-менш самостійних політичних і економічних утворень. Ці процеси надзвичайно негативно позначилися на становленні німецької літературної мови. Мартін Лютер так охарактеризував мовні

процеси початку VI століття: «Люди, які проживають одні від одних за 25 миль, не розуміють одні одних» (цит. за Bublik, 1983, р.9).

З іншого боку, тенденція до інтеграції діалектів призвела до того, що вже в Середньовіччі на основі верхньонімецьких діалектів виникає одна з перших спроб літературної мови – стиль придворного віршування. Однак діалекти і надалі залишалися основною формою функціонування німецької мови. Ще й сьогодні відмінності в німецькій мові з півночі на південь іноді можуть бути настільки великими, що люди, розмовляючи своїми діалектами, не можуть порозумітися.

Діалекти є невід'ємною частиною мовного надбання та важливим джерелом для збереження культурної спадщини німецького народу. Вони також відіграють важливу роль у спілкуванні й ідентифікації, стають маркерами, які вказують на те, з якого регіону чи соціо-

культурного середовища походить людина. Діалекти допомагають людям відчувати себе частиною спільноти та підтримувати свою ідентичність через спільну мову. Вони створюють унікальну мовну палітру, яка збагачує наше спілкування, поглиблюючи наші зв'язки з іншими людьми, допомагають лінгвістам та дослідникам зрозуміти, як мова розвивається, змінюється, вдосконалюється і адаптується під впливом різних екстралінгвістичних й інтралінгвістичних чинників. Діалекти надають можливість вивчати мову у всій її різноманітності та виявляти взаємозв'язки різних мовних форм. Актуальність дослідження гамбурзького діалекту полягає у тому, що він охоплює найбільший мовний ареал Німеччини, зберігає і виражає унікальність Гамбурга та його культури. Оскільки в Німеччині ще й досі є багато людей, які розмовляють так, як їм зручно, рідною мовою, тобто діалектом, то зростає важливість дослідження цього пласту мови.

Аналіз останніх досліджень. З-поміж українських науковців дослідженням німецьких діалектів ґрунтовно займався Віктор Левицький. Він проаналізував становлення діалектів у давньоверхньонімецькому періоді (Lewizkij, 2010, р. 33–36), їх поширення в середньоверхньонімецькому періоді (Lewizkij, 2010, р. 136–138), а також розробив класифікацію та пояснив функціонування німецьких діалектів у нововверхньонімецькому періоді (Lewizkij, 2010, р. 180–183). Василь Бублик, вивчаючи діалектні групи давніх германців, визначив основу, на якій згодом базувалася німецька мова, виокремив її національні варіанти та форми існування сучасної німецької мови, серед яких діалекти займають важливе місце (Bublyk, 1983, р. 13–19, 108–111). Свого часу ще брати Грімм знали про важливість дослідження діалектів і включали регіонально забарвлені слова до своїх словників. Систематичні дослідження діалектів у Німеччині почалися ще в XVIII–XIX століттях. Одним із найважливіших німецьких діалектологів був Йоганн Андреас Шмеллер. Мюнхенський германіст створив Баварський словник між 1827 і 1837 роками, який постійно оновлюється Баварською академією наук і у поточному виданні нараховує понад чотири мільйони записів.

Перші дослідження діалектів були для лінгвістів кропіткою роботою. Показовим прикладом є німецький учений Георг Венкер, який уклав список речень, названий на його честь. Цей перелік складався із сорока зразків верхньонімецьких речень, які він упорядкував відповідно до дуже конкретних лінгвістичних

критеріїв. Ось деякі з них: *Im Winter fliegen die trockenen Blätter in der Luft herum; Es hört gleich auf zu schneien, dann wird das Wetter wieder besser; Tu Kohlen in den Ofen, damit die Milch bald zu kochen anfängt; Der gute alte Mann ist mit dem Pferd(e) auf dem Eis eingebrochen und in das kalte Wasser gefallen; Das Feuer war zu heiß, die Kuchen sind ja unten ganz schwarz gebrannt; Er isst die Eier immer ohne Salz und Pfeffer; Ich schlage dich gleich mit dem Kochlöffel um die Ohren, du Affe; Du hast heute am meisten gelernt und bist artig gewesen, du darfst früher nach Hause gehen als die anderen; Geh, sei so gut und sag deiner Schwester, sie soll die Kleider für eure Mutter fertig nähen und mit der Bürste rein machen; Wir sind müde und haben Durst; Ihr dürft nicht solche Kindereien treiben; Was sitzen da für Vögelchen oben auf dem Mäuerchen? Geh nur, der braune Hund tut dir nichts.*

У 1876 році Георг Венкер розіслав понад сорок тисяч примірників своїх списків із прикладами речень, які сьогодні можуть здатися дещо дивними, спочатку до всіх шкіл у прусській провінції Рейн, а згодом до шкіл усієї Німецької імперії. У супровідному листі він попросив директорів шкіл перекласти ці сорок речень рідними діалектами та надіслати їх йому. Венкер структурував зразки речень так, щоб вони висвітлювали типові фонетичні та граматичні діалектні особливості перекладу. Звичайно, результат був вартий уваги. У 1887 році лінгвіст мав 44 257 заповнених формулярів. Це було основою для створеного ним мовного атласу, в якому картографічно перераховані всі німецькі діалекти. Згодом робота Венкера була оновлена шляхом подальших опитувань і тепер доступна в Інтернеті (Schmitz).

Серед сучасних німецьких дослідників гамбурзького діалекту треба виділити Петера Шмахтгагена. У 2009 році він опублікував книгу «Sprechen Sie Hamburgisch?» (Schmachthagen, 2009), в якій, опитавши представників старшого покоління, зібрав понад 800 слів і виразів гамбурзького діалекту. Деякі з них пропонуємо для аналізу в цьому дослідженні і рекомендуємо ознайомитися з ними кожному, хто має намір відвідати Гамбург і зануритися в його мовну специфіку.

Мета наукової роботи полягає у дослідженні основних лексико-семантичних особливостей гамбурзького діалекту.

Для досягнення мети наукової роботи було поставлено такі **завдання**:

проаналізувати важливі вітчизняні та зарубіжні дослідження з окресленої проблематики; з'ясувати значення ганзейського міста Гамбург

для становлення гамбурзького діалекту; визначити його структуру; укласти словник найуживаніших лексичних одиниць та виразів, які семантично відрізняються як від літературної мови, так і від інших діалектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гамбург був заснований в Середньовіччі, і його походження пов'язане з розміщенням на берегах річки Ельби та близькістю до Балтійського моря. Це зробило його важливим торговим і морським портом. Походження вільного і ганзейського міста Гамбург сягає корінням у IX століття. Доказом цього є те, що на початку IX століття франки побудували фортецю, яка вперше згадується 832 року як Hamtburg. У 1189 році Гамбург отримав статус республіки, що надавало йому внутрішню незалежність та право самостійно обирати владу. Сьогодні Гамбург налічує майже 1,8 мільйона жителів і є другим за величиною містом Німеччини. Цьому сприяв так званий Акт про Великий Гамбург 1937 року (Schmidt). Площа міста зросла на 80 %, а населення – на 40%.

Значний приріст населення міста на початку XX століття був спричинений масовими хвилями іммігрантів. Тогочасна імміграція походила не з іноземних мовно-культурних ареалів і не з мультикультурного походження з інших країн і частин світу, а з нижньонімецького сусідства. Для підтвердження інтеграції не потрібно було проходити іспит на прийняття громадянства чи мовний тест. З цього можна зробити висновок, що гамбурзька мова сформувала новоприбулих, а нові громадяни трохи сформували гамбурзьку мову, суттєво не змінивши її. До речі, іммігрантів місцеві називали Quiddjes, що вказує на будь-кого, хто переїхав до Гамбурга, хто ще не відчуває себе гамбуржцем, хто хоче ним почуватися, але містяни не визнають його "своїм" (Schmachthagen, 2009).

Варто зазначити, що коли ми говоримо про мову Гамбурга, то маємо на увазі три різні діалекти і навіть дві різні мови, а саме: Plattdeutsch, Hochdeutsch та Missingsch. Їх не завжди можна чітко розділити, оскільки вони перетікають одна в одну. Отже, виникає потреба все ж розглянути кожну з них окремо.

Platt. Оригінальною мовою Гамбурга є не Hochdeutsch (верхньонімецька), тобто стандартна німецька мова, а Plattdeutsch – нижньонімецька. Згідно з Конрадом Борхлінгом, нижньонімецька мова в Гамбурзі поділяється на дві великі групи. З одного боку, є Geest-діалекти, якими в основному розмовляють у

північних районах Гамбурга. З іншого боку, є Marsch-діалекти, якими розмовляють у районах, близьких до порту. Саме тому Marsch діалект також можна назвати Hafen Platt. Ця мовна форма часто зустрічається в областях Фінкенвердер (Finkerwerder), Вільгельмсбург (Wilhelmsburg), Фірлянде (Vierlande) і Маршлянде (Marschlande), Альтес-Лянд (Altes Land), Гарбург (Harburg) і Санкт-Паулі (St.Pauli). Отже, діалекти Geest і Marsch є іншими формами мови, якими розмовляють у Гамбурзі, які, як і всі гамбурзькі діалекти, походять від Hamburger Platt (Каца, 2013, 3 – 6).

Цікавим є ще й те, що назва для нижньонімецької мови походить з Нідерландів. У 1524 році в Делфті (Delft) з'явився Новий Заповіт, написаний goede platten duutsche, тобто доброю, зрозумілою народною мовою, а не грецькою та латинською науковими мовами. Саме такою була нижньонімецька. Назва Plattdeutsch походить не від «plattes, flaches Land» (рівна, плоска земля), а від нідерландського прикметника plat, що означає «ясний, виразний, зрозумілий кожному» (Schmachthagen, 2009, p. 5).

Hamburger Platt також має свої особливості:

1. Так звана леніція (нім. Lenisierung, Lenierung, Lenition). Цей лінгвістичний термін походить від лат. lenis (м'який, ніжний) і описує перетворення сильного приголосного на слабкий. Зазвичай це стосується дзвінкої вимови споконвічно глухих приголосних, напр.: Hamburg → Hamburch, bitte –bidde, Leude –Leute, Tag –Tach, Krieg –Kriech.

2. Злиття (Verschmelzung/Kontraktion/Zusammenziehung) [sd] і [st] між двома голосними до [ss]. Наприклад: must du → mussu, hast du → hassu, ist das → issas.

3. Також є багато характерних особливостей у плані вимови. Наприклад, літеру [g] в кінці складу і перед приголосними часто замінюють на [ch]. Напр., liegt → liecht.

4. Schleifton чи надмірно довгі голосні, які утворюють характерні «Dehnen» та «Strecken», тобто ніби подовжують чи розтягують слово, напр.: Mut → Muut, Leude → Loidee.

Hochdeutsch. Якщо говорити про Hochdeutsch, то варто погодитися, що верхньонімецька мова була мовою Біблії Лютера, Малого катехизису («Der Kleine Katechismus»), церковних служб, а також мовою навчання читання і письма в школі. Пастори, вчителі та батьки читали Біблію і катехизис, на той час, часто єдині в домі книги, написані стандартною німецькою мовою. Оскільки нижньонімецька територія була переважно протестантською областю з

часів Реформації (після 1517 року), лютеранська нововірхньонімецька мова була свого роду іноземною на півночі. Тому, на відміну від верхньонімецького півдня, тут не розвинулися нововірхньонімецькі діалекти. Кордон між верхньонімецькою та нижньонімецькою мовами називають Бенратською межею, яка визначена *maken-machen* лінією.

Missingsch. Поширені думки, що коли жителі Гамбурга, для яких нижньонімецька мова була рідною, намагалися розмовляти верхньонімецькою мовою в повсякденному житті, то результатом зазвичай була суміш верхньонімецької та нижньонімецької. Цей типовий гамбурзький регіональний діалект (Regiolekt) називався *Missingsch*.

Деякі дослідники пояснюють походження терміна *Missingsch* як «суміш» (*Mischung*) верхньонімецької та нижньонімецької мов. *Missingsch* насправді походить від *Meißnerisch*, так званої канцелярської мови Майсена (*Meißner Kanzleisprache*), з якої виникла сучасна стандартна німецька мова, тобто верхньонімецька.

Виклад основного матеріалу. Для детальнішого пояснення лексико-семантичних особливостей гамбурзького діалекту наведемо ще декілька виразів.

"Lass mal Cornern". «*Cornern*» — англійське дієслово, яке походить від іменника «*Cornep*» (куток). Це термін, який використовується для опису спільного перебування у громадських місцях, розваги та розпивання алкоголю на розі вулиці (при чому алкоголь не є обов'язковим). Іноді це супроводжується музикою. Термін «*Cornern*» походить з Нью-Йорку, США. У 1970-х і 1980-х роках групи брейк-дансу збиралися на розі вулиць, щоб продемонструвати свої вміння. Однак у Німеччині «*Cornern*» не є звичним заняттям для брейк-дансистів, реперів чи хіп-хоперів, це більше стосується публічних зібрань і вживання алкоголю.

"Ahn das mal". Ця фраза походить з молодіжної мови і насправді є скороченою версією дієслова «*erahnen*», тобто впізнати щось, уявити щось. Залежно від контексту цей вислів може означати "здогадайся" або "уяви собі". Наприклад: "Ahnma wie teuer McDonalds geworden ist", що означає "Уяви/зрозумій наскільки зросли ціни в Макдональдсі".

"Ist das ihr Macker?". Батьки батьків північнонімецьких дітей також вживали це слово: «*Macker*», було одним зі слів молодіжної мови 1960-х років. Термін *Macker* (з нижньонімецької мови: «*Kamerad*», «*Mitarbeiter*») використовується в розмовній мові як принизливий тер-

мін для чоловіка, який видає себе за надмірно маскулінного, а тому пов'язаний з таким терміном, як *macho*. Але це також може стосуватися романтичного партнера або взагалі якогось хлопця чи колеги по роботі.

"Kiezen mit den Miezen". Це розмовний вислів, який означає щось на кшталт «фліртувати або гуляти з дівчатами» чи «проводити час з дівчатами». У цьому контексті «*kiezen*» стосується соціальної поведінки, як-от зустрічі з людьми протилежної статі, а «*miezen*» — це неофіційний термін для дівчат або молодих жінок. Також словом "Kiez" називають розважальний район *Reeperbahn* в Гамбурзі, який відомий своїм "нічним життям". Тому цей вислів можна також перекласти як «розважатись з друзями на *Reeperbahn*».

"Zehn Mexikaner bitte". *Mexikaner* — це алкогольний напій, який складається в основному зі шнапсу (часто також горілки або текили), томатного соку, сангріти, соусу Табаско, солі та перцю. Рецепт схожий на лонг-дрінк "Кривава Мері", але *Mexikaner* значно витриманіший і зазвичай подається як шот у стопці. Напій бере початок у Гамбурзі наприкінці 80-х рр., де ресторатор Майк Колоні розробив рецепт як швидке рішення, щоб приховати смак суміші дешевого фруктового бренді, який він випадково купив замість шнапсу. Відтоді напій став невід'ємною частиною усіх гамбурзьких кнайп. Назва походить від гострого смаку, який чимось нагадує Мексику. Зараз *Mexikaner* подається і в інших містах не тільки в межах Німеччини, а й по всьому світу.

"Nich' dafür...". "Danke dir!" — "Nich' dafür". Замість "Gern geschehen" або "Bitte", на форму ввічливості "Danke!" існує модна відповідь "Nich' dafür" (звичайно, без вимовляння "t"): за це не потрібно дякувати, це само собою зрозуміло. В українській мові цей вислів може мати відповідник "Нема за що!".

"Es heißt Moin! Moin, Moin ist schon Gesabbel". У Гамбурзі немає довгих привітань і довгих прощань. Коротке «*Moin*» виконує свою функцію у будь-який час дня і ночі. Занадто багато слів викликає непорозуміння. "Gesabbel" тут розуміється як пусті непотрібні балачки.

"Jetzt ma' Butter bei die Fische!". У гамбуржців є чітке повідомлення для людей, які телефонують і докучають годинами, допоки нарешті не заговорять і не запитають про те, заради чого подзвонили. Це ті розмови, коли хтось просто намагається уникнути незручного запитання чи правди. Це повідомлення звучить саме так: *Jetzt ma' Butter bei die Fische!* Цей вираз є своєрідним проханням, що передбачає перехід до суті розповіді, викладення основного та не затягування

розмови без потреби. Як це стосується масла? Безпосередньо перед вживанням смаженої або запеченої риби кухар додає шматочок вершкового масла. Якщо масло потрапило на рибу, її потрібно з'їсти негайно (Haas).

"Hummel, Hummel! Mors, Mors!". Кожен гамбуржець знає таку постать, як воднонос Ганс Гуммель (Hans Hummel), справжнє ім'я якого Йоганн Вільгельм Бенц (народився 21 січня 1787 року в Гамбурзі; помер 15 березня 1854 року). Кажуть також, що він працював у Гамбург-Нойштадті (Hamburg-Neustadt). Саме там на маленькій площі розташований пам'ятник цьому гамбурзькому водноносу. Його спроектував скульптор Ріхард Кюоль у 1938 році. За кілька метрів від Гуммеля Кюоль поставив іншу фігуру, а саме скульптуру маленького хлопчика, який, глузуючи з водноноса, показує йому зад.

За легендою, сусідські діти дразнили водноноса, називаючи його "Hummel, Hummel". Натомість у відповідь він кричав їм "Mors, Mors". Значення вигуку Гуммеля досить просте: Mors є нижньонімецьким словом і означає "зад". Кажуть, це було скорочена форма нижньонімецької приказки "Klei di an'n Mors" ("Kratz dich am Arsch"), що на українську можна перекласти як "почухай свій зад".

Питання, чому діти називали його "Hummel", має різні відповіді. Одне з припущень полягає у тому, що "Hummel" походить від північнонімецької назви "Griephammer" або "Hummer". Так називали судових приставів. Проте цю теорію вважають малоімовірною.

Більш ймовірною була версія, що прізвисько "Hummel" стосувалося життєвої ситуації Бенца. У той час він переїхав до квартири загиблого міського солдата Даніеля Крістіана Гуммеля. Діти називали водовоза ім'ям його популярного попереднього орендаря і це, очевидно, його дуже дратувало.

Люди й досі пам'ятають того водноноса не тільки через безліч сувенірів та скульптур, але й через "привітання", які можна почути на футбольних матчах: щоразу коли гамбурзька футбольна команда забиває гол, диктор на стадіоні вигукує "Hummel, Hummel", а вболівальники відповідають "Mors, Mors".

"Nich' lang schnacken, Kopp in Nacken!". Гамбург, як місто, яке є одним із найвідоміших у світі розважальних районів і домом для незліченних клубів та барів, прославився і своїм місцевим тостом „Nich' lang schnacken, Kopp in Nacken!“. Тост покликаний запобігти подальшим розмовам і спонукати людей швидко випити алкогольний напій.

"In Hamburg sagt man Tschüss"

І останнє, але не менш важливе: In Hamburg sagt man Tschüss. Це одна із багатьох пісень, присвячених морякам. "In Hamburg sagt man Tschüss" Гайді Кабель є одним із музичних флагманів Гамбурга. У ній є такі рядки: "In Hamburg sagt man Tschüss, das heißt auf Wiedersehen! Und das heißt auch, wir würden uns freuen, euch in Hamburg wiederzusehen!". Саме тому так часто від гамбуржців можна почути ці слова.

Заслугове у увагу аналіз семантики діалектних лайливих слів (Schimpfwörter). Дослідникові Рейнгарду Гольцу вдалося зібрати таких понад 2000 на 160 сторінках у своєму «Словнику лайливих слів» ("Das Schimpfwörterbuch für Hamburger"), починаючи від слова "Achterloder" і закінчуючи "Zwickel" (2). Слово "Achterloder" означає "задньозарядний" і вживається не лише щодо старих вогнепальних видів зброї, але й переносно стосується людей з гомосексуальною орієнтацією. Слово "Zwickel" може використовуватися для опису чоловіка, який занадто переймається своєю зовнішністю, може бути надто впевненим у собі, у своєму вигляді або витрачає надмірний час на догляд за собою. Лексема Döbsbartel позначає дурну, замріяну або незграбну людину.

У літературній німецькій мові заборонено вживати слово "Scheißkerl", що культурно можна перекласти як "підла/зла°/брехлива°/неприємна°/боягузлива людина". Але якщо ви хочете сказати щось подібне нижньонімецькою мовою, напр. "Schietbüdel", то це буде мати зовсім інше значення. Це слово не варто буквально перекладати, тому що нижньонімецькою воно має пестливе значення, щось на зразок "малюк". Дорослі та подружні пари також можуть так звертатись один до одного в інтимному контексті. Вислів "Mien lütt Schietbüdel" може навіть бути лагідним звертанням до маленького хлопчика у значенні "мій маленький шкідник". Лише "Büxenschierter" перевершує своєю ніжністю значення цього слова, яке можна перекласти як "засранець".

Аналізуючи лексико-семантичні особливості гамбурзького діалекту, варто мати на увазі, що вони відображають типові для Гамбурга реалії, або є фонетично видозміненими одиницями німецької літературної мови.

Приклади взяті вибірково із книжки Петера Шмахтгагена „Sprechen Sie Hamburgisch?“ (Schmachthagen, 2009, 319 p.). Автор опитав представників старшого покоління:

Hamburgisch	Hochdeutsch	Українська
1. Afmarachen	1. anstrengen	1. Докладати зусиль
2. angetüdert	2. leicht betrunken	2. Злегка напідпитку
3. ankieken	3. ansehen/angucken/anschauen	3. Дивитись
4. anschieten	4. jmd. betrügen, hereinlegen oder anschmieren	4. Обманювати когось
5. Backs	5. leichte Ohrfeige, Schlag ins Gesicht	5. Ляпас по обличчю
6. Bangbüx	6. Angsthase, ängstlicher Mensch	6. Боягуз
7. Braß	7. schlechte Laune; bedeutet auch Ärger oder Wut	7. Поганий настрій
8. Buddel	8. Flasche	8. Пляшка
9. Büx	9. Hose	9. Штани
10. Deern	10. Mädchen; aber auch Tochter oder Magd	10. Дівчина, донька, покоївка
11. een beten	11. ein bisschen	11. Трошки
12. Fatuch	12. Küchenwischtuch zum feuchten Reinigen von Tellern, Schüsseln, Töpfen, Küchenmöbeln usw.	12. Ганчірка
13. Gattenpietscher	13. Lehrer	13. Вчитель
14. Gau	14. schnell, flink oder hastig	14. Швидко, спритно
15. Happern	15. einen Happen essen	15. Перекусити
16. Huulbessen	16. Staubsauger	16. Пилосос
17. Idelich	17. komisch, seltsam, wunderlich	17. Дивний, химерний
18. Ische	18. Mädchen, Frau	18. Дівчина, жінка
19. Kuddelmuddel	19. Chaos, Unordnung; auch Mischmasch	19. Хаос, безлад
20. Lütt	20. klein, lieb	20. Маленький, дорогий
21. Macker	21. Freund, Kumpel, Kerl	21. Друг, товариш, хлопець
22. Nokixel	22. Wörterbuch, Nachschlagewerk, Lexikon	22. Словник, довідник, лексикон
23. Ökelname	23. Spitz- od. Beiname	23. Прізвисько, кличка
24. Oolsch	24. alte Frau	24. Стара жінка, «баба»
25. Paraplü	25. Regenschirm	25. Парасоля
26. Pläseer	26. Vergnügen	26. Насолода
27. Plätten	27. Bügeln	27. Прасувати
28. Queen	28. Färse, junge Kuh, die noch nicht gekalbt hat	28. Телиця, молода корова, яка ще не отелилася
29. Quiddje	29. Bezeichnung für zugezogene Bürger, die nicht ursprünglich aus Hamburg stammen	29. Позначення для людей, які не з Гамбурга
30. Riestüten	30. Ohren	30. Вуха
31. Rumpusseln	31. basteln	31. Майструвати, займатись рукоділлям
32. Schlachter	32. Fleischer, Metzger	32. М'ясник
33. Schmöker	33. Dickes, kurzweiliges Buch	33. Товста, не цікава книга
34. Schnacken	34. sich unterhalten, reden	34. Балакати, розмовляти
35. Slackermaschü	35. Schlagsahne	35. Збиті вершки
36. Snack	36. Gespräch, Schwätzchen, Erzählung, Geschichte	36. Розмова, балачка, розповідь, історія
37. Snoopkram	37. Süßigkeit	37. Смаколик
38. Sööt	38. süß	38. Солодкий
39. Twiete	39. ein Weg oder eine Gasse, die häufig zwei größere Straßen verbindet	39. Доріжка або алея, яка часто з'єднує дві головні вулиці
40. Udel	40. Polizist	40. Поліцейський
41. Üüts	41. Kröte, Frosch	41. Жаба
42. Verrüschén	42. Verprügeln	42. Побити
43. Waarscho	43. Mahnung, Warnung	43. Нагадування, попередження
44. Wisch	44. Schmierzettel, Schriftstück	44. Записка, документ
45. Wuling	45. Unordnung	45. Безлад
46. Wurzeln	46. Möhren	46. Морква
47. Zampeln	47. schmuggeln, stehlen	47. Займатись контрабандою
48. zu Pott kommen	48. bereit sein	48. Бути готовим
49. zu un zu	49. Steigerung der Aussage, „besonders“	49. Підсилення вислову словом «особливо»
50. Zumachen	50. sich beeilen	50. Поспішати
51. Zwutsch	51. ausgehen, um zu feiern	51. Гуляти, випивати, святкувати

Висновки та перспективи дослідження. Гамбурзький діалект – явище соціальне. Він виник, розвивається, вдосконалюється і змінюється разом зі зміною суспільства під впливом різних факторів, таких як еміграція, міграція, імміграція, глобалізація, культура, спосіб мислення, емоційне реагування та сприйняття дійсності. Оскільки проведене дослідження

стосувалося старшого покоління, то в майбутньому варто з'ясувати функціонування гамбурзького діалекту серед студентської молоді. Декільком студентам-германістам нашого університету, які сьогодні через об'єктивні обставини, пов'язані з російсько-українською війною, проживають і навчаються в Гамбурзі, пропонуємо курсові, бакалаврські та магістерські роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bublik W. Geschichte der Deutschen Sprache. Kyjiw.Hauptverlag der Verlagsvereinigung. Vyshcha Shkola,1983. 232 p.
2. Goltz R.. Von Blubberbüxen, Landhaien und Troonbüdels. *Das Schimpfwörterbuch für Hamburger*. Leer: Schuster, 1995. 160 p.
3. Grimm H. Vom Wasserträger zur Kultfigur. NDR.de. URL: <https://www.ndr.de/geschichte/koepfe/Hummel-Hummel-Mors-Mors-Urspruenge-des-Hamburger-Gruss,hummelhummel101.html>
4. Haas J. Norddeutsche Sprichwörter und ihre Bedeutung. *Hamburg Tourismus*. URL: <https://www.hamburg-tourism.de/magazin/hamburger-schnack-norddeutsche-sprichwoerter-und-ihre-bedeutung/>
5. Kaufmann S. Deutsche Geschichte. Dialekte. *Plannet Wissen*. URL: https://www.planet-wissen.de/geschichte/deutsche_geschichte/geschichte_der_dialekte/index.html
6. Kaya E. Analyse der sprachlichen Variationen des Hamburger Platt, 2013, S. 3-6.
7. Lewizkij V. Geschichte der deutschen Sprache. Winnyzja. Nova Knyha Verlag. 2010, 256 S.
8. Plattdeutsches Wörterbuch in: NDR.de URL: https://www.ndr.de/kultur/norddeutsche_sprache/plattdeutsch/woerterbuch101_region-12177.html
9. Schmachthagen P. Sprechen Sie Hamburgisch, Axel Springer AG. Hamburger Abendblatt. 2009, Hamburg, 319 p.
10. Schmidt S. Das Groß-Hamburg-Gesetz 1937/38. *Hamburg Geschichtsbuch*. URL: <https://geschichtsbuch.hamburg.de/epochen/nationalsozialismus/das-gross-hamburg-gesetz-1937-38/>
11. Schmitz A. Dialekte. Brachtum oder Belustung? *Deutschlandfunk*. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/dialekte-brauchtum-oder-belustigung-100.html>
12. Wikipedia für 16 Bundesländer Deutschlands. Bundesland Hamburg. URL: <https://bundeslaender-deutschland.info/bundesland-hamburg/>

REFERENCES

1. Bublik, W. (1983). Geschichte der Deutschen Sprache. Kyjiw.Hauptverlag der Verlagsvereinigung. Vyshcha Shkola.
2. Goltz, R. (1995). Von Blubberbüxen, Landhaien und Troonbüdels. *Das Schimpfwörterbuch für Hamburger*. Leer: Schuster.
3. Grimm, H. Vom Wasserträger zur Kultfigur. NDR.de. URL: <https://www.ndr.de/geschichte/koepfe/Hummel-Hummel-Mors-Mors-Urspruenge-des-Hamburger-Gruss,hummelhummel101.html>
4. Haas, J. Norddeutsche Sprichwörter und ihre Bedeutung. *Hamburg Tourismus*. URL: <https://www.hamburg-tourism.de/magazin/hamburger-schnack-norddeutsche-sprichwoerter-und-ihre-bedeutung/>
5. Kaufmann, S. Deutsche Geschichte. Dialekte. *Plannet Wissen*. URL: https://www.planet-wissen.de/geschichte/deutsche_geschichte/geschichte_der_dialekte/index.html
6. Kaya, E. (2013). Analyse der sprachlichen Variationen des Hamburger Platt.
7. Lewizkij, V. (2010). Geschichte der deutschen Sprache. Winnyzja. Nova Knyha Verlag.
8. Plattdeutsches Wörterbuch in: NDR.de URL: https://www.ndr.de/kultur/norddeutsche_sprache/plattdeutsch/woerterbuch101_region-12177.html
9. Schmachthagen, P. (2009). Sprechen Sie Hamburgisch, Axel Springer AG. Hamburger Abendblatt. Hamburg.
10. Schmidt, S. Das Groß-Hamburg-Gesetz 1937/38. *Hamburg Geschichtsbuch*. URL: <https://geschichtsbuch.hamburg.de/epochen/nationalsozialismus/das-gross-hamburg-gesetz-1937-38/>
11. Schmitz, A. Dialekte. Brachtum oder Belustung? *Deutschlandfunk*. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/dialekte-brauchtum-oder-belustigung-100.html>
12. Wikipedia für 16 Bundesländer Deutschlands. Bundesland Hamburg. URL: <https://bundeslaender-deutschland.info/bundesland-hamburg/>

LEXICO-SEMANTIC PECULIARITIES OF HAMBURG DIALECT

Lopushanskyy Vasyl Myhailovych

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of German and French Languages and Methods of Teaching

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

24, Ivan Franko Str., Drohobych, Lviv region, Ukraine

A dialect is a specific variant of a language that differs in many ways from the official or standard language, including pronunciation, vocabulary, grammar, syntax, and the use of specific words or constructions. Sometimes, the difference between dialects is so significant that individuals who speak different dialects may have difficulty understanding each other. The High German Consonant Shift divided the federal states into groups of Upper German and Low German speakers. In the south and central regions, the Central and Upper German dialects experienced the effects of the sound shift and are considered Upper German dialects. The regional dialects in the north, which were not affected by the sound shift, were grouped under the term "Low German." Systematic studies of dialects began in Germany in the 18th and 19th centuries. Johann Andreas Schmeller was one of the most significant dialectologists and compiled the Bavarian Dictionary in the years 1827-1837. The Brothers Grimm included dialectal words and regionally colored dialects in their famous German dictionary. Georg Wenker conducted a thorough study of dialects and compiled the Wenker List with forty sample sentences of the High German language. The result of these studies was a language atlas in which all German dialects are mapped. Among modern German researchers of the Hamburg dialect Peter Schmachthagen should be singled out. Various dialects and languages are used in Hamburg, including Plattdeutsch (Low German), Hochdeutsch (Standard German), and Missingsch. This diversity of linguistic forms and dialects reflects the cultural diversity and historical development of Hamburg. The original language of Hamburg is Plattdeutsch. The name "Plattdeutsch" comes from the Netherlands and refers to the "good, understandable vernacular" and not to "flat, low-lying land." The Hamburg language has its peculiarities, including lenition, the contraction of some vowels, and features of pronunciation, among others. Historically, Plattdeutsch was the official language of Hamburg, but social processes and mass immigration led to a diminishing role of the language in the everyday life of the city. Hamburg, like many other regions, has its own linguistic character and unique expressions that reflect the local culture and the city's characteristics. Each of these expressions has its own history and specific context of use, making them interesting subjects to study.

Keywords: *Hamburg, Hamburg dialect, peculiarity, vocabulary, semantics.*

УДК 81'373

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.10>

LINGUOCULTUROLOGICAL APPROACH TO THE CLASSIFICATION OF PHRASEOLOGICAL UNITS: TRANSLATION ASPECT

Maslova Svitlana Yakivna

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department "Philology"
Odessa National Maritime University
34, Mechnykova str., Odessa, Ukraine*

The research explores the emerging field of linguoculturology and its significance in analyzing language use. Highlighting the "humanization" of linguistics, the article emphasizes the role of the speaker's background and cultural context in shaping their communication style. Linguoculturology bridges the gap between language and culture, revealing how language reflects and embodies cultural values. The concept of "linguistic personality" refers to an individual's unique way of using language, influenced by their cultural background, experiences, and knowledge. The article acknowledges the challenges in analyzing the "linguocultural characteristics" of a speaker. It points out the limitations of traditional grammatical approaches and advocates for an interdisciplinary approach that incorporates linguoculturology alongside fields like psycholinguistics and sociolinguistics. The research aims to explore the moral dimension of the linguoculturological approach and its influence on an individual's linguistic competence. The object of the study is the linguistic personality from the historical perspective, in a literary text from the point of view of national peculiarities of thinking. The subject of the study is, firstly, the linguocultural properties of words and phraseological units that determine the specificity of linguistic personality as a means of knowing the linguocultural value of words and phraseological units. The specific objectives outlined include: tracing the roots of linguoculturology within linguistics and philosophy; analyzing the impact of spatial and temporal aspects on a speaker's linguocultural personality; examining the characteristics of the English national character through the lens of linguocultural properties. By emphasizing the importance of linguoculturology, this study paves the way for a more comprehensive understanding of the intricate connection between language, culture, and individual identity. It calls for further research to develop a robust framework for analyzing a speaker's "linguocultural characteristics."

Keywords: *linguistics, linguoculturology, linguistic personality, linguocultural characteristics, sociolinguistics, linguistic competence.*

Introduction. In traditionally oriented linguistics at present, such problems and tasks are constantly being posed and formed, which can no longer be solved by means and methods rooted in science, but require the application of syncretic logical, linguistic, psycholinguistic, sociolinguistic ways of research of text linguistics. In our opinion, linguoculturology as a special direction of analysis is brought to life by this very formulation of the question. The humanisation of the modern science of language brings to the foreground the problems related to the communicative personality, the person speaking and perceiving speech. The starting point here, therefore, is the understanding of linguistic personality "as a set of abilities and characteristics of a person, conditioning the creation and perception of speech works" (Yu. N. Karaulov).

Problem statement. The analysis of the dynamic existence of science is relevant, very complex and requires the development of an integral system of criteria for determining the justification of some language changes in this or that historical period and the inadmissibility of others. Scientific information

about language (along with information from other sciences) and the methodological principles underlying them form a person's scientific worldview, and understanding of how language works, serve as the basis of humanitarian education, the basis of the linguistic culture of the individual. At the same time, the notion of language culture is inextricably linked with the notions of value, and significance of language as a phenomenon and attribute of culture, the carrier of which is the person participating in communication. The cultural significance of language, the understanding that it reflects the picture of the world, the whole human life through human consciousness, is expressed at different levels of the language system (Ohiienko, 1991).

The linguistic culture of an individual is formed in the interaction of the phenomena "culture of language" and "culture of speech". It is based on the knowledge of norms of written and spoken speech, semantic and expressive possibilities of the system, and the study of exemplary literary, journalistic and some other rhetorical texts belonging to the classics.

When analysing linguistic means, artistic thinking and artistic taste of a linguistic personality are developed. Speech culture is, among many components, the ability to use expressive means of language; the traits of a linguistic personality are determined not only by the quantity but also by the quality of the readings; the properties of the speech works created are determined by the main characteristics of the regularly processed texts (Lakoff & Johnson, 1980).

Despite the constant and close attention of linguists, psychologists, and ethnographers to the problems of linguistic personality, including in the aspect of its linguocultural characteristics, they have not yet been solved with a sufficient degree of completeness and specificity. The absence of a strictly described system of linguocultural characteristics of linguistic personality at different levels of realisation does not contribute to the identification and comprehension of its components in each specific case. The attempts of modern theoretical linguistics to solve the problems of linguistic personality by traditional grammatical means are not promising, because the content and axiological essences of this structure can be revealed only in the case of their comprehensive coverage, i.e. taking into account the influence of such fields of knowledge as linguocountry studies, psycholinguistics, sociolinguistics, ethnolinguistics, and, first of all, linguocultural studies. A detailed study of these problems has not been carried out in linguistic science, which determines the relevance of this paper.

The object of the study is the linguistic personality from the historical perspective in a literary text from the point of view of national peculiarities of thinking.

The subject of the study is, firstly, the linguocultural properties of words and phraseological units that determine the specificity of linguistic personality as a means of knowing the linguocultural value of words and phraseological units.

The work aims to consider moral aspects in the linguocultural approach to the phenomena of language, which determine the specificity of the formation and area of competence of the linguistic personality. In this regard, specific objectives of the research are set:

1) to determine the place of linguoculturology in linguistic and philosophical traditions and identifying the sources of its formation;

2) to elucidate the specificity of prose and poetic texts in terms of their linguocultural characteristics;

3) to describe the linguocultural properties of linguistic personality in the aspect of spatial and

temporal characteristics in English phraseological units;

4) to present the components of the English national character from the point of view of their linguocultural properties in translation aspect.

Methodology of the research. The analysis of the subject's activity in the object world shows that the conceptual apparatus of the theories considered are less suitable for describing the subject's activity in the mental-psychical plane, in particular, for describing the reflection of one's activity. Therefore, it is necessary to expand the initial meaning of semantic roles both for describing people's joint activity and for describing their communication. The deep roles of the subject (agent) of activity should also include such roles as the self-conscious "image of the subject's self", "image of Me", and "image of the Other" (counterpart or co-agent), which the subject attributes to the participant of joint activity or communication. Such deep roles as ideals, normative values, time, place of action, and movement in the subjective spaces of interacting subjects should also be included in the basic list of deep semantic roles.

Further development of the theory of activity and communication can, in our opinion, go both by ascending from the abstract to the concrete, i.e. by the movement of theoretical consciousness in psychology and linguistics and by ascending from the empirical data of natural language and fixed structures of everyday consciousness through their explication to theoretical models. Semantic spaces are a kind of meta-language of the initial language of description (in our case phraseological phrases), their construction consists in the allocation of generalised categories-factors, in the language of which the lexicon is written down. The obtained models characterise various aspects of control and expediency of the subject's behaviour.

Most of the selected phraseological expressions represent the negative pole of "inappropriate behaviour"; this can be explained by the fact that phraseology is more often used to assess inadequate behaviour than positive behaviour.

The presentation of the main material. One of the least studied layers of phraseology includes units indicating the homeostatic and heterostatic orientation of personality organisation. Homeostasis is an average state of consciousness, which indicates a perfect adaptation of the organism to constant and unchanging forces, i.e. a state of mental equilibrium, which is neither negative nor positive and corresponds to the physical or psychological norm. The conceptual system that we use in everyday life is found in the lexical structure of our language. This system, based on some ideas about

the world of everyday consciousness, is inextricably linked to the system of native speakers and thus ethno-semantically marked. Naturally, such sphere of the lexical level as phraseology is the most marked by national-cultural specificity. Of particular interest for the study is characterised by the metamorphosis of the general meaning - proverbs and sayings, phraseological phrases, which include in their semantic composition in one form or another the value of the middle of the axiological evaluation scale area (Mazepova, 2004).

The phraseology of any language is the most valuable linguistic heritage, which reflects the worldview, national culture, customs and beliefs, imagination and history of the people speaking it. The problems of phraseology are extremely significant both for practice and for the theory of translation; they often present great practical difficulties and arouse great theoretical interest, as they are connected with the difference of semantic and stylistic functions performed in different languages by words of the same material meaning, and with the difference of combinations into which such words enter in different languages. This paper considers only some of the many problems of translating phraseological units.

Usually, it is accepted to indicate the equivalence of a phraseological unit to a word. However, the theory of full equivalence is outliving itself. This does not mean that phraseological units and words have nothing in common, which is considered by the theory of correlation of some types of phraseological units and words, which, however, is based on somewhat different principles. The most characteristic for phraseological turns stable combinations of words are in principle equal in their meaning to a single word, differing from it, as a rule, a certain expressive and stylistic colouring (Forceville, 1996).

Let us dwell in more detail on the definition of periphrasis and its modern interpretation of phraseology. The dictionary definition states that periphrasis is an expression that is a descriptive transfer of the meaning of another expression or word. We understand periphrasis as a secondary name of a denotation that has a general linguistic primary name. Periphrasis is created to replace the primary name for certain pragmatic or aesthetic purposes.

Another common way to form a secondary name is to specify in it a new feature of the denotative itself, i.e. with the use of another signifier of the same concept. It is customary to refer to periphrases and the primary name of the denotation to a synonym. We believe, however, that periphrastic relations differ from synonymic relations. Synonyms denote close but different notions about

close but different denotations. Synonyms are created not as signs of the same denotation, but as signs of different denotations, which later turned out to be close in human perception. Periphrases, on the other hand, are created as signs of the same denotation, they differ in terms of the pragmatic impact of a person, in terms of expressiveness. Periphrases relate to primary names as variants, not as synonyms, forming a group of signs of the same denotation. Relations of this type are called periphrastic (Shymanovych, 2007).

The classification of phraseological units also contains the theoretical knowledge necessary for the translator, with the help of which one will be able to identify the phraseological unit in the text, then analyse it and, based on this analysis, give the most accurate translation in the given context. The most legitimate can be considered the consideration of phraseological unit in three aspects: semantic, structural-grammatical and component. Taking into account these levels, the following types of interlingual relations are distinguished:

1) phraseological equivalents (full and partial) – phraseological units with identical semantics, structural-grammatical organisation and identical components of composition;

2) phraseological analogues (full and partial) – phraseological units expressing the same or close meaning, but characterised by complete difference approximate similarity of the internal form;

3) non-equivalent phraseological units – phraseological units that have no correspondence in the phraseological system of another language.

Since phraseology is distinguished by its functions in language and speech, it requires a special approach to the process of translation. The main difficulty lies in the fact that no dictionary can provide for all the false uses of a phraseological phrase in context (Lakoff&Johnson, 1980).

Phraseological units similar in internal form in different languages are by no means always identical in meaning as a result of their reinterpretation, so one cannot rely on the similarity of the figurative basis. The methods of translating phraseological units are different: from complete replacement of the imagery to complete preservation of the image in translation. And yet, common and characteristic for all of them is the preservation of imagery in translation. But at the same time, the standard and traditional in the original should be transferred to the standard and traditional in the translation. When translating, it is important to observe stylistic homogeneity with the original phraseological units. Expressive usage is almost not studied. Meanwhile, this problem is of undoubted interest for lexicography and translation (Kocherhan, 2004).

Along with the absence of corresponding phraseological units in Ukrainian, it may seem that a Ukrainian phraseological unit with the same semantic content does not correspond to English in stylistic or expressive terms. Of course, ideally one should strive for full equivalence of the means used, but in practice one often has to sacrifice functional-stylistic correspondence to preserve expressiveness. Phraseological substitutions in translation must weave the national flavour of the original language. The original, rich in phraseological phrases, should retain its phraseological saturation in translation (Newmark, 1988).

One of the requirements that have long been put forward by the theory and practice of translation activity is the requirement of equivalence of texts - one and the final one. Equivalence is ensured using transformations provided that the latter are semantically or pragmatically motivated. Freestyle in translation is allowed only when necessary.

Using free translation, the translator exceeds his authority as a linguistic intermediary. Certain regularities can be established when translating phraseological units with a figurative basis. Mainly it concerns phraseological unities with "deducible" internal form. Somewhat simplifying the issue, we can divide four different ways of their transfer: 1) with complete preservation of the monolingual image; 2) with partial change of imagery; 3) with complete loss of imagery; 4) with removal of imagery (Kulchytskyi, 1992).

The most interesting from the creative point of view are the phraseological units in which it is necessary to completely replace their figurative basis. The complete replacement of the image may be connected with the preservation of expressive colouring, which is often even more important, and the transfer of functional and stylistic belonging to the phraseological phrase. Translation of phraseological units with the removal of imagery is not the best way out of the situation, as it is connected with the loss of expressiveness.

Phraseological units devoid of imagery, in which emotional-expressive meaning is combined with subjective evaluation of reality, are characterised by complex semantics. These phraseological units are simultaneously modal-introductory words and expressions. As a rule, they are polysemantic and polyfunctional. As in all other areas, there is no difficulty in translating phraseology that could not be overcome with the help of compensation.

Conclusion. We have determined that linguoculturalology is at the intersection with many fields of knowledge, i.e. it is intertwined with ethnolinguistics, ethnopsychology, psycholinguistics, cultural anthropology, cultural history, cultural

psychology, etc. Linguoculturology has its methodological and theoretical basis in cultural studies. Linguoculturology in search of the boundaries of the circle of interests as a science still, apparently, in the stage of formation, has as its methodological and theoretical basis culturology, which in turn was formed from such areas of human research as history, philosophy, sociology, psychology of culture, etc. Describing the linguocultural properties of words and phraseological units, we sought to emphasise their role in the formation of specific features of linguistic personality.

In general, if culturology studies the picture of the world, linguoculturology is aimed at studying the linguistic picture of the world. The concepts we are analysing go beyond the aesthetic field proper and its problems and invade the field of hermeneutics. Lawful necessity sets its conditions and develops a dialogue between very different directions, albeit slowly, but encouragingly. However, in the process of synthesising scientific fields, it is always necessary to beware of abrupt transitions and to find that line which reconciles the polemicising sides.

Conceptual and linguistic pictures of the world are closely connected with the notion of memory and cultural heritage of words, which therefore form a fairly stable system of concepts of a particular language. When a concept is learnt, an individual assimilates certain procedures, and rules of encoding and decoding of linguistic expressions. The content of the conceptual system can be more or less close to the cognised reality but is not completely determined by it. Since our everyday life is a more complex organisation than, for example, half a century ago, in connection with the involvement of people in various spaces of life activity, people's worldviews can also be represented in the form of an ambiguous structure or system. Ambiguity comes from the obviousness of explicit and hidden contradictions in our lives. In such cases, a broad view of things is productive; it is important to overcome conservatism not only towards oneself but also towards other members of society and the world in general.

It is not by chance that the main directions in linguistics and philosophy at the turn of the third millennium are developing under the sign of language. This is explained by the fact that the human being has become the object of close attention. Man has imprinted his image in language, reflected in it everything he has learnt about himself and wanted to communicate to others. There is an interest in the infinite fullness of his relations, which include the following aspects: relation to himself, to the world and another person. The main

tendencies in the development of the problems of intersubjectivity, dialogue and communication, refracting differently in the context of different theories, have determined a number of directions of modern linguistics, linguistic philosophy, text theory, and semiotics. The phrase "linguistic personality" is intended to bring together the problems of interdisciplinary sciences in the general direction of the pragmatic stream of issues to the extent that the personality manifests the competence of the speaking person. The degree of competence appears to be the concept that is intended to regulate both successes and failures in the communication process since competence is felt both ontologically and phylogenetically.

To date, the spheres of manifestation of human activity in language appear to be: 1) the formation of the picture of the world in language and the creation of the linguistic inventory; 2) the generation of speech; 3) the role of the human being in the communication process. At the same time, we say that it is necessary to pay special attention to the analysis of the three main stages of speech generation: the preverbal stage (formation of the speaker's intention); the stage of the choice of linguistic means and the linguistic realisation of the idea. We believe that defining the area of competence of a linguistic personality to identify universals resulted in the necessity to take into account the so-called language game, which, from the standpoint of logical-semantic structures, as well as from the standpoint of pre-cultural realities, is understood precisely as a kind of universal frame. The approximate structuralisation allows us to talk about the prospect of further detailing the human context, specifying the context both within it and around it. The interaction of internal and external contexts of human parameters in each case forms a specific picture of the world, a picture created by this very person, exactly with these characteristics, exactly in this place and exactly at this time. Thus, the following relations are formed: a person and his/her language – a person's use of language (his/her construction and reconstruction of words and phraseological units and their meanings). Thus, the following relations are formed: man and his language – the use of language by man

(his construction and reconstruction of words and phraseological units and their meanings), as well as language and the world picture – the correlation of the linguistic and conceptual picture of the world.

Thus, the fundamental factor of human existence is neither the individual nor the collective. The peculiarity of the human world should be seen precisely in the relationship between man and the other, in that "something" which cannot be found anywhere else in the living world. Language serves only as a means of expressing this "something", and all other manifestations of culture are merely conditioned by this "something".

We believe that since linguoculturology has a synthesising beginning, it comprehensively considers the relationship between language and thinking, i.e. it covers both the internal and external sides of language. Therefore, it is necessary to study language in the closest connection with "cultural zones" the dominant ideas of people, and their joint creativity. Being one of the signs of a nation, its social interaction, language is the main form of expression and existence of national culture. It is not only a means of communication, but also a means of accumulating cultural knowledge. This possibility comes from the semiotic nature of language. Culture, like language, is also a semiotic system capable of transmitting information, but unlike language, it is not capable of self-organisation, as culture is a complex semiotic system, its function is memory and its main feature is accumulation. Language and culture are joined by the third element – personality (human factor at the level of individual and nation (people) at the level of general), which participates in the dialogue of cultures, and activates language and culture. On this basis, "language – nation (personality/national personality) – culture" can be considered as elements of the central triad of linguoculturology.

Cultural studies is emerging as a field that can be interpreted along the lines of the sciences close to it in terms of methodological basis, which studies man and his environment. Considering culture as a "process", "result", "activity", "method", "attitude", "norm", "system", it is necessary, in our opinion, to interpret it as a spatio-temporal object in which the subject plays a very important role.

BIBLIOGRAPHY

1. Кочерган М. П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу. Мовознавство, 2004.
2. Кульчицький О. Світовідчуження українців. Українська душа. Київ: Фенікс, 1992. 51-70 с.
3. Мазепова О. В. Метафора як засіб створення мовної картини світу. *Мовні і концептуальні картини світу: Збірник наукових праць*. Київ, 2004. 21-27 с.
4. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Київ: Абрис, 1991. 76 с.
5. Чернишенко І. А. Фактори формування національних мовних картин світу. *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*, 2007. 158-162 с.

6. Шиманович Г. М. Метафора як когнітивний механізм номінації та її роль у мовній картині світу. *Культура народів Причорномор'я*, 2007. 35-38 с.
7. Forceville C. *Pictorial metaphor in advertising*. London. New York: Routledge, 1996.
8. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago, L. : The University of Chicago Press, 1980. 242 p.
9. Newmark P. *Approaches to Translation*. New-York: Prentice Hall, 1988. 100-120 p.
10. Pulara D. *Visible Differences. Why Race Will Matter to Americans in the Twenty-First Century*. New York-London: Continuum, 2002.

REFERENCES

1. Chernyshenko, I. A. (2007). Faktory formuvannya natsionalnykh movnykh kartyn svitu. [The Factors of formation of National Pictures of the World]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzh. un-tu im. I. Franka*. [in Ukrainian]
2. Forceville, C. (1996). *Pictorial metaphor in advertising*. London. New York: Routledge.
3. Kocherhan, M. P. (2004). Zistavne movoznavstvo i problema movnykh kartyn svitu. [Contrastive Linguistics and Problems of Linguistic Pictures of the World]. *Movoznavstvo*. [in Ukrainian]
4. Kulchytskyi, O. (1992). Svitovidchuvannya ukraintsiv. *Ukrainska dusha*. [The Worldview of Ukrainians. Ukrainian Soul]. Kyiv: Feniks. [in Ukrainian]
5. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago, L. : The University of Chicago Press.
6. Mazepova, O. V. (2004). Metafora yak zasib stvorennia movnoi kartyny svitu. [Metaphor as the Means of Creation of the Linguistic Picture of the World]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu: Zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv. [in Ukrainian]
7. Newmark, P. (1988). *Approaches to Translation*. New-York: Prentice Hall.
8. Ohienko, I. (1991). *Ukrainska kultura*. [Ukrainian culture]. *Korotka istoriia kulturnoho zhyttia ukrainskoho narodu*. Kyiv: Abrys. [in Ukrainian]
9. Pulara, D. (2002). *Visible Differences. Why Race Will Matter to Americans in the Twenty-First Century*. New York-London: Continuum.
10. Shymanovych, H. M. (2007). Metafora yak kohnityvnyi mekhanizm nominatsii ta yii rol u movnii kartyni svitu. [Metaphor as Cognitive Mechanism of Nomination and its role in Linguistic Picture of the World]. *Kultura narodov Prychernomoria*. [in Ukrainian]

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Маслова Світлана Яківна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри "Філологія"

Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна

У статті досліджується нова галузь лінгвістики, лінгвокультурологія, та її значення для аналізу використання мови. Висвітлюючи "гуманізацію" лінгвістики, стаття підкреслює роль походження та культурного контексту мовця у формуванні його комунікативного стилю. Лінгвокультурологія долає розрив між мовою і культурою, показуючи, як мова відображає і втілює культурні цінності. Поняття "мовна особистість" стосується унікального способу використання мови людиною, на який впливає її культурне походження, досвід і знання. У статті визнаються виклики в аналізі "лінгвокультурних характеристик" мовця. Вона вказує на обмеженість традиційних граматичних підходів і виступає за міждисциплінарний підхід, який включає лінгвокультурологію поряд з такими галузями, як психолінгвістика і соціолінгвістика. Метою дослідження є вивчення морального виміру лінгвокультурологічного підходу та його впливу на мовну компетенцію особистості. Об'єктом дослідження є мовна особистість в історичній перспективі, в художньому тексті з погляду національних особливостей мислення. Предметом дослідження є, по-перше, лінгвокультурні властивості слів і фразеологічних одиниць, що визначають специфіку мовної особистості, по-друге, засоби пізнання лінгвокультурної цінності слів і фразеологічних одиниць. Серед конкретних завдань: простежити коріння лінгвокультурології в лінгвістиці та філософії; проаналізувати вплив просторових і часових аспектів на лінгвокультурну особистість мовця; дослідити особливості англійського національного характеру крізь призму лінгвокультурних властивостей. Підкреслюючи важливість лінгвокультурології, це дослідження прокладає шлях до більш повного розуміння складного зв'язку між мовою, культурою та індивідуальною ідентичністю. Воно закликає до подальших досліджень, щоб розробити надійні рамки для аналізу "лінгвокультурних характеристик" мовця.

Ключові слова: лінгвістика, лінгвокультурологія, мовна особистість, лінгвокультурні характеристики, соціолінгвістика, мовна компетенція.

УДК 81'373

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.11>

UNVEILING CULTURAL NUANCE: APPROACHES AND TECHNIQUES FOR RENDERING SOCIO-POLITICAL REALIA IN ENGLISH PUBLICISTIC TEXTS

Okulova Liudmyla Oleksandrivna

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department "Philology"
Odessa National Maritime University
34, Mechnykova str., Odesa, Ukraine*

Publicistic texts, encompassing news articles, editorials, and political speeches, play a crucial role in shaping public discourse. However, these texts often contain socio-political realia – culturally specific words, phrases, or concepts that can pose significant challenges for translators. This research delves into the complexities associated with rendering socio-political realia in English publicistic texts, exploring various approaches and techniques employed to bridge the cultural gap and ensure accurate and nuanced communication. The abstract acknowledges the potential for misunderstandings when translating realia. Cultural references, legal terms, and political systems specific to English-speaking countries might not have direct equivalents in the target language. This could lead to misinterpretations of the intended message, hindering effective communication. To address this challenge, the research investigates a range of approaches for rendering socio-political realia. The concept of domestication will be explored, where the realia is replaced with a target-language equivalent that conveys the closest possible meaning within the cultural context. However, foreignization, where the realia is retained in the original language with an explanatory footnote, might be necessary to preserve the specific nuances and cultural significance. Furthermore, the research examines the role of descriptive translation, where a detailed explanation of the realia is provided within the translated text. This approach ensures clarity but can potentially disrupt the flow of the text. Additionally, paraphrasing the realia to convey the underlying concept might be employed, striking a balance between accuracy and readability. The research also acknowledges the importance of considering the target audience and their level of familiarity with the source culture. For audiences with limited understanding of Anglophone political systems, for instance, a more explanatory approach might be necessary compared to translating for a culturally informed audience. Ultimately, this research aims to contribute to the ongoing dialogue on effective strategies for rendering socio-political realia in English publicistic texts. By analyzing the strengths and limitations of various approaches, the research will provide translators with a valuable toolbox for ensuring accurate, nuanced communication across cultural boundaries.

Keywords: *publicistic texts, socio-political realia, translation, cultural gap, domestication, foreignization, descriptive translation, paraphrasing, target audience, cultural nuance.*

Introduction. The modern stage of the development of the field of intercultural communication is characterized by the rapid pace of information exchange thanks to the use of electronic means, which creates a common information space. At the same time, science and technology are developing at a very fast pace, new political, economic, and scientific concepts are emerging, but they do not have direct equivalents in another language. Also, such areas of human activity as medicine, science, and information technology do not stand still, which means that many terms and lexical units appear that temporarily have no analogues in other languages. These concepts are only introduced into one or another culture, do not have a literal translation and are designated as non-equivalent vocabulary (realia). In addition to neologisms, non-equivalent vocabulary also includes other words and expressions that reflect

the non-linguistic reality and culture of the people. Thus, the relevance of this work is determined by the need to solve practical translation tasks.

Problem statement. Publicistic texts are vital for informing public discourse, yet translating them accurately presents a challenge. These texts are rife with socio-political realia – culturally specific terms and concepts unique to English-speaking countries. These realia often lack direct equivalents in other languages, leading to potential misunderstandings (Koliassa et al., 2022).

The problem lies in bridging this cultural gap. Translating realia too literally might leave the target audience confused, while excessive explanation disrupts the flow of the text. Striking balance between accuracy and readability is crucial. This research investigates various approaches for rendering socio-political realia, including *domestication, foreignization, descriptive*

translation, and *paraphrasing*. It will also explore the role of the target audience's cultural understanding in choosing the most effective technique. By analyzing these approaches and their limitations, the research aims to equip translators with a comprehensive toolbox for accurately conveying the nuances of English publicistic texts across cultural divides.

The relevance of the research also lies in the fact that the study of realities as a category of translation studies is today a key scientific problem in view of the need to activate the intercultural dialogue of nations through the translation of their literature. Since Ukrainian and English media discourse have a significant nationally marked component, the study of ways of reproducing the ethnic flavor in translation becomes especially necessary.

The object of this research is the process of rendering socio-political realia in English publicistic texts during translation.

In simpler terms, the research focuses on the methods and techniques translators can use to effectively translate culturally specific words, phrases, and concepts (socio-political realia) found in English news articles, editorials, and political speeches into the English language.

The subject of this research is translation, specifically focusing on the strategies for rendering socio-political realia in English publicistic texts.

This clarifies that while the research is situated within the field of translation, it narrows down to address a particular challenge translators face when dealing with culturally specific elements in a specific type of text (publicistic texts).

The aim is to study the transmission of realities in English-language media discourse.

Achieving the set goal involves the implementation of the following specific tasks: to analyze the essence of the concept of linguistic and cultural reality; to describe the classification and typology of realities; to characterize the socio-cultural features of British linguistic realities; to investigate ways of preserving the cultural saturation of realities in the process of translation; to analyze the translation techniques used in conveying the content of realities in media texts (using the example of materials from the BBC, CNN sites).

Analysis of research and publications on the topic. Today, such linguistic fields as ethnolinguistics, ethnopsycholinguistics, psycholinguistics, linguocultural studies, the theory of interlanguage communication are also gaining significant relevance, therefore this study, carried out in the ethnopsycholinguistic aspect of

translation studies, complements the provisions of translation theory and offers new practical examples of the reproduction of ethnolexems of mythological origin.

Ethnolinguistic aspects of translation studies were studied by many scientists (Zorivchak R.P., Karaban V.I., Rylskiy M.T., Schweitzer O.D., Basil H., Catford J.C., Crick M., Dedecius K., Delabastita D., Heeschen V., Kade O., Kopetzki A., Larson M., Neubert A., Reiss K., Snell-Hornby M., Werlen E. and others).

Methodology of the research. To achieve the goal of this study, the following methods were used: method of comparative analysis, which allows to identify English and Ukrainian without an equivalent unit as lexical units that determine the national cultural specificity of the English language and have no analogues in the Ukrainian language; method of component analysis, which makes it possible to reveal semantic connections between English and Ukrainian lexical units; method of contextual analysis, which allows translation of lexical units based on the context.

The presentation of the main material. A characteristic feature of the electronic or printed material of the English language is the stylistic diversity of the vocabulary, along with the book vocabulary, the widespread use of colloquial style, poetic expressions, idioms, neologisms, abbreviations and other lexical and grammatical constructions.

The information provided in printed and electronic publications is always specific and contains a large number of names and titles. Most often, names and titles are used in an abbreviated form, such abbreviations require a certain decoding. Any journalistic style is characterized by clichés, a standard set of phrases and expressions. The use of jargon and everyday vocabulary in the headlines is also widespread. And also, it is worth noting, some features of the syntactic structure of the text: there are short separate statements that consist of long sentences with a complex structure, the division of the text into paragraphs, the presence of subheadings to attract the attention of readers.

The most vivid lexical-semantic feature of the journalistic style is manifested in the translation of headlines. As a rule, newspaper headlines have a number of grammatical features in American and English editions, where verb headlines most often prevail. Headlines use the infinitive to indicate the future tense. Journalistic style has many grammatical features, such features are also possessed by headlines. Most often, the title of the title can begin with an interrogative sentence. This phenomenon is more characteristic of American

publications. It is also worth noting the peculiarity of the translation of abbreviations. Most often, translators face difficulties when they have to translate abbreviations. Abbreviations are inherent in their specific features. When the translator translates abbreviations, he must necessarily give them an explanation (Bar-Meir, 2004; Gonzales-Davies, 2013).

In English printed publications, it is customary to indicate the title of a political figure. Titles and names are most often used in abbreviated form. If these names are unknown to readers, the translator should make a footnote with a comment and explanation. But at the moment, there is a huge number of names and titles that have long been known to a wide range of readers and do not need to be deciphered. English printed editions abound with abbreviations.

It is also worth mentioning the stylistic adaptation of the newspaper text. Stylistic adaptation may be necessary for such stylistic features that appear in similar styles of the source language and the translation language. The same stylistic feature can manifest itself differently in each language, and its presence in the original does not mean that it can be transmitted in the translated text

Most often, in the English originals, similar elements have free and familiar, and sometimes even slang character. As a result, the translator has to replace jargon and conversational style with something neutral. The journalistic style is characterized by brevity. However, it is worth noting that in English this rule is more strictly followed than in Ukrainian. As a result, when translating, you have to look for a more simplified version.

When translating journalistic texts, the translation of realities - elements of language and culture, which often retain implicit meanings (Hatim, 2001).

Most often, the translation of one or another reality determines the judgment of the reader of the text about individual heroes, events, as well as about the global ideas of the work, that is, the translation of realities is one of the means of expressing the communicative intention of the translator as a "co-author" of the text.

One of the ways to detect the translator's communicative intention is back translation, that is, the translation of the text from the target language to the original language. At the same time, in order to reduce the possibility of the "broken phone" effect during the secondary translation of an already translated text, a literal translation is used (Chesterman, 2010).

Regarding the translation of realities, we note: there are real artifacts and natural facts that are part

of the living environment of a particular society; there is a culture as an ideal equivalent of the habitat of society, which includes, in addition to objective reality, also subjective reality, which is a component of the ideal environment of existence of this society; there is a language that has the means of naming concepts - words and phrases (Levy, 1969).

So, in translation, two radically opposite types of translation strategies are distinguished – foreignization and approximation (domestication).

The first type is *foreignization*. When using this strategy, all the linguistic and cultural features of the original are preserved in a difficult to understand text. The strategy of foreignization is similar to the technique of "strangeness". A similar perception is created by describing the phenomenon as if the reader is seeing it for the first time. From the point of view of translation, the essence of this technique is to create a work in the translated language without adapting it for readers, that is, while preserving the cultural features of the original. This technique puts the translated work in a position of unrecognizability, in other words, it remains alien to the reader from the point of view of the cultural characteristics and realities of the country in which the original was written. In this sense, the advantage of foreignization is expressed in the fact that the reader can immerse himself in another culture, get new impressions, and learn something that he did not know before. Thanks to the reception of foreignization, culture is enriched with new concepts. A translation made within this strategy can also have a positive effect on the reader's attitude towards cultural differences, making him more open to other cultures.

When choosing such a strategy, the translator does not need to look for analogues of certain cultural realities and is allowed to leave these realities in the form in which they were presented in the original, using the technique of transcription, transliteration or tracing. Thus, the translator introduces the work into the culture, preserving the meaning of the cultural norms of the original language and their foreignness. The advantage of the foreignization strategy is that the representative of the culture of the target language can supplement his knowledge with new concepts. On the other hand, by choosing this strategy, the translator takes responsibility for introducing a foreign concept into his culture.

A text that has, from the point of view of national characteristics, a pronounced foreign character, is not always well received by readers, since the target audience does not identify its culture with the culture of the original and, for this

reason, cannot fully assimilate the work. In this case, cultural identity is preserved at the expense of the reader (Munday, 2001).

Foreignization as a translation strategy allows you to preserve the formal characteristics of the original and familiarize readers with a new culture for them, but a large number of foreign images and phenomena can cause a kind of "information overload" in the reader. To explain certain realities, translators who work within this strategy often resort to the use of footnotes that reveal the meaning of foreign phenomena. However, for the reader, the perception of such a translation is complicated by the fact that it is often necessary to be distracted from the work itself and read these explanations, because without them, the cultural realities of the original will remain unclear, which, in turn, spoils the general impression of the work of art.

The main focus during translation within the framework of the strategy of foreignization is to make the translated text a work in which cultural foreignness does not disappear, but on the contrary, is demonstrated.

Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher was one of the researchers who believed that the translations performed within the framework of the foreignization strategy are correct. He wrote that a translation from another language into the target language should sound different: for example, the reader should see the Spanish origin of the text in the translation, if the text was originally written in Spanish. If all translations sound the same and adapt to the culture of the readers, the original text will lose its national identity (Hatim, 2001; Newman, 1981).

The strategy of foreignization is intended to make it obvious that the work of art belongs to a certain culture after reading it. Within this strategy, great importance is attached to the origin of the text and its protection from the ideological dominance of the culture of the target language. The main idea of the foreignization strategy is to convey the idea and style of the original text as accurately as possible, as well as to preserve cultural realities.

The second strategy in translation is called *approximation (domestication)*. The essence of the strategy is to "smooth out" the differences in the cultures of the original language and the language of translation. Applying this strategy, the translator sets himself the goal of bringing the work closer to the perception of the reader of the translation by adapting it to the specifics of the culture of the translated language.

The process of translation is based on leveling the cultural features of the original. According to some scientists, the approximation strategy

"destroys" the cultural identity of the original and distorts the author's intention.

F. Schleiermacher also describes his approach to choosing a translation strategy in the essay "On Different Methods of Translation". He believes that in the process of translation one usually has to face a "conceptual gap" between the language from which the translation is carried out and the language of translation. And this chasm makes translation an extremely difficult task, creating obstacles on the way to achieving the main goal of translation activity: creating an adequate translation that is as close as possible to the original in terms of content and style. In this regard, F. Schleiermacher singles out the following problem: if the translator, who is faced with the task of translating a foreign concept into the target language, tries to reproduce the meaning of this concept by paraphrasing it, he will find that the more accurately he tries to convey the formal characteristics of the original concept, the more it deviates from the effect that this concept should have on the reader.

There is still no generally accepted opinion about which of these strategies is better, since both of them entail losses that are inevitable in the translation process. At the same time, it should be noted that, despite the frequency of translating realities using cultural approximation, the translator's choice of strategy is determined by the characteristics of the target audience and the author's intention.

When translating linguistic material of different content and style, it is necessary to take into account the realities of the area or the country being studied, as the texts always contain them in abundance. Based on the above definitions of scientists and researchers, we can conclude that realities are facts of the reality of the social and cultural life of a single people, and this circle also includes concepts and words related to everyday life, legendary personalities, heroes, tradition, custom, as well as with the history of the country under study (Hatim, 2001; Vermeer, 2000).

Realities, being the names of objects, concepts, cultural, every-day and historical events of a certain nation or region, country, reflect one or another part of reality, therefore they are closely related to non-linguistic reality. So, realities are a special category of words and means of expression to denote objects and objects of everyday life, culture, social life and historical development that are foreign to other peoples. Realities include concepts of geographic, ethnographic, mythological, folklore content. By reviewing the scientific literature, it can be seen that there are quite a large number of approaches to the definition and methods of classification of

realities, and almost every approach differs in something special from another scientific and methodological approach.

Currently, the scientific literature presents various classifications of realities based on temporal, local or spatial, semantic, grammatical, phonetic and some other features.

The main problem of the theory and practice of translation is the problem of fidelity of reproduction. When translating the original literature, you just need to firmly know what meaning the native speaker and the target language attach to the word. One must be especially careful when it comes to realities: only accurate knowledge of their meanings, i.e. the extra-linguistic reality associated with the life and culture of the native speaker, as well as the ability to use dictionaries will allow the translator to bring them to the reader's perception. The same with situational realities; only the dictionary rarely helps here (Shuttleworth&Gowie, 1997).

Being elements of the traditional behavior of a certain people that reflect its national features, situational realities must also be reflected in the translation: if they are omitted and/or distorted or not explained, the reader will not get a correct idea of the work or interpret it for himself in his national key.

Despite the bright national color, situational realities, unlike lexical ones, are relatively easier to translate, because their transmission is not connected with the need to preserve a certain form. The difficulty lies, firstly, in their recognition and, secondly, in the ability to find the most concise form for an explanation or hint at the essence of the matter. Having reproduced situational realities in the translation, one cannot forget about their national flavor: the form used must correspond to the content. However, situational realities are often of such a nature that the reader of the translation does not have the associations that the author expects from the reader of the original.

There are different ways of translating or conveying political realities. Transliteration or transcription (full or partial, i.e., direct use of a given word meaning reality or its root in writing with letters of the target language or in combination with suffixes of the target language) is very widely used.

But transcription is necessary precisely when it is necessary to adhere to the lexical brevity of the meaning in order to preserve the familiarity of the word that it had in the original language and at the same time emphasize the specificity of the subject or concept that is being translated and has no counterpart in the translated language. Very often, foreign words are transferred into the translated

language precisely in order to highlight the nuance of the specificity of reality. When the word to be transcribed is used either rarely or is transferred to the translated text for the first time, it is sometimes necessary to provide an explanatory explanation and the corresponding context.

The second way of translating realities, the formation of tracing paper. The introduction of tracing paper is the most suitable way after transcription to preserve the content and color of the reality being translated. When translating realities, tracing paper and semi-tracing paper are used. Tracings are borrowings through literal translation (very often in parts) of a word or phrase, followed by assembly of the translated parts without any changes. Tracings of established phrases are very common

The third method—*an approximate or descriptive translation* of realities is used more often than any other method. Using this method, it is possible to convey the objective content of reality, although not precisely enough, but the color is often lost because the expected connotative equivalent is replaced by a neutral one in terms of style, that is, by a word or phrase with zero connotation.

Description, explanation of the interpretation without preserving the original linguistic form, as a method of approximate translation is used in cases where there is no other way.

The above-mentioned methods of translation in translation practice are not used separately from each other, they are intertwined, because when using only one method of translation, the text can either lose its national specificity or, on the contrary, be oversaturated with foreign language conversational material.

Conclusion. Socio-political realities play an important role in conveying the British national color and features of the country's socio-political state. Socio-political realities are distinguished according to the objective feature (the sphere of functioning of realities is taken into account), which is the criterion for distinguishing them from other varieties. However, due to the diversity of these linguistic units and their individual characteristics, the methods of transferring realities into the language of translation may change and border each other. The translator chooses this or that method based on the knowledge gained and the experience accumulated during the work, so the decisive word, regardless of theoretical research, in most cases remains with the translator. The language and culture of each nation is constantly changing and expanding, new realities appear in the culture, and new words and expressions to denote them appear in the language.

BIBLIOGRAPGY

1. Bar-Meir I. *Translation theory: A reader*. Routledge, 2004.
2. Chesterman A. *Genres and translation: Theory and practice*. Routledge, 2010.
3. González-Davies M. V. *The translator's handbook*. Routledge, 2013.
4. Hatim B. *Translation and cultural identity*. Routledge, 2001.
5. Hermans T. *Translation between cultures: An introduction*. Bloomsbury Academic, 2014.
6. Koliasa O., Koval N., Shostak U. Realia as a representation feature of English tourism text. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. Львів, 2022. Випуск 12, С. 92-98. DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-12.15>
7. Levý J. *The art of translation*. Penguin Books, 1969.
8. Munday J. *Introducing translation studies: Theories and applications*. Routledge, 2001.
9. Newmark P. *Approaches to translation*. Pearson Education Limited, 1981.
10. Shuttleworth M., Cowie M. *Dictionary of social science and related terminology*. Springer Science+Business Media, 1997.
11. Vermeer H. J. *A skopos theory of translation*. John Benjamins Publishing Company, 2000.

REFERENCES

1. Bar-Meir, I. (2004). *Translation theory: A reader*. Routledge.
2. Chesterman, A. (2010). *Genres and translation: Theory and practice*. Routledge.
3. González-Davies, M. V. (2013). *The translator's handbook*. Routledge.
4. Hatim, B. (2001). *Translation and cultural identity*. Routledge.
5. Hermans, T. (2014). *Translation between cultures: An introduction*. Bloomsbury Academic.
6. Koliasa, O., Koval, N., Shostak, U. (2022). Realia as a representation feature of English tourism text. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. Львів, Випуск 12, С. 92-98. DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-12.15>
7. Levý, J. (1969). *The art of translation*. Penguin Books.
8. Munday, J. (2001). *Introducing translation studies: Theories and applications*. Routledge.
9. Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Pearson Education Limited.
10. Shuttleworth, M., & Cowie, M. (1997). *Dictionary of social science and related terminology*. Springer Science+Business Media.
11. Vermeer, H. J. (2000). *A skopos theory of translation*. John Benjamins Publishing Company.

РОЗКРИТТЯ КУЛЬТУРНОГО КОЛОРИТУ: ПІДХОДИ ТА ПРИЙОМИ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ В АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Окулова Людмила Олександрівна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри "Філологія"

Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна

Публіцистичні тексти, що включають в себе новини, редакційні статті та політичні промови, відіграють важливу роль у формуванні суспільного дискурсу. Однак ці тексти часто містять суспільно-політичні реалії — культурно-специфічні слова, фрази чи поняття, які можуть становити значні труднощі для перекладачів. Це дослідження заглиблюється у складнощі, пов'язані з передачею суспільно-політичних реалій в англійських публіцистичних текстах, досліджуючи різні підходи та прийоми, що використовуються для подолання культурного розриву та забезпечення точної та нюансованої комунікації. У дослідженні визнається потенціал похибки при перекладі реалій. Культурні поняття, юридичні терміни та політичні системи, характерні для англійських країн, можуть не мати прямих еквівалентів у мові перекладу. Це може призвести до неправильної інтерпретації задуманого повідомлення, що перешкоджає ефективній комунікації. Щоб вирішити цю проблему, у дослідженні розглядається низка підходів до відтворення соціально-політичних реалій. Буде розглянуто концепцію одомашнення, коли реалія замінюється еквівалентом цільової мови, який передає максимально близьке значення в рамках культурного контексту. Однак, для збереження специфічних нюансів та культурної значущості може знадобитися й інтернаціоналізація, коли реалії залишаються мовою оригіналу з пояснювальною приміткою. Крім того, у дослідженні розглядається роль описового перекладу, коли детальне пояснення реалії надається в тексті перекладу. Такий підхід забезпечує ясність, але потенційно може порушити плинність тексту. Крім того, можна

використовувати перефразування реалій для передачі основної концепції, дотримуючись балансу між точністю та читабельністю. Дослідження також визнає важливість врахування цільової аудиторії та рівня її обізнаності з культурою джерела. Наприклад, для аудиторії з обмеженим розумінням англомовних політичних систем може знадобитися більш точний підхід порівняно з перекладом для культурно обізнаної аудиторії. Зрештою, це дослідження має на меті зробити внесок у постійний діалог щодо ефективних стратегій відтворення соціально-політичних реалій в англомовних публіцистичних текстах. Проаналізувавши сильні та слабкі сторони різних підходів, дослідження забезпечить перекладачів цінним інструментарієм для забезпечення точної, нюансованої комунікації через культурні кордони.

Ключові слова: публіцистичні тексти, суспільно-політичні реалії, переклад, культурний розрив, одомашнення, інтернаціоналізація, описовий переклад, перефразування, цільова аудиторія, культурні особливості.

MIRRORING OF THE LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD AS THE SPECIFICS OF THE NATIONAL WORLDVIEW: PROVERBS AND SAYINGS ANALYSIS

Ruda Anastasiya Volodymyrivna

Senior Lecturer at the Department "Philology"

Odessa National Maritime University

34, Mechnykova str., Odesa, Ukraine

This research explores the concept of national worldview or mentality that is reflected in the linguistic picture of the world, specifically through proverbs and sayings. Proverbs and sayings are argued to be building blocks of language that encapsulate a people's way of life, customs, history, and culture. The study aims to identify features of national mentality embedded within Ukrainian and English proverbs and sayings. It emphasizes the importance of comparative analysis in revealing national specificities, highlighting the differences in social, natural, and historical conditions that shaped these expressions. The object of the work is Ukrainian and English proverbs and sayings. The subject of the study is the linguocultural content of proverbs and sayings in Ukrainian and English. The research acknowledges the existing body of work on folklore but emphasizes the lack of in-depth comparative analysis between Ukrainian and English proverbs. It proposes to address this gap by: studying relevant scholarly literature on interpreting proverbs and sayings; defining the concept of national mentality; characterizing the classification principles for Ukrainian and English proverbs; conducting a comparative analysis based on subject-semantic categories. By examining proverbs and sayings, this research seeks to illuminate the unique characteristics of Ukrainian and English national worldview. National worldview or mentality is an integral picture of the world in its value orientations, existing for a long time, regardless of specific economic and political conditions, based on ethnic predispositions and historical traditions; mentality is manifested in the feeling, mind and will of each individual member of society on the basis of common language and upbringing and represents a part of folk spiritual culture, which creates ethnomental space of the people in a given territory.

Keywords: *national worldview, linguistic picture of the world, proverbs and sayings, comparative analysis.*

Introduction. National worldview is manifested in the reflection of the peculiarities of everyday life, customs, history and culture, mainly in its building units, to which we include proverbs and sayings. The main purpose of proverbs—to give people's assessment of objective phenomena of reality, thereby expressing the worldview. Proverbs and sayings express the people's peculiar mindset, way of judgement, peculiarity of outlook; they manifest everyday life and household, spirit and character, morals and customs, beliefs and superstitions.

Proverbs and sayings most clearly illustrate the way of life, geographical location, history and traditions of a community united by one culture. Many scientific works have been written on this topic.

The national specificity of proverbs and sayings is most clearly revealed when comparing different languages. It is known that Ukrainians and Englishmen are people living in different social and natural conditions and having different history, religion, morals, principles of morality, psychology, etc.

The relevance of our work lies in the comparative cultural analysis of Ukrainian and English proverbs and sayings. Despite the increased interest in folklore in recent years, this area remains a poorly studied sphere. At present it is possible to speak only of attempts to analyse the cultural and national specificity of Ukrainian and English proverbs and sayings in a comparative-typological aspect.

The **aim** of this work is to identify the features of the national mentality recorded in Ukrainian and English proverbs and sayings.

The purpose of the work predetermined the following **objectives**: to study the scientific literature containing the necessary information on the interpretation of proverbs and sayings; to give a definition of the concept of mentality of the people; to characterise the principles of classification of proverbs and sayings of Ukrainian and English languages; to carry out a comparative analysis of Ukrainian and English proverbs and sayings on the basis of the subject-semantic classification.

The object of the work is Ukrainian and English proverbs and sayings.

The subject of the study is the linguocultural content of proverbs and sayings in Ukrainian and English.

The problem statement. The concepts of national worldview/mentality since the late 80s of the XX century have become quite widespread in the domestic scientific and journalistic literature, mass media, and have become an integral part of the lexicon of the modern language. The concept of mentality, which has rapidly entered the everyday and scientific speech, gravitates to various branches of humanitarian knowledge.

The term mentality is defined rather peculiarly in English-language dictionaries. For example, the famous Webster's dictionary defines mentality as mental capacity, i.e. mental ability, or as mental power, i.e. mental strength, power, as mental outlook, i.e. mental perspective, which can be understood as worldview, linguistic picture of the world (Webster, 1990). The meaning of this term is also given as state of mind.

The properties of mentality or national worldview are identified according to various sources: includes thinking; means something common underlying conscious and unconscious, logical and emotional, i.e. a deep and therefore difficult to fix source of thinking, ideology and belief, feeling and emotion; one of the sides of mentality is norms of behaviour.

Mentality is not a fashionable notion, but a scientific category reflecting a certain phenomenon rooted in the depths of people's life. Seeking to clarify the concept, many authors use very ambiguous or even metaphorical descriptions.

It should be noted that with all the diversity and variety of definitions of what mentality is and what it is not, the following remark has not lost its relevance: when they want to explain something inexplicable, as if hovering in the air, but objectively existing, they say: "This is our mentality"; when they do not want to explain something, they also find an excuse in mentality.

As for the unambiguous interpretation of the concept, for each field of knowledge it opens up a new, invisible facet. Indeed, even the question of the priority of introducing the term mentality into scientific circulation is problematic. From the history of science we know that the concept of mentality was proposed by Lévy-Bruhl (1923), who used it to describe the special thinking of savages. Lucien Febvre (2003) and Marc Bloch (2022), having borrowed this concept from Lévy-Bruhl, applied it to designate a common mindset, collective psychology, mental tools, psychological equipment of people belonging to the same culture, being members of the same society. The common

mentality enables them to perceive and realise their natural and social environment and themselves in their own way.

This approach allows us to give a very broad interpretation of the category "mentality" and use it to denote any more or less stable set of ideas about the world. However, it is the picture of the world, which includes ideas about the individual and its relation to society, about freedom, equality, honour, good and evil, about law and labour, about family and sexual relations, about the course of history and the value of time, about the correlation of new and old, about death and soul (the picture of the world is inexhaustible in principle), it is this picture of the world, inherited from previous generations and necessarily changing in the process of social practice, that underlies human behaviour.

On the one hand, national worldview determines our preferences (behavioural, value, normative), on the other hand, it is the basis of repulsion of a person from everything that is alien to him, the basis of rejection of certain standards of behaviour, ideas. We can say that national worldview is a kind of vertical slice of our spiritual and soul world, the study of which is a search for an answer to the question "why am I like this?"

The philosophically significant essence of mentality is manifested in its deep content as a way of thinking, cognition, understanding, on the basis of which a certain socio-cultural creative activity is built.

In other words, mentality is a certain aggregate characteristic of people living in a particular culture, which allows us to describe the peculiarity of these people's vision of the surrounding world and explain the specificity of their response to it.

Let us turn to the concept of national mentality/worldview. National worldview is usually understood as a way of thinking, psychological mindset, peculiarities of thinking, as well as a historically established, stable specific form of manifestation and functioning of social consciousness in the life activity of a certain national community of people. Since an essential element of the national mentality is the reflection of real conditions of life activity, the practice of communication with other peoples, the level of use of their social, moral and intellectual experience, it can be seen that the concept of mentality is crossed and mixed with such concepts as national psychology and national character.

Being developed historically and genetically, mentality forms that spiritual and behavioural specificity which makes representatives of one nation different from representatives of other nations, and due to this it becomes an important

factor of self-identification of this or that community.

The mentality of the people always bears the stamp of nationality, being associated with such concepts as national consciousness, national character, national spirit, etc. It is an expression of the specificity of national originality. A full-fledged acquaintance with any culture implies not only the study of material components of this culture, not only the knowledge of its historical, geographical and economic determinants, but also an attempt to penetrate into the way of thinking of the nation, an attempt to look at the world through the eyes of the speakers of the language of this culture. National mentality declares itself in habits, customs passed from generation to generation, in norms of behaviour.

The mentality is conditioned by national, cultural, civilisational, geographical and socio-political peculiarities of people's life and activity. Therefore, its study obliges to take into account the influence of surrounding conditions, everyday life, climate, traditions and other circumstances on people's behaviour.

The common brings peoples together, allows to see and understand the uniqueness of culture, traditions, predetermines a respectful attitude to the state and its people.

Human culture, social behaviour and thinking, as it is known, cannot exist without language and outside language. Thinking and thought reactions contain embedded in them both evaluative attitudes and corresponding meaning orientations of activity.

Being a means of human communication and therefore social and national in nature, language cannot but bear the imprints of worldview peculiarities, ethical and cultural values, as well as norms of behaviour characteristic of a given linguistic community. Each national culture is the result of the manifested activity of the national mentality, as national culture does not exist outside the national mentality. All this finds its reflection in the lexicon of the language, about which it is said much and often. The mentality understood by us forms a part of the national culture.

Since the features of mentality include the features of national character, a certain ethnic model of the surrounding reality, worldview and world perception, specificity of behaviour of the representatives of the studied linguocultural community, that is why we use such a category as national character to reveal the spiritual structure of society. Quite common is the opinion about the national character, according to which it is not a set of specific, peculiar, inherent only to a given nation, but a peculiar set of universal universal human

traits. At the level of everyday consciousness, the existence of a national character in every nation is beyond doubt, it is like an axiom. Especially often this idea arises during a stay, even the briefest, in a foreign ethnic environment.

Thus, speaking about the mentality of this or that nation, people, we touch upon a complex, multi-layered set of mechanisms and ways of action, closely related to the centuries-old culture of the people, its acquired and fixed ways of responding to changes in the external world, determining the behaviour of the nation.

In general, the concept of mentality includes the following meaningful components:

- way of life as a relatively independent system of basic forms of life activity of a person, social group, society, associated with the national way of life, style, ritual, everyday life, etc.;
- spiritual foundations of national life taken in a broad historical framework (origins in the form of historical memory, historical heritage as a spiritual and moral potential manifested in historical identification);
- national psychology (national character).

Proverbs and sayings, being a part of the culture of a given nation, have always remained and will remain relevant. At any time proverbs and sayings will be a characteristic feature of this nation, an object of attention and research.

Along with folkloristic, literary and linguistic approaches to the study of proverbs and sayings in the XX century there appeared another one, linguocultural approach. Proverbs and sayings turned out to be of interest to researchers in the aspect of their embodiment as stable phrases of folk psychology and philosophy, what W. Humboldt once called folk spirit, spiritual identity.

Linguocultural analysis of proverbs and sayings is inseparably connected with external factors: with the history of the country, its culture, everyday life, etc. The study of proverbs and sayings in the linguo-cultural aspect helps to clarify, and in some cases to establish additional semantic shades of proverbs with national-cultural semantics.

Meanwhile, taking into account that proverbs and sayings contain a corpus of folk experiential wisdom, it makes sense to analyse this whole corpus from the point of view of the information it contains, or at least to identify its main components and to consider the main concepts reflected in it.

Proverbs and sayings react to all phenomena of reality, reflect the life and worldview of the people in all its diversity, they convey everyday, social, philosophical, religious, moral and ethical, aesthetic folk views. The main purpose of proverbs – to give people's assessment of objective

phenomena of reality, thereby expressing the worldview. And with this task proverbs cope very successfully. Their subject matter is truly limitless. They cover decisively all aspects of human life, the most diverse interrelationships between different phenomena of reality.

Longman Contemporary English Dictionary defines proverb as follows: "proverb – a short well-known statement that contains advice about life in general" (Longman, 2014).

In contrast to winged expressions, proverbs and sayings are of folk origin, as noted earlier, and not of book origin. However, it is far from always possible to establish whether this or that expression belongs to a particular author or whether the writer borrowed it from folk speech.

A proverb is a self-valuable statement. It carries the unconditional truth and without application to the life situation. It is not a characterisation. A proverb does not define a person, actions, circumstances, but carries a certain moral law, unconditional for any person. Its effect does not apply to a specific event, but to the whole period of human existence. It is a folk "commandment" that all people should follow.

A saying, on the contrary, is expressed to characterise a circumstance, a person or his behaviour. It is perceived as a replica of a dialogue and contains irony, even satire.

The study of folklore is important for the development of many sciences. Linguists, historians, psychologists, sociologists turn to folklore. Arrangement, accumulation of knowledge in this field is necessary to strengthen national science and culture.

Proverbs and sayings are the most important material for studying historical events, ethnography, everyday life and world outlook of the people. Having withstood the assessment of time, they organically merged with the speech, will always adorn it with wit, ability to aptly and accurately characterise all the diverse manifestations of life.

Comparison of proverbs and sayings of different peoples shows how much these peoples have in common, which, in turn, contributes to their better understanding and rapprochement. Proverbs and sayings reflect the rich historical experience of the people, ideas related to labour activity, everyday life and culture of people. The correct and appropriate use of proverbs and sayings gives the speech a unique originality and special expressiveness.

If we talk about the proverbial systems of Ukrainian and English languages, we can confidently assert that they are fundamentally different, as they were formed in completely different historical and socio-economic conditions.

We can say that they do not coincide to the same extent as the conditions of development of the two peoples do not coincide: from geographical location and climatic conditions to differences in national characters, temperaments, mentality and in the languages themselves, which all these discrepancies, of course, reflect. That is why there are many proverbs and sayings in Ukrainian that have absolutely no (and objectively cannot have) correspondences in English; the opposite is also true: many English proverbs and sayings do not have even approximate correspondences in Ukrainian.

In the classifications of Ukrainian and English proverbs and sayings presented by us, the following categories of moral representations coincide completely: *trouble, grief, misfortune; poverty, lack of anything; thrift; talkativeness; appearance and essence; guilt and retribution; stupidity; hospitality; duty, responsibility; greed; friendship; desire; life experience; life difficulties; ingenuity; individuality; laziness; love; curiosity; hope and expectation; beginning and end; slowness, slowness; sameness, similarity; experience, skill; caution; position in society; cause and effect; risk; freedom; family relations; rumour, rumour; social relations; diligence; intelligence; stubbornness; teachings, knowledge.*

The following categories are not represented in the classification of proverbs and sayings of the Ukrainian language: *restlessness, fussiness; appearance; age; hostility; arrogance, pride; health; guile, hypocrisy; meekness; thoughtlessness, carelessness; punishment, censure; unfulfilled condition; indecision; sadness; deeds; indifference, irresponsibility; joy, cheerfulness; strength-weakness; courage, determination; subjective evaluation; cowardice; skills and abilities; boastfulness; cunning, flattery.*

The classification of English proverbs and sayings does not include such categories as: *activity, initiative; pain; mutual help, comradeship; guilt, retribution; profit; home, homeland; annoyance; hoarding; excess, excessiveness; collective, society; compromise; beauty; youth, inexperience; unattainable, unfulfilled; ignorance; unexpected unpleasantness; surprise; incomprehension; inconsistency, illogicality; promise; giftedness, ability; loneliness; misstep, mistake; tardiness, belatedness; repetition; gifts; loss; truth; greetings, wishes; indifference, irresponsibility; one's own and another's; difficult, hopeless situation; luck; moderation; consolation; value, irreplaceability; honour.*

On the basis of the two classifications we have proposed, we draw appropriate conclusions.

1. In many sections there are coincidences or differences in the number of proverbs and sayings reflecting the following value concepts: *politeness, caution, determination, education, attitude to labour*.

2. The following holistic meanings prevail in English with a higher than in Ukrainian phrase-formation activity: *caution, diligence, restraint* in speech.

3. In the content area of Ukrainian idiomatics the following value concepts occupy a noticeably larger space than in English: *experience, truth-seeking, justice*.

4. Hospitality is a value specific to Ukrainian culture.

When describing self-portraits of Ukrainians and Englishmen, the following characteristics are most often encountered: Ukrainian people – *friendly, patient, hospitable, ready to help each other, hardworking, conscientious, patriotic*; the English are *rational, hard-working, freedom-loving, independent, reserved*.

Truth-seeking is the inner spiritual dominant of the Ukrainian national personality. It is reflected in the following expressions: *За правду Бог і добрі люди. Не в силі Бог, а в правді. Правда – світло розуму. Хто за правду горою, той істинний герой. Без правди віку не зживеш* (Українські приказки, 1993).

Ukrainian people are patient and enduring, not falling down from failures and believing in their strength. Patience is undoubtedly a value: *За терпіння дає Бог спасіння. Вік живи, вік учись. Терпи, козак, отаманом будеш. Почекаємо, а своє візьмемо* (Українські приказки, 1993).

Such qualities as prudence and caution are represented in English idiomatics somewhat richer than in Ukrainian: *It is ill to waken sleeping dogs. Let sleeping dogs lie. Put not your hand between the bark and the tree* (Longman, 1998).

Love for the motherland is considered – and, apparently, quite rightly – an integral feature of the Ukrainian national character: *Рідна земля – мати, а чужа – мачуха. Людина без рідної землі, як соловей без гнізда. Краще на рідній землі кістками полягти, ніж на чужій слави досягти. Не будиши на чужині, не оціниши по-справжньому рідної землі. Чужа хата гірше ката* (Українські приказки, 1993).

The character of a people and the peculiarities of its language mutually influence each other, flowing out of the mentality. Language lives in

the personality and stores what can be called intellectual-spiritual genes that pass from generation to generation.

Conclusions. Mentality is an integral picture of the world in its value orientations, existing for a long time, regardless of specific economic and political conditions, based on ethnic predispositions and historical traditions; mentality is manifested in the feeling, mind and will of each individual member of society on the basis of common language and upbringing and represents a part of folk spiritual culture, which creates ethnomental space of the people in a given territory of its existence; Secondly, national mentality is a way of thinking, psychological mindset, peculiarities of thinking; thirdly, national mentality is inextricably linked with national character, which is understood not only as a set of specific, peculiar, inherent only to a given people, but also a peculiar set of universal human traits.

Thus, a proverb is a short, often rhythmised saying, which is a complete sentence and expresses a certain inference, and a proverb is a widespread figurative expression that aptly defines any life phenomenon. Unlike proverbs, to which they are close in form, proverbs are devoid of direct instructive meaning and limited to figurative, often allegorical definition of any phenomenon.

The main feature of a proverb is its completeness and didactic content. A proverb is characterised by incompleteness of inference, lack of instructive character. A proverb is a grammatically complete (having the form of a sentence) utterance, a saying is a grammatically incomplete (not forming a sentence) utterance.

Proverbs and sayings differ from phraseological phrases, aphorisms, from winged expressions. The differences of proverbs and sayings from phraseological expressions are that, firstly, the meaning of proverbs and sayings can be conveyed only by a sentence (often extended), while the meaning of a phraseological expression is conveyed by a word or a phrase combination, and secondly, proverbs can be used simultaneously in literal and figurative meanings.

Unlike proverbs and aphorisms, aphorisms are short, deep in content and complete in meaning, judgements belonging to a certain author and enclosed in a figurative, easily remembered form. The sphere of appearance and circulation of aphorisms is the literary language. Unlike winged expressions, proverbs and sayings are of folk, not book origin.

BIBLIOGRAPHY

1. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Київ: Либідь, 1993.

2. Bloch M. Character and Vicissitudes of the Tie of Kinship. *Man in Adaptation*. New York, 2022. P. 458–465. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429337949-38> (date of access: 29.03.2024).
3. Collins V. H. A book of English proverbs: With origins and explanations. Westport, Conn : Greenwood Press, 1974. 144 p.
4. Febvre L. A geographical introduction to history: An introduction to human geography. London : Kegan Paul, 2003. 388 p.
5. Levy-Bruhl L. Primitive Mentality. Routledge, 1923.
6. LONGMAN. Longman Dictionary of Contemporary English. Pearson Education, Limited, 2014. 4 p.
7. Publishing L. Longman Idioms Dictionary. Longman Publishing Group, 1998. 416 p.
8. Webster. Webster's New Dictionary. Russell, 1990.

REFERENCES

1. Bloch, M. (2022). Character and Vicissitudes of the Tie of Kinship. *Man in Adaptation*. New York, P. 458–465. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429337949-38>
2. Febvre, L. (2003). A geographical introduction to history: An introduction to human geography. London : Kegan Paul, 388 p.
3. Webster. (1990). Webster's New Dictionary. Russell.
4. Collins, V. H. (1974). A book of English proverbs: With origins and explanations. Westport, Conn : Greenwood Press, 1974. 144 p.
5. Levy-Bruhl, L. (1923) Primitive Mentality. Routledge, 1923.
6. LONGMAN. (2014). Longman Dictionary of Contemporary English. Pearson Education, Limited.
7. LONGMAN. (1998). Longman Idioms Dictionary. Longman Publishing Group.
8. Ukrainski prykazky, pryslivia i take inshe. (1993). [Ukrainian proverbs, sayings and soothing else]. Kyiv: Lybid. [in U

ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ЯК СПЕЦИФІКА НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ: АНАЛІЗ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК

Руда Анастасія Володимирівна

старший викладач кафедри "Філологія"

Одеського національного морського університету

вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна

У статті розглядається поняття національного світогляду або ментальності, що відображається в мовній картині світу, зокрема через прислів'я та приказки. Національний світогляд або менталітет – це цілісна картина світу в її ціннісних орієнтаціях, що існує протягом тривалого часу, незалежно від конкретних економічних і політичних умов, ґрунтується на етнічних схильностях та історичних традиціях; менталітет проявляється в почуттях, розумі і волі кожного окремого члена суспільства на основі спільної мови та виховання і являє собою частину народної духовної культури, яка створює етноментальний простір народу на певній території. Прислів'я та приказки вважаються будівельним матеріалом мови, який відображає спосіб життя, звичаї, історію та культуру народу. Дослідження має на меті виявити риси національного менталітету, закладені в українських та англійських прислів'ях і приказках. Підкреслюється важливість зіставного аналізу для виявлення національної специфіки, висвітлення відмінностей у соціальних, природних та історичних умовах, що сформували ці вислови. Об'єктом дослідження є українські та англійські прислів'я та приказки. Предметом дослідження є лінгвокультурний зміст прислів'їв та приказок в українській та англійській мовах. У дослідженні визнається існуючий доробок з фольклористики, але наголошується на відсутності глибокого зіставного аналізу українських та англійських прислів'їв та приказок. У роботі пропонується заповнити цю прогалину шляхом: вивчення відповідної наукової літератури з питань інтерпретації прислів'їв та приказок; визначення поняття національного менталітету; характеристики принципів класифікації українських та англійських прислів'їв; проведення порівняльного аналізу на основі предметно-семантичних категорій. Дослідження прислів'їв та приказок має на меті висвітлити унікальні особливості українського та англійського національного світосприйняття.

Ключові слова: національна картина світу, мовна картина світу, прислів'я та приказки, порівняльний аналіз, менталітет, національне світосприйняття.

THE SPECIFICS OF USING MARITIME IDIOMS IN THE APPROPRIATE CONTEXT

Yablonska Tetiana Mykolaivna

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department «Philology»
Odessa National Maritime University
34, Mechnykova str., Odesa, Ukraine*

The relevance of the specifics of using maritime idioms in the appropriate context is highlighted in the article. First, the importance of the English language in the modern world is rather considerable that many people in the entire globe strive to master English in spite of different negative events which take place in our life today. The English Language opens a lot of possibilities for young specialists not only in Ukraine but also abroad. Secondly, profound knowledge of modern English is impossible without a confident command of idioms. Third, maritime English has its specifics. On the one hand, the specialization of maritime English is very narrow and seafarers should know the meaning of each term and convey necessary information precisely if they want to avoid misunderstanding among the members of the crew and, of course, not to expose their life to danger. It has been proved that seafarers must also have a clear understanding of the use of maritime idioms in the appropriate context if they want to make their English speech more lively, bright and expressive and also to know English at a fairly high level and speak like a native speaker. The article depicts the essence of using maritime idioms in the appropriate context. The place of idioms in English is determined; the original meaning of maritime idioms is identified; their use and scope of distribution in modern English is considered. It was proved that idioms (not the matter if maritime or not) help acquaint with the historical and cultural experience of people and comprehend it. The same concerns maritime English if seafarers aspire to improve their knowledge not only in the field of technical and navigational maritime terminology but adds a touch of uniqueness and expressiveness to their speech owing to using various idioms.

Keywords: *maritime idioms, context, maritime English, phraseological unit, set phrases, term, seafarers.*

Introduction. Nowadays English, without a doubt, remains the most popular language in the entire globe. Everyone knows that English is widely spoken all over the world, therefore, knowing this language, you can easily communicate with people from different countries. This will allow you to make useful contacts, talk and correspond with foreign friends and partners, and learn a lot of new and interesting information. In our age of digital technologies, anyone who wants to learn English can do it via Skype without even leaving home. It is very convenient for those people who are used to save their time. Even such global events as pandemics and martial law throughout the country cannot slow down the study of English by representatives of many professions. Creative people, business people, they all strive to master English in spite of anything. The English language opens up many opportunities for young professionals both in our country and abroad. In turn, it is precisely this factor that encourages many young people to master the English language, even despite very significant difficulties.

When learning a language, we often come across set expressions that can be very difficult to

translate. These expressions are called idioms or phraseological units (from the Greek ἴδιος – own, characteristic). This is an indivisible phrase inherent in any language, the meaning of which does not follow from the meanings of its constituent components. This is why idioms are almost never translated literally, but only by meaning. The term «idioms» was first introduced by the English linguist L.P. Smith. He stated that the word idiom is used in English to represent the French term «idiotisme», namely to indicate the structure of combinations characteristic of the English language, although very often the meanings of these combinations cannot be explained from a logical point of view. Many people have known the expression «it's raining cats and dogs» since school meaning «it's raining like buckets». If a phraseological unit manages to find a literal analogue, as a rule, this means that in both languages it arose from the same source. For example, the expression «Sword of Damocles», which is explained as a constant threat looming over someone despite apparent prosperity, originated from Greek legend. The same thing can be applied to the set phrase «to be green with envy». Again, the Greeks believed that

jealousy and envy caused a person to secrete bile, causing him to «turn green». Phraseologisms very colorfully reflect the uniqueness of the way of life, accumulate the uniqueness of the culture and mentality of a people in themselves, a unique way of their imaginative thinking and create their linguistic picture of the world.

Each phraseological unit, if it contains cultural meaning, contributes to the overall structure pictures of national culture. However, not all phraseological units are culturally specific in their meaning. Many idioms are based on expressions that once actually had a literal meaning. For example, «to let your hair down» – act at ease, relax. This expression comes from centuries when women wore elaborate updo hairstyles. It took a lot of effort to create and maintain this hairstyle throughout the day. In the evening, before going to bed, you could finally let your hair down and relax.

Another expression associated with ancient realities: «to give someone a cold shoulder» – to give a cold welcome, to be indifferent. «Shoulder» in English means not only the shoulder of a person, but also the shoulder of a meat carcass (a shoulder of lamb has always been a popular English dish). The British served hot, fresh food to their welcome guests. If the guest appeared at the wrong time and inappropriately, he had to be content with a cold shoulder blade, that is, «cold shoulder».

One more unflattering expression also deserves our attention. «Chew the fat» means to spread rumours, to gossip over somebody, to slander about somebody. This expression came to us from seafarers. In the 17th-18th centuries, during long voyages, each ship was loaded with huge supplies of food, most of which had long-shelf life. This is about salted lard. Good perishable food quickly ran out, and until the end of the voyage the entire crew was forced to eat lard. If in the first days it seemed like normal food, then after a while the monotonous food seemed disgusting. But there was no way out and the poor members of the crew had «to chew the fat». This idiom originates from the analogy and association with disgusting food.

The fundamental element of the idiom is an effective figurative plan, which not only promotes expressiveness and increases emotiveness of the statement, but is also an effective method of reducing information. An idiom allows you to create a laconic figurative description that provides the opportunity to briefly formulate a complex thought, or evaluate a certain state of affairs, people's actions, etc.

Here are a few phraseological units that appeared already in the 20th century. E.g. «*back-seat driver*» is explained as an uninvited advisor

or a person who criticizes everything and everybody around him but does not do anything. Those who drive a car are probably familiar with this type of passenger who likes to constantly give advice. Such category of people also firmly believes that they know better than the driver how to steer. This idiom appeared in the English language precisely owing to these unbearable people.

«*Fly by the seat of one's pants*» means to act without a plan, to navigate on the go. This rather curious phrase has a very serious backstory as it is associated with early aviation, when airplanes had almost no instruments and pilots had to listen to the behavior of the aircraft and rely on their feelings. And the place where the pilot has the greatest contact with the aircraft is, of course, the seat in which he sits.

It is possible to state the same meaning about the idiom «smoke and mirrors» which depicts concealing the truth, throwing dust in the eyes. This phrase is especially often used in a political context. Its origin is quite simple because smoke and mirrors were often (and still are) used in the tricks of illusionists.

There are also a lot of idioms in the English language that have maritime origins. And this is no coincidence, because the history of Great Britain – an island state – has always been closely connected with the conquest of the seas. Some of these idioms are particularly interesting and caught our attention. That is why we will analyze the specifics of using maritime idioms in the appropriate context.

Analysis of the recent research and publications. The prominent British linguist McCarthy M. dedicated proficient time to idioms study. He believed that idioms are expressions, which have meaning that is not obvious from the individual speech and words. He also added that the best way to understand an idiom is to see it in context (McCarthy, 2010, p. 60). He paid a lot of attention to the idioms of various categories closely related to such current topics as health, happiness, angry, work, money, having problems etc. The issue of the importance of teaching the vocabulary of the English maritime language in accordance with the professional needs of students was devoted to the research of such Ukrainian scientists as Kudryavtseva V. F. (2009), Shepitko S. V. (2019), Khrolenko O. A. (2020), Savvatieieva V. D. (2020). The well-known foreign scientists Olaru I. (1996), Squire D. (2006) have also been involved in this significant problem.

The purpose and the tasks of the research. Due to the stated above, the **purpose** of this research is important and relevant. It is connected with the identification of the specifics of using maritime

idioms in the appropriate context. To achieve this goal, it is necessary to accomplish several **tasks** of the research:

1) to determine the place of idioms in English;

1) to identify the original meaning of maritime idioms;

2) to consider their use and scope of distribution in modern English

The main material presentation. English ambiguous words, a great variety of synonyms, antonyms, homonyms, phrasal words, proverbs, sayings, set phrases attract many people and immerse them into the «wonderful world» of language learning. Absolutely all idioms, including maritime ones, make speech lively, bright, and precise. Therefore, if a future specialist wants to know English at a fairly high level and speak like a native speaker, he needs to devote time to studying phraseological units. In addition, idioms give us an idea of the way of thinking, the culture of English-speaking citizens and their mentality. Polysemy, homonymy, synonymy and antonymy are phenomena related to semantic processes occurring in language. Typically, polysemy is understood as the expression by one term of several meanings, various phenomena, social relations, objects and their characteristics. In this case, it is advisable to pay attention to the meanings associated with navigation and shipping (Khrolenko, 2020; Savvatieieva, 2020, p. 158). E.g. deviation has a lot of meanings and it is translated as *девіація (магнітної стрілки), відхилення, відхилення від договірною рейсу. Deviation clause* means пункт у фрахтовому контракті, що передбачає захід судна до іншого порту, крім порту призначення. There are also a number of words in the English language that have the same morphological structure but classified differently. They belong to different parts of speech and perform various functions. It witnesses such phenomenon as homonymy. E.g. *run – рух/run – потік; current – потік (газ, рідина)/current – електричний струм; sail – вітрило/sail – плавання*. Taking into account the large number of synonymous words in the field of navigation which differ in sound and spelling it is necessary to consider the fact that they are very close in lexical meaning. E.g. *marine – nautical (морський); gangway – gangplank (трап/поручень)*. The phenomenon of antonymy creates polar meanings. E.g. *tailwind – head wind (супутній/зустрічний вітер); short wave – wide wave (коротка хвиля на морі/широка хвиля на морі)*.

It is known that mastering lexis remains one of the main directions in learning any foreign language, especially for achieving a professional goal because no communication is possible without

words. Of course, on the one hand, future seafarers should be able to use English in all areas of maritime communication (e.g. radio communication and correspondence on the ship, etc.), therefore when students begin to study maritime English they acquire a large amount of specific professional vocabulary related to their narrow specialization (e.g. *hull, hold, bow, stern, tank, dry cargo ship, liquid cargo ship, wing tank, tank top, double bottom tank, derrick, forecastle, poop* etc). Such lexis is necessary to convey information and, if interpreted incorrectly or literally, can lead to misunderstandings during communication or even endanger the safety of crew members or cargo. That is why the lexis that seafarers use for communication must be precise. However, despite this, seafarers must also have a clear understanding of using maritime idioms in the appropriate context.

As mentioned above, navigation has long been developed in Britain, so it is no coincidence that many idioms in the English language are of maritime origin. Let us plunge into the maritime topic (very relevant for us), learn and analyze several idioms in the appropriate context.

The idiom «*to give a wide berth*» means to keep your distance, to go around a mile away. Nowadays, the word «*berth*» stands for a *pier*, a place where a ship is moored, but in the 17th century it also meant space for a ship to maneuver. Thus, «*to give something a wide berth*» meant literally «to pass at a sufficient distance from it». E.g. ***When my sister is out of spirits, it's better to give her a wide berth.***

«*By and large*» means in general. Thus, to get to the heart of this English idiom, you need to understand a few nautical terms. Large wind is a tailwind, or «full» wind, blowing towards the stern of the ship. It is easiest way for a sailing ship to sail in such a wind. In its turn, *by the wind* means heading towards the wind (close-hauled). Not every ship (and not every crew) was able to cope with it. Initially, *by and large* meant the ability to control a ship in any wind. In the modern sense this phrase is explained as to consider the issue from different angles.

E.g. ***I'm satisfied, by and large, with your project but you have to rewrite an introduction a bit.***

«*Miss the boat*» is implied to be late, to be short of time or even to show off late. All this can be replaced with simple three English words, namely we need to hurry up, otherwise we will miss our boat.

The idiom «*happy as a clam*» has a positive connotation. Its meaning witnesses about a very satisfied (happy, joyful) person. E.g. ***When I passed my maritime English I was happy as a clam.***

Conclusions and perspectives for further research. As a result of the study the place of idioms in English was determined; the original maritime meaning of idioms was identified; their use and scope of distribution in modern English was considered. Thus, the translation system has many features related to the translation of set expressions from English into Ukrainian. In order to preserve the colorfulness of the original text, the interpreter is allowed to make various adjustments to the text. Despite the difficulty of understanding and translating idioms, their study is a necessary component of mastering the English language. After all, without knowledge of set expressions, it is simply impossible to understand English speech, watch films and read books in the original. The use of English idioms in speech indicates a deep

understanding of the language. By encountering an idiom, we can feel the historical and cultural experience of a people and comprehend it. The same applies to the maritime industry. In addition, the correct and appropriate use of set expressions gives English speech a unique originality, expressiveness and conciseness. It is precisely because Maritime English is replete with a huge amount of special vocabulary, so necessary for the brilliant career of future specialists, that it will be appropriate for students to complete tasks that are aimed at learning set expressions and, especially, their use in context. That's why the differences in the use of phraseological expressions related to maritime activities in English and Ukrainian languages will be the perspective of our further research.

BIBLIOGRAPHY

1. Кудрявцева В. Ф. Особливості навчання англійської мови курсантів морських спеціальностей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2009. Вип. 2. С. 439–449.
2. Хроленко О. А., Савватєєва В. Д. Важливість викладання лексики морської англійської мови відповідно до професійних потреб студентів. *Молодий вчений*. 2020. Вип. 6 (82). С. 156–161. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-6-82-32>
3. Шепітько С. В. Лінгвоперекладацькі характеристики морської термінології / С. В. Шепітько, М. С. Смирнова, Я. Є. Панова // *Закарпатські філологічні студії*/ науковий журнал/ за заг. ред. І. М. Зимомрі. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 9. Ч. 2. С. 74–77. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/33162>
4. 11 «морських ідіом» англійської мови. URL: <https://english.profi.com.ua>.
5. McCarthy M., Felicity O'Dell. *English Idioms in Use*. Cambridge University Press. 2010. 198 p.
6. Olaru I. The style of the seafaring language, the definite communicative aim of maritime language. *The IMLA Newsletter*. 1996. № 22. Pp. 17–23.
7. Squire D. The human element. The importance of effective communication. London : A presentation to the Maritime Communications & Technology Conference, 2006. URL: https://www.he-alert.org/filemanager/root/site_assets/standalone_article_pdfs_0605-?HE00615.pdf

REFERENCES

1. Kudryavceva, V. F. (2009). Osoblyvosti navchannya anglijskoyi movy kursantiv morskikh specialnostej [Peculiarities of teaching English to maritime cadets]. *Pedagogichni nauki: teoriya, istoriya, innovacijni tehnologiyi*, vol. 2, pp. 439–449. [in Ukrainian].
2. Khrolenko, O. A., Savvatieieva V. D. (2020). Vazhlyvist' vykladannya leksyky morskoyi anglijskoyi movy vidpovidno do profesiynih potreb studentiv [The importance of teaching maritime vocabulary corresponding to the professional needs of the students]. *Molodyi vchenyi*, vol 6 (82), pp. 156–161. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-6-82-32>
3. Shepitko, S. V., Smyrnova, M. S., Panova, Ya. E. (2019). Lingvoperekladatski harakterystyky morskoyi terminologii [Linguo translational characteristics of marine terminology]. *Zakarpatski filologichni studiyi*. Uzhgorod: Gelvetyka, Vol. 2. P. 2, pp. 74–77. [in Ukrainian].
4. 11 «morskyh idiom» anglijskoyi movy. URL: <https://english.profi.com.ua/>. [in Ukrainian].
5. McCarthy M., O'Dell F. (2010). *English Idioms in Use*. Cambridge University Press. 198 p. [in English].
6. Olaru, I. (1996). The style of the seafaring language, the definite communicative aim of maritime language. *The IMLA Newsletter*. № 22, pp. 17–23. [in English].
7. Squire D. The human element. The importance of effective communication. London: A presentation to the Maritime Communications & Technology Conference. 2006. URL: https://www.he-alert.org/filemanager/root/site_assets/standalone_article_pdfs_0605-?HE00615.pdf

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ МОРСЬКИХ ІДІОМ У ВІДПОВІДНОМУ КОНТЕКСТІ

Яблонська Тетяна Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна

У статті висвітлено актуальність використання морських ідіом у відповідному контексті. По-перше, значення англійської мови в сучасному світі є настільки великим, що досить значна кількість людей на всій земній кулі прагне оволодіти англійською мовою, незважаючи на різні негативні події (військовий стан та пандемія), які сьогодні, на жаль, мають місце в нашому житті. Англійська мова відкриває безліч широких можливостей для молодих спеціалістів не лише в Україні, а й за кордоном. По-друге, глибоке знання сучасної англійської мови неможливо без впевненого володіння ідіомами. По-третє, морська англійська мова також має свою специфіку. З одного боку, спеціалізація морської англійської мови дуже вузька, і моряки повинні досконало розуміти значення кожного терміна і точно передавати необхідну інформацію, якщо вони прагнуть уникнути непорозумінь серед членів екіпажу і, звичайно, не наражати себе та інших колег на небезпеку. Було доведено, що моряки також повинні мати чітке розуміння щодо використання морських ідіом у відповідному контексті, якщо вони бажають зробити свою англійську мову більш живою, яскравою та виразною, а також знати її на досить високому рівні і говорити як справжній носій мови. У статті відображено сутність використання морських ідіом у відповідному контексті. Визначено місце ідіом в англійській мові; виявлено своєрідне значення морських ідіом; розглянуто їхнє використання та сферу поширення в сучасній англійській мові. Було доведено, що ідіоми (не має значення, морські чи ні!) сприяють ознайомленню та осмисленню історичного і культурного досвіду людей. Те ж саме стосується і морської англійської мови, якщо моряки справді прагнуть вдосконалити свої знання не тільки в області технічної та навігаційної морської термінології, але й додати нотку унікальності, виразності, емоційності та експресивності своєму мовленню завдяки використанню різноманітних сталих виразів та ідіом.

Ключові слова: морські ідіоми, контекст, морська англійська мова, фразеологізми, усталені фрази, термін, моряки.

УДК 821.111.0(092)(73)(02)

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2023-14.14>

CONCEPTUAL METAPHORS “DAKNAM” AND “BHALONAM” IN MODERN DISCOURSE

Yalovenko Olha Viktorivna

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the English and Methodology Department
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
2, Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine*

The article deals with the analysis of conceptual metaphors Daknam and Bhalonam in Jhumpa Lahiri's poetics (an American writer of Bengali origin) as the personification of Asian identity in terms of transculture. It is mentioned that for such hyphenated writers like Lahiri common words (home, food, culture, name, etc.) appear to be conceptual metaphors that require special interpretation. Metaphor is treated as a symbolic “filter” and helps the readers discover latent meanings in Lahiri's transcultural text. Metaphor analysis in Lahiri's stories must be undertaken carefully (there is a difference between semiotic and semantic metaphor interpretation). Also, there is a need to emphasize the identification of tropes that are metaphors. It is a “language-game” notion, especially about “name-gaming” (like in “The Namesake”) where metaphor is the outcome of a debate between prediction and naming and its importance in Indian culture is sacred and dedicated to a religious purpose. Also, it is highlighted that a lot of things in Lahiri's poetics have their double nature and the name is one of them. When reading the novel we understand that each person in India has two names: home and official (his Daknam and Bhalonam). It is mentioned that the name concept is expressed differently and sometimes it is not India/America dual opposition. The author adds one more culture, which once again proves the transcultural nature of her poetics. Metaphor acquires a special, “own” understanding in Lahiri's poetics, primarily in cultural paradigm, and is correctly interpreted by Asian immigrants only. Incredible name list (often even the titles deal with names) is a significant feature in Lahiri's poetics. The author approaches the choice of names carefully, and often it is not just due to a cultural component. In almost every story we find name evolution, a situation when the character wants to change or correct his name for different reasons, usually cultural ones. All “micro-metaphors” like name, color, detail, photograph, food, home, fish, shoes, blade, etc. exist within symbolic “overcoat” (presented in “The Namesake”) as a mega metaphor. Beyond the overcoat metaphor, there is a slim interplay with confession and recognition of the other “self” which acts like a metaphor through which new identities in oneself can be explained. All these items are important details that serve as key metaphors in Lahiri's poetics. In Lahiri's vision metaphors generate a wide range of referential and often inferential meanings. Despite a comprehensive study of Lahiri's fiction mainly on immigrants' assimilation and their experience in a new culture, the analysis of metaphors and metaphorical traces is still relevant.

Keywords: *conceptual metaphor; name, transculture, identity, immigrant, Indian culture.*

Introduction. The study of metaphors and their role in fiction is of great importance in modern discourse, as the analysis of metaphor takes place mainly on a theoretical level without full understanding and cognition and with no appeal to fiction. We mean the new idea of metaphorical analysis which is moving to newer areas like neuroscience and how these new interpretative theories (like blending) have changed.

Jhumpa Lahiri (an American writer of Bengali origin) is a vivid example of a new spin on metaphor theory. When analyzing her poetics we notice how the author speaks metaphorically and how it is crucial to the formation of new concepts. Lahiri takes the notion of “metaphor” further in exploring particularly cultural perceptions of basic human emotions like love and friendship, sadness and anger, etc. Also, we may speak about metaphor evolution in Lahiri's poetics as the author provides

with detailed description of how Daknam and Bhalonam transform in contemporary and hasty American society where a lot of things including love, marriage and friendship are considered to be something temporary.

The purpose of the article is to explore and analyze conceptual metaphors Daknam and Bhalonam in Lahiri's poetics as personification of Asian identity in terms of transculture.

Analysis of recent research and publications. Despite the presence of scientific works of foreign critics (T. Bhalla (2012), K. Chatterjee (2016), S. Dasgupta (2011), N. Friedman (2008), R. Heinze (2007), F. Kral (2007), S. Lutzoni (2017), B. Noelle (2004), A. Rizzo (2012), A. Shankar Saha (2012) and others), Jhumpa Lahiri's writing is not fully investigated yet, which determines further theoretical studies in a transcultural context.

In most cases, critics' attention is focused on the identity analysis, gastronomic issues, gender characteristics and immigrants' experiences in a new cultural environment. But a lot of aspects in Lahiri's writing still lack critical analysis and metaphor is one of them. Only a few foreign researchers touch on metaphor implementation in Lahiri's writing: S. Ahmed's "Metaphors in Jhumpa Lahiri's fiction: a study" (Ahmed, 2011), A. Barcelona's "Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective" (Barcelona, 2000), R. Bailey's "Conceptual Metaphor, Language, Literature and Pedagogy" (Bailey, 2003), A. Choubey's "Food Metaphor in Jhumpa Lahiri's "Interpreter of Maladies" (Choubey, 2010). T. Cresswell's "Weeds, Plagues, and Bodily Secretions: A Geographical Interpretation of Metaphors of Displacement" (Cresswell, 2007). All this determines the article's **relevance** as conceptual metaphor analysis is important, especially in the context of transculture.

Investigation methods. In the article we used the following methods: cultural and historical (defining the role and place of Lahiri's writing in US literature), historical and typological (determining the specifics of themes, motifs, images, story features of the writer's stories), functional (clarifying the features of Lahiri's poetics), hermeneutic (interpretation of various aspects of the literary text), narratological analysis (specifics' analysis of Lahiri's narrative manner), biographical (revealing the reflection of author's personal experience in fiction), postcolonial and decolonial criticism principles (rethinking the problem of "otherness" in transculture discourse).

Article's main material. Metaphors cannot be viewed as a symbolic "departure" from ordinary language. They have to be "located" within the domain of semantics and pragmatics depending on individual meaning and sense. For such hyphenated writers like Lahiri common words (home, food, culture, name, etc.) appear to be conceptual metaphors that require the right interpretation. Metaphor is treated as a "filter" that helps the readers discover latent meanings in transcultural text. We may refer to a semiotic model where metaphor occupies the body of the text's interpretation. The field of semantics in literary text has been identified as a special area of conceptual metaphors.

We are trying to study and analyze the use of a *web of metaphors* in modern discourse namely in Lahiri's poetics. Along with the topos of marriage, communication (and often the lack of communication), generation relations (generation gap), family, love, and immigrant experience, the metaphor also plays a key role in her fiction.

There are examples of different and wide-ranging metaphors in Lahiri's poetics such as names and naming (which is a common thing for Americans), family relations and landscapes, which both inform and shape her narrative powerfully and other interesting examples which become conceptual metaphors in Lahiri's interpretation. It is relevant to note that the use of metaphors is the author's prerogative. The inner framework of her narrative is twisted with conceptual and blended metaphors that are integrally "sewn" into it. Through the narrative, the author appears to chart metaphors' interactions mainly with cultural, and then with social and temporal areas. For example, in "The Third and Final Continent" ("Interpreter of Maladies" collection, 1999) the story's title acts as a key metaphor¹. The unnamed Bengali-American immigrant finally has a sense of "arrival" after a long journey spanning three continents.

In "Interpreter of Maladies" the title is presented as a "malady" metaphor, as Mr. Kapasi finds it extremely difficult to handle a private conversation. We mean the confession of Mrs. Das (the Indian-American woman) during the trip to the Sun Temple at Konark. Also, we may speak about the metaphor of vision here. Like in Lahiri's other stories, we notice that the woman is being objectified², and her description plays a significant role: "*He observed her. She wore a red-and-white-checked skirt that stopped above her knees, slip-on shoes with a square wooden heel, and a close-fitting blouse styled like a man's undershirt. The blouse was decorated at chest-level with a calico appliqué in the shape of a strawberry. She was a short woman, with small hands like paws, her frosty pink fingernails painted to match her lips, and was slightly plump in her figure. Her hair, shorn only a little longer than her husband's, was parted far to one side. She was wearing large dark brown sunglasses with a pinkish tint to them, and carried a big straw bag, almost as big as her torso, shaped like a bowl, with a water bottle poking out of it*" (Lahiri, 1999, p. 30).

"Interpreter" requires special attention as a conceptual metaphor; we have another "interpreter" here. The interpreter's capacity expected by Mrs. Das is similarly expressed through "Kapasi" as a

1 It should be mentioned that "Three" is a frequently used numeral in Lahiri's poetics.

2 Metaphor of vision (when woman is being objectified) is another individual significant feature of Lahiri's poetics that require special interpretation. Mostly "metaphor of vision" is concentrated upon female characters when woman is being objectified. A lot of Lahiri's stories start with a woman's description where each detail is important. Women become the object, the body in the sight of men. They appear as a passive object, whose physical appearance/beauty is important.

title, and then as the driver's name. Kapasi appears as an experienced psychologist (he interprets Mrs. Das's inner "maladies") rather than a driver and doctor's interpreter (he knows several languages and translates doctor's recommendations).

In "A Temporary Matter" Lahiri examines a "gap" and lack of communication between a young couple who is grappling with the trauma of the loss of their first child before the very moment of its birth. We notice that both lives have changed rapidly: Shoba (the wife) thinks out of a "candle-lit" confession game during this "temporary" blackout in their apartment but in reality it is her preparation for a divorce. Bad experiences and the grief they share together make a sense of loss which is conveyed through the symbolic "thawing show" metaphor.

In the story name is paid no less attention but in another paradigm. Shoba and Shukumar have phonemic echoes in their names. In this context name is connected with the character's description: Shukumar is described as a young man with long artistic fingers befitting his name meaning, his wife Shoba, on the other hand, is similar to "*Shova*" – the dissonance of her slightly slovenly and casual dress and her appearance in the beginning (again we notice "metaphor of vision" here). Thus characters' names serve as conceptual metaphors and contribute with a new meaning to the lexeme.

In "Unaccustomed Earth" the metaphor is associated with Ruma's gardening in her apparent sadness. We have to mention that the metaphor of pain is another kind of metaphor in Lahiri's writing. The metaphor of pain is seen in almost every Lahiri's story as most immigrants lack their home and culture. They feel nostalgia towards relatives and still remember each word in a letter from home.

We aim to investigate the name metaphor which appears to be crucial in Lahiri's poetics. Name metaphor appears to be conceptual in "The Namesake" (2003). In the novel, naming has been undertaken under the emotional matrix of affection. We may speak about the author's metaphor, as the naming procedure is still foreign to everyone in America.

Metaphor analysis in Lahiri's stories must be undertaken carefully (there is a difference between semiotic and semantic metaphor interpretation). Also, there is a need to emphasize the identification of tropes that are metaphors. In this context, we have to mention the "language-game" notion, especially about "name-gaming" (like in "The Namesake") where metaphor is the outcome of a debate between predictions. Naming and its importance are sacred in Indian culture and dedicated to a religious purpose. We want to highlight that a lot of things in Lahiri's poetics have their double nature and name is one of them. When reading the novel

we understand that each person in India has two names: home (Daknam) and official (Bhalonam).

Name is a conceptual (individual) metaphor in Lahiri's poetics and has a completely different purpose in another language. For example "Gogol" appears to be both a name (Gogol Ganguli, second generation immigrant) and surname (Mykola Gogol, a writer) and consequently has different meanings depending on the context. That is why it is important to interpret and analyze metaphors in an extra-language context when such an additional item as culture is crucial.

It should be mentioned that mostly name appears to be a metaphor and sometimes a story's main problem. In "The Namesake" Ashoke's and Ashima's names are provided with short interpretation, although in some other stories, for example, in "Only Goodness" the name is paid little attention as characters' names are replaced with personal pronouns "he" and "she" (and sometimes a character may appear even without a name).

We want to take into consideration the signs associated with the unique name system presented in Lahiri's poetics. We find the name as repeating metaphorical resonance in almost each Lahiri's story. It seems that it is "The Namesake" where the name appears to be a symbolic "locus" of different cultures.

Another interesting name paradigm is found in "The Namesake". Parents decide upon a single name "Sonali" (meaning "she who is golden"; again Lahiri provides with a name's definition) which soon changes to Sonu and Sona and then to Slavic Sonia thereby having a daknam that also becomes her bhalonam (while the first variant gradually wears out). Sonia's name transformed and has got its shorted American equivalent (the same motif is also noticed in "Unaccustomed Earth" as Ruma's name is changed to Rum by her American husband).

In "When Mr. Pirzada Came to Dine" we find an example of a violent transitional stage from the cozy warmth of Lilia's family to "Pirzada" which contains elements of a "peer" (and it is related to mystic in this context). This raises a protective image for the young girl. Lilia's name (like Sonia in "The Namesake") is more similar to the Slavic equivalent of the Indo-European language family. It also contains Lily, a plant with large trumpet-shaped, typically fragrant flowers on a tall, slender stem. This beautiful flower captures the curiosity and innocence of the child. Again name appears as a conceptual metaphor in transcultural perspective.

The name of Miranda, the young mistress from "Sexy" also deals with duality and has a double path of inferences. On the one hand, the woman is conscious of the connotation of beloved Ferdinand in *The Tempest*. But on the other hand, Dev (her

lover) shortens her name to “Mira” thus adding a new connotation to her image. Again the reader is provided with the name’s meaning (it can be noted as Miranda’s interaction with her background). Her Indian cultural component is her symbolic “meeting” with a still frightening image of Goddess Kali (author’s appeal to mythology). But in this context, we notice the dissonance between the images of Mira and Kali which is later reflected in Miranda’s attempt to interpret the meaning of “sexy” (that was once said by a young boy towards her). Finally, Miranda discovers a similar lack of harmony in Rohin’s interpretation of the word as “*Loving someone you do not know*” (Lahiri, 1999, p. 59). In his context “sexy” acquires additional meaning and like a name, “love” becomes a conceptual metaphor in the text.

In “The Blessed House” Sanjeev introduces his wife as Tanima (it has Japanese roots and means “a valley”) to his friends Douglas and Nora. But the woman insists on being called by her nickname “Twinkle” (“twinkles” shine with a gleam that varies repeatedly between bright and faint). Again name appears to be a conceptual metaphor and has an additional meaning. Nora calls it “an unusual name” and Twinkle explains that it has his hidden link with the Bombay film industry because of an actress Dimple Kapadia (she also has a sister named “Simple”). Dimple has a common meaning to be “a small depression in the flesh, either one that exists permanently or one that forms in the cheeks when one smiles”, but again in Lahiri’s interpretation it is a name. It should be mentioned that one more significant item in Lahiri’s poetics is her appeal to puns, and Simple/Dimple is a vivid example of it. By the way, Dimple’s daughter is also named Twinkle who later becomes an actress like her mother. One more example of a pun we find is “Unaccustomed Earth”. Again we come back to the protagonist Ruma who has a roving brother with a similar pronunciation name (he is Romi).

A special name paradigm is found in “The Treatment of Bibi Halder” where a young protagonist who longs to get married has a fascinating name “Bibi”. The word has a Hindi etymology and means “a lady of a European country, the Hindu mistress of a house, a wife”³. One more meaning is when Bibi is used as “a term of respect”.

3 An appeal to gender problems is also considered to be a part of Lahiri’s poetics. Gender specificity is seen in the role of “invisible existence”: women are associated with maids who can cook dinner and wash socks only. Unlike men, the assimilation process is much more difficult for them. The problem of gender relations also associates with the decline of family values, where marriage becomes a temporary matter.

We have to mention that all “micro-metaphors” like name, color, detail, photograph, food, home, fish, shoes, blade, etc. exist within symbolic “overcoat” (presented in “The Namesake”) as a mega metaphor. Beyond the overcoat metaphor, there is a slim interplay with confession and recognition of the other “self” which acts like a metaphor through which new identities in oneself can be explained. All these items are important details⁴, that serve as key metaphors in Lahiri’s poetics.

We find an interesting connotation with the significance of “other name” as “Jhumpa” itself is a pet name literally means “nothing” in Bengali. The same we found with the protagonist’s new name Nikhil (“The Namesake”) which has Latin roots and a sense of “nothing, zero”. In an interview with John Glassie Lahiri has mentioned that Jhumpa has no meaning: “It always upset me. It’s like Jhuma, which refers to the sound of a child’s rattle, but with a “p”. In this country, you’d never name your child Rattle. I have two good names, Nilanjana and Sudeshna. My mother couldn’t decide. All three are on the birth certificate. I never knew how to write my name”.

Again there is an interesting philological path and a pun with name interpretation. Nilanjana means “the blue-eyed”⁵ and Sudeshna refers to “a predictor of good news and knowledge” and to “the mythical wife of King Virata”⁶. For Lahiri having two formal names always remains at the sideline, and it is her pet name that became a functional crux of her double identity. There are many coincidences with her character; the circumstances under which she lost her good name are similar to the fact that the protagonist’s parents (“The Namesake”) could not write the name of their firstborn chosen by their grandmother due to Indian tradition.

It should be mentioned that the author provides a detailed explanation of daknam as a conceptual metaphor: “*In Bengali, the word for pet name is daknam, meaning, literally the same by which one is called, by*

4 Even the title and epigraph in “Unaccustomed Earth” has a special meaning in terms of transculture; the metaphor has a powerful implication of characters’ striking roots in foreign and distant from India culture. Mostly they are first-generation immigrants belonging to Bengali-American communities. In the title story we find initial connection with garden metaphor which is prominently in the foreground. Another important detail which acts as metaphorical item is snow and snowfall as it helps “to interpret” characters’ inner state deeper. Some characters are happy with the snow like little children (they have never seen it before).

5 Blue eyed (used figuratively or idiomatically) means naïve, innocent, ingenuous.

6 Virata (sanskrit: विराट, IAST *virāṭa*) – the king of the Matsya Kingdom, in whose court the Pandavas spent a year in concealment during their exile. Virata was married to Queen Sudeshna.

friends, family and other intimates, at home and in other private, unguarded moments. Pet names are a persistent reminder that life is not always so serious, so formal, so complicated. They are a reminder, too, that one is not all things to all people. They all have pet names. Ashima's pet name is Monu, Ashoke's Mithu, and even as adults, these are the names by which they are known in their respective families, the names by which one is adored and scolded and missed and loved" (Lahiri, 2003, p. 25-26).

While reading the novel we see that as opposed to a *daknam* comes its "other" kind – *blalonam*, which also serves as a conceptual metaphor. Along with word definition, the author provides with interpretation of characters' names, and in this context, it is more like reading a reference book than fiction: "Every pet name is paired with a good name, a *bhalonam*, for identification in the outside world. Consequently, good names appear on envelopes, on diplomas, in telephone directories, and in all other public places. (For this reason, letters from Ashima's mother say "Ashima" on the outside, "Monu" on the inside). Good names tend to represent dignified and enlightened qualities. Ashima means "she who is limitless without borders". Ashoke, the name of an emperor, means "he who transcends grief". Pet names have no such aspirations. Pet names are never recorded officially, only uttered and remembered. Unlike good names, pet names are frequently meaningless, deliberately silly, ironic, even onomatopoeic. Often in one's infancy, one answers unwittingly to dozens of pet names until one eventually sticks" (Lahiri, 2003, p. 26).

Quite different situation happens when "names can wait" (Lahiri, 2003, p. 25) and at the same time, there is an episode when "names can't wait" as Ganguli are informed that they cannot leave the hospital without registering the baby's name. That is why to escape being recorded as "baby Boy Ganguli" and face the red tape later, Mr. Wilcox asks whether the couple has an additional variant for the name.

We have to remember, that names in Lahiri's fiction have an interesting background. Sometimes it is a combination of several cultures or puns which is considered to be a specific feature of her poetics. Often even secondary characters have their stories connected with names. For example, Mr. Wilcox informs that his real name is Howard Wilcox III (a Western tradition of naming someone after a forefather). In this context naming deals with a culture again and acquires another paradigm and confusion. It could be ridiculed in Bengali tradition as names are considered to be "sacred and inviolable" (Lahiri, 2003, p. 28). That is why the couple is confused when asked to name the baby after someone they greatly admire.

There is a flash of light, a strong emotion and a completely different experience for Ashoke when he realizes he can leave cultural traditions now and choose the name by himself. "The door shuts, which is when, with a slight quiver of recognition, as he'd known it all long, the perfect pet name for his son occurs to Ashoke. He remembers the page crumpled tightly in his fingers, the sudden shock of the lantern's glare in his eyes. But for the first time he thinks of that moment not with terror but with gratitude: "Hello, Gogol", he whispers, leaning over his son's haughty face, his tightly bundled body. "Gogol", he repeats, satisfied. The baby turns his head with an expression of extreme consternation and yawns" (Lahiri, 2003, p. 28). Later, being a teenager, Ashima's son says that nobody takes him "seriously" because of his strange name, and despite Ashima's explaining that *daknam* is a Bengali tradition, Ashoke sums up that "in America everything is possible" (Lahiri, 2003, p. 100).

Having an unusual name, the protagonist is sunk in the world of contemporary American music, TV shows, and comics and that is why he is not able to appreciate his father's gift (a collection of his namesake's stories) on his birthday. In this context we find a negative connotation within the conceptual metaphor of name as "he hates that his name is both absurd and obscure, that he has nothing to do with who he is, that it is neither Indian nor American" (Lahiri, 2003, p. 76). The protagonist has mixed feelings: "To read the story, he believes would mean paying tribute to his namesake, accepting it somehow. Still, listening to his classmates complain, he feels perversely responsible, as if his own work is being attacked" (Lahiri, 2003, p. 92). But the boy is yet to learn the metaphorical significance of his unique name.

Conclusions. Metaphors interpretation requires special attention as they relate to the mixed path of speech figures in Jhumpa Lahiri's whole fiction. On the examples of her stories, we see that the name concept is expressed differently and sometimes it is not India/America's dual opposition. The author adds one more culture which once again proves the transcultural nature of her poetics. Metaphor acquires a special, "own" understanding in Lahiri's poetics, primarily in cultural paradigm, and is correctly interpreted by Asian immigrants only.

Having analysed the novel we have to mention that an incredible name list (often even the titles deal with names) is a significant feature in Lahiri's poetics. The author approaches the choice of names carefully, and often it is not just due to a cultural component. In almost each story we find name evolution, a situation when the character wants

to change or correct his/her name for different reasons, usually cultural ones.

In Lahiri's vision metaphors generate a wide range of referential and often inferential meanings.

Despite a comprehensive study of Lahiri's fiction mainly on immigrants' assimilation and their experience in a new culture, the analysis of metaphors and metaphorical traces is still relevant.

BIBLIOGRAPHY

1. Ahmed S. Metaphors in Jhumpa Lahiri's fiction: a study. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Award of the Degree of Doctor of Philosophy. Indian Institute of Technology Guwahati. Assam, India. 2011. 257 p.
2. Bailey R. Conceptual Metaphor, Language, Literature and Pedagogy. *Journal of Language and Learning*. 1 (2). 2003. P. 59-72.
3. Barcelona A. Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. 2000. 214 p.
4. Bhalla T. Being (and Feeling) Gogol: Reading and Recognition in Jhumpa Lahiri's "The Namesake". *MELUS: Multi-Ethnic Literature of the U.S.* 2012. № 37 (1). P. 105-129.
5. Chatterjee K. Negotiating Homelessness through Culinary Imagination: the Metaphor of Food in Jhumpa Lahiri's "Interpreter of Maladies". *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. 2016. № 8 (3). P. 197-205.
6. Choubey A. Food Metaphor in Jhumpa Lahiri's "Interpreter of Maladies". *The Literature and Culture of the Indian Subcontinent (South Asia) in the Postcolonial*. Feb. 9. 2010. P. 28-37.
7. Cresswell T. Weeds, Plagues, and Bodily Secretions: A Geographical Interpretation of Metaphors of Displacement. *Annals of the Association of American Geographers*. 87 (2). 2007. P. 330-345.
8. Dasgupta S. Jhumpa Lahiri's "Namesake": Reviewing the Russian Connection. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. 2011. № 3 (4). P. 530-544.
9. Friedman N. From Hybrids to Tourists: Children of Immigrants in Jhumpa Lahiri's "The Namesake". *Critique: Studies in Contemporary Fiction*, 2008. № 50 (1). P. 111-128.
10. Heinze R. A Diasporic overcoat? Naming and Affection in Jhumpa Lahiri's "The Namesake". *Journal of Postcolonial Writing*. 2007. № 43 (2). P. 191-202.
11. Kral F. Shaky Ground and New Territorialities in *Brick Lane* by Monica Ali and *The Namesake* by Jhumpa Lahiri. *Journal of Postcolonial Writing*. 2007. № 43 (1). P. 65-76.
12. Lahiri J. *Interpreter of Maladies*. Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1999. 198 p.
13. Lahiri J. *The Namesake*. A Mariner Book, Houghton Mifflin Company. Boston, New York. 2003. 195 p.
14. Lahiri J. *Unaccustomed Earth*. New York, Toronto: Manotosh Biswas, 2008. 331 p.
15. Lutzoni S. Jhumpa Lahiri and the Grammar of a Multi-Layered Identity. *Journal of Intercultural Studies*. 2017. № 38 (1). P. 108-118.
16. Noelle B.W. Reading Jhumpa Lahiri's Interpreter of Maladies as a Short Story Cycle. *MELUS*. 2004. № 29 (3-4). P. 451-464.
17. Raj S.A. Cultural Alienation in Jhumpa Lahiri's Short Stories "Interpreter of Maladies". *International Journal of English Language, Literature and Humanities*. Jan. 2016. Vol. 4. Issue 1. P. 459-470.
18. Rizzo A. Translation and Bilingualism in Monica Ali's and Jhumpa Lahiri's Marginalized Identities. *Text Matter*. 2012. № 2 (2). P. 264-275.
19. Shankar Saha. A. The Indian Diaspora and Reading Desai, Mukherjee, Gupta and Lahiri. *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*. 2012. № 14 (2). P. 9.

REFERENCES

1. Ahmed, S. (2011). Metaphors in Jhumpa Lahiri's fiction: a study. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Award of the Degree of Doctor of Philosophy. Indian Institute of Technology Guwahati. Assam, India. 257 p.
2. Bailey, R. (2003). Conceptual Metaphor, Language, Literature and Pedagogy. *Journal of Language and Learning*. 1 (2). P. 59-72.
3. Barcelona, A. (2000). Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. 214 p.
4. Bhalla, T. (2012). Being (and Feeling) Gogol: Reading and Recognition in Jhumpa Lahiri's "The Namesake". *MELUS: Multi-Ethnic Literature of the U.S.* № 37 (1). P. 105-129.
5. Chatterjee, K. (2016). Negotiating Homelessness through Culinary Imagination: the Metaphor of Food in Jhumpa Lahiri's "Interpreter of Maladies". *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. № 8 (3). P. 197-205.
6. Choubey, A. (2010). Food Metaphor in Jhumpa Lahiri's "Interpreter of Maladies". *The Literature and Culture of the Indian Subcontinent (South Asia) in the Postcolonial*. P. 28-37.

7. Cresswell, T. (2007). Weeds, Plagues, and Bodily Secretions: A Geographical Interpretation of Metaphors of Displacement. *Annals of the Association of America Geographers*. 87 (2). P. 330-345.
8. Dasgupta, S. (2011). Jhumpa Lahiri's "Namesake": Reviewing the Russian Connection. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. № 3 (4). P. 530-544.
9. Friedman, N. (2008). From Hybrids to Tourists: Children of Immigrants in Jhumpa Lahiri's "The Namesake". *Critique: Studies in Contemporary Fiction*. № 50 (1). P. 111-128.
10. Heinze, R. (2007). A Diasporic overcoat? Naming and Affection in Jhumpa Lahiri's "The Namesake". *Journal of Postcolonial Writing*. № 43 (2). P. 191-202.
11. Kral, F. (2007). Shaky Ground and New Territorialities in *Brick Lane* by Monica Ali and *The Namesake* by Jhumpa Lahiri. *Journal of Postcolonial Writing*. № 43 (1). P. 65-76.
12. Lahiri, J. (1999). *Interpreter of Maladies*. Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 198 p.
13. Lahiri, J. (2003). *The Namesake*. A Mariner Book, Houghton Mifflin Company. Boston, New York. 195 p.
14. Lahiri, J. (2008). *Unaccustomed Earth*. New York, Toronto: Manotosh Biswas, 331 p.
15. Lutzoni, S. (2017). Jhumpa Lahiri and the Grammar of a Multi-Layered Identity. *Journal of Intercultural Studies*. № 38 (1). P. 108-118.
16. Noelle, B. W. (2004). Reading Jhumpa Lahiri's *Interpreter of Maladies* as a Short Story Cycle. *MELUS*. № 29 (3-4). P. 451-464.
17. Raj, S. A. (2016). Cultural Alienation in Jhumpa Lahiri's Short Stories "Interpreter of Maladies". *International Journal of English Language, Literature and Humanities*. Vol. 4. Issue 1. P. 459-470.
18. Rizzo, A. (2012). Translation and Bilingualism in Monica Ali's and Jhumpa Lahiri's Marginalized Identities. *Text Matter*. № 2 (2). P. 264-275.
19. Shankar, S. A. (2012). The Indian Diaspora and Reading Desai, Mukherjee, Gupta and Lahiri. *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*. № 14 (2). P. 9.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ «ДАКНАМ» ТА «БХАЛОНАМ» У СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ

Яловенко Ольга Вікторівна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови та методики її навчання

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

вул. Садова, 2, Умань, Черкаська область, Україна

Статтю присвячено аналізу концептуальних метафор Дакнам та Бхалонам у поезії Джумпи Лагірі (американської письменниці бенгальського походження) як уособлення азійської ідентичності в термінах транскультури. Зазначено, що для таких порубіжних авторів, як Лагірі, загальні слова (дім, їжа, культура, ім'я тощо) тяжіють до концептуальних метафор, які потребують особливого тлумачення. Метафора розглядається як символічний «фільтр» і допомагає читачам віднайти приховані значення в транскультурному тексті Лагірі. До аналізу метафор у творах Лагірі слід підходити обережно (існує різниця між семіотичною та семантичною інтерпретацією метафори). Також необхідно підкреслити ідентифікацію тропів, які є метафорами. Це «мовна гра», особливо у зв'язку з «грою в імена» (як у «Тезка»), де метафора є результатом суперечки між передбаченням і найменуванням, а її значення в індійській культурі є священним і має релігійну мету. Також підкреслено, що багато позицій у поезії Лагірі мають подвійну природу, і ім'я є однією із них. Читаючи роман, ми розуміємо, що кожна людина в Індії має два імені: домашнє та офіційне (своє Дакнам та Бхалонам). Зазначено, що концепт імені виражено по-різному, і іноді це не подвійна опозиція Індія/Америка. Автор додає ще одну культуру, що вкотре доводить транскультурність її поезики. В поезії Лагірі метафора набуває особливого, «власного» розуміння, насамперед у культурній парадигмі, і правильно трактується лише азійськими іммігрантами. Рясний список імен (часто навіть заголовки стосуються імен) є важливою рисою поезики Лагірі. До вибору імен автор підходить ретельно, і часто це пов'язано не лише з культурною складовою. Майже в кожному оповіданні ми знаходимо еволюцію імені, ситуацію, коли персонаж хоче змінити чи виправити своє ім'я з різних причин, зазвичай культурних. Усі «мікрометафори», такі як ім'я, колір, деталь, фотографія, їжа, будинок, риба, взуття, лезо тощо, існують у символічній «шинелі» (представленій у «Тезці») як мегаметафора. За межами метафори шинелі є тонка взаємодія з визнанням іншого «я», що діє як метафора, за допомогою якої можна пояснити нові ідентичності в собі. Усі ці предмети є важливими деталями, які служать ключовими метафорами в поезії Лагірі. У баченні Лагірі метафори породжують широкий спектр референтних і часто інференційних значень. Незважаючи на комплексне дослідження творчості Лагірі, в основному про асиміляцію іммігрантів та їх досвід адаптації у новій культурі, аналіз метафор і метафоричних ознак все ще актуальний.

Ключові слова: концептуальна метафора, ім'я, транскультура, ідентичність, іммігрант, індійська культура.

СПЕЦИФІКА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ РЕАГУВАННЯ НА ТУРЕЦЬКІ КОМПЛІМЕНТИ

Яницька Ірина Юріївна

асистент кафедри тюркології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

бульвар Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна

Наукове дослідження присвячене вивченню аспектів невербальної комунікації у контексті висловлення турецьких компліментів. У цій статті розглядаються питання тлумачення, типології та виявлення основних характеристик невербальної реакції на комплімент у турецькій мові. Підкреслюється важливість розуміння не лише словесного аспекту спілкування, але і того, як тіло та емоції взаємодіють у процесі реагування на схвальні відгуки та коментарі. У науковій роботі особлива увага приділяється етнокультурній специфіці формування та продукування невербальних виявів емоцій на комплімент, з урахуванням таких екстралінгвістичних факторів, як: соціальний статус, вік, гендер, місце проживання та віросповідання учасників комунікації. Актуальність дослідження зумовлена зростаючою глобалізацією та культурним обміном між країнами, що є важливим фактором у продукуванні та сприйнятті емоцій та несловесних відповідей між різними культурами, зокрема, турецькою. Результати дослідження можуть мати вагомий практичний цінність для покращення міжкультурного взаєморозуміння та оптимізації комунікаційних стратегій загалом. У межах цієї наукової розвідки було здійснено детальний аналіз теоретичного матеріалу та проведемо соціолінгвістичне онлайн-опитування серед жителів Туреччини з метою висвітлення реальної картини. Отримані дані дозволили нам прослідкувати специфіку несловесних комунікаційних засобів у турецькому соціумі, виокремити основні типи реакції за способом прийняття та формами вираження, дослідити варіацію реагування серед людей різного соціального положення, віку та статі. Крім того, для кращого розуміння турецької культурної ідентичності було здійснено загальний огляд відмінностей несловесних реакцій за регіональним показником і описано принципи поведінки мусульман у такій ситуації відповідно до ісламського вчення. Стаття підкреслює важливість розуміння не лише словесного аспекту реакцій, але й доцільність вивчення жестів, міміки, соціальних норм та контексту, щоб повноцінно розкрити значення та ефективність компліментів у турецькому суспільстві. Дослідження сприяє кращому розумінню турецької культури крізь призму невербальної комунікації та відкриває нові можливості для подальших досліджень у цьому напрямку.

Ключові слова: невербальна реакція, паралінгвістика, етнокультурна специфіка, компліментарні висловлювання, турецька лінгвокультура.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Комунікативний акт комплімент є важливим аспектом комунікації, адже продукування компліментарних висловлювань може забезпечити позитивний ефект на настрій, самооцінку та взаємини між людьми. Проте, не менш важливою є реакція на компліменти, яка може бути як вербальною, так і невербальною.

Незважаючи на те, що мова є найважливішим інструментом у розвитку та поширенні людської цивілізації, вона є досить контраверсійною, коли йдеться про досягнення взаєморозуміння. Погляд, дотик, положення тіла, міміка, тон голосу та інші несловесні вияви є більш домінуючими та ефективнішими у процесі налагодження процесу взаємодії між людьми. Враховуючи соціокультурний контекст, зокрема гендерні ролі та стереотипи, важливо розрізняти які саме невербальні реакції на компліменти можуть бути прийнятні у тому чи іншому

суспільстві, а які вважатимуться некоректними.

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що до ХХ століття основний фокус лінгвістичних досліджень був спрямований на вербальний аспект спілкування, в той час як невербальне спілкування було відносно новим і мало вивченим питанням у галузі лінгвістики. Однак, з урахуванням зростаючої глобалізації та культурного обміну між країнами, стає все більш важливим вивчення несловесної комунікації, зокрема в контексті розуміння та відповідного реагування. Відтак, дослідження специфічних невербальних відповідей на компліментарні висловлювання дозволить покращити взаєморозуміння та знизити культурні бар'єри в міжнародному спілкуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення системи знаків, що використовуються у процесі спілкування вважається одним із основних напрямів мовознавчих досліджень сьогодення, позаяк невербальні

засоби можуть передавати наміри, емоції та ставлення особи до висловлювання. У сучасній лінгвістиці прослідковується постгенеративна наукова парадигма, яка поєднує когнітивний та комунікативний підходи до вивчення мови. Це призводить до зміщення уваги дослідників з мовної структури на умови та результатів її використання – на мовну прагматику (Осіпова, 2019, с. 28).

До числа відомих вчених-лінгвістів, об'єктом наукових праць яких була тема невербального реагування на комунікативні акти можна віднести Ф. Бацевича, Дж. Борга, Г. Крейдліна, В. Лабунську, Н. Передона, Л. Солощука, І. Серякову, О. Янову та інших. Серед українських вчених, які займались дослідженням несловесних реакцій на компліменти можна виділити Н. Борисенко, Ю. Микитюк, А. Солодку та І. Шкіцьку. Видатними турецькими дослідниками у цій галузі вважаються Е. Юкал, І. Хан, Є. Турхан, А. Ерсой та інші. Питання невербальної реакції на комунікативний акт компліменту в Туреччині також вивчали М. Більмез, Е. Шахін, А. Актюрк та М. Імрек.

Формулювання мети і завдань статті. Метою цієї наукової розвідки вбачаємо дослідження та аналіз невербальних виявів емоцій на компліменту в турецькій лінгвокультурі, зокрема:

1. Дослідження невербальних реакцій на компліменти в турецькій лінгвокультурі: значення, типологія і основні характеристики;

2. Аналіз відмінностей у невербальних реакціях на компліменти в турецькій лінгвокультурі в залежності від соціального статусу особи, віку, гендеру, впливу регіонального чинника та конфесії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті міжособистісної взаємодії «комунікація» є складним процесом, який включає не лише вербальну передачу інформації, ідей, почуттів і думок між людьми, але й невербальну передачу за допомогою таких засобів спілкування, як жести, міміка, тон голосу, погляди тощо (Алфьоров, 2015, с. 285). Вчені-мовознавці зазначають, що соціально-психологічний механізм спілкування, як правило, відбувається у змішаній формі – вербальній і невербальній (Ольхович, 2009, с. 81).

Невербальна (несловесна) комунікація, будучи першою первісною формою спілкування, є невід'ємною частиною міжкультурної комунікації і використовується для вираження емоцій, демонстрації намірів, передачі повідомлень та встановлення взаєморозуміння між комунікантами. Засоби невербального спілку-

вання, що ґрунтуються переважно на особистих та сенсорних аспектах людського сприйняття, становлять взаємопов'язану систему комунікації. Ця система відображає загальнолюдські, національні та індивідуальні особливості невербальної поведінки у певній лінгвокультурі, певних життєвих умовах і ситуаціях з урахуванням національно-культурних звичаїв, традицій, стереотипів тощо (Осіпова, 2019, с. 28).

Варто зазначити, що для формування міжкультурної компетентності важливими критеріями дослідники вбачають не лише «правильне» кодування повідомлення, але й «правильне» декодування інформації, тобто відповідне тлумачення та реагування на елементи невербальної комунікації (Герман, Соларьова, 2014, с. 48). Як зазначає С. Устименко, у процесі спілкування несловесні компоненти комунікації каталізують значення непрямих реплік-реакцій та несуть додаткове смислове навантаження, що у взаємодії зі словесними компонентами може виявитися вирішальним у розумінні навіть, здавалося б, найпростіших інтенцій мовця (Устименко, 2016, с. 3).

Комунікативний акт компліменту вважається одним із найбільш частотних та результативних тактик кооперативної стратегії в межах комунікативної поведінки, у складі якого можна прослідкувати висловлення позитивної оцінки, елементів вдячності або захоплення. Та незважаючи на це, реакція на компліменти часто може бути непередбачуваною. Наприклад, лінгвальне моделювання реакції на компліментарні висловлювання в сучасній турецькій мові варіюється від позитивного, нейтрального та негативного до комбінованого, що у свою чергу, підкреслює контрверсійний характер сприйняття сказаного (Спотар-Аяр, Яницька, 2021, с. 98).

Окреме дослідження словесних і несловесних чинників у ході моделювання реакції на комплімент дозволяє отримати більш повне та виразне уявлення про етнокультурну специфіку турецькомовного регіону. У межах цієї наукової розвідки нам вдалось провести соціолінгвістичне дослідження з метою розкриття реального спектру реакцій на компліментарні висловлювання в турецькій мові. Отримані результати дозволили ідентифікувати різноманітні типи реакцій, провести систематичну класифікацію та глибокий аналіз невербальних відповідей, розкриваючи їх специфіку та важливість у турецькій лінгвокультурі.

Загалом, невербальне реагування, як і невербальна комунікація в цілому, – поширене явище в турецькій культурі спілкування. Близько 70% респондентів зазначили, що несловесна реак-

ція супроводжується як свідоме і підсвідоме доповнення до словесної. Це можна прослідкуватися не лише на побутовому рівні, але й у сферах ділового та політичного мовлення. Для прикладу, один з найбільш відомих лідерів Турецької Республіки Мустафа Кемаль Атаюрк часто залучав у свої красномовні промови певні невербальні сигнали для мобілізації мас, забезпечення довіри і підтримки громадськості (Gençer, 2020, с. 39). Згідно з даними досліджень, проведеними М. Айдин, своєчасне та правильне розуміння невербального повідомлення дає можливість влучно коригувати комунікацію, що почала погіршуватися і точніше аналізувати очікування людей (Aydin, 2006, с. 227).

Прослідковуючи специфіку несловесних комунікаційних засобів у турецькому соціумі нам вдалось з'ясувати, що ця реакція може варіюватися у залежності від конкретної ситуації та специфіки психотипів людини. Однак, деякі загальні риси можуть бути притаманні більшості носіям турецької мови. Відтак, до низки можливих та зазначених в анкетуванні форм невербального реагування на турецькі компліментарні висловлювання можна віднести такі реакції:

Вдячна реакція: Сюди включають вираження подяки за допомогою міміки і жестів, щира усмішка, що демонструє прийняття та вдячність за комплімент, активний зоровий контакт, що вказує на інтерес та прихильність до компліментатора, відкриті обійми, поцілунок. Також опитані нами респонденти зазначають, що у більшості випадків послуговуються саме цим типом реагування і залежно від умов й індивідуальних можливостей можуть поєднувати і використовувати вищезгадані компоненти разом з іншими невербальними елементами.

Сором'язлива реакція: До цієї форми входять опускання погляду або відведення очей, відсторонення, схрещування рук навколо тіла, скромна усмішка, почервоніння, мімічне зображення невпевненості у прийнятті компліменту. Зважаючи на те, що кожна людина має свою внутрішню динаміку та рівень комфорту при отриманні компліментів, деякі люди природно сором'язливі і реагують зі стриманістю навіть на позитивні вислови про себе. Також 35% учасників дослідження принагідно зазначають, що негативний досвід та нечутливість до компліментарних висловлювань у минулому впливають на формування такої реакції.

Радісна реакція: У турецькій культурі, як і в багатьох інших культурах, широка усмішка

вважається показником радості та задоволення. Деякі невербальні жести, зокрема рухи руками, жестикуляція вгору та тілесний контакт, можуть використовуватися для підкреслення радості і виразності реакції, що часто також супроводжується відповідними звуками і вигуками або сміхом. Проте, виявлені під час дослідження результати свідчать про менше поширення цього виду реакції у порівнянні з двома попередніми. Це може пояснюватись такими факторами, як ситуативна незручність, несподіваність висловлювання, низька самооцінка адресата, відчуття маніпуляції з боку адресанта тощо.

Зацікавлена реакція: Учасник розмови може проявити свій інтерес наближаючись або нахилиючись вперед до співрозмовника. Так, зацікавлена особа показує, що вона слухає уважно не лише вухами, але й усім тілом. У турецькій культурі спілкування із близькими людьми дотик до руки, плеча або похлопування по спині можуть доповнювати дотипливу реакцію. Однак, подібна поведінка з незнайомцями, особливо представниками протилежної статі може розглядатись як неприйнятна та певною мірою табуована.

Нейтральна реакція: Такий тип реагування на компліментарні висловлювання може мати деякі загальні ознаки, включаючи стриманість фізичних контактів, мінімалізація або фактичне утримання від будь-яких емоцій, рухів та жестикуляції. Нейтральна невербальна реакція на комплімент у турецькому суспільстві, як правило, виявляється у спокійному обличчі без явних емоційних виразів, рівномірному темпі дихання та збереженні нейтральної постави тіла. У такій реакції може бути відсутній явний вираз подяки або ентузіазму, але вона також не має викликати відрази чи негативних сигналів. Важливо враховувати, що нейтральна невербальна відповідь є індивідуальною і може залежати від контексту та особистих причин індивіда.

Заперечна реакція: Способи вираження такої реакції можуть варіюватись від зміни інтонації, гучності, тембру, тону, ритму та висоти звуку до відхилення траєкторії тіла і незадоволеного виразу обличчя. Специфічною для турецького регіону вбачаємо таку невербальну реакцію, що включає швидке й різке обертання голови вбік або вниз, замахування руки та продукування звукового елемента, що нагадує «цокання» зубами. Ця дія вказує на незгоду, невдоволення або небажання приймати комплімент. Близько 40% респондентів, обравши заперечну відповідь зазначають, що контексту-

альні фактори, такі як місце, час і взаємодія з конкретною людиною чи групою, можуть впливати на таку відповідь. Для прикладу, у деяких ситуаціях, де уможливується різновид соціального впливу, що не збігається з актуально існуючими потребами і бажаннями адресата, природно виникає негативна реакція на компліментарне висловлювання.

Отже, засоби невербального реагування на турецькі компліменти можна виділити за 1) способом прийняття (вдячне, сором'язливе, радісне, зацікавлене, нейтральне та заперечне), 2) формами вираження (міміка, звукові сигнали, мова тіла, просторова організація, тактильність). Уміння розпізнавати та використовувати ці сигнали сприяє ефективному взаєморозумінню та покращенню міжкультурних взаємин.

Зважаючи на те, що інтерпретація актів несловесної комунікації, виражених представниками однієї культури, з боку представників іншої культури може мати складну природу та різноманітну типологію реагування, в цьому дослідженні ми також поставили перед собою завдання дослідити тенденції моделювання невербальних реакцій на комплімент крізь призму етнокультурної специфіки і таких екстралінгвістичних факторів, як соціальний статус особи, вік, гендер, географічний регіон та релігійне переконання.

Соціальний статус є одним з ключових чинників, що визначає поведінку і спосіб взаємодії особи у суспільстві. Дохід, професійне становище, освіта, походження та інші соціальні показники формують уявлення людей про себе та їх місце у соціальній ієрархії (Мойсеєнко, 2018, с. 398). Аналізуючи невербальні реакції на турецькі компліменти залежно від соціального положення особи, нам вдалось встановити, що люди з вищим статусом у суспільстві проявляють більшу впевненість в собі та своїх діях. Це може прослідковуватись у прямій поставі тіла, гучнішому голосі, сміливих жестах та зайнятті центральної позиції у просторі. У той час, як люди з нижчим соціальним статусом виявляють виразніший зовнішній прояв психічних станів, передусім емоційних, через сукупність координованих рухів м'язів обличчя під час невербальної реакції на комплімент.

У турецькій культурі спілкування зміна експресії невербальних форм у процесі прийняття компліментів може варіюватись відповідно до вікових груп учасників комунікації. Дослідження свідчать, що молоді люди мають більшу схильність до спонтанної й емоційної виразності у відповідь на компліменти, тоді як

люди середнього і старшого віку проявляють збалансовану, контрольовану реакцію (Gençer, 2020, с. 40). Специфічною рисою турецького невербального спілкування у цьому контексті також вбачаємо особливий спосіб виявлення вдячності за комплімент, що полягає у поцілунку руки старшого за віком адресанта. Однак, слід зазначити, що такі відмінності й індивідуальні характеристики, як тип особистості, психологічні фактори та власний стиль взаємодії можуть також мати вагомий вплив на виявлення невербальної реакції на компліментарні висловлювання незалежно від віку.

Дослідження гендерної концепції покликане підкреслити суспільно-конструйований характер статей, їх конвенціональність, інституціональність і ритуалізованість. Відповідно до положень Т. Семашко, гендерні ознаки мовної картини світу є важливою складовою гендерної соціалізації, що виражається через чоловічу і жіночу перспективи. У мові це відношення фіксується за допомогою мовних стереотипів, що накладають відбиток на поведінку, в тому числі й немовленневу (Семашко, 2010, с. 3).

У турецькій лінгвокультурі можна виділити кілька стереотипів і рольових очікувань, що формують модель невербальних реакцій на компліментарні відгуки залежно від гендеру мовця й адресата. Згідно з висновками турецького науковця М. Текке, відмінності у психічних функціях і поведінці між різними гендерами зумовлені складною взаємодією біологічного розвитку та низки культурних чинників. Зокрема, у турецькому суспільстві, незважаючи на числені наукові дослідження, що доводять протилежне, побутує думка, що жінки є більш емоційно чутливими, ніж чоловіки (Tekke, 2020, с. 245). Підтвердження цієї тези знаходимо також у проведеному нами лінгвістичному інтерв'ю. Опитані респонденти вказали, що особи жіночої статі демонструють більш виразну невербальну експресію позитивних емоцій у відповідь на комплімент (усмішка, піднесення брів, обійми тощо), тоді як в осіб чоловічої статі спостерігається менша експресія цих емоцій або використання інших невербальних засобів (міцне рукостискання, пряма постава тіла тощо).

Іншим ключовим фактором у визначенні гендерних протиріч у Туреччині, на думку К. Цимбала, є авторитетність, вплив та підкорення, що закріпилися в давній історичній структурі суспільства шляхом гендерних ролей та взаємовідносин (Цимбал, 2009, с. 210). З початку ХХ століття, разом із зміною культурної динаміки та соціальних трансформацій у турець-

кому суспільстві спостерігається зміна гендерних стереотипів щодо прийняття компліментів. Традиційні для жінок форми невербального реагування, такі як скромне посмішкування, знаки покори або відхилення, поступово поступають місце більш виразним та впевненим виявам радості та вдячності. Хоча ці трансформації можуть мати індивідуальний характер, загальна тенденція полягає у прогресивному зміцненні рівноправності та переосмисленні гендерних ролей у турецькому соціумі. Відтак, конфлікт старих культурних норм, властивих традиційному ісламському патріархальному суспільстві, та нових прогресивних ідей привів до так званого культурного шоку (Цимбал, 2009, с. 213).

Аналіз відмінностей несловесних реакцій за регіональним показником є вкрай складним завданням, оскільки кожна область та окремих регіон Туреччини має свою унікальну культурну спадщину, традиції, нюанси комунікації. Проте, в межах цієї розвідки ми здійснили загальний огляд, що може сприяти кращому розумінню турецької культурної різноманітності. Варто зазначити, що наведені нижче факти це лише узагальнений опис й існує багато внутрішньо-регіональних варіацій.

1) Культура спілкування в Егейському регіоні Туреччини характеризується певними особливостями, що відображають вплив грецької та близькосхідної культурних традицій. Говорити жваво й енергійно, використовуючи жести та міміку, вважається природним для місцевого способу спілкування. Типовими елементами невербального реагування на комплімент є часте жестикулювання і жваву міміку (Ozsari, 2002, с. 229).

2) У Чорноморському регіоні спостерігається значний вплив кримськотатарської культури. До несловесних реакцій на компліментарні висловлювання включають емоційний вираз обличчя та активний зоровий контакт (Sivış, 2019, с. 563).

3) Як показують дослідження, у Мармуровоморському регіоні місцеві жителі для того, щоб показати вдячність або підтвердити прийняття комплімента вдаються до таких делікатних жестів, як легке підняття брів або невеликі рухи руками (Güneş, 2013, с. 93).

4) У Середземноморському регіоні спостерігається особливий стиль невербальної реакції на компліменти, що відображає культурні особливості цієї території. Характеризуючи невербальні прояви відповідей на компліментарні висловлювання, можна відзначити, що вони часто супроводжуються широкими руко-

тисканнями та обіймами, емоційною мімікою та інтенсивним зоровим контактом (Sivış, 2019, с. 570).

5) Центральна Анатолія вирізняється багатством традиційних анатолійських звичаїв, що безпосередньо впливає на стиль невербального реагування – міміка та жести місцевих є досить стриманими та формальними. Найпоширенішими елементами несловесної комунікації вважаються легке похитування головою, непомітне підняття брів, скромність у вираженні емоцій (Sivış, 2019, с. 572).

6) Для Східної Анатолії характерний вплив курдської культури. Невербальна реакція на компліменти є більш зарезервованими та скромними і складається з притискання руки до серця або плескання руками під час висловлення радості, покірливого нахилу голови або погладження бороди (Güneş, 2013, с. 98).

7) У одному із найбагатших у культурному відношенні регіонів Туреччини – Південно-Східній Анатолії основними компонентами невербальної комунікації є легке похитування головою та усмішка (Sivış, 2019, с. 577).

Таким чином, регіональна ідентичність безпосередньо впливає на формування специфічного контексту для невербальної комунікації. У більшості зазначених географічних областях можна помітити спільні риси, зокрема схожі мімічні та жестикулярні рухи, які супроводжують відповідь на комплімент, однак деякі історичні події, традиції і норми, що передавались з покоління в покоління сприяли формуванню колективної пам'яті, яка сьогодні впливає на культуру поведінки та спілкування народу.

За аналогічним принципом можна прослідкувати вплив конфесійної приналежності на процес невербального реагування. Як зазначає І. Петрова, в індивіда, який орієнтується на віру, формується відносно стійка система фіксованих релігійних установок, які в особистісному розрізі виконують регулятивну функцію щодо його ціннісних орієнтацій (Петрова, 2010, с. 121).

У Туреччині домінуючою релігією вважається іслам і більшість населення ідентифікує себе як мусульмани. Відповідно, будь-який мусульманин, наслідуючи вчення зі священної книги Корану та хадисів, які містять вказівки щодо релігійних обов'язків, етичних норм, моральних принципів та життєвих прикладів, формує свій світогляд та модель мовленнєвої і немовленнєвої поведінки. Пророк Мухаммед і його підхід, відомий як «Моделювання досконалості» (тур. «*Mükemmelliğin modellenmesi*») у цьому контексті є зразко-

вим прикладом для наслідування як вербальних, так і невербальних моделей спілкування (Canlı, 2008, с. 147).

Пророк Мухаммед надавав особливу увагу мові жестів у своєму спілкуванні, позаяк його місією було проповідання віри, поширення інформації і досягнення взаєморозуміння серед людей. У своїх вченнях він наголошував на доречності мати усміхнене обличчя, позаяк тепла посмішка є потужним каталізатором візуального діалогу. Крім того, Пророк Мухаммед рекомендував звертати увагу на тон голосу, акцент та вимову слів, уникати монотонності і додавати сили вербальному спілкуванню за допомогою жестів (Canlı, 2008, с. 170).

У результаті аналізу, спрямованого на розуміння впливу релігійної приналежності на невербальні реакції на турецькі компліменти, було встановлено, що невербальна відповідь мусульман на компліментарні висловлювання характеризується вираженням скромності та вдячності, заснованим на вченні ісламу. Мусульманські догмати наголошують на важливості моральності, поваги до себе та інших людей, а також стриманості у своїх вчинках, тому у несловесній комунікації мусульмани схильні використовувати позитивні жести, такі як посмішка або легкий поклін, щоб виразити вдячність та прийняття компліменту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі проведеного

дослідження, нам вдалось дійти висновку, що подібно як вербальне мовлення висловлюється символами, які використовуються в мові, невербальне мовлення виражається знаками, які створеними нашим тілом. У турецькій лінгвокультурі несловесна комунікація є поширеним видом спілкування та реагування і може варіюватися у залежності від конкретної ситуації та специфіки психотипів учасників спілкування. Відповідно до отриманих даних, невербальну реакцію на турецькі компліменти можна диференціювати за способом сприйняття (вдячна, сором'язлива, радісна, зацікавлена, нейтральна і заперечна) та формою вираження (мімічна, звукова, просторово-орієнтаційна, тактильна тощо).

Аналіз відмінностей у невербальних реакціях на компліменти у турецькій культурі мовлення в залежності від соціального статусу особи, віку, гендеру, впливу регіональної та релігійної приналежності сприяв виокремленню етнокультурної специфіки турецького регіону. Так, нам вдалось прослідкувати відмінність у несловесному реагуванні мовців, що належать до вищої і нижчої соціальної ієрархії, чоловічої і жіночої статі, різного адміністративно-територіального устрою та дослідити вплив ісламу на моделювання поведінки реагування на компліменти. Зазначена тематика має перспективу дослідження з точки зору удосконалення теоретичних та практичних знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алфьоров В.О. Невербальна комунікація в міжособистісних відносинах. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2015. с. 285.
2. Герман В., Соларьова Н. (ред.) Невербальні засоби комунікації як запорука успіху оратора (тези магістрантів слов'янського відділення Інституту філології). Суми, 2014.
3. Мойсеєнко М.М., Блинова О.Є. Соціальний статус у контексті психологічних досліджень. Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 2018. с. 398-401.
4. Ольхович О.В. Невербальна комунікація як складова міжкультурної компетентності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна, 2009. с. 81-90.
5. Осіпова Т. Ф. Невербальна комунікація та своєрідність її омовлення в українському дискурсі: феномен вербалізації невербаліки. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019. с. 28.
6. Петрова І. М. Віра як мотиваційна основа релігійної поведінки. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Луцьк, 2010. с. 121-126.
7. Семашко Т.Ф. Гендерна лінгвістика в системі сучасної мовознавчої науки. Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 2010. с. 3.
8. Спотар-Аяр Г.Ю., Яницька І.Ю. Особливості лінгвального моделювання реакції на комплімент у сучасній турецькій мові. Science and Education: a New Dimension. Philology. Issue 248, Будапешт, 2021. с. 98–101.
9. Устименко С.Є. Взаємодія вербальних та невербальних компонентів комунікації в нестандартних комунікативних ситуаціях в англійськомому діалогічному дискурсі. Харків, 2016. с. 3.
10. Цимбал К.В. Проблема гендеру в неуспішній комунікації (на прикладі турецької мови), 2009. с. 210–214.
11. Aydın M. D. Sözsüz İletişim Ve İş Ortamında Üstün Başarı: Öğretim Elemanları Örneği. H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2006. с. 227-255.
12. Canlı M. Hz. Peygamber Örneğinde Sözlü Ve Sözsüz İletişim. Bilimname XV, 2008. с. 147-177.

13. Gençer Y. Mustafa Kemal Atatürk'ün Sözsüz İletişim Yönetimi. Egemia Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya Ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi, 2020. c. 39-69.
14. Güneş A. Nonverbal communication codes of Turkish culture. International Journal of Business and Social Science, 2013. c. 91-98.
15. Ozsari M. Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebi ve Kültürel Muhteva Üzerine Bir İnceleme. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002. c. 229.
16. Sıvış E. Bölgeselcilik Kavramı Işığında Karadeniz Bölgesi: Soğuk Savaş Sonrası Dış Politika Dinamikleri, 2019. c. 563 – 577.
17. Tekke M. Evaluation of Gender Roles in Turkish Society: Cultural Impact on Education Perspective. Proceedings of the 3rd International Conference on Research of Educational Administration and Management, 2020. c. 245.

REFERENCES

1. Alforyov, V.O. (2015). Neverbalna komunikatsiya v mizhosobystisnykh vidnosynakh. [Nonverbal communication in interpersonal relations]. Vyschyy navchalnyy zaklad «Universytet ekonomiky ta prava «KROK» p. 285. [in Ukrainian]
2. Herman, V., Solariova, N. (2014). Neverbalni zasoby komunikatsiyi yak zaporuka uspiykh oratora. [Non-verbal means of communication as a key to the success of an orator]. Sumy. p. 48. [in Ukrainian]
3. Moiseenko, M.M., Blinova, O.E. (2018). Sotsialnyy status u konteksti psykholohichnykh doslidzhen. [Social status in the context of psychological research]. Materialy Vseukrayinskoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. p. 398-401. [in Ukrainian]
4. Olkhovych, O.V. (2009). Neverbalna komunikatsiya yak skladova mizhkulturnoyi kompetentnosti. [Nonverbal communication as a component of intercultural competence]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya». p. 81-90. [in Ukrainian]
5. Osipova, T.F. (2019). Neverbalna komunikatsiya ta svoyeridnist yiyi omovlennya v ukrayinskomu dyskursi: fenomen verbalizatsiyi neverbaliky [Non-verbal communication and the peculiarity of its utterance in Ukrainian discourse: the phenomenon of verbalization of non-verbalics]. Kharkivskyy natsionalnyy pedahohichnyy universytet imeni H.S. Skovorody. p. 28. [in Ukrainian]
6. Petrova, I.M. (2010). Vira yak motyvatsiyna osnova religiyanoi povedinky. [Faith as a motivational basis of religious behavior]. Lutsk. p. 121-126. [in Ukrainian]
7. Semashko, T.F. (2010). Genderna lingvistyka v systemi suchasnoyi movoznavchoyi nauky. [Gender linguistics in the system of modern linguistic science]. Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. p. 3. [in Ukrainian]
8. Spotar-Ayar, G.Y., Yanytska, I.Y. (2021). Osoblyvosti linhvalnogo modelyuvannya reaktsiyi na kompliment u suchasniy turetskiy movi [Features of linguistic modeling of the reaction to a compliment in modern Turkish]. Science and Education: a New Dimension. Philology. Issue 248, Budapest. p. 98-101. [in Ukrainian]
9. Ustymenko, S.E. (2016). Vzayemodiya verbalnykh ta neverbalnykh komponentiv komunikatsiyi v nestandardnykh komunikativnykh sytuatsiyakh v angломovnomu dialohichnomu dyskursi. [Interaction of verbal and non-verbal components of communication in non-standard communicative situations in English dialogic discourse]. Kharkiv. p. 3. [in Ukrainian]
10. Tsybmal, K.V. (2009). Problema genderu v neuspishniy komunikatsiyi (na prykladi turetskoyi movy). [The problem of gender in unsuccessful communication (on the example of the Turkish language)]. p. 210-214. [in Ukrainian]
11. Aydyn, M. D. (2006). Sozsuz İletişim Ve İş Ortamında Ustun Bashary: Ogretim Elemanlary Ornegi. [Nonverbal Communication and Excellence in the Business Environment: The Example of Lecturers]. H.U. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. p. 227-255. [in Turkish]
12. Canly, M. (2008). Hz. Peygamber Ornekliginde Sozlu Ve Sozsuz İletişim [Verbal and Non-Verbal Communication in the Example of the Prophet Muhammad]. Bilimname XV. p. 147-177. [in Turkish]
13. Gencher, Y. (2020) Mustafa Kemal Atatürk'un Sozsuz İletişim Yonetimi. [Mustafa Kemal Atatürk's Nonverbal Communication Management]. Egemia Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya Ve İletişim Arashtyrmalary Hakemli E-Dergisi. p. 39-69. [in Turkish]
14. Gunesh, A. (2013). Nonverbal communication codes of Turkish culture. International Journal of Business and Social Science. p. 91-98. [in English]
15. Ozsari, M. (2002). Ege Bolgesi Halkevi Dergilerindeki Edebi ve Kulturel Muhteva Uzerine Bir Inceleme. [A Study on the Literary and Cultural Content in the Aegean Region Community Center Magazines]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitusu. p. 229. [in Turkish]
16. Syvysh, E. (2019). Bolgeselcilik Kavramy Ishygynda Karadeniz Bolgesi: Soguk Savash Sonrasy Dysh Politika Dinamikleri. [Black Sea Region in the Light of the Concept of Regionalism: Foreign Policy Dynamics after the Cold War]. p. 563 – 577. [in Turkish]

17. Tekke, M. (2020). Evaluation of Gender Roles in Turkish Society: Cultural Impact on Education Perspective. Proceedings of the 3rd International Conference on Research of Educational Administration and Management. p. 245. [in English]

ANALYSIS OF NON-VERBAL REACTIONS TO TURKISH COMPLIMENTS

Yanytska Iryna Yuriivna

*Assistant at the Department of Turkology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
14, Taras Shevchenko Boulevard, Kyiv, Ukraine*

The scientific research is devoted to the study of the aspects of nonverbal communication in the context of Turkish compliments. This article emphasizes the importance of understanding not only the verbal aspect of communication, but also how the body and emotions interact in the process of responding to positive feedback and comments. The research paper pays special attention to the ethnocultural specificity of the formation and production of nonverbal expressions of emotions in compliment, taking into account such extralinguistic factors as social status, age, gender, place of residence and religion of the participants in communication. The results of the study may have significant practical value for improving intercultural understanding and optimizing communication strategies in general. As part of this research, we conducted a detailed analysis of the theoretical material and conducted a sociolinguistic online survey among Turkish residents to reveal the real picture. The data obtained allowed us to trace the specifics of non-verbal communication means in Turkish society, to identify the main types of reactions by the way they are received and forms of expression, to study the variation of reactions among people of different social status, age and gender. In addition, for a better understanding of Turkish cultural identity, a general overview of the differences in non-verbal reactions by region was provided and the principles of Muslim behavior in such a situation were described in accordance with Islamic teachings. The article emphasizes the importance of understanding not only the verbal aspect of reactions, but also the expediency of studying gestures, facial expressions, social norms, and context to fully reveal the meaning and effectiveness of compliments in Turkish society. The study contributes to a better understanding of Turkish culture through the prism of nonverbal communication and opens up new opportunities for further research in this area.

Keywords: *nonverbal communication, paralinguistics, cultural specificity, complimentary statements, Turkish linguistic culture.*

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО І СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ З ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

Яницька Ірина Юрїївна

асистент кафедри тюркології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

бульвар Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна

У цьому дослідженні розглядається усний послідовний та синхронний переклад як процес, що кидає виклик когнітивній компетенції перекладача і в якому на першій план виходить принцип безпосередності. У науковій статті розглядаються основні етапи та особливості обох видів усного перекладу – синхронного та послідовного, досліджується взаємозв'язок між цими різновидами усного перекладу та висвітлюються ключові вимоги до навичок перекладача на різних етапах перекладацької діяльності. Актуальність наукового дослідження обумовлена зростаючим інтересом до питань усного перекладу, зокрема в контексті турецької мови. З введенням сучасних технологій та зростанням міжнародних комунікацій, усний переклад стає дедалі більше необхідним і важливим аспектом міжкультурної взаємодії. Аналіз структурної моделі усного послідовного та синхронного перекладу на прикладі турецької мови сприяє розвитку ефективних методик навчання та підвищенню якості усного перекладу загалом. Основна мета наукової розвідки полягає у розкритті внутрішніх механізмів, що визначають поняття, специфіку, ефективність та послідовність перекладу, враховуючи як лінгвістичні, так і когнітивні виміри процесу. Наукова робота акцентує на важливості розуміння взаємодії між структурними компонентами усного перекладу та впливу цих аспектів на якість комунікації. Використовуючи турецьку мову як об'єкт дослідження, стаття розкриває специфічні виклики та можливості, які виникають в процесі перекладу з цієї мови. Зокрема, робота висвітлює три узагальнені етапи здійснення усного перекладу, які перекладач повинен пройти для досягнення оптимального результату. Кожен з цих етапів супроводжується описом відповідних перекладацьких навичок. Результати статті сприятимуть кращому розумінню внутрішніх механізмів обох видів усного перекладу з турецької мови та вдосконаленню практики навчання перекладачів. Зроблені висновки можуть слугувати основою для вдосконалення методів навчання та професійного тренінгу у сфері усного перекладу з турецької мови, а також збагачують розуміння механізмів цього складного процесу в контексті міжнародного спілкування.

Ключові слова: перекладацька діяльність, усний переклад, синхронний переклад, послідовний переклад, етапи перекладу, навички перекладача.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Переклад, як акт людської діяльності, привертав увагу дослідників і був предметом наукових вивчень упродовж багатьох століть. Історія перекладацької практики бере свій початок ще з часів появи людини та її розселення, і є беззаперечним доказом можливості здійснення перекодування мовної інформації в межах природних (а в даний час і штучних) знакових систем. Паралельно з практикою перекладу та на її основі формувалася теорія перекладу, яка також пройшла довгий шлях еволюції та становлення (Лебедева, Кустовська, 2023, с. 416).

Сьогодні існує велика потреба в перекладі для того, щоб обмінюватися інформацією в галузі політики, економіки, науки, техніки, культури та мистецтва, йти в ногу з епохою, що швидко розвивається та змінюється, і бути в курсі подій, що відбуваються. Враховуючи, що 90% людського спілкування відбувається усно,

усний переклад відіграє важливу роль у суспільному житті. Під час здійснення усного перекладу важливу роль відіграють поняття часу, візуальність, особистий досвід та учасники спілкування, однак особлива роль відводиться, власне, перекладачу, який є не лише комунікатором, але й будівничим мостів між різними людьми та менталітетами. Дослідження показують, що усний переклад, так само, як і діяльність усних перекладачів є недостатньо вивчені та пояснені.

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що у контексті сучасних викликів у галузі перекладознавства та міжкультурної комунікації, а також зростаючої глобалізації, усний переклад є важливим інструментом для забезпечення комунікації та розуміння між представниками різних держав. Дослідження процесу оволодіння та проходження етапів синхронного та послідовного перекладу сприяє більш якісній підготовці кваліфікованих фахівців у цій галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед провідних українських науковців, що займалися питаннями усного перекладу, слід зазначити Л. Гастинщикову, А. Головню, І. Корунець, Л. Лебедеву, М. Мельник, А. Щербину та інших. До числа відомих турецьких вчених, які присвятили свої роботи теоретичному та практичному вивченню усного синхронного і послідовного перекладу можна віднести А. Догана, Р. Гилича, Ш. Т. Гюрчаглара, Г. Ерсою, Ч. Г. Шімшіра та інших.

Формулювання мети і завдань статті. Метою цієї наукової розвідки є дослідження та аналіз структурної моделі усного послідовного та синхронного перекладу з турецької мови з метою розкриття особливостей цих видів перекладу, виявлення ключових аспектів та встановлення взаємозв'язків між структурними елементами та ефективністю перекладацького процесу. Для досягнення цієї мети, було поставлено такі завдання:

1. Визначити дефініцію та особливості усного синхронного та послідовного перекладів;

2. Проаналізувати та описати етапи здійснення усного перекладу та виокремити специфічні навички, необхідні при перекладі з турецької мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні, у час міжнародного обміну культурними цінностями, включаючи літературні, наукові, технічні, політичні та ділові інформаційні потоки, спостерігається систематичне зростання важливості перекладу у різних сферах людської діяльності. Незважаючи на те, що переклад – багатогранний об'єкт вивчення, який можна розглядати з різних точок зору: історичної, культурної, літературознавчої, мовознавчої і психологічної, це також науковий термін, поняття, більше того, діяльність, яка не піддається однозначному визначенню. У цьому контексті виникає полісемія перекладу.

Відповідно до даних Великого тлумачного словника української мови, слово «переклад» можна трактувати як: 1) вид діяльності 2) процес діяльності 3) результат діяльності, спрямованої на відтворення інформації з мови-оригіналу на мову-перекладу; 4) узагальнене поняття, що охоплює навчальні дисципліни, які досліджують особливості передачі оригіналу засобами іншої мови, техніку виконання перекладу, види тощо (Білодід, 1970).

У Великому турецькому словнику «*Türk Dil Kurumu*» лексична одиниця «переклад» (тур. *çeviri, tercüme*) отримує додатковий смисл, визначаючи не лише процес перекладу, але й

його фактичну візуалізацію у формі перекладеного тексту (Şimşir, 2013, с. 21).

Залежно від характеру, методів та обставин виконання, розрізняють два типи перекладу: письмовий, який виконується у письмовій формі, та усний, що передбачає усну передачу інформації. У турецькій мові існують окремі позначення для цих понять: термін «*mütercimlik*» використовується для позначення письмового перекладу, «*mütercim*» для опису особи, що виконує письмовий переклад, тоді, як «*tercümanlık*» для усного перекладу і «*tercüman*» для перекладача, який працює у сфері усного перекладу (Gılıç, 2019, с. 331).

Незважаючи на те, що усний переклад передбачає ті ж основні граматичні правила, що й письмовий, він має специфічні сфери використання та застосування. Усний переклад здійснюється наживо – «в унісон» з оригінальним мовленням (синхронний переклад) або відразу після нього (послідовний переклад). В українському перекладознавстві вчені також виділяють такий особливий тип усного перекладу, як «шушутаж» (нашіптування) (Головня, Щербина, Гастинщикова, 2018, с. 11), тоді як у турецькому зустрічається так званий «діалогічний переклад», що здійснюється між двома або більше сторонами у формі діалогу (Şimşir, 2013, с. 21).

Ш. Т. Гюрчаглар характеризує синхронний переклад (тур. *andaş* або *simultane tercüme*) як переклад «коли перекладач перекладає в мікрофон, слухаючи вихідний текст у навушниках у кабінці одночасно з оратором, а слухачі слухають переклад через навушники за допомогою спеціального обладнання» (Gürçağlar, Diriker, 2004, с. 57). При такому типі усного перекладу перекладач не лише сприймає жести та мову тіла мовця, що є частиною вихідного тексту, але й паралельно інтерпретує ці дані, швидко адаптуючи їх у найбільш відповідний спосіб за лічені секунди.

Тип перекладу, при якому вихідний текст сприймається послідовно і по частинах, а продукування тексту перекладу не відбувається паралельно зі сприйняттям відповідної інформації, називається послідовний переклад (тур. *ardıl tercüme*) (Şulha, 2015, с. 90). Оскільки презентація оригінального тексту проводиться окремо від процесу створення перекладу, час, необхідний для формування перекладу, напряму корелює з швидкістю мовлення оратора та передачею мови.

Професійні усні перекладачі повинні передавати мову оригіналу і мову перекладу відповідно до контексту, зберігаючи її первісне

значення, та перефразовуючи ідіоми, розмовні звороти й інші культурно-специфічні особливості так, щоб цільова аудиторія зрозуміла їх. Єдині ресурси перекладача – це досвід, хороша пам'ять, швидкі рефлексії і відповідні навички, які він по чергову активізує у процесі перекладацької діяльності.

Проаналізувавши наукові тези Ч. Г. Шімшіра та академічні тексти Р. З. Гилича, ми дійшли висновку, що існує три узагальнені етапи здійснення усного перекладу, які перекладач повинен пройти для досягнення оптимального результату:

1. Етап слухання та сприйняття,
2. Етап аналізу та узагальнення,
3. Етап повторного висловлювання.

Як влучно зазначає А. Чакир, кожен етап, природно, впливає на наступний і на якість всього перекладу. Іншими словами, успіх усього процесу залежить від попереднього (Çakır, 1994, с. 14). Спершу перекладач повинен почути та зрозуміти закодовану інформацію. Так, він має зосередити свою увагу на сенсі, який він хоче передати, а не на окремих словах.

Для ефективної реалізації слухового етапу синхронного перекладу у робочій кабіні перекладача повинні бути у належному стані матеріальні засоби, зокрема робочі навушники, мікрофони та інші пристрої. У випадку послідовного перекладу важливо, щоб місця, де здійснюється переклад, були вільними від шуму. Мовець вихідного тексту також має говорити зрозуміло, із чіткими наголосами та таким тоном, щоб перекладач, який здійснює усний переклад, міг чітко розрізняти його слова (Şimşir, 2013, с. 21).

У синхронному перекладі слухання «триває безперервно до моменту завершення перекладу», тоді як при послідовному перекладі спостерігається «безперервна перерва» (Ersoy, 2012, с. 46). Особливості послідовного перекладу, який можна порівняти з зигзагом, а саме чергуванням впорядкованих коротких повідомлень, вимагають від перекладача великої сили самоконтролю для підтримання уваги та концентрації на слуханні (готовності) і активування цієї здатності при продукуванні перекладу. Це обумовлено тим, що при синхронному перекладі сприймання тексту триває паралельно зі слуханням, в той час як при послідовному перекладі розуміння час від часу переривається і потім відновлюється знову.

У моменти напруженості перекладачі навчаються ефективно вирішувати проблеми і, в певному сенсі, розвивають імунітет до стресів, знаходячи шляхи вирішення зі складних ситу-

ацій. Наприклад, у дипломатичному середовищі політична дилема, що стоїть на світовому порядку денному, або напружена поведінка, жестикуляція та міміка оратора, зумовлені внутрішніми чи зовнішніми причинами, неминуче впливають на настрій перекладача. У такому випадку перекладач використовує свою здатність до абстрагування, щоб протистояти всім впливам і подразникам та зберігати фокус уваги лише на перекладацькій діяльності.

Перша іскра, яка спонукає перекладача до когнітивних, кінестетичних та афективних кроків у процесі перекладу, виникає завдяки внутрішній мотивації. Ця мотивація служить паливом для процесів розуміння та перцепції і допомагає поєднати вже існуючі ментальні схеми з новими або створити інші синаптичні зв'язки. Далі внутрішній стимул перекладача базується на готовності до постійного пошуку і навчання, що згідно з Ю. Каутцем та Г. Ерсоєм, має спільні особистісні риси з бажанням передати повідомлення аудиторії (Ersoy, 2012, с. 46).

Оскільки усний переклад визначається як результат інтенсивних зусиль, а не природна вродженість, у ньому важливу роль відіграє аналіз та узагальнення. На другому етапі перекладач використовує свою пам'ять, інтелектуальні знання та культурний досвід для осмислення почутого. Досліджуючи процес аналізу та когнітивні етапи, задіяні перекладачами, які виконують усний синхронний або послідовний переклад, запам'ятовуючи почуте, можна сказати, що вони проходять схожі процеси з невеликими відмінностями.

Перекладачі синхронного і послідовного перекладу використовують короточасну пам'ять, яка працює у формі кодування, зберігання та пошуку інформації. За допомогою внутрішніх образів і даних, що збережені в короточасній, довготривалій та робочій пам'ятях, перекладач активно опрацьовує інформацію під час усного перекладу. Остання, функціонуючи як інтерфейс між різними видами пам'яті, відтворює аудіовізуальні дані в мозку, що мерехтять як електричні сигнали. З набуттям досвіду інтервал між цими сигналами зменшується та збільшується коефіцієнт корисної дії, що перетворює мерехтливі сигнали у стабільні та надійні дані. Здатність до кодування включає у себе накопичені перекладачем схеми, сформовані в дитинстві, а також культурний, мовний, міжкультурний, концептуальний та інший досвід, який він здобув впродовж життя, для ефективного використання в сучасній професійній практиці.

Аналізуючи процес зберігання інформації, слід зазначити, що синхроністам необхідно усно передати слухові дані, що надходять до навушників, мовою цільової аудиторії протягом декількох секунд, з мінімальним затримкою або навіть майже одночасно. За даними Г. Атік, час утримання інформації в короткочасній пам'яті становить близько 30 секунд, тоді як за А. Доганом – 20 секунд (Doğan, 2015, с.17). Отже, ємність пам'яті може складатися з 7+2 слів або фраз і може вміщати максимум 9 одиниць інформації. З цього випливає, що синхронний перекладач використовує короткочасну пам'ять для зберігання вхідної інформації, приблизно 20-30 секунд, і коли нова інформація надходить, вона замінює попередню, постійно оновлює дані. Це, у свою чергу, унеможливорює повернення усного перекладача до попередньої інформації (Gılıç, 2019, с. 332).

Фокусуєтесь на основних ідеях, які слід передати, фахівець з перекладу повинен не тільки пам'ятати сказані слова, але й передбачити майбутні. Використання слова «передбачити» особливо точно відображає специфіку синхронного перекладу з турецької мови. Це не лише тому, що перекладач пристосовується до розвитку мовлення без повного тексту перед собою, але й враховуючи той факт, що турецька мова відноситься до аглютинативних мов. У таких мовах граматичні форми та похідні слова формуються за допомогою додавання однозначних афіксів, і дієслово, як правило, розташовується у кінці речення. Таким чином, перекладач має антиципувати, яким буде завершення мовлення та враховувати граматичні особливості турецької мови під час вибору відповідних виразів. Для того, щоб розвинути здатність передбачати слова або фрази необхідне інтенсивне вивчення мов, володіння предметною областю перекладу, вміння перекладача робити точні висновки щодо характеристик тексту промови оратора та очікувань цільової аудиторії, а також знання як правильно пов'язувати поняття між собою.

Уміння приймати рішення відіграє надважливу роль як в усному синхронному, так і в послідовному перекладі. Під час накопичення інформації наш мозок працює за допомогою вибіркового проникного рефлексу, приймаючи низку рішень у динамічних процесах між короткочасною, довготривалою та робочою пам'яттю. У послідовному перекладі здатність приймати рішення, яка в синхронному перекладі закладена в синаптичних механізмах, що діють одночасно, дуже швидко і багаторівнево, набуває повторюваного і менш інтенсивного характеру.

Відповідно до положень Р. Гилича, у нашому мозку одночасно задіяні щонайменше чотири механізми прийняття рішень. У синхроніста, який виконує переклад безпосередньо одночасно активується механізм отримання, утримання, обробки та продукування аудіовізуальних даних, тоді як у перекладача, який виконує усний переклад послідовно, ті самі процеси виникають поступово на етапі продукування (Gılıç, 2019, с. 332). Відтак, ці два типи усного перекладу залучають однакові, але по-різному задіяні механізми прийняття рішень. Також варто зауважити, що у перекладача, який виконує послідовний переклад, є трішки більше часу для прийняття рішень порівняно з синхронним перекладачем. Причиною цього є те, що він/вона має можливість робити нотатки.

На третьому, останньому, етапі, зрозумівши мовлення та засвоївши його зміст, перекладач абстрагується від слів і перефразовує їх цільовою мовою так, щоб його зрозумів реципієнт. До моменту продукування вихідного тексту в перекладі відбувається рецепція, обмежена кількома секундами, за якою слідують наслідки розумової операції – умовиводи (Gılıç, 2019, с. 341).

Аналізуючи аспект «фільтрації» в умовах часового тиску та безпосередності у синхронному та послідовному перекладі, нам вдалося з'ясувати, що перекладачі, як правило, застосовують стратегію, що полягає у створенні продуктів, які чітко та, за можливості, коротко передадуть сутність вихідного тексту іншій стороні. Для того, щоб не відставати від оратора в процесі синхронного перекладу і не змушувати мовця чекати в процесі послідовного перекладу, – зазначає Г. Ерсой, – перекладачеві доведеться вибирати найкоротші слова і створювати найкоротші висловлювання цільовою мовою (Ersoy, 2012, с. 46).

Крім того, очевидно, що усний перекладач має обмежені можливості доопрацювання тексту перекладу перед переходом до усного висловлювання. Це підкреслює необхідність розвинути у перекладача особливі навички продукування повідомлення. Деякі фахівці, наприклад, вдаються до стратегії видалення всіх зайвих деталей з тексту, інші використовують стратегію надання тексту форми та структури, зрозумілої для іншої сторони, а ще інші вибирають стратегію спрощення виразів, замість відкидання їх відповідно до рівня аудиторії.

На останньому етапі, коли перекладач вимовляє текст перекладу, він передає закритий до цього моменту результат своєї роботи цільо-

вій аудиторії. На додаток до когнітивних, афективних і кінестетичних зобов'язань, здібностей і поведінки перекладача, який є найактивнішим учасником перекладацького процесу, участь аудиторії, різних видів обладнання та технологічної інфраструктури, які сприяють роботі перекладача, також впливають на етап передачі змісту з одного мовленнєвого виразу на інший.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, усна перекладацька діяльність характеризується специфічною моделлю, яка на пряму впливає на результат всього перекладацького процесу. Відповідно до даних проведеної нами наукової розвідки, існує три основні етапи продукування усного послідов-

ного та синхронного перекладів – етап слухання та сприйняття, етап аналізу та узагальнення та етап повторного висловлювання. Нам вдалось з'ясувати, що структурна модель обидвох видів перекладу відображає складний та багатосторонній характер цих процесів, вимагаючи від перекладача високого рівня навичок, концентрації та взаємодії з різними аспектами мовленнєвого взаємодії. Ключова відмінність між різновидами усного перекладу полягає у способі формування та залучення цих етапів. Зазначена тематика має перспективу дослідження з точки зору удосконалення теоретичних та практичних знань та може мати практичне значення в контексті викладання та методики усного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головня А., Щербина А., Гастинщикова Л. Види усного перекладу та сфери його застосування. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 2018. с. 11.
2. Лебедева Л., Кустовська І. Особливості застосування механізмів психолінгвістичної моделі у процесі перекладу. *Вісник науки та освіти*, Випуск № 3(9). Київ, 2023. с. 416.
3. Білодід К. І. (ред.) Словник української мови в 11 томах (СУМ-11). Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства. Режим доступу: http://ukrlit.org/slovnuk/slovnuk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh
4. Atik G. Sözlü Çeviri Yöntem ve Teknikleri. Ankara, 2011. с. 391.
5. Çakır A. Sözlü Çeviri ve Çeşitleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 3, 1994. с. 14-15.
6. Doğan A. Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları. Güncellenmiş 4. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015. с. 17.
7. Ersoy H. Kavram Kuram ve Süreç Açısından Tercüme Etkinliği. Araştırma. Ankara, 2012. с. 46.
8. Gılıç R. Z. Tercümanın tercüme sürecinde deneyimlediği aşamalar ve bu aşamalar esnasında devreye soktuğu yetiler, 2019. с. 331-345.
9. Gürçağlar, Ş. T. Diriker E. “Türkiye’de Toplum Çevirmenliği, Çeviribilim ve Uygulamaları”, Ankara: Bizim Büro, 2004. с. 57
10. Şimşir Ç. G. Sözlü çeviri türlerinden ardıl çeviri yöntem ve teknikleri. Kırkkale, 2013. с. 21.
11. Şulha, P. Sözdən Temsile Çeviribilim. İstanbul: Çeviribilim, 2015. с. 90.

REFERENCES

1. Atik, G. (2011). Sozlu Cheviri Yontem ve Teknikleri. [Interpreting Methods and Techniques]. Ankara. p. 391 [in Turkish]
2. Bilodid, I. K. (Ed.). (1970). Slovnuk ukrainskoi movy: v 11 tt. [The Ukrainian language dictionary]. Kyiv: Nauk. Dumka [in Ukrainian]. Access mode: http://ukrlit.org/slovnuk/slovnuk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh.
3. Chakır, A. (1994). Sozlu Cheviri ve Cheshitleri. [Interpretation and Types]. *Selchuk Universitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. p. 14-15. [in Turkish]
4. Dogan, A. (2015). Sozlu Cheviri Chalışmaları ve Uygulamaları. [Interpreting Studies and Applications]. *Guncellenmiş 4. Baskı*. Ankara: Siyasal Kitabevi. p. 17. [in Turkish]
5. Ersoy, H. (2012). Kavram Kuram ve Surech Achısından Tercume Etkinligi [Translation Activity in Terms of Concept, Theory and Process]. Ankara. p. 46. [in Turkish]
6. Gılıç, R. Z. (2019). Tercumanın tercume surecinde deneyimlediği ašamalar ve bu ašamalar esnasında devreye soktuğu yetiler [The stages that translator experiences in the translation process and the skills he puts into use during these stages]. Ankara. p. 331-345. [in Turkish]
7. Golovnya, A., Shcherbina, A., Gastinshchikova, L. (2018). Vydy usnogo perekladu ta sfery yogo zastosuvannya. [Types of interpretation and areas of its application]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*. Serii: Filolohiia. p. 11. [in Ukrainian]
8. Gurchaglar, S. T. Diriker E. (2004). “Türkiye’de Toplum Çevirmenligi, Çeviribilim ve Uygulamaları” [“Community Interpreting, Translation Studies and Applications in Turkey”], Ankara. p. 57. [in Turkish]
9. Lebedieva, L., Kustovska, I. (2023). Osoblyvosti zastosuvannya mekhanizmv psykholinhvistychnoyi modeli u protsesi perekladu. [Features of the application of the mechanisms of the psycholinguistic model in the process of translation]. *Bulletin of Science and Education Issue No. 3(9)*. Kyiv. p. 416. [in Ukrainian]

10. Shimshir, C. G. (2013). Sozlu cheviri turlerinden ardyl cheviri yontem ve teknikleri. [Consecutive interpreting methods and techniques among oral translation types]. Kyrkkale. p. 21. [in Turkish]

11. Shulha, P. (2015). Sozden Temsile Cheviri bilim [Translation Studies from Word to Representation]. Istanbul: Cheviri bilim. p. 90. [in Turkish]

STRUCTURAL MODEL OF CONSECUTIVE AND SIMULTANEOUS INTERPRETATION FROM TURKISH

Yanytska Iryna Yuriivna

*Assistant at the Department of Turkology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
14, Taras Shevchenko Boulevard, Kyiv, Ukraine*

This study considers consecutive and simultaneous interpretation as a process that challenges the cognitive competence of the interpreter and in which the principle of immediacy comes to the fore. The research article examines the main stages and features of both types of interpretation – simultaneous and consecutive, explores the relationship between these types of interpretation and highlights the key requirements for interpreter skills at different stages of translation. The relevance of the research is due to the growing interest in interpreting, particularly in the context of the Turkish language. With the introduction of modern technologies and the growth of international communications, interpretation is becoming an increasingly necessary and important aspect of intercultural interaction. The analysis of the structural model of consecutive and simultaneous interpreting on the example of the Turkish language contributes to the development of effective teaching methods and improvement of the quality of interpreting in general. The main purpose of the research is to reveal the internal mechanisms that determine the concept, specificity, efficiency and consistency of translation, taking into account both linguistic and cognitive dimensions of the process. The research emphasises the importance of understanding the interaction between the structural components of interpretation and the impact of these aspects on the quality of communication. Using Turkish as the object of study, the article reveals the specific challenges and opportunities that arise in the process of interpreting from this language. In particular, the paper highlights three generalised stages of interpreting that an interpreter must go through to achieve an optimal result. Each of these stages is accompanied by a description of the relevant interpreting skills. The results of the article will contribute to a better understanding of the internal mechanisms of both types of interpretation from Turkish and to the improvement of interpreter training practices. The conclusions drawn can serve as a basis for improving teaching methods and professional training in the field of interpreting from Turkish, as well as enriching the understanding of the mechanisms of this complex process in the context of international communication.

Keywords: translation activity, interpretation, simultaneous interpretation, consecutive interpretation, stages of translation, interpreter's skills.

ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД СУБКОЛОКВІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

Яскевич Ольга Клавдіївна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови та перекладу

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Кравців Марія Миколаївна

старший викладач кафедри англійської мови та перекладу

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Дачук Олександр

магістр

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна

Стаття присвячена вивченню особливостей використання та перекладу субколоквіальної лексики в художньому тексті. У статті розглядаються способи перекладу колоквіальних та субколоквіальних лексичних одиниць, сфери їх використання. У сучасній світовій літературі лексика зниженого рівня представлена повною мірою, що ставить перед перекладачами складне завдання адекватної передачі її значення та стилістичного забарвлення. Мета дослідження – виявити особливості перекладу англійської субколоквіальної лексики українською мовою. Об'єктом цього дослідження є субколоквіальна лексика. Предметом цієї роботи є переклад лексики зниженого рівня з англійської мови на українську. Мета роботи – виявити особливості перекладу англійської зниженої лексики українською мовою. Дослідження англійської субколоквіальної лексики проводилося на матеріалі романів Сомерсета Моєма «Місяць і мідяки» та «Театр» та здійснено порівняльний аналіз перекладів цих творів українською мовою. Субколоквіальна лексика різноманітна. Вона представлена жаргонами, діалектною лексикою, лайкою та лексикою-табу. Її можна поділити на два типи: 1) розмовна лексика; 2) просторічна. Розмовна лексика використовується у невимушеній мові, в неофіційній обстановці. Розмовні слова містять або позитивну, або негативну оцінку предмета. Нерозмовна лексика використовується: для створення ефекту новизни, незвичайності; для передачі певного настрою того, хто говорить; для надання висловленню конкретності, жвавості, виразності, зримості, точності, стислості, образності; щоб уникнути штампів, кліше. В результаті дослідження було визначено особливості англійської субколоквіальної лексики (широке використання фразеологізмів та сталих словосполучень, надання розмовного характеру нейтральним словам за допомогою контексту); розкрито способи перекладу субколоквіальної лексики (підбір українських еквівалентів з подібним стилістичним забарвленням, використання описових перекладів); збереження стилістичної нейтральності при неможливості адекватного перекладу. Переклад субколоквіальної лексики – складне завдання, яке потребує від перекладача знання мовних та культурних особливостей обох мов. Використання різноманітних способів перекладу дозволяє максимально точно передати значення та стилістичне забарвлення субколоквіальної лексики.

Ключові слова: субколоквіальна лексика, переклад, англійська мова, українська мова, семантична структура, лексико-семантичні варіанти, стилістика, художній твір.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Ця стаття присвячена темі лексики зниженого рівня в художньому творі та її перекладу українською мовою. Роль перекладача художньої літератури значно зростає.

Він є сполучною ланкою у міжкультурній комунікації. Завдання перекладача – правильно передати текст. Мистецтво «донести автора» до читача полягає тепер не тільки в умінні передати текст без порушення узусальних норм мови, але і при максимальному

відображенні культурних особливостей мови оригіналу.

Аналіз останніх досліджень. Українські вчені XVII-XVIII ст. давали своє тлумачення естетичної функції мови. Проблема естетичної функції художнього слова найбільш повно відображається в працях Б.М. Ажнюка, В.С. Ващенко. Відзначалося, що мові, словам властива соціально-естетична активність. Ця проблема є актуальною і зараз, їй приділяється значна увага лінгвістами сучасності.

Одним із «проблемних» пластів лексики будь-якої мови при цьому залишається пласт зниженого словникового складу, найближчий до живої комунікації, що найяскравіше відображає менталітет носіїв мови. У сучасній світовій літературі при її прагненні до натуралізму лексика зниженого рівня представлена повною мірою, починаючи від просторіччя та закінчуючи табуованою лексикою.

Актуальність аналізованої теми статті визначається необхідністю більш повного виявлення та всебічного вивчення проблеми передачі англійської зниженої лексики у художньому творі українською мовою та досягнення адекватності перекладу. Також нині знижена лексика є однією з найцікавіших мовних систем сучасної лінгвістики.

Об'єктом цього дослідження є субколовіальна лексика. **Предметом** цієї роботи є переклад лексики зниженого рівня з англійської мови на українську.

Мета роботи – виявити особливості перекладу англійської зниженої лексики українською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. В англійській мові набагато менше суфіксів, за допомогою яких утворюються розмовні слова, ніж в українській мові. Розглянемо приклади розмовних одиниць англійської мови на матеріалі романів Сомерсета Моєма «Місяць і мідяки» та «Театр». Найпоширенішим засобом творення «розмовності» є фразеологізми та сталі словосполучення. Вони легко виділяються з тексту своєю образністю та значенням і зрозумілі всім мовцям. Нейтральні, або загальноживані слова набувають розмовного характеру та відтінків значень з контексту або у поєднанні з іншими нормативними лексемами, що утворюють незвичні для літературно-книжної мови словосполучення чи речення.

Усі відтінки семантики слова, його експресивно-стилістичні нюанси, його зв'язки з іншими паралельними синонімічними, антонімічними та омонімічними групами слів і словосполучень використовуються в художньому

мовленні. Підкоряючись законам естетики, в художньому мовленні взаємодіють, «працюють» найрізноманітніші пласти лексики – від поетичної літературної до просторічної, розмовної та жаргонізмів. Одночасно різноманітні групи лексики в художньому творі взаємодіють, пов'язуються з мовними одиницями інших рівнів – фразеологічними зворотами, словосполученнями та реченнями, ритміко – інтонаційними засобами, тощо та разом створюють словесні образи. Мета науки про мову художніх творів – пізнати, розкрити закони, особливості створення словесних образів, їх стилістично-експресивну своєрідність у творах різних жанрів, епох та авторів.

Потрібно пам'ятати, що повнота експресивно – функціональних можливостей лексики, словоформ та інших мовних засобів реалізується лише в художньому мовленні.

Мовленнєве вираження емоційності в українській та англійській мовах може передаватися неоднаковими засобами, що пояснюється своєрідністю кожної з мовних систем:

little house – хатинка;

petty people – людиська

Засобом передачі суб'єктивного ставлення можуть слугувати звуконаслідувальні слова, які виступають синонімами слів, позбавлених емоційного забарвлення: *grumble, crash, clang twitter, mutter, jingle* (варнякати, бубоніти, цвенькати, гримати, тощо).

Загальною тенденцією для англійської та української мов є те, що в цих мовах назви тварин можуть вживатися для оціночної характеристики людей. Наприклад, *жорстока людина* – *a wolf, animal* (вовк, звір, тварина); *хитра людина* – *a fox* (лис); *дурна, вперта людина* – *an ass* (осел);

На матеріалах романів Сомерсета Моєма «Місяць і мідяки» та «Театр» можемо зробити висновок, що використання розмовної мови проводиться автором з конкретною метою – опис та характеристика персонажів, явищ та подій. Треба зауважити, що автор, вкладаючи в уста персонажа репліку розмовного характеру, дає оцінку не тільки того об'єкта, про який йде мова, а й самого мовця.

Відтінок оціненості несе в собі розмовна лексика, а це допомагає читачу чи слухачу зрозуміти оцінку автора і скласти свою власну.

Are you going to live on air? (

Maugham, 2009: 45)

Did you mean it when you said she wouldn't have a bob? (Maugham, 2009: 47)

Синонімічне значення – «не мати грошей на прожиття» обидва мають фразеологічні спо-

лучення. Але у другому прикладі бачимо субколоквиальне слово “bob”. Це слово негативно характеризує персонажа і вказує на неофіційність стосунків між комунікантами.

За допомогою емоційно-експресивної функції розмовного мовлення ми переживаємо ті чи інші події, явища, відчуваємо багато переживань та почуттів героя твору та разом із ним переживаємо те саме.

За допомогою розмовної лексики автор може кількома штрихами дуже точно та влучно відтворити картину об’єктивної дійсності, описати певне явище чи охарактеризувати предмет або особу, а для опису предмета чи явища навколишньої дійсності нейтральною лексикою знадобиться багато часу та чималий запас слів. Потужні образотворчі можливості використання елементів розмовності в художній літературі чи у повсякденному спілкуванні цілком виправдане.

Головна героїня використовує просторічні, субколоквиальні слова і це робить її мову більш виразною:

Oh, I don't care a hang about that (Maugham, 2009: 79).

Заміна розмовної лексики літературною вносить у художній текст та мовлення штучний характер. Але мусимо пам’ятати, що зловживання розмовними ресурсами мови може призводити до зворотного ефекту. Паралельно з розмовною лексикою письменник використовує літературне мовлення для підсилення експресивного ефекту. Це відбувається через деколи доволі різкі переходи від літературного до розмовного мовлення.

Потрібно зауважити, що розмовна лексика вживається для передачі позитивних емоцій, не зважаючи на те, що розмовна, просторічна лексика має дещо знижений характер відносно до літературної, вона таким чином вживається не тільки для надання мовленню згубилого чи лайливого відтінків, негативного ставлення.

“Poor lamb”, she thought, “I suppose this is the most wonderful moment in his whole life. I expect he'll be a blasted little hero in his office (Maugham, 2009: 16).

Не дивлячись на те, що Джулія використовує знижено розмовне слово *blasted*, вона з турботою і теплом думає про Тома, клерка, який упорядкував її фінансові справи.

Інколи субколоквиальні слова можуть мати значення пестливості, ніжності, жартівливої поблажливості. Такий прийом допомагає авторові налагодити діалог персонажів з читачем. Саме через мовну характеристику авторові

легко вдається розкрити внутрішній світ своїх героїв не тільки через їхні вчинки чи ставлення до інших дійових осіб. Ще у перших главах твору С.Моем одною фразою охарактеризував головного героя роману «Місяць і мідяки» Чарльза Стріклєнда:

«Oh, yes; he's something in the city. I believe he's a stockbroker. He's very dull» (Maugham, 2009: 23).

І ми вже не чекаємо від цього персонажа нічого надзвичайного. Нам здається, що це посередня «сіренька» людинка, яка навіть не варта нашої уваги. І саме тут пастка – аж раптом він стає непередбачуваним і виявляє в собі величезний талант художника. Тут знов авторові достатньо назвати його «geneus», а перед нами вже постає багатогранна особливість із своїм багатим внутрішнім світом, і читачі, замість різкого осуду його неморальних вчинків, часто готові пробачити йому ту «геніальність».

Вживаючи розмовні, субколоквиальні слова, автор «бавиться» з почуттями читача. В нашій уяві утворюється нетиповий образ.

Часто автором вкладається в уста другорядних персонажів характеристика дійових осіб та подій. Такий літературний прийом властивий для літератури першої половини ХХ століття. Автор висловлює свою думку чи ставлення до героїв чи подій твору, залишаючись в тіні через посередництво епізодичних персонажів.

Один з найпоширеніших мовних засобів характеристики персонажів художніх творів є використання розмовної, субколоквиальної лексики автором. Розмовна мова збагачує твір, робить його мову барвистою, влучною, гострою.

Спробуємо простежити за характеристикою головного персонажа роману «Місяць і мідяки» Чарльза Стріклєнда через його мову. В своєму мовленні він часто використовує лайливі вирази, образливі звертання, грубі, слова. Ми можемо зрозуміти, як він ставиться до людей, які його оточують. Перед нами розкривається його уявлення про світ, його світоглядна позиція. Світ, на його думку, – жорстке, лицемірне середовище, а люди нічим не відрізняються від тварин, вони жорстокі і керуються своїми прагненнями та інстинктами. А він кидає виклик суспільству своєю брутальною, проте природною, не лицемірною поведінкою.

Дірк Струв дуже вразлива, м’яка і лагідна особистість поруч із Стріклєндом. Його мова свідчить, що він ставиться до людей згідно з біблійськими законами, з повагою та любов’ю.

Він говорить літературною мовою, лише в розмові з дружиною в його мові з'являються розмовні елементи. Автор доносить ніжне ставлення до дружини читачеві через пестливі, ніжні звертання.

Третя мовна ілюстрація – це мовлення головної героїні роману «Театр» Джулії Ламберт. Джулія, дочка ветеринара, стає акторкою. Перед нею відчиняються двері в аристократичний світ. З людьми, які її оточують, Джулія говорить по-різному. Літературною мовою акторка розмовляє із світською дамою, її подругою Доллі, з чоловіком Томом. Джулія виконує роль милої, вихованої, люб'язної аристократки. Проте у мовленні Джулії з'являються грубі, вульгарні слова, коли вона розмовляє з режисером Джиммі Ленгтоном та зі своєю служницею. Вона не слідкує за своєю мовою, звертаючись до простих людей. Така мовна картина розкриває двоїстість та лицемірство її натури.

Таким чином автор, вставляючи розмовні елементи в репліки персонажів, дає їм певну характеристику, яка доповнюється їхніми вчинками.

Вживання розмовної лексики – необхідна умова для створення образів, характеристики персонажів, оцінки явищ, подій, взаємин, вчинків, передачі почуттів та ставлень дійових осіб. Розмовне мовлення своєю образністю вносить у твір особливий колорит, який був би неможливий при вживанні літературної мови.

Кожна мова має свої особливості. Люди протягом тисячоліть спостерігали за навколишнім світом, помічали його особливості та передавали свій досвід наступним поколінням. Засоби розмовної мови передають особливості світогляду і світосприйняття певного народу, які склалися протягом історії становлення і розвитку цього народу.

Висновки. Субколоквіальна лексика різноманітна. Вона представлена жаргонами, діалектною лексикою, лайкою та лексикою-табу. Її можна поділити на два типи: 1) розмовна лексика; 2) просторічна. Розмовна лексика використовується у невимушеній мові, в неофіційній обстановці. Розмовні слова містять або позитивну, або негативну оцінку предмета. Нерозмовна лексика використовується: для створення ефекту новизни, незвичайності; для передачі певного настрою того, хто говорить; для надання висловленню конкретності, жвавості, виразності, зримості, точності, стислості, образності; щоб уникнути штампів, кліше. Така лексика має попит серед письменників, режисерів і сценаристів. Нами також було виявлено, що під час передачі зниженої лексики часто виникають труднощі через соціально-культурні норми, які необхідно брати до уваги при перекладі цієї лексики. Особливо важким є переклад поезії, оскільки треба передати як сенс, а й почуття, які буває важко зрозуміти як читачеві, і перекладачеві. Переклад поезії, як і будь-яке мистецтво, має відповідати нормам останнього, але це можливо лише за адекватного перекладу. Адекватний переклад має бути якомога точнішим відтворенням оригіналу, і водночас бути повноцінним літературним твором.

В статті було виокремлено основні критерії, яким має відповідати адекватний переклад: мати той самий емоційний вплив, що й оригінал на читача; у перекладі має бути виражений нерозривний зв'язок форми та змісту; переклад має відображати індивідуальний стиль автора, його суть; думки автора повинні бути виражені точно та яскраво за допомогою синонімії, емоційно-зabarвлених слів; слова перекладу мають викликати асоціації, близькі до оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні. К.: Наукова думка, 1989. 136 с.
2. Ващенко В.С. Слово та його значення. Дніпропетр. держ. ун-ту, 1976. 137 с.
3. Коптілов В.В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К.: Дніпро, 1971. 132 с.
4. Корунець І.В. Українське художнє слово для англійськомовного світу. Всесвіт. 1985. № 8. С.136-140.
5. Maugham S. Theatre. Penguin Random House, 2009.
6. Maugham S. Moon and Sixpence. Independently Published, 2022.

REFERENCES

1. Azhniuk, B.M. (1989). Anhliiska frazeolohiia u kulturno-etnichnomu vysvitlenni. [English phraseology in cultural and ethnical aspect]. K.: Naukova dumka, 136 s. [in Ukrainian]
2. Vashchenko, V.S. (1976). Slovo ta yoho znachennia. [The word and its meaning]. Dnipropetr. derzh. un-tu, 137 s. [in Ukrainian]
3. Koptilov, V.V. (1971). Aktualni pytannia ukrainskoho khudozhnoho perekladu. [Actual questions of Ukrainian literary translation]. K.: Dnipro, 132 s. [in Ukrainian]
4. Korunets, I.V. (1985). Ukrainske khudozhnie slovo dlia anhlo-movnoho svitu. [Ukrainian literary word for English speaking world]. Vsesvit, № 8. S.136-140. [in Ukrainian]

5. Maugham, S. (2009). Theatre. Penguin Random House.
6. Maugham, S. (2022). Moon and Sixpence. Independently Published.

THE USE AND TRANSLATION OF SUBCOLLOQUIAL VOCABULARY IN A LITERARY WORK

Yaskevych Olha Klavdiivna

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Language and Translation
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drhobych, Lviv region, Ukraine*

Kravtsiv Mariia Mykolaivna

*Senior Lecturer at the Department of English Language and Translation
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drhobych, Lviv region, Ukraine*

Dachuk Oleksandr

*Master's degree Student
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko Str., Drhobych, Lviv region, Ukraine*

*The article is devoted to the study of the peculiarities of using and translating subcolloquial vocabulary in a literary text. The article examines the ways of translating colloquial and subcolloquial lexical units and the spheres of their use. In modern world literature, the low-level vocabulary is fully represented, which poses a difficult task for translators to adequately convey its meaning and stylistic colouring. The purpose of the study is to identify the peculiarities of translating English subcolloquial vocabulary into Ukrainian. The object of this study is subcolloquial vocabulary. The subject of this study is the translation of subcolloquial vocabulary from English into Ukrainian. The aim of the study is to identify the peculiarities of translating English subcolloquial vocabulary into Ukrainian. The study of English subcolloquial vocabulary was carried out on the basis of Somerset Maugham's novels *The Moon and the Copperheads* and *The Theatre*, and a comparative analysis of the translations of these works into Ukrainian was carried out. Subcolloquial vocabulary is diverse. It is represented by jargon, dialectal vocabulary, swearing and taboo vocabulary. It can be divided into two types: 1) colloquial vocabulary; 2) vernacular. Colloquial vocabulary is used in casual speech, in an informal setting. Colloquial words contain either a positive or negative assessment of the subject. Non-colloquial vocabulary is used: to create the effect of novelty, unusualness; to convey a certain mood of the speaker; to make the statement more specific, lively, expressive, visible, accurate, concise, imaginative; to avoid clichés. The study has identified the peculiarities of English subcolloquial vocabulary (wide use of phraseological units and stable phrases, giving colloquial character to neutral words with the help of context); revealed the ways of translating subcolloquial vocabulary (selection of Ukrainian equivalents with similar stylistic colouring, use of descriptive translations); preservation of stylistic neutrality when adequate translation is impossible. Translating subcolloquial vocabulary is a complex task that requires a translator to be familiar with the linguistic and cultural peculiarities of both languages. The use of various translation methods allows to convey the meaning and stylistic colouring of subcolloquial vocabulary as accurately as possible.*

Keywords: *subcolloquial vocabulary, translation, English, Ukrainian, semantic structure, lexical and semantic variants, stylistics, literary work.*

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

**ЛЬВІВСЬКИЙ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС**

№ 14 2023

**Макетування та верстка
*Юрій Ковальчук***

Здано до набору 04.12.2023 р. Підписано до друку 20.12.2023 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 13,72.
Замов. № 0424/288. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.